

تصویر ابو عبد الرحمن کردی

بارانی رهنما و رهنما

(کوی بهر هه مه کانی ماموستا فه ره یدون عه لی نه مین)

ساغکردنه وه و نووسینه وه و ناماده کردنی

کاوه نه هه د میرزا

سه لام مسته فا



بارانی رهنګاو رهنګ

(کۆی بهر هه مه کانی مامۆستا فه رهیدوون عه لی ئه مین)

ساغکردنه وه نووسینه وه ئاماده کردنی

کاوه ئه حمه د میرزا

سه لام مسته فا

سلیمانی ۲۰۰۶

زنجیره‌ی کتیبی دمرگای چاپ و په‌خشی سەردەم
کتیبی سەردەم ژمارە (٣٥٦)

سەرپەرشتیاری گشتیی زنجیره
ئازاد بەرزنجی



سەرنامە

خوینەرى ھىژا:

ئەم كىتەبى لەبەردەستاندايە: بىرىتىيە لە بەشى ھەرە زۆرى بەرھەمەكانى خوالىخۆشبوو مامۇستاي ئەدىب و پروناگىر (فەرەيدوون عەلى ئەمىن)، لەگەل بەشك لەو وتارو نووسىنانەى كە لەدەۋى كۆچكردنى لە ھەردوو چەلى بەغداۋ سلىمانىدا خویندراپوونەۋە و ھەندىكىيان چاپكراپوون و بلاۋبوۋبوونەۋە و ھەروھە بەشىكى تىرىش لەو بەرھەمانەى خوالىخۆشبوو كە بۇ يەككەمجارە لەم كىتەبەدا بەرچاۋنەكەون.

مامۇستا (فەرەيدوون عەلى ئەمىن) يەككەلەۋ نووسەرە گەۋرانەى كە لەبۋارى ئەدەبى مىندالاندا (شىعر و چىرۆك) شوپنىكى ديار و پىشەنگى ھەيە... ئەمە جگەلەۋ دەيان وتارو لىكۆلىنەۋە و نووسىنانەى كە لە سەردەمى جياچىيادا، لە رۇژنامەۋ كۇفارە كوردىيەكاندا بلاۋى ئەكردنەۋە.

ھەروھە مامۇستاي خوالىخۆشبوو چراۋگىكى بىرى كوردايەتى و نىشتەمانى بوو، يەككە بوو لەو پروناگىر و ئەدەبە چاۋنەترسانەى كە زۆر زوۋچوۋە پال پىشمەرگەكانى شۆرشى ئەپلۈل و لەناۋچەى (ماۋەت)دا دىژەى بەخەباتى نەتەۋەيى و پىشمەرگانەى خۇيداۋ لەۋپىناۋەدا دەستبەردارى ژيانى گەنجىتى و ھەموو خۇشپىيەكى خۇببوو. مامۇستا خاۋەنى بىروباۋەر و ھەلوئىست و مەۋفىتى جوامىزۇ زىنگبوو، ھەركەسى پۇژى لە پۇژان لەنزىكەۋە ئەۋى ناسىپى، پوۋخۇشى و دىلپاكى و دەم و دوۋى شىرىن و قىسەى پاراۋى ئەۋ پىاۋەى لەبىرناچىتەۋە. خۇى مامۇستاي سەرەتايى بوو لەبۋارى پەرومردەى مىندالان و پىگەياندىنى نەۋەى تازەدا شارەزاۋ مۇدىرن بوو. چەندىن نەۋە لەبەردەستى ئەۋدا درووستىۋون و پىگەپشتوون، خۇشەۋىستى مىندالانى كوردستان بوو بوو بەخەم و خولىي شەۋ و رۇژى، شىۋازى نووسىن و زمانە كوردىيەكەى تابلىتى

رەوان و بېگىرى و گۆلبوو. ئەگەرچى مامۇستا لە سەرەتاي پەنجاگانى سەدەي رابردوووە و بۆ يەكەمەجار لەرپى ھەفتەنامەي(ژين)ى سەيمانيەووە دەرکەوت و ناسرا، بەلام نووسىنى نەگەردبوو بەپيشەي خۆي، ناو بەناو ئەينووسى، ھەندىجار شيعرىش ئەنووسى، رەنگە شيعرە ناسکەكەي(نوقل)ى ئەمۇنەيەكى جوانى ئەو ئەدەبەي بىت.. مامۇستا سالانى دوايى ژيانى بەھۆي کارەكەپەو لە بەغدا بردە سەرو ھەر لەوئىش دواي نەشتەرگەريەكى پشت كۆچى دوايىگەردو تەرمەكەي ھىنراپەووە بۆ سەيمانى و لەگەردى سەيوان. بەخاك سپێردرا.

يەكێك لەو پەرۆزانەي كە دەرگاي چاپ و پەخشی سەردەم خستبوويە بەرنامەي خۆپەووە چاپكردنى كۆي بەرھەمەگانی خوالیخۆشبوو بوو. بەلام ناستەنگىيەكى زۆر لەبەردەمى جىيەجىيەكردنى ئەم کارەدا ھەبوو، بەشێك لەبەرھەمە بلاونەگراوەگانی كە ھەموويان يەكەم رەشنووسى نووسەربوون كەوتبوونە لای مامۇستا(كاوەي ئەحمەد میرزاي خەزمى نەزىكى، ئەم رەشنووسانە پىويستيان بە ساغكەردنەووە وردەكارىيەكى زۆرھەبوو، مامۇستا كاوە ئەم ئەركەي خستە سەرشانى خۆي و ئەنجامىداو ئىمەيش لەدەلەووە سوپاسى ئەم ھاريكاري و دلسۆزيەي ئەكەين، لەلایەكى تەرشەووە ئەوێ پەيوەندى بە بەرھەمە بلاوگراوەگانیەووە ھەبوو، بەرشوبلاوو ھەريەكەو كەوتبوونە لاپەرەي يەكێك لە رۆژنامەو گۆڤارە كوردیەگانی سالانى زۆرکۆنەووە... واتە ئەبوو ئىمە ھەر لەسەرەتاي پەنجاگانەووە تا كۆتايى ھەشتاگان، لە ھەفتەنامەي(ژين)ەووە دەستبەكەين بەگەران و پشكەين تا ھەموو ئەو گۆڤار و رۆژنامانەي كە لە بەغداو سەيمانى دەرئەچوون بۆ ئەوێ بەرھەمى مامۇستا بدۆزینەووە. ديارە ئەوئىش كاريكى ئاسان نەبوو، بۆيە دەرگاي چاپ و پەخشی سەردەم كاك(سەلام مستەفا)ى شاعىرو رۆژنامەوانى راسپارد تا ئەم ئەركە بگريتە ئەستۆو لە راستيدا كاك(سەلام)يش زۆر دلسۆزانەو ئەوئەندى توانى ھەولیداو لە ھەمانكاتيشدا خۆينەرانیشى لەم مەسەلەيە ئاگاداركردەووە بۆ ئەوێ ھەركەسێ بەرھەمەيكى مامۇستا فەرەيدوونى كەوتبیتەلا بۆمان بنێرى.. ھەر سەبارەت بەم ھەولو تەقەللایەيش كاك(جىھان عەلى ئەمىن)ى براى خوالیخۆشبوو ئەوئىش لای خۆپەووە چى لاوو لە نووسين و وێنە بۆيەتايين و سوپاسى ئەكەين ھەرەھا سوپاسى

كاك (نیهاد مه‌حمود)ی ئامۆزای مامۆستای خوالیخۆشبوو نه‌كه‌ین كه‌ وێنه‌یه‌کی ده‌گمهنی
ئه‌وی بۆ هێناین.

هه‌ر بۆ ئهم مه‌به‌سته‌ش په‌یوه‌ندیمان به‌كاك(ئالان)ی كۆری مامۆستا فه‌ره‌یدوونه‌وه
كۆرد بۆ ئه‌وه‌ی بزانیان ئایا خوالیخۆشبوو هه‌یج به‌ره‌مه‌یه‌کی بۆلاونه‌كراوه‌ی تری هه‌یه‌،
به‌تایبه‌تی له‌ كتیبه‌خانه‌یه‌ی به‌غدا؟! یان ئایا ئه‌توانن چاریکی تر ئه‌و كتیبه‌خانه‌یه‌ له
به‌غدا به‌سه‌ریكه‌نه‌وه‌؟ بۆ ئه‌مه‌ی دوااییان، واته‌ سه‌ردانی به‌غدا، به‌تایبه‌تی له‌و
بارودۆخه‌ ناخۆشه‌ی ئێستادا، نه‌مانویست له‌ سه‌ری برۆین و له‌ وه‌لامیشدا كاك(ئالان)
پێی وتین: ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌و بزانیته‌ به‌ره‌مه‌ بۆلاونه‌كراوه‌كان هه‌ر ئه‌وانه‌ن كه‌
كه‌وتوونه‌ته‌ لای مامۆستا كاوه‌.

به‌مجۆره‌ لێره‌دا ئیتر كۆتاییمان به‌ سۆراخ و گه‌ڕان و پشکنینی تر هێنا، له‌گه‌ڵ
ئه‌وه‌شدا ئێمه‌ تا ئهم ده‌قیقه‌یه‌ش سه‌د ده‌رسه‌د دانیانین له‌وه‌ی كه‌ ئهم كتیبه‌ كۆی هه‌ر
هه‌موو به‌ره‌مه‌كانی خوالیخۆشبووبن. به‌لام دانیان كه‌ به‌شی(هه‌ره‌ زۆریتی) و هه‌ر
ئه‌وه‌نده‌یه‌ش به‌ ئێمه‌ كراوه‌.

له‌ كۆتاییدا ئومێدنه‌كه‌ین به‌م كارهمان توانیبه‌تیمان له‌ زنجیره‌ی كتیبه‌كانماندا،
كتیبه‌یه‌کی جوانی دیکه‌ پێشكه‌ش به‌كتیبه‌خانه‌ی كۆردی بکه‌ین و ڕۆحی سه‌بی
مامۆستا(فه‌ره‌یدوون عه‌لی ئه‌مین)یش شادبکه‌ین. سوپاس بۆ هه‌موو ئه‌وانه‌ش كه‌
هاریکارییان كۆردین.

دزمكای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م

سه‌ره‌تای ۲۰۰۶

کورتهی ژیننامهی مامۆستا فهرمیدون

- ناوی ته‌واوی فهرمیدونی مه‌لا عه‌لی حاجی ئەمینی کاکه‌ حه‌مه‌ی ئەلیاسه‌ قوچه‌یه‌. له‌گه‌ڵ دروستبوونی شاری سه‌یمانی‌دا ئەمانیش هاتوونه‌ته‌ شاره‌وه‌. شاعیری ناسراوی کورد فایق بیکه‌س ۱۹۰۵-۱۹۴۸ هه‌ر له‌م بته‌مه‌اله‌یه‌یه‌.
- له‌ ۱۹۳۳/۴/۲۹ له‌ شاری سه‌یمانی هاتۆته‌ دنیاوه‌.
- خۆپێدنی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی هه‌ر له‌وشاره‌ ته‌واوکردوه‌، ساڵی ۱۹۵۳ له‌ قوتابخانه‌ی (دارالمعلمین) له‌ به‌غدا ده‌رجوووه‌ بۆته‌ مامۆستای قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی له‌ شاربازیر و سه‌یمانی و چوارتا.
- ساڵی ۱۹۶۲ چۆته‌ به‌غداو له‌ وه‌زاره‌تی کاروباری ژوو و به‌ (باحث علمی) دامه‌زراوه‌، پاشان له‌ به‌ریوه‌به‌ری گشتی خۆپێدنی کوردی سه‌ر به‌ وه‌زاره‌ته‌که‌ بووه‌ به‌ به‌ریوه‌به‌ری به‌شی (هۆی فێرکردن).
- ساڵی ۱۹۷۵ بوو به‌ سه‌ره‌پرشته‌ی په‌روه‌رده‌ی قوتابخانه‌کان.
- ساڵی ۱۹۷۵ له‌ زانکۆی مستنصریه‌ له‌ به‌غدا بپروانه‌ی (به‌کالۆریۆسی) وه‌رگرت. له‌ به‌شی سه‌ره‌پرشته‌ی په‌روه‌رده‌دا.
- ساڵی ۱۹۸۲ له‌ سه‌ر داخوای خۆی خانه‌نشینکرا.
- ساڵی ۱۹۸۵ بوو به‌ ده‌رسبێژی (محاضر) له‌ به‌شی کوردیه‌یه‌که‌ی کۆلیجی په‌روه‌رده‌ له‌ زانکۆی به‌غدا و تا ساڵی ۱۹۸۹ به‌رده‌وام بوو.
- ئەندامی دامه‌زرێنه‌ر و ده‌سته‌ی به‌ریوه‌به‌ری یه‌که‌یه‌تی نووسه‌رانی کورد بووه‌.
- ئەندامی دامه‌زرێنه‌ری کۆمه‌له‌ی پۆشنییری کورد بووه‌.
- یه‌که‌م نووسینی ساڵی ۱۹۵۴ له‌ رۆژنامه‌ی ژینی سه‌یمانی‌دا بۆلاوک ده‌ته‌.

بەرھەمە بلاۋكراۋەكانى:

۱. پالەۋانى دوا رۇز(ئەدەبىياتى مىندالان) سالى ۱۹۵۸ بە ھاۋبەشى لەگەن عومەر عبدالرحىم.

۲. پياۋە يىچۇلەكە(چىرۇك و ھەئەست بۇ مىندالان) سالى ۱۹۷۲.

۳. كارزۇلە(چىرۇك و ھەئەست بۇ مىندالان) - ۱۹۷۲.

۴. پاكزى(چىرۇكىك بۇ مىندالان) - ۱۹۷۴.

۵. سىۋو(چىرۇكىكى وەرگىپدراۋ بۇ مىندالان) - ۱۹۷۴.

۶. گەنمەشامى(چىرۇكىك بۇ مىندالان) - ۱۹۷۴.

۷. جوۋجەلەو بىچۈەمراۋى(چىرۇكىكى وەرگىپدراۋ بۇ مىندالان) - ۱۹۷۴.

۸. چەند سەرنىچىك لە پىرەمىردى نەمر - (لىكۆلىنەۋى ئەدەبى) - سالى ۱۹۷۱.

۹. پىرىكى رىش درىزۋو(چىرۇك و ھەئەست - ھەئەستەكان لە ئىنگىلىزىيەۋە كراۋن بە كوردى) ۱۹۸۵.

۱۰. كۆمەللىك وتارى ئەدەبى و پەخنەبى لە رۇزنامەۋ گۇفارەكانى ژىن، نوۋسەرى كورد، بەيان، رۇشنىرى نوئى، پەنگىن، ھاۋكارى و ھى تردا بلاۋكردۆتەۋە.

۱۱. بەھاۋكارى چەند وەرگىپىك، كۆمەللى كىتەبى خويىندى قوتابخانەى كردوۋە بە كوردى لە بابەتى پەرومردە و جوغرافىا و زانىارىدا.

۱۲. پەخشان لە ئەدەبى كوردىدا(بەرۇنىق) ۱۶۷، لە بلاۋكراۋەكانى مەھد التدرىب و التطوير التربوي/۱۹۸۷.

۱۳. سالى ۱۹۷۲ خاتۋو ناھدە جەمال تالەبانى بوۋ بە ھاۋسەرى و دوو كورپان ھەبە(ئاسق) سالى ۱۹۷۳ ھائۆتە دىناۋە و(ئالان) سالى ۱۹۷۶ لەدايك بوۋە.

۱۴. لە ۱۹۹۱/۱۱/۲۵ غدا كۆچى دۋاپىكرد.

۱۵. رۇزى ۱۹۹۲/۱/۱۲ دەزگاي رۇشنىرى و بلاۋكردنەۋى كوردى لە بەغدا كۆرى چلەى ماتەمىنى بۇ رىكخست كە ژمارەپەك نوۋسەرانى كورد ھەستى رېزلىتان و ھەئەسەنگاندنى دەۋرى مامۇستايان لە ئەدەب و رۇشنىرى و نىشتمانپەرومىرىدا دەرىپى.

ئەو بابەتەنەى لە كەتیبە چاپكراوەكانى
مامۆستا فەرەیدووندا بۆ و كراوەتەو

پیاوه بچکۆله که

له نامه‌خانه‌ی نیشتمانیدا ژماره (۸۸۴) ی سالی ۱۹۷۲ ی دراوه‌تی، به‌یارمه‌تی وهزاره‌تی کاروباری ژوورو (۸۰۰۰) دانه‌ی ئی چاپکراوه، چاپخانه‌ی (سلمان الاعظمی) بغداد.



سەرھتا و پېشكەش

گەرەكان:

ئاگاداريپەك لە ۲۰ى تشرینی دووهمی سالی ۱۹۵۹دا لە بارەى مافى منالەوہ بلاوکراوەتەوہ، ئاگاداريپەكە هینی نەتەوہ یەگگرتووہکانەو بریتییە لە دە بەند و ھەر دە بەندەكەشى پشگىرى مافى منالەكەن و تىكرا ئەلین: ئەبى منال بپاريزریت و پى پەرورەدە و خویندن و فیروونی ببیت، ئاگادارى تەندروستى بکړیت، لە ژیر سیبەرى ئازادى و سەرەستى و سەرەرزیدا گەشە بکات، لە پوژى لە دایکبوونیەوہ ناو و نەژادى دیاریبکړیت، لە خوراکی تەواو و لانەوبان و وەرزش و خزمەت بپەش و نەبیت. لە تەنگانەدا دەستى یارمەتى و بەزەبى بۆ درێژبکړیت و لە بەلا بپاريزریت، دنیاىەكى پى لە خوشەووستى و ئاسایشى بۆ بەیتریتەکایەوہ تا بە دلتیایى بخەملایت و گەرەببیت، پشگوئى نەخریت و دلپەقى بەرامبەر نەنویریت و نەچەوسینریتەوہ، رەفتارى وای بەرامبەر نەکریت کە بۆنى جیاوازیى لى بیت، بانگى ناشتى و لیبورتن و دۆستایەتیی نیوان گەلانى بە گویدا بدریت.

ئیمەى گەرە و لە خەم پەخسیو ئەگەر بە باشى لەم بەندانە وردبیینەوہ ھەر زوو ئەوہمان بۆ دەرئەكەوێت کە هیچیکى ئەوتۆمان بۆ منالانى کورد نەکردووہ کە شایانى باس بیت و بگرە قەرزاربایشانین، دەبا پێگای دانەوہى ئەو قەرزە بگرین و دواپوژیکى وایان بۆ سازبکەین کە ئەو بەندانەو لەوانەش زیاتریان بۆ بەیترینەدى، چونکە منالانى کوردیش وەکو ھەموو منالانى جیھان جوانکیەلو ئیسک سووک و شایانى خزمەتن.

دەبا لەسەرمانا ھەلنەلەرزن و سەرى کۆلمەکانیان خوینى تینەزیت و سنگ و بەرۆکیان دانەچەکیت و خیزەخیزی نەیت، با پێخاوس نەبن و قاقوولیان زامدار نەبیت. با لە چلگدا گەرنەبن و لە برساندا سکیان بە پشتیانەوہ نەنووسیت و چاویان بە ھۆلنەچیت، با لە نەزانین و نەخویندەواریدا کوێراییان دانەیت و لەوہ زیاتر بە

قوردا نەچنە خوارەو. با ژەنگى زۆردارى و ژىردەستى و بىخزمەتى لەسەرلەش و
 ۋوويان بىتەكىنىن و ۋەنگۈۋوۋە راستەقىنەگەى خۇيان دەربىگەۋىت ئەوسا بزانن چۇن
 ۋەك گول ئەگەشىنەۋە و چۇن ئەدەنە قەدو بالاۋ تواناۋ داناۋ خزمەتگوزار ئەين.
 با راست و ۋەوان پىتان بلىم: خورەى قەلبەزى گويستانەكانمان بولىك ناهىنىت
 ئەگەر قاقاۋ تىرىقەى منالەكانمانى لەگەلدا نەبىت، قاقاۋ تىرىقەى منالەكانىشمان نابىت
 ئەگەر ئىمە نەبين.

منالەكان:

نازانم چ بەهرىەكى خوايى و چ ھىزىكى ناديار و تەلىسماۋىتان پىيە، ھەر چەند
 سەپرتان ئەكەم، ھىمنى و دلىيى و بىخەتايى و ئىسك سووكى و جوانكىلەيى و
 ساكارى و خوشى و گەشى و ۋووناكى و ھىواۋ زەردەخەنە ئەبينم.
 ئىۋەبەۋ منالىيە ۋەك ئەستىرەيەكى جىرۋەدار، پىرشنكى ئەۋ ھەموۋشانە بە
 دەۋرى خۇتاندا ئەپىرۇنن، بۆيە بەرامبەر بەۋە بە خۇمدا رائەپەرمووم كە ئەم ديارىيە
 پىچكۆلانەيەتان پىشكەش بكەم، ھىوادارم بە دلتان بىت.

فەرەيدون

۱۹۷۲/۱۱/۱

بەرخۇلەو كۆترە كۆيۈلەو منال

دېيەكى خنجىلانە بە قەدىپالى شاخىكەوۋەبوو، فرۆكەيەك لە دوورەوۋە فرېر... فرېر...
فرېر... ھات، ھەر ھات، ھەر ھات، لە پر ... بۆم م... بۆم م... بۆم م... دەستىكرد بە
بۆم بۆردومان.

منالانى دېيەكە رايانئەكرد و ھاواريانئەكرد:

- تەيارە ھات... تەيارە ھات، بۆ ژېر درەختەكە... بۆ ژېر درەختەكە.

كۆترە كۆيۈلەيەك بە لىقىكى درەختەكەوۋە خۇى مەكردبوو، منالېك وتى:

- كۆترە دەنگ خۆشەكە، ئەوۋە بۆ ناخوۋىنى... ئەوۋە بۆ نالېيت.. باق.. باق.. بوو..

باق.. باق.. بوو؟! كۆترەكە وتى:

- وازبېنە بۆ خاترى خوا وازبېنە، لە ترسى ھەلۋىيەكى دېرەق خۆم لېرەدا
شاردۇتەوۋە.

ھەشت، نۆ بەرخۇلەى ناسكۆلە و ئېسك سووك بە ھەناسە بېركى خۇيان بە ژېر
درەختەكەدا كرد منالېك وتى:

بەرخۇلە جوانەكان ئەوۋە بۆ باعە باعتان نايەت؟! بەرخۇلەكان وتيان:

- بېدەنگ بە كاگە گيان بېدەنگ... لە ترسى گورگىكى لۇز رەش خۇمان كىرەوۋە
بېرەدا.

منالەكە وتى:

- بەخو ئىمەش لە ترسى بۆردومانى تەيارە ھاتوۋىنە بن ئەم دارە.

منالەكان و بەرخۇلەكان و كۆترە كۆيۈلەكە لە ژېر ئەو درەختەدا بوونە ھاوړى و

بە ئاشتى بېكەوۋە ژيان.

فرۆكەكە... فرېر... فرېر... فرېر... مىلى شكاند و رۆيشت. منالەكان لە خۆشيا

ھاواريان لى ھەستا:

سه‌پریکی دموروپشتی خوئی کرد، سه‌ری هه‌ئیری وتی:

- باق.. باق.. باق، بوو، باق.. باق.. باق.. بوو.

سهریکی لهقان و دای له شهقهی بال و فری.

بهرخۆله‌كان دهمستانكردموه به باعه باع و قه‌له‌مباز، له خوشيا به‌گالتموه گازيان له به‌كنه‌گرت.

شوانیځیش له بڼه‌رڼیکې نږیکې دره‌خته‌که‌دا خوی شاردبووه‌وه، نه‌ویش سه‌ریکې دهره‌یڼاو نه‌ختیک خویته‌کان، ښینجا شمشاله‌که‌ی دهره‌یڼاو چوو سه‌ر به‌رده‌که، به‌دم شمشال لږدانه‌وه نه‌ی وت:

خۆزگە ھەلۋا كۆترە كېيىلەي نەنە خوارد.

خۆزگە گورگ بەرخۆلەي نەئەفراند.

خۆزگە تەييارەش ھېچ گۆيىيەكى بۆردومان نەنەکرد، خۆزگە كەس ھەقى كەسى نەنەخوارد و ھەموو بەناشتى و خوشى پىكەوۈ ئەژيان.

پياۋە پچكۆلەكە!!

مام پىرۇتى باۋكى دلىر پۇلىسى رېۋبان بو، لەسەر رېگا قىرتاۋەكان بەجلوبەرگە
جوانەكانىيەۋە ئەۋەستاۋ ئۇتۇمۇيىل و رېبۋارى بەرپئەكرد.

چەند رۇژىك پېش جەژن مام پىرۇت وتى:

- دلىرگيان، با بچين بۇ بازار، جلوبەرگى جەژنت بۇ بكم.

دلىر وتى:

- بابەگيان، جەژنەكەم لە جلوبەرگەكەى خۇتم بۇ بكمەيت.

باۋكى وتى:

- لەمەى خۇم؟! ۋەى بەسەرچاۋ، بۇت بە دروون ئەدەم. جەژن ھات، دلىر جلوبەرگە

جوانەكانى لەبەرکرد و بەخۇشىيەۋە چوۋە ناۋ ھاۋرىكانى، جەژنە پىرۇزەى لىكردن و

نەختىك گەپران. دلىر وتى:

- ۋەرن يارىيەكى خۇشېكەين.

ھەموويان وتيان:

- دەى باشە، يارىيەكە چىيە؟!

دلىر وتى:

- ئادەى ببن بە دوو دەستەۋە، دەستەيەكتان ببن بە ئۇتۇمۇيىل و دەستېكەن بە ۋرە

ۋر و دىدە دىد. دەستەكەى تر وتيان:

- ئەى ئىمە بىين بەجى؟!

- ئىۋەش ببن بە رېبۋار، لەۋ لارپىيە بوەستن، تا من رېگاتان نەدەم مەپەرنەۋە.

دلىر دەستىكى بۇ رېبۋارەكان بەرزگردەۋە وتى:

- راۋەستن... راۋەستن لە جىيى خۇتان.

ئىنجا بە دەستەكەى ترى ئىشارەتى بۇ دەستەى ئۇتۇمۇيىلەكان كردو وتى:

- تى پەن بېرۇن.. دەى... دەى... دەى... ھەر بېرۇن... ھەر بېرۇن... دواى نەختىك
ھەر بەدەستەى ئۇتۇمۇبىلەكانى وت:

- ھۆپ... ھۆپ... ھاۋەستن.

دلیر نىشارەتتىكى بۇ رېبوارەكان کردو وتى:

- فەرموون بېەرەنەۋە... فەرموون دەى فەرموون.. چەند جارىك ئەمەيان
دووبارەکردەۋە، ناوبەناۋىش دەستەكانيان ئەگۇرى، ئەۋانەى ئەۋوونە دەستەى
ئۇتۇمۇبىل، پاش ماۋمىەك ئەۋوونە دەستەى رېبوار. ھاۋرىكانى دلیر زۇر دلىان بەم
يارىيە خۇشبوو و ئافەرىنى دلیريان کردو وتيان:

- كاكە دلیر بەم جلۇبەرگەۋە لە پىاۋىكى پچكۆلە ئەجىت!

ھەموو منالەكان نىتر لەم يارىيەۋە فىربوون كە لە مالىۋە ئەچوونە دەرەۋە و
پۇلىسى رېوبان و ئۇتۇمۇبىلى راستەقىنەيان ئەدى، سەپرى دەستى پۇلىسەكەيان ئەکرد
تا ئەۋ نەيوتايە نە ئەپەرپىنەۋە.

جووجهلەو رېۋى

جووجهلەكان:

جيو... جيو... جيو، تېرمان خواردوو، دلمان خۆشە، خوا دايكمان لېنەسىنېت.

- قرت.. قرت.. قرت، ئىۋارىيە درەنگە، ئىۋارىيە بۇ كولانە.

- جيو.. جيو.. جيو، ئىنجا نۆرەى خەوتتە، خەۋى بىنبالى دايكمان.

مىرىشكە كۈنجە- قرت.. قرت.. قرت، لاي لايە جووجهلەكانم لايلايە، لايلايە كۆرپەكانم لايلايە.

جووجهلەكان- پىرخ... پىرخ... پىرخ.

نىۋەشەو مام رېۋى بە دزدەزە ھات، دەرگاي كولانەكەى كىردەو، قەپى بەملى مىرىشكە كۈنجەدا كىردو فېراندى.

جووجهلەكان- جيو.. جيو.. جيو، مام رېۋى دايكمانى بىرد، جيو.. جيو.. جيو، مام رېۋى دايكمانى خوارد.

بەيانى ھىوا خەبەرى بوۋەو، سەيرىكىرد مىرىشكە كۈنجە خوراۋە و پەپ و بالەكەشى لەو ناۋەدا فېرېدراۋە.

جووجهلەكان:

- جيو.. جيو.. جيو، كاكە ھىوا فرىامانكەو، مام رېۋى دايكمانى خوارد.

ھىوا:

- مەگرىن.. مەگرىن قەيناكا، شەرتى ئەبى ئەمشەو تەلەى بۇ بىنېمەو و خۆشى تا بەيانى بۇ لېماتېدەم. شەۋى دوۋەم مام رېۋى ھاتەو، دەمى چەۋرۈبوو بوو، لە خۆشيا پىي نەئەكەوتە سەرئەرز، گالتەى بە دنيا ئەھات، بە ئەسپايى وردە وردە پىي دانەنا. ئاۋ بە دەميا ئەھاتە. خوارەو، تامى مىرىشكە كۈنجە ھىشتا لە بىندانىدبوو. لەبەر خۆيەو ئەى وت:

- بە ئەسپايى بەبى خىشپە، بەبى خىشپە بە ئەسپايى، ئەمجارەش لىفە لىئەدەين، ئەمجارەش لىفە لىئەدەين. لە پىرېكا شەقە ھەستەو تەلە تەقى.

مام ریوی:

- واق.. واق.. واق..

هيو ا:

- وهی دهر، دهر، دهر، خوی مریکه کونجه ئاوا پیت نهوینی!

جيو.. جيو.. بڑى ڪاڪ هيوا پڻ خوت و تهلت.

مام ریوی- به خوا ئیتز واناگه‌م، ههر ئهمجاره بهرمبدن، ههر ئهمجاره، ئیتز واناگه‌م.

توخوا ھەر ئۈمىدگار، توخوا!

هيو ا:

بەم ھەسەنە چۆن ئەخەلەتەتیم فەیلەز، وائەزانی منالەم و هیچ نازانەم!! با مژدەت بدەم! دەمەیکە خویندوومە کە: "رێوی بەفەیل ناوەستی، مەگەر تەلە بیبەستی".

جو وجه له کان- جيو.. جيو.. جيو، ڪاڪه هيو! راست نه ڪا، ڪاڪه هيو! راست نه ڪا.

مام ریوی- توخوا وازم لیبیینن. به خوا من هیچم نه گرنووو. به خوا من نه بووم.

هيو- نهى فيلبازى دروزن!! نهى نهوه كيپوو لهبه رخويه وه نهى وت: نهى مجارهش

لرفى لىئەدەين، من خۇم گويم لىتتوو، من خۇم!!.

مام ریوی:

ت..ت.. ۋ.. تۆ! تۆ لەگويىبوى!؟

هيو - من له نيواريوه خوږ ليماندانيت هه فيلډيزي كه له كپاز!!

مام ریوی:

.. واق... واق... واق...

هيو ا:

- ههتا ئىۋارە واقەۋاق بىكەيت بەپوۋلىك ناچى، ئەبى ھەر بەم تەلەيەۋە بىت تا

گیانت دهرئه چی!

جو وجہ لہ کان:

جيو.. جيو.. جيو.. كاكه هيواي خۇمانه، جيو.. جيو.. جيو، بۇ ئىمە پشتيوانه.

چۆلەكە بۆر رزگارى بوو

ئەردەلان:

- ئەو ئاسۇسە، دىسانەو چۆلەكە گرتوۋە، ئىۋە سەيركەن بزانن چۆن توند
گوشىۋىتى! بەخۇا خەرىكە جىق و فىقى يېنىتەدەرەو.

ئارام:

- ئەو ھەر خەرىكى ئەو بەزمەيە، پادەستىن بزانن چۆن ئەو چۆلەكەيە لە دەست
رزگار ئەكەم.

ئەردەلان:

- ئادە بەقوربانى كورېم، ئادە...

ئارام:

- ئىۋە ھەمووتان وەرن با بچىن لە پېر چۆن و چاكىيەكى گەرمى لەگەل بکەين و
بىشلەژىنىن.

مەريوان:

- ئىي! ئەى دواى ئەو.

ئارام:

- ئىي پى ناۋى، دواى ئەو ئەيىنىن.

سوارە:

- مەريوان، ئارام فىلى چاك ئەزانى. بابزانىن چىي لە ژوورسەردايە!

سالار و سامان:

- راست ئەگا.. راست ئەگا.

ئارام:

- ئەو من و ئەردەلان ئەجىن چۆنى و چاكىي لەگەل ئەكەين، بەدواى ئىمەدا
ئىۋەش وەرن.

مەريوان و سوارە و سالار و سامان:

- باشە دەي بېرۇن، وا ئىمەش ھاتىن.

ئارام و ئەردەلان:

- ئاي كاكە ئاسۇس!! چۆنى چاكي، دەستەكەت بېنە لىي دەرەوہ.. ئەوہ بۇ ديارنيت.

ھېشتا ئارام دەستى ھەر لە دەستى ئاسۇسدابوو و ھەر بە ئەنقەستىش بەرى نەئەدا

تا مەريوان و ئەوان ئەگەن.

مەريوان و سوارە و سالار و سامان گەيشتن و وتيان:

- ئاي كاكە ئاسۇس!! چۆنى، باشى، دەستەكەت بېنە.. لىي دەرەوہ! ئەوہ

دەرناكەويت؟! ئەوہ خەرىكى چيت؟!

ئاسۇس سەرى لىشيوواو شلەزا، دەستى چۆلەكەكەي درىژكرد و چۆلەكە فېرى.

ئارام:

- قاقا.. قاقا.. قاقا، فېلەكەمان سەريگرت، چۆلەكەمان رزگارکرد.

منالەكان:

قاقا.. قاقا.. قاقا، چۆلەكەبۆر رزگاريبوو.

چۆلەكەكە:

- سەرشۆر ئاسۇسى بەدخوو.

ئاسۇس بەدەم گريانەوہ:

- ئىيى.. ئىيى.. ئىيى، چۆلەكەكەم ئەويتەوہ.

چۆلەكەكە:

- ئەگەر نازاي بىگەرەوہ:

منالەكان بەدەم چەپلە ليدانەوہ:

- قاقا.. قاقا.. قاقا، چۆلەكەبۆر رزگاريبوو.

چۆلەكەكە:

- جيك جيك... جيك جيك، ئاي كە رزگابوون خۆشە.

جيك جيك... جيك جيك، ئاسۇس حسابى بۆشە.

كاكە ئالان مارھات، ماری ژمنگوژارھات

ئالان بە گوئی دارايدا چرپاند:

- بابچين ھىلانە جۆلەكە دەرېينين.

دارا:

- دەى باشە بابچين، بەلام لە ئىستاوہ پىت بلىم چەندمان دەرھىتا بە شەرىكى وەك

برا بەشىئەكەين، باش؟

ئالان:

- باشەباش، تۆ ھەر لە ئىستاوہ وائەزانى گزىت لىئەكەين.

دارا:

- نا كاگى خۆم قسەلەم سەرەوہ خوۋشە، ئىنجا با شتىكى كەيشت پىبلىم.

ئالان بە لالووتىكەوہ:

- دەى فەرەموو شتەكە جىيە؟!

دارا:

- ئەگەر جووتمان دەرھىتا ئەوہ ھىچ وەكو وەك برا بەشى ئەكەين، بەلام ئەگەر

تاكبوو، بۆ ئەوہمانە كە دەستەكات بە ھىلانەكەدا.

ئالان:

- ئەمىشيان باشە، بەلام مالت بەقورنەگىرئ، بۆ ئەمەندە لەسەرشت ئەرپۆى، دەبرۆ

دەرەنگە تا كەس ديارنئىيە. بۆ ئەمەندە بيانوومان پىئەگىرئ.

دارا:

- باشە با برۆين.

ئالان لەبەرخۆيەوہ:

- ئەم گوئسەوانەيەش ھىچ ئەوى كەيان، ئەمەشيان نا، دەى برۆ.. ھەر برۆ، ئاتۆ

دەنگ.. وس.. وس گويم لە جريوہ جريوتىكە...

دارا:

- ئەرئى بەخۇا خۇيەتى!

ئالان:

- دەى زوو بە زوو پىشىم بۇ دانەۋىنە، جارىكى گە من پىشت بۇ تۇ دانەنەۋىنەم.

دارا پىشتى بۇ دانەۋاندى بە دەم پىشتانەۋاندىنەۋەكەۋە وتى:

- باشە ئاخىر بىرت نەچى، جارىكى گە نۆرەى خۇمە.

ئالان:

- مەجوۋلى بەقوربانىتىم، يەك نەخت خۇتراگرە، ھەريەك نەخت... ئاى دارا گە

پوۋشى زۆرە!!!

دارا:

- ئەۋە پىيەتى پىر.. دەزۋوگە چىتىكىر، من بوۋمايە تا ئىستا ھەموۋىم دەرھىنابوو..

دەزۋوگە دەى پىشىم شكا پىشت! ئەۋە چىيە چەند قورسى!!

- كۆرە تۇ بۇ ئەۋەندە قىسەنەكەيت، دەيەك نەخت راۋەستە، ئەۋا پوۋشەكەم

ھەموۋى لاپىرد.

ئالان:

- دە قۇلى پىياىكە قۇل.

ئالان قۇلى پىياكىرد و ھاۋارى ئى ھەستا:

- ئاى.. ئاى.. پىۋەيدام.. ماربوو، ماربوو

ئالان لەسەر پىشتى دارا گەۋتەخوارەۋە، دارا گە ئەمەى دى لە ترسا تىي تەقان و

بەفرگانىك خۇى گەيانە مائەۋە. خەلگى گەرەكەكە بەدەم ھاۋارەكەۋە ھاتنە دەرەۋە،

ئالانپان ناسىيەۋە، بەلام ئالانى چى!! دەمى لە گۆكەۋتوبوو، لرخە لرخىكى لئومئەھات

بە ھەزار حال تىي گەيشتن ئەى وت:

- ماربوو.. ماربوو.

خەلگەكە گورج پەلامارىنداۋ بىردىان بۇ خەستەخانە، ھىشتا نەگەپىشتىبۈۋنە

خەستەخانە ئالان لە رىگا گىانى دەرچەۋ!

تامى تامى گەنمەشامى

بەيانىيەك، شوان و شيروان ئەچۈنە مەكتەپ، لەدەمى كۆلەنگەي مالى خۇياندا چالاک و بېياكى دراوسىشيان پېگەيشتن، بەيانىتان باشيان لەيەككردو پېكەو رېگاي مەكتەبىيان گرت.

بەوبەر دەرگاي مەكتەبەو، مام رۆستەم دانيشتبوو، قىرتەبەقتىك گەنمەشامى و نوقلى لەبەردەمابوو مېشيان لېنىشتبوو.

مام رۆستەم:

- ئەو بەلبۇ ئەخورى گەنمەشامى. ئەو نوقلى ترشوشىرىن، وەرنەو مەنلەكان وەرنەو...

چالاک:

- مەن پۇزانەكەم لېرە خەرج ناكەم.

شوان و شيروان:

- ئېمەيش لېرە هيچ ناكېن، دوكانى قوتابخانە خۇش بېت ئەم شتە بېسانە چىن. بېياك بېدەنگبوو، نەختىك وەستا، لووتىكى بۇ خوراند و دەستىكى بە گىرفانىداكردو پارەي دەرھېنا، تۆپەلىك گەنمەشامى و مستىك نوقلىكېرى. دەستى بە نوقلى داكرماندنكرد و ناوبەناو تۆپەلە گەنمەشامىيەكەي بەدەمىدا ئەھېنا و ئەپووت:

- تامى تامى گەنمەشامى، تامى تامى گەنمەشامى... دواي دەرسى دووم نالەنال و ھاوار ھاوار لە بېياك ھەستا:

- ئائاي... ئائاي... ئائاي سەم، ئەھ... ئەھ... ئەھ ھاوار... ئاي... ئەھ ھاوار... ئائاي... ئاي... ئەھ... ئەھ... ئەھ.

مامۇستا:

- ئەو ھېيە بېياك؟! ئەو ھېتە?!

بېياك:

- ئاي.. ئهه.. سڪم.. سڪم.. ئهه.. سڪم ڙانئڪا... سڪم ئهيه شيت... ئاي... ئاناي.

- ڀاوهسته ههريئستا لهگهڻ چالاڪي براتدا بهتايبهتي ئهت نيرم بؤ خهسته خانه.

بيٻاڪ:

- ئاناي.. ئهه.. ئاناناي.. ئههه.

- ئادهي چالاڪ ههريئستا بيٻاڪ بؤ خهسته خانه بهرهو ئهه نامهيه شتان پيٻيٽ بؤ

ڊڪٽور.

پاش ماوهيهڪ له خهسته خانه گهڙانهوه، بيٻاڪ نهختيڪ نازارهڪهي كهه بووبوهوه

ويهڪ دوو شووشه دهرمانيشي به دهسته وههوهوه.

مامؤستا:

- بهخير بيٺهوه... هاچي بوو.

چالاڪ:

- مامؤستا گيان، ڊڪٽور سهيري ڪردو دهرمانى دايه، وتي بيٻاڪ شتي پيسي

خواردوهوه. بيٻاڪ سهري شؤر ڪرد، چالاڪ سهيريڪي بيٻاڪي ڪرد ئينجا ڀوويڪردهوه

بهلاي مامؤستاداو قسهي نهڪرد.

مامؤستا:

- ئهوه بؤ قسهناڪهن... شتي پيس!! شتي پيس!! گوايه ئهبي چيي خواردبي؟!

قسههڪه بيٻاڪ، قسههڪه چالاڪ.

بيٻاڪ ههري سهري شؤر ڪردبوو ڀووي نهئه هات سهري ههٿيڙي، چالاڪ سهيريڪي

بيٻاڪي ڪردهوه ئنجا ڀوويڪرده مامؤستاو وتي:

- نهوي راستيبي مامؤستا گيان، بيٻاڪ لهو گهئمه شامييه تؤپه لهو نوقله پيسهي ئهوه

بهرهوهي خواردوهوه.

مامؤستا زؤر بهسهري سورماويهوه وتي:

- ئاي بيٻاڪ چؤن شتيوات ڪردهوه؟! ئهي ئههه دوڪان نيهي ليڙه، ئهي نابيني

هه مووشتيڪي خوئو پاڪي تيايه، ئهها چؤن سهري شتهڪان داپؤشراون.

- مامۇستا گيان بەخوا ئىتر پوولنىك لە دەرەوۋە خەرج ناكەم و جارىكى كە خۆم تووشى ژانەسكى واناكەم.

مامۇستا سەرىكى بۆ لە قاندو وتى:

- ئا... ئا... ئەبى واكەى، ئەگىنا نەخۆشەكەوئ.

چالاک و بېياك:

- زۆر سوپاس مامۇستا گيان زۆر سوپاس.

پشكۆ و شيركۆ شەريانە لەسەر دەنگى زەنگيانە

پەردەى يەكەم

دەرسى سېيەم تەواو بوو، زەنگى لىداو قوتابىيان چوونە حەوشە، شيركۆ لە تينوواندا خوشى نەيزانى چۆن خۆى بگەيەنييتە ناوخۆرەكە، لەپرشانى كەوت لە شانى پشكۆ و پشكۆ كەوت بەدەما.

پشكۆ:

ئەو كۆيربوويت؟! بۆ چاوت لەبەرپيى خۆت نىيە؟ خۆ تۆ شانت خستە خوارەو.

شيركۆ:

- نەمزانى بەخوا، ئەوئەندەم تينووە لە تينوواندا ئاگام لە خۆم نەماوە.

- نەتزانى قىروسیا، تينووتە، تينووت نىيە چش، درۆئەكەيت ھەر بە ئەنقەست شانت لىدام، بۆم راوەستە ئەچينەدەرەو.

- نەختىك ئاگات لە دەمى خۆتبىيت، من ئەلیم نەمزانى.

- ئاگام لە دەمى خۆم نابىيت و زياتریش. خوابمكات بە قوربانت تا ئەچينەدەرەو.

بزانە ئەيەلەم ئەم ھەقەت بە سەرەو بپروا.

- كە مادام ئەوئەندە فيشالکەرو شەرفروشى، بپرو چيت لە دەستدیت تەخسرى مەكە.

- باشە پيشانت ئەدەم فيشالە يان نا! بەلام ئەگەر ئازايت خۆت مەشارەو.

- من خۆم بشارمەو؟! من؟! بەخواجوانە!! يا من بچم جارئ ئاوەكەم بخۆمەو.

چاومان بە يەك ئەكەويتەو!!

پەردەى دووەم

كە دەوام تەواو بوو باران ئەبارى، ھەر نەختىك لەولای قوتابخانەو، پشكۆ و شيركۆ

بەلامارى يەكياندا. چەند قوتابىيەك دەورەيانندان و ئەيانووت:

.. كەس لىكىننە كاتەۋە! كەس ناۋىزىيان نەكا، شەرە كەلەشپەرە.. شەرە كەلەشپەرە.

قوتابىيەك وتى:

پشكۆ پاشقول، پاشقول، ئەۋە بىر تىچۆتەۋە داۋەشپىت. پاشقول.. مستەكۆلە.

چەند قوتابىيەك بەدەم چەپلە لىدانەۋە ئەيانووت:

پشكۆۋ شىركۆۋ شەرىپانە... لەسەر دىنكى زەنگيانە.

قوتابىيەكى كە دانى جىر كىر دىۋوۋە ۋ ئەيوۋت:

.. ئادەى شىركۆۋ... ئادەى شىرى خۆم، ئادەمى سوپىرىكە، ئادەمى... ئادەى بۆكس..

بۆكس.. قوتابىيەكى كە:

.. كۆرە پادەستىن دىقتەر ۋ كىتپەكانتان ھەموۋى كەۋتە قورۇلىتەۋە.

قوتابىيەكى تر بە پىكەنىنەۋە:

.. كۆرە دىقتەر ۋ كىتپى چى.. ئەھا، ئەھا سەپرىكە ھەموۋى پەرە پەرەبوۋ، ئەھا

بەبن پىلاۋى ئەۋ پىاۋانەۋە نووساۋن.

مامە پىرەيەك بە لاياندا راپوردو لەبەر خۇيەۋە وتى:

.. ئەى رپوۋى ئەۋ دايك ۋ باۋك ۋ مامۇستايانە سېى نەبىت كە پەرۋەردىيان كىردوۋن.

مامۇستايەكيان بەۋىدا راپورد، خەرىكبوۋ لىيان بىچىتە پىشەۋە بەلام كە گۈيى لەۋ

قىسەيى مامە پىرەكەبوۋ، سەرىخۇى داخست ۋ رپوۋىنەھات خۇى بكات بە خاۋەنيان.

پەردەى سىيەم

بەيانى دۋاى شەرەكە، لە ھەۋشەى قوتابخانە، قوتاببيان ھەموۋ رىزكران، باۋكى

پشكۆۋ باۋكى شىركۆۋش بانگىراۋون.

مامۇستاكەيان كە ئاگى لە شەرەكەيان بوۋ، بە دىنگىكى بەرز وتى:

.. شىركۆى سابىر سىۋەيلى ۋ پشكۆى شەرىف شاسۋار بىنەدەرەۋە.

ھەردوۋىكيان ھاتنە دەرەۋە ۋ لە ناۋەراستى ھەۋشەكەدا راپىران.

مامۇستاكەيان چىپى دىۋوۋ ھەموۋى گىراپەۋە، قىسەكى مامەپىرەكەشى ھەر گىراپەۋە.

پشكۆۋ شىركۆۋ تەرىقبوۋنەۋە ۋ لە شوپنى خۇيان بوۋن بە تىنۇكىك ئاۋ.

قوتابىيەك:

- حەيف نيبه به هوى دووکهسى شەرانيبه وه قسهى وابکریت!

قوتابيبه کى که:

- مامۆستاگان و دايک و باوکمان هەر خەتايان نيبه، ئەوان هەزارجار پيمان ئەئين

که شەر به يەکتر نەفرۆشين و وهکو برابین.

مامۆستا:

- ئەمه زۆر راسته، ئيمه بۆيه باوکى شيرکو و باوکى پشکو شمان بانگکردوه بۆ

ئەوهى بزانی که چۆن ئەوانيش بههوى کورەکانيانەوه به ناهەق جنيويان پيدراوه.

شيرکو:

- بەخوا مامۆستا خەتای منى تيانيبه، ئەمه دەستیکرد به هەرهشەکردن و هەر له

خۆيه وه شەرى پى فرۆشتم.

مامۆستا:

- ئينجا تۆ شەرەكەت لى نەكرپيايه، تۆش خەتات هەيه، ئيمه هەموو قسهكانتانمان

پيگهەيشتۆتەوه.

شيرکو:

- باشه مامۆستا خەتای من چيبه؟! من چيم کردوه؟!

مامۆستا:

- ئا... ئا پیت بلیم خەتای تۆ چيبه؟ خەتای تۆ ئەوهيه ئەبوايه بهاتيتايه شکات

ليکبردايه... وانيبه؟!

شيرکو بيدەنگبوو و سەرى داخست.

پشکو سەيرىکى باوکى کرد تەريقبوووهو ئينجا جاويکى به مامۆستاگانا گيړا

ديسان تەريقبوووهو، ئينجا سەريکى هەلپرى و بەدەنگيکى نەختى نووساوهو وتى:

- ئەگەر ئەمجاره چاوم ليپپۆشن، شەرتبى ئىترەت، قەت شەر بەگەس نەفرۆشم.

مامۆستا:

- ئەى شيرکو تۆ ئەلپى چى؟!

شيرکو:

۔ مامۇستا منىش ھەر كەسك شەرى پېفروشتەم يەكسەر ئىۋە ناگادارنەكەم، خۇشم شەپ بەكەس نافروشم.

مامۇستا:

۔ زۇرباشە، كەوابوو تا زوۋە ئاشت بېنەۋە دەى دەى زوو.

پشكۇ و شىركۇ توند دەستى يەكتريان گوشى و دەستيان كرده مليەك و ئاشت بوونەۋە.

مامۇستا:

۔ دەئىنجا بچەن دەستى مامۇستاكان و باوكىشتان بگوشن. چوون و دەستيان گوشين، قوتابىيەكان ھەموويان جەپلەيەكى تونديان بۇ لىدان، ئنجا سروودىكى خۇشيان وت و قوتابىيەكىش شىعريكى خويندەۋە چوونە ژوورەۋە بۇ خويندن.

زەنگۆلە

کاروان لە سەربان خەوتبوو، سەربانەکە ھەمووی بووبوو بە ھەتاو، کەچی ئەم ھەر ئەم دیو و ئەو دیوی ئەکردو لە خەو ھەلنەئەستا دایکی لە ھەوشەو بە دەنگێکی بەرز وتی:

- کاروان.. کاروان... پۆلە کاروان، ئاخەر ئەمە تاکە ی تۆ بەیانیان وائەکەیت..
دەھەستە درەنگە بۆ مەکتەبەکەت درەنگە!

کاروان:

- ئەم ھ.. دەجاری زوو، ئەم ھ.. با نەختیکێش بنووم.

دایکی:

- کۆرە زووی چییە بۆ خاتری خوا وانیوەرۆیە!

کاروان:

- تۆخوا ھەر نەختیکێ کە.. ھەر نەختی.

دایکی:

- سێروانی برات نەختیکێ کە ئەروات و بەجێت ئەھێلێ، ئیتر لەدواییدا نەئێیت، ھا

کاروان:

- باشە نالێم، با بپروا کەیفی خۆیەتی.

باوکی:

- کۆرە سێروان تۆ بپۆ، من سبەینی چاری ئەم درەنگ لە خەو ھەستانە ی کاروان
ئەکەم.

سێروان:

- بابە گیان چۆنی چارنەکەیت؟

باوکی:

- كورم ئىستا پىت نالىم سبەى بەيانى خۆت ئەيىبىنى. باۋكى چوو بۇ بازار،
زەنگۈلەيەكى كرى، ھىنايەوۈ بۇ مائەو، پەتەكى درىژى پىۋەبەست، زەنگۈلەكەى بە
كۈلەكەى سەربانەوۈ قايمىكرد، پەتەكەشى راپەلگىرد بۇ خوارەوۈ و بەستى بە قۇلى
كورسىيە گەورەكەى خۇيەوۈ كە لە سەرى دائەنىشت.

بەيانى رۇژى دووۈم، سىروان وەكو جاران ھەستاۋ رىكوپىك خۇى كۆكرەوۈ و
ئامادەبوو، كاروانىش ھەر وەكو جاران لە جىگاكەيدا تلى ئەدا.

باۋكى پەتەكەى راکىشاۋ زەنگۈلە دەستى پىكرد:

- زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ....

كاروان راپەرى و لەبەرخۇيەوۈ وتى:

- ئاى... ئاى... ئەمە جىيە!!؟

زەنگۈلەكە:

- زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ....

كاروان:

- ئاى... ئاى... دايە... دايە ئەمە جىيە!!؟

زەنگۈلەكە:

- زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ....

كاروان:

- دەبوۈستە قسە لەگەل دايكەم ئەكەم!

زەنگۈلەكە:

- زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ....

كاروان:

- وا ديارە ئەمە گوۋى نىيە گوۋى، زۇر لاسارد، با ھەستم باشزە.

زەنگۈلەكە:

- زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ زنگ....

كاروان:

- دهباشه باش... تیگه‌یشتین، بپرېته‌وه میښکی سهرتردین، واهه‌ستام، ئیتر جیت نه‌وئ!! کاروان هاته‌خواره‌وه، سه‌یری په‌ته‌که‌یکرد به قوځی کورسیه‌که‌ی باوکیه‌وه، تیگه‌یشت مه‌سه‌له چیه، سیروان و باوکی سه‌یریکی په‌کیانکرد، زهرده‌خه‌نیه‌که گرتی، ئینجا پرویانکرده کاروان و دایانه قاقای پیکه‌نین، کاروانیش نه‌ختیک بیده‌نگ‌وو، نه‌ویش دایه قاقای پیکه‌نین و وتی:

- بابا به‌زمه هم‌مووی هر له‌بهر نه‌ووی من زووه‌ستم!!

باوکی:

- نه‌یچون کورم، که دره‌نگ هه‌ستایت له‌دهرس و ده‌ورت دوانه‌که‌ویت، دواي نه‌وه تۆ نه‌زانیت دایکت حالی چیبوو به‌ده‌سته‌وه؟! به‌یانیان قورگی نه‌نووسا نه‌وه‌نده‌ی بانگ نه‌کردیت.

کاروان:

- ئه‌م قسانه هم‌مووی راستن، به‌لام توخوا نه‌گهر ئیتر زه‌نگوځلم بۆ لیدهن.

سیروان:

- باشه نه‌گهر زه‌نگوځله‌که لیدنه‌دهن نه‌ترسم هر دره‌نگ هه‌ستيو وه‌کو جارن ده‌ست‌پیکه‌یته‌وه.

کاروان:

- وه‌کو جارن ده‌ست پیناکه‌مه‌وه! نه‌گهر له‌مه‌ولا له‌پشتودا هه‌لنه‌ستام هه‌فته!

باوکی به‌پیکه‌نینه‌وه:

- نه‌ی گوايه ئیمه جیمان نه‌وئ! ده تۆ زوو هه‌سته بزانه ئیتر گویت له‌ده‌نگی زه‌نگوځله نه‌بیټ؟

کاروان:

- باشه باباگیان، ئیتر نه‌ئه‌یه‌لم دایکم ده‌نگی بنووسیټ و نه‌تۆش نار‌ه‌حه‌ت بیت...

- سیروان قسه‌که‌ی بۆ ته‌واوکرد:

- نه‌منیش به‌ته‌نیا بچم بۆ مه‌کته‌ب.

کاروان:

- ئەي دىمخۇش، ئا، ئا، نەتۇش بە تەنيا بچىتە مەكتەب. باشە؟!

سىروان:

- زۆرباشە ئافەرىن.

باوكى:

- ئافەرىن كوپم، ھەرخۇش بىت كاروان.

باوكو كوپ

باوك:

كوپم من تۆم زۇرخۇش ئەوى

قەزات لە مالى من كەوى

كوپ:

بابە تۇش پىشتىوانى

گۇزانىي سەرزمانى

باوك:

كوپم تۆ چىراي مالى

تۆ ھىزمى، تۆ بالى

كوپ:

بابە تۇش ھەردووچاومى

گيان و ھىز و ھەناومى

باخ

باخەكەمان پازاۋە
هەموو كاتتەك تەراۋە
شۈيىنى پەپۈولە و ھەنگە
ھى گۈلى رەنگاۋرەنگە
ھەنگى باخ ناۋروژىنەم
پەپۈولە ناتۋرىنەم
باخەۋانىكەم بۇ خۇم
خزمەتى ۋا لە ئەستۈم
بژى گول، بژى منال
مار و مېروو بۇ ناۋچال

بۇق

قىيى.. قىيى.. قورپاقە
بۇقى سەرزىل چوار لاقە
قورپاقە باش راۋىئەكا
مىشۋولە لەناۋ ئەبا
بۇق... بۇق.. بۇقىلە
سك سې، چاوزەقىلە
لە وشكانى و لە ئاۋا
لە سېيەر و ھەتاۋا
بەھەۋەس دىيىت و دەچى
بىزى قورپاقەى پراۋچى.

دراوسى

دوینى ماموستا(وهمان)

قوتابيه کانی وهستان

ناموژگارى نه کړدن:

قهدرى دراوسى بگرن

دراوسيتى بفامن

دراوسى خال و مامن

نابى بانه ويان بکهن

هاوسى هه راسان بکهن

به دردمبارانيان مه کهن

تووشى نازاريان مه کهن

مناليان مه توړينن

قاچ و قوليان مه شكينن

هاوسى باستان خوشبوئ

تا زوو فرياتانکه وئ

كۆتۈرى پەرلەپى

مىندال:

كۆتۈرى پەرلەپى، چاۋچىكۆلەنە

بۇ نايەيتەدەر لە ناۋ ھىلانە

كۆتۈر:

ئاخىر ئەتىسىم لە پىشلىەى سەرخى

پىشلىەى فىلېباز، چاۋچىكۆلەنە ۋە

مىندال:

كۆتۈرى پەرلەپى، گىيانى شىرىنە

ئاخىر ھەزىنەكەم نەختى بىتتىنە

دوۋ مىشت گەنەم ھىناۋە بۇ تۆ

بىخۇ لە ھىياتى ژەمى نىۋەرۇ

پىشلىەى دىيارنىيە، خۇمەم بە تەنیا

ۋەرە گۆرانى بىلەن بۇ دىنيا

كۆتۈر:

باشە ۋادىمە خوارەۋە بىبەك

گۆرانى ئەلەين بە دىلىكى پاك

باق باق بوو... ئىتەر ئازادى بارى

باق باق بوو... ئىتەر نەما زۆردارى

ناومال

مالەكهەمان خاوينە
 پاكه وەكو ئاوينە
 دايكەم ئاواي مائيوه
 ئەلەي يەك پارچە زيوه
 ديسان خۆشم خاوينم
 قاپ و شووشە ناشكەينم
 مەن ژوور پيسناكه مەوه
 ناومال تەك نادەمەوه
 ئەزانم كە ميوان هات
 حەز لە مالى پاك ئەكات

خوۋى خراب

نىنۇك بە دان نەرتىن
 پىپۇق بە دەست دەرناھىن
 دىكتۇر ئامۇڭگارى كىرەلەن
 بىرىنى لەش ناخۇرىن
 مامۇستايان پىيان وتوۋىن
 زەردەۋالە ناۋرۇزىن
 دۈيىنى دايىكمان تىي گەپاندوۋىن
 چا بە گەرمى ھەنناۋرىن
 خۇمان لە نان ناتۇرىن
 قىسەى خۇمان نادۇرىن

بۆرپۆرپىن

بابزانم كى بەگۈرە
كى لە راگردنا كۈرە
كى يەكەمى ھەمووتان بى
خەلاتى تۇپىكى جوانى
لەسەرخەتى رېك راۋەستىن
تا نەلېم: (سى) نابى دەرچىن
كەس پىي لە خەت زياتر نەروا
گىزى نەكا، جەرام نەخوا
ھەركەس ئامادە راۋەسى
نەوا نەلېم: يەك و.. دوو... سى
دەى ھەر راگەن، گۈرپەستەنەوہ
وہكو شىر گرەو بەرنەوہ
وا ئاسۆ كەوتە پېش ھەمووان
تەكانىدا وەك پالەوان
نەى نافەرىن كاكە ئاسۆ
فەرموو ئا نەم تۈپە بۆ تۆ

من مائىم

من مائىم، دىل ناسىم
ئىسك سووكىم، كارئاسىم
سوئىسكەو بارەكەوى شام
پەپوولەو بولبولى باخم
پىم بىخوئىن، فىرم بىكەن
پەروەردەم كەن، تىرم بىكەن
نەخۇشكەوتەم دەرمانەم كەن
فىرى پەشتى جوائىم كەن
ئەوسا بزانن دەستبەجى
چۆن كورپىم لى دەرئەجى

باخی جانہ و مران

وەرن بچين بۇ سەيران
 بۇ باخى جانە وەران
 سەيرانىكە مەپرسە
 يەكجار خۇش و بىترسە
 فەل وەستاوہ لەولاوہ
 پىۋى فەلى نەماوہ
 شىر يان بازى زل ئەدا
 يان لە داخا تل ئەدا
 ھەج ھەلئەسىتە سەرىپى
 بەراز بۇ خۇى مانئەگىرى
 گورگ لۇزى خواتەوہ
 بىر لە گوشت ئەكاتەوہ
 دەبابچين سەيرانە
 سەپرى خۇش و ھەرزانە

پیریکی ریش دریژ.. بوو

له نامه‌خانه‌ی نیشتمانیدا ژماره (۵۷۱) سالی ۱۹۸۵ ی دراوه‌تی، له چاپخانه‌ی (دار افاق عربیة) چاپکراوه.



پېشەكى

براياڭ و خوشكانى بەرپىز....

من لام وايە كە بەرھەم بۇ منداڭ زۇرجار پىۋىستى بە دوو پېشەكى يان
پېشەككە و پېشەك شىكرىنىڭ ھەبىت، يەككىيان بۇ گەورە و ئەۋىدىيان بۇ گچكە،
چونكە ھەندىڭ قىسە پىۋىست يان ھەندىڭ روونكرىنەۋەھەن كە منداڭ تىيىنانگات و
ئەبى بۇ گەورەيان باسبەكەيت تا بتوانن پىرسى منداڭن- ئەگەربوو- وەلام بەدەنەۋە، ئەمە
جگەلەۋەى كە ئەدەبى منداڭن خۇى بۇخۇى بەشىكە لە ئەدەب، لەبەرئەۋە گەورەش
ھەقى خۇيەتى كە خەمخۇرى بېت و كۆلى پىۋە ھەلگىرىت و بە تەنگ گەشەو
پېشەكەۋتەننىيەۋە بېت، تاۋتۇپى بىكات، ھەلىسەنگىنىت، چاكو خرابى لەپەك جودا
بىكاتەۋە.

ئەۋى راستى بېت بەرھەمىكى زۇرم بۇ منداڭن نوۋسىۋە، بەلام ھەرچارە
ئەمەندەى كە بۇ رۇزگارى ئەمروپىشيت، بەسە. ھەۋلەدەۋە وئەنەى رەنگاۋرەنگىشى
تىداپىت، چونكە لىكۆلىنەۋە زانستىيەكان ساغيانكرىدۇتەۋە كە(رەنگاۋ رەنگ) چىزىكى
تايەتتى لای منداڭ ھەيە و بۇ زوۋتىگەيشتن و فىربوون، رىباش خۇشەدەكات. ھەر
لەبەر ئەم لايەنە زانستىيەبوو كە سوۋرېوم لەسەر وئەنەى رەنگاۋ رەنگ چاپكرىن، دەنا
ئەركى چاپەكەى زۇرگرانە و مايەى نوۋسەر دەكاتە مايەى پىازفرۇشى(جاران!) ھەر
لەبەر ئەمەيشە ھەندىڭ نوۋسەر لە چاپكرىن رەنگاۋرەنگىدا بەناچارى دوۋرە و بەرپىز
دەۋەستىن، نىيانەۋ نەبوۋنىش عەيب نىيە.

ئەم بەرھەمە چۈار شىعر و چۈار چىرۆكە، شىعرەكانەم لە ئىنگىلىزىيەۋە كىردوون بە
كوردى لە(Poems and Rhymes)ۋە ۋەرمگرتوون كە بەشىكە لە
زنجىرەى. World Book - Childcraft International, Inc.
چىرۆكەكان خۇم دامانۋن، چىرۆكى(نە قەلەم دىراۋە و نە ھىچ)، خىكاپەتتىكى پچۈۋكى
لەسەرە، ئەۋىش ئەۋمىيە كە كاك(ئەنۋەر فەخرى)ى ھاۋرېم، بەۋ ناۋەۋە كە
سەرپەرشتكارى پەرۋەردەيە لە سلىمانى، سى چۈار سالىك لەمەۋبەر بۇى گىرپامەۋە

وتی: "بۆ سەردانی قوتابخانەکان چووومە هەڵبەجە، قوتابییهکی هەشت سالان، لەسەرئێوەی شتیکی جوانی هاوڕێکە ی خستبوووە جانتاکەپێوە، لە ناوەراستی قوتابییهکاندا، لە حەوشە پاگیرابوو، شلکووتی مەرگ کرابوو، وەک دزیان لە کەڵەبەردا گرتبێت ئاوابوو، قوتابییهکان بە (دزە، دزە!) دوایکەوتبوون، منداڵە قوربەسەرەکش لەبەر ئازار ئاگای لەخۆی نەمابوو، هەر پەنجەگانی ئەکرد بەدەمیدا و ئەیهێنانە دەرەوە، واقیووڕمابوو، نە ئەیزانی دزی چییەو نە ئەیزانی بۆ پێی دەلێن دز. ئەم چیرۆکە چارەکردنێکی پەرۆردانەپێ بۆ حالەتیکو، هیوادارم مامۆستاکان بە پێی توانا پەپەرەویی بکەن و سوودی لێوەربگرن.

لە شیعری (تەنیا یەك دایك)دا، ناوی (گوێچکە ماسی) هاتوو، کە بریتییه لەو پارچە (سەدەف)ی کە ناوی دەریا بەدەم هەلچوونەوه رایدەمالێت بۆ لێواری دەریا، لەبەرئێوەی هەندیکیان لە (گوێچکە ماسی) دەجن، لای خۆمان ئەوناوی بەسەردا بپراوه، پێم وابێت ئێستا نمونەشی لە مالاندا هەبێت. کە بۆ جوانی دایانناوه.

پېشكەشە

بەئىيۈە ئەى مىندالانى كورد

ئەبى ئىمە بەرامبەر ئىيۈ، روممان نەيەت سەرھەلېرىن، چۈنكە لە مەيدانى ئەددىي مىندالاندا، ھىچى وامان بۇ نەكردوون.

ئەوۋى كە لە بەردەستاندايە، لەچاۋ ئەوۋدا كە پېشكەش بە مىندالانى ولاتان دەكرىت، ھەر ھىچ نىيە، بەلام ھىوادارم ئىيۈش گۇفار و كىتېبى رەنگاورەنگى خۇتان بېيىت، جىھانى مىنداللىتەتەن، پېرىت لە زەردەخەنە جوانەكەى سەر لىۋوتان و زمانە شىرىنەكەى كوردى، واتان دلخۇش بىكات، كە خۇشتان بویت و خۇشى بوین و لەيەك دوورنەكەونەوۋە.

پىرىكى رېش درىژ... بوو

شىئەرى: ئەدۋارد لىر

پىرىكى رېش درىژ.. بوو،
ترسا، جىڭاي پى لىژبوو،
ئەيۋوت: ئا ئەم ترسەي مەن،
بۇ جىيە؟! گويم لىبگەن،
دوۋ كۈندەپەپۇي چاۋزەق،
كەلەشپىرى نىنۆك رەق،
چۈار كالاۋكۈرەي نەرمۇل،
فېسقەگۈلەي وورپا و زۇل،
ھەممو ھىلانەي خۇيان،
لە ناو رېشما دامەزران،

تەنيا يەك دايك

شىئىرى: جۇرچ كوپەر

سەدان ئەستىرە بە ئاسمانەۋە،
بە سەدان (گوۋىچكە ماسى) لاي ئاۋدا.
سەدان پاسارى بە بانانەۋە،
سەدان بەرخۆلە لە خۆرەتاۋدا.
دۆپەشەۋىنم، رېزىۋون بە سەدان،
(پۇۋتان باش) يانە ئەگەل بەياند.
بە سەدان ھەنگى ئىسك سووك و جوان،
ۋان لە سىپەرەي رەنگ نەرخەۋاندا،
سەدان پەپوۋلە لە سەۋزەگىادا،
"بەلام يەك دايك لەناۋ دىيادا"

سەمای سیبەر

شيعرى: ئىفيو يىستويك

سىبەرەكەم، سىبەرى خۆم،
 مەن ھاۋرپى تۆم،
 بە ئاگرى ناۋ ئاگردان،
 سەما بىكە لەسەر دىۋار
 ۋەك مىندالان، ۋەك شاگردان
 بازان ئەدەين، لەسەر تا خوار
 ئە ئاۋھا بالەم بەرزئەكەم،
 تۆش ۋابىكە ئازىزەكەم!
 پىئەكەنەين، ھەئەبەزەين،
 لە دىۋارەۋە بۆ بىنمىچ،
 دىيەن ۋ دەچىن، ھەئەلەرزەين.
 ھەر خۆم ۋ خۆت ۋازىئەكەين
 دلى يەكتەر رازىئەكەين

بەستەى سابوونە لاسارەكەم

شيعرى: دوروسى ئەلدز

چەند لاسارە سابوونەكەم،
من وا لە داخدا شەق ئەبەم.
ھەر خۆم شۆرى و دەستم بۆ بىرد،
خۆى شار دەوہ بە دەستوبىرد.
بازىك ئەدەى لە پەنجەوہ، سابوونەكەم،
دوايى ئەخشىيت و ئەخلىسكىيت.
ئەى سابوونە چەتوونەكەم،
تۆ ھەر خەرىكى چاوشاركىيت.
لە تەشتى ئاودا، لەناو بىنەكەى،
خۆت شار دۆتەوہ، گزىم ئى ئەكەى.
لەم عاسى بوونەت، دەست ھەلئناگرى،
بۆيە رۆژ بە رۆژ تەنكترنەبى.

نە قەلەم دزراوہ و نەھیج

مامۇستا نەرىمان ئەو رۆژە لەبەر نەخۆشى نەچووبو بۆ قوتابخانە. مامۇستا ئازاد بە قوتابییهکی پۇلى شەشەمی وت: ھەروا نەختیک بەسەر قوتابییهکانی پۇلى سییەمی(ب) وە بوەستە، چاودیرییهکیان بکە تا خۆم دیم.

ئەوئەندە پینەچوو قوتابییهکەى پۇلى شەشەم ھاتو نەختیک بە چپە بە مامۇستا ئازادی ووت: قوتابییهکی ئەو پۆلە دەلێت: "من چاوم لیوو(گۆران) قەلەمیکی بۆیەى سەوزی بریقەدارى لەم قەلەمەى منى لە جانتاکەى(دیار) دەرھیناو بە دزییەوہ خستییه جانتاکەى خۆیەوہو بردى بۆ خۆى".

مامۇستا ئازاد: نا.. نا وانییە، گۆران نە دزەو نەفړى بە دزییەوہیە، ئەوئەندە ھەیە مندال لەم تەمەنەى گۆراندا حەزەنەکات ھەمووشتیکى ببیت و ھەمووشتیک ھەر بۆ خۆى ببیت، ئەمە بە ھەقیکی خۆى دەزانیت.

قوتابییهکەى پۇلى شەشەم: ئەى باشە مامۇستا، ئەو قەلەمە ھەروا گۆران بە خۆپایى بیبات بۆ خۆى؟!

مامۇستا ئازاد: نا.. نا، نە قەلەم براوہ و نە ئەبریت. تۆ جارێ پیم بلێ لەو قەلەمە لە کوێ ئەفروشن؟

قوتابییهکە: ئەم بەیانییە لەو قەلەمەم لەو کتیبخانەى ئەو بەرمانەوہ دى.

مامۇستا ئازاد: زۆرباشە، ھەر چەندە حەزناکەم تۆ بجیت بەلام لەگەڵ مام برايمى باخەواندا بجۆ ھەر ئەوئەندە قەلەمەکەى پيشانبەدە و بە فرکانیک بگەرپەرەوہ پۇلى خۆت، دواى خۆم پارەکەى ئەدەمەوہ بە مام برايم. وا خۆشەم دەچم بۆ پۇلى سییەم.

(مامۇستا ئازاد ڕوویکردە قوتابییهکان:)

ھەر كەسنىڭ ئەمىرۇ چالاك بىت دىيارىيەكى جوانى پېشكەش ئەكەم، با مامۇستا(نەرىمان) نەئىت من لەوى نەبووم دەرسىيان نەخوئند، ماوەيەكى كەمى پېچوو مام برايم گەراپەو، ھەر لەبەر دەركاى پۆلەكەدا، كاغەزىكى پېچراوۋى دايە دەست مامۇستا ئازاد.

دواى ئەوۋى دەرس گەرمبوو، مامۇستا وتى: ئەمىرۇ گۇران زىرەك و چالاكە، لەبەرئەوۋە ئەم دىيارىيەكى پېشكەش ئەكەم، كە كاغەزە پېچراوۋەكەى كەردەو، قەلەمىكى بۆيەى سەوزدەركەوت، ئەبىرقايەو.

گۇران قەلەمەكەى وەرگرت و سوپاسى مامۇستايكرد، نەختىك وەستا، بىرىكى كەردەو، دەستىرد بۇ ناو جانتاكەى، قەلەمىكى سەوزى وەك قەلەمەكەى خۇى دەرھىناو وتى: مامۇستا ئەم قەلەمەم دۆزىوۋتەو.

(دىار) پەنگىكى ھىناو بىرد، لە پې دەستىكرد بە ناو جانتاكەيدا، لە دلى خۇيدا وتى: قەلەمەكەى من نەبىت؟؟

كە مامۇستا وتى: كى ئەم قەلەمەى بىزىكردەو؟

(دىار) يەكسەر وتى: مامۇستا گىان من!!

(دىار) ھەستا دەستى(گۇران)ى گوشى و سوپاسى كرد.

بۇچى بۇق مېشۈولەى خۇش ناۋىت؟!

بەھاربوو، ئىتر خۇتان ئەزانن ئەو ۋلاتەى خۇمان بە دار و ئاو و شاخ و باخىيەو
دەبىتە بەھەشت.

كۆمەلە ماللىك پېكەو چوون بۇ سەيران، ھەندىك لە مندالەكانيان كەوتنە
چەپلەپىزان و گۇران، تەنيا دوو دېر لە (ئەم رۇزى سالى تازەيە، نەورۇزە ھاتەو) يان
دەزانى، ھەر دەيانووت و دەيانووتەو.

(بۇقىكى جوان و سەرسەوز) سەرى لە ئاۋى چەمىكى نىزىكانەو ھىنايەدەر.
ھەۋەسى گۇرانىي ھەستا، دەستىكرد بە قىرەقىي، ۋەختەبوو لە خۇشىدا بالىگىرئ. زۇر
حەزى بە ھاۋرپىيەتىى مندالەكان كرد.

ئەۋەندەى پىنەچوو مېشۈولە مندالەكانى پەستكرد، ئەمەندە نووسا بە دەست و
قۇل و دەموچاۋياندا پەستىكردن، خۇيان ئەخوراند، سەيرانكرد مېشۈولە ۋازناھىنى،
بە دۇناخۇشى گەپانەو.

بۇقەكە سەرى سورما، بە قىرەقىي ھاۋارى لىكردن مەرپۇن توخو مەرپۇن، فرمىسك
بە چاۋيدا ئەھاتەخوارەو، يەككىك لە مندالەكان ۋەستاۋ بە دەنگىكى بەرز بە بۇقەكەى
وت: لە داخى ئەو مېشۈولانە ئەرپۇن، ئەۋەندە گازيان لىگرتىن تا پەستيانكردىن، جىگا
گازەكانيان سوورھەلگەپراون و لىريانكردوۋە، لىر، بۇقەكە كە گويى لەم قسانەبوو، پىشى
خواردەو و وتى: پراۋەستىن بۇم مېشۈولە، ھەر ۋايووت و لە ئاۋەكە ھاتە دەرەو و بە
قەلمباز بۇيان چوو، كەۋتەناۋيانەو، زامەندىز و لىنجەكەى دەرگىشا، ھەر
مېشۈولەيەكى بەرچاۋ بىكەۋتايە بە زمان لوۋى ئەداۋ بە قەپىك ۋەك حەلۋا قوۋتى
ئەدا، پاسارى و بىلبەكانىش دەيانووت: نۇش، نۇش، نۇشى گىانت بىت.

لەۋساكەو بۇق مېشۈولەى خۇشناۋىت، لە ھەر شوپىنلىك بىبىنى بە قەپىك دەپخو!!

ئەقلى

چاۋ بە دەستى وت: چەند چىكىنىت، ھەموو پىست قىلىشاۋە، ھەموو كىيىشە، زىر نىنۇكى پەنجەكانت چەند رەش و پىس، يەع!

دەست: ديارە خۆت نەدىۋە، بۆيە ۋاقسەت زلە! قىچكەت، پىرىتى لە رىپۇقە زەردە. لووت بە گۆچكەى وت: ھەى ھەى... ھەى ھەى، تەپوتۇزى دىيات پىۋەيە ناشرىن. گۆچكە: دەنگەمگ! لەبەر چىلم ھەناسەت بۇنادىرت! تۆش وات لىھات گالىتەمان پىبەكەيت؟

دەم بە قىزى سەرى وت: ھا.. چۇنى مووى بىزى؟! ئەۋە چەندە خۆت شانەنەكردوۋە؟!

قىزى سەرى: خۆت لەبەر چەۋرى و زەردىنەى ھىلكەۋ نەۋسنى ھەر ديارنىت، بىرۇ لىكى لالغاۋەت بىرە، ئىنجا ئەم قسە زىلانە بكە!!

پىلاۋ قاقا بە گۆرەۋى پىكەنى و وتى: ئەۋە بۇچى ئاۋەژوۋىت، ھەى داۋەشىيت؟ گۆرەۋى: ھەر ۋەختىك فىربوۋى ئاۋزەنگىيەكەى خۆت باش بىەستىت و جوان لە پىدا بوەستىت، ئەۋسا ۋەرە من فىربەكە!

كراس بە پانتۇلى وت: قۇچەكانت دابخە با نەتبىن.

پانتۇل: ۋاديارە يەخەى خۆت نەدىۋە، ھۆقەيەك چىكى پىۋەيە، بىرەى بىرام! لەۋلاۋە(ئەقلى) ۋەردە ۋەردە، بە ئەسپاى ھاتەپىشەۋە، وتى: گۆپم لە ھەموو قسەكانتان بوو، ئا ۋەرە پىشەۋە چاۋ: ھەرۋە ھەر ئىستا خۆت بىشۇرە، قىچكەكانت پاك پاك بىكەرەۋە.

چاۋ: بەلى قوربان.

ئەقلى بە دەستى وت: بىرۇ يەك دوو رۇژ بە مەرھەم بېستەكەت چەوربەكە، كە قلىشاويى و كرېشى نەما، پاك پاك بە سابوون بېشۇرە، نىنۇكېش بىكە.

(دەست، تەق سەلامىكى كردو رۇيشت!)

ئەقلى: (چاويكى گىپرا)... ئاودەرە لووت، ھەرئىستا بىرۇ سى جوار(فم) بىكە، با ھەر پاك و خاويىن بىت.

لووت: ھەر ئىستا گەورەم!

ئەقلى: ئا وەرە گوپچەكە... نا.. نا نەختى وەرە بېشترەو، تىگەيشتيت جىم بەوانەى پېش تۇ وت؟

گوپچەكە: باش تىگەيشتم... گەورەم.

ئەقلى: دەتۇش بىرۇ خۇت وەكو ئەوان پاكبەكەرەو.

گوپچەكە: ودى بەسەرچا.

ئەقلى: ئەى ئەوە كوا دەم كوا؟ لە كويپە؟

(دەم لە پەنايەكەو ھاتە دەرەو): قورىان لە شەرمدا خۇم شارەبوو.

ئەقلى: نا.. نا.. شەرمى پى ناوى، بىرۇ خۇت بە ئا و سابوون بىشۇرە، ددانەكانىشت بە فلچەو دەرمانى ددان پاكبەكەرەو.

قزى سەر بە ئەقلى وت: ئەى قورىان من ج بىكەم؟!

ئەقلى: تۇش ئەو چلكو تەپوتۇزە بە خۇتەو مەھىلە، دواى ئەو خۇت شانەبەكە، بزانە چۇن دەبىت بە گول.

ئەقلى رپوويكرە پىلاو: ئاۋەزەنگى ئاۋا دەبەسرىت، تىگەيشتيت؟! ئىنجا رپوويكرە گۆرەوى: ئا ئەمە دىوى دەرەو تە ئا ئەمە، ئىتر ئاۋەژوو مەبە(پىلاو و گۆرەوى بەيەك دەنگ): بەئى باشە.

ئەقلى(نەختىك وەستا): وەرن كراس و پانتۇل، لاموايە ھەر ئىۋەماون! رپوويكرە كراس: بىرۇ مائەو خۇت بىشۇرە، بە پانتۇلىشى وت: تۇش دەرۋىتەو قۇپچەكانت لىدەنىيەتەو، خەتى ئوتەكەشت ديار نىيە لە بىرت نەجىت!

كراس و پانتۇل پىكەو و تيان: ودى بە سەرچا.

(دوای چوار پىنج سەعات...)

چاۋ، دەست، لووت، گوۋچكە، دەم، قىزى سەر، پىلاۋ، گۈرەۋى، كراس، پانتۇل،
 ھەموۋيان لە منداۋلىكى پروخۇشدا يەكتريان دىيەۋە، سەيرى يەكديانكرد، يەك لە يەك
 خاۋىنتر و جۋانترېوون، دەستيانكردە ملييەك، منداۋلكەش لە خۇشيدا بە دەم
 گۇرانييەۋە بردنى بۇ سەيرى يارىي تۇپىن. سەگى مالى منداۋلكەش بە ۋاكردن تا
 ماۋدەيك دۋايانكەۋت.

منداۋلكە پىي وت: دەى: (زەردە) بگەرپەروە بۇ مالاۋە، شوپن يارى جىگاي تۇ نىيە،
 ئەترسم منداۋلەۋردكە ئازارت بدەن!.

مندالیک و چۆلەکەیهک

مندالیک لە ژێردارتووێه کدا کتییکی مندالانی دەخوێندەوه. چۆلەکەیهک بەسەردارەکەوه ئەيجریوان، نە جریوێهک، نە دووان نە دە، نەسەد، ئەو ناوێ کردبوو بە پۆژی خۆی، بلبلیک بە دارەکەوهبوو، لەبەر چۆلەکەکە رێگای نەبوو بەو دەنگە خۆشە جۆکەیهک بکات. هەر بالداریک ئەهات، چۆلەکەکە وەک مەقەست دەنووی ئەدا بەیه کدا و ئەيجریوان، نەگوێی لە کەس ئەگرت تا قسەیهک فیڕبیت نەخۆشی دەنووی لیکدەنا تا نەختیک ئیسراحت بکا. فیسقەگولەیهک بە بێدەنگ چوو تەنیشتییهوه و وتی: ئەوه قورگت نەنوسا؟! دەنووک شلنەبوو؟! دە حەپولکی ئیمەش بدە هەر جۆکەیهکی بۆ ئەکەین و ئەروین، لەم دنیايدا هەر تۆ هەیت؟! بە دەیان بالدار و بولبول هەن، دەنگیان لە تۆ زۆرخۆشتره!!

چۆلەکە، گوێی ئەدا بە قسەى فیڕنەگولە، دەستی کردەوه بە جریوێ جریوو چەنەبازی خۆی، مندالەکە لە کردەوهی چۆلەکەکە زۆر پەستبوو، چۆلەکەکە جیی بە ئەمیش چۆلکرد، چونکە لە پەستیدا هەستاو پۆشت.

لەو پۆژەوه ئەو مندالە نەحەز لە چەنەبازی دەکات و نەمندالی چەنەبازی خۆشدەوێت.

بارانی رهنګاو رهنګ

(کۆی بهر هه مه کانی مامۆستا فه رهیدوون عه لی ئه مین)

ساغکردنه وه نووسینه وه ئاماده کردنی

کاوه ئه حمه د میرزا

سه لام مسته فا

سلیمانی ۲۰۰۶

پالنه وانی دوا ږوژ

به هاوبه شی له گهڼ ماموستا(عومهر عه بدولر د حیم) دا له چاپخانه ی (شه فیق) سالی

۱۹۵۸ له چاپدراوه:



كوپە كوردەم

كوپە كوردەم جەوت سالىم
ووردىلە و پروومەت نالىم
بۇ تامى خويندن هاتووم
مامۇستا دەست بە بالىم
من ھەنگوینى ناو شانەم
يان بېجىوولەى ھىلانەم
خوپىرى ناسورپىمەوہ
مەكتەبە مان و لانەم

پەپوولە

ئەي پەپوولەي بال نەخشين
شاخ و باخ و گيو نشين
تۆ پۈستەچىي گولانى
نامەبەرى دلانى
فرىشتەي رەنگاۋرەنگى
چاكەكەرى بى دەنگى
بۆيە خوشەويستمانى
نموونەي مەبەستمانى

سوورە ماسى

سوورە ماسىي بەرگەردن زەرد
 ئەشلەقېنى ئاۋى بېگەرد
 سى پشەش جوانن بەلەكن
 خەرىكى فىل و كەلەكن
 خۇت نوقمكە ماسىيە سوورە
 پشە چاۋ برسى و جەسوورە
 جوانن خرىنن تووك نەرمەن
 بەلام دلپەق و بى شەرمەن
 پشە نەوسن بىت و سەرچل
 دايم ئەتبوغزىنم بە دل

(تېبىنى: بەسەر وىنەيەكى رەنگاورەنگدا ھەلداۋە كە برىتتە لە: سى پشەلە
 خرىن خرىن كە بەدىار كاسەيەكى شووشە پىرئاۋەۋە ھەلئوۋتاون و مرخيان لەو
 سوورە ماسىيە خۇشكردوۋە كە لە كاسەكەدا بىتس دىتوئەچى و لە خۇشيانا ئاۋەكە
 ئەشلەقېنى..)

ديارى

ديارى دەست و دلمان گولە
دەرومان گەرم و بەكولە
دەست و پیمان وەك بلوورە
داوین پاكین، روومان سوورە
بۆنى گولای یەك گرتن
ئەمانخاتە بەستە ووتن
بە بەستە خەلك هوشیارئەكەین
پر بە دنیا ھاوارئەكەین:
كەسمان روو پەست و مۆن ناوی
هەرگیز گولمان بیبۆن ناوی

بەستە

بەستە یەکم لەسەر دەمە
پەر لە ئاھەنگ و زەمزمە
هەلقولای ناخی دڵە
لەرە ئاونگی ناو گوڵە
ئاوازی شمشالی شوانە
خوڕە هەلبەزە کۆیستانە
گوێم لێبگرە وابۆت ئەئیم:
"کوردەم، بۆ کورد سەر دائەنیم"

...

پالەوانى دواپۇژ

ئىۋە ھەموو بىرامن
بۇ دواپۇژم چىرامن
ئىۋەم گەر ئى ديار نەبى
ژىنم تەنگ و تار ئەبى
بەئى ئىستا منالەم
لە بىرو ھۇشا كالەم
دوا پۇژ ئەمبىنى كاكە:
بۇ(كورد) پۇستەمى زالەم

ژوورى خويندن

ژوورى خويندن پازاۋەيە
دوور لە شەپرو ئاۋاۋەيە
سەيرى پرومانكەن، بە جارى
پىكەنىنى ئى ئەبارى
زىت و وورياو خاۋەن ھەستىن
بە بۆنى زانستى مەستىن
جوان و پاك و ژىر و پروخۇش
نە شەپكەرىن نە شەپفروش

- - -

زنجیره‌ی کتیبی دمرگای چاپ و په‌خشی سەردەم
کتیبی سەردەم ژمارە (٣٥٦)

سەرپەرشتیاری گشتیی زنجیره
ئازاد بەرزنجی



سەيوانى ھاروھاج

(سەيوان)* لە مەكتەب بېزار بوو
چەقاۋەسوو بوو، زۆر ھاربوو
ھەر پاش نيوەپۇى لىئەھات
بە كۆلانا ھەل ئەھات
دارلاستىكى بە دەستەۋە
رئى لە رېبوار ئەبەستەۋە
پۇژى بۇ كۆلارە ھەلدان
خۆى گەياندىبوو سەر سەربان
كەوتە خوارى بە پىشتاۋ مرد
سەپىرى دىناى خۇشى نەكرد

* (تېيىنى: سەيوان ناۋى كورپىكە، ئەم بەسەرھاتە بەپاستى يەك دووسائىك لە مەۋبەر روويداۋە.)

بەھار*

ئەوا ئىتر بەھارە

خۇشى دېھات و شارە

خۇشى لە بولبول و مەل

خۇشى لە شوانى بەرغەل

خۇشى لە گۆلى قەدپال

خۇشى لە منى منال

خۇشى لەم كوردستانە

كە وەك نوورى چاومانە

* (تېبىنى: لە سەردەتاي بەھاردا بە قۇتابيان ئەوترىت).

قوتابىي پۇلى يەكەم

لە پۇلى يەكەمىنم
گۈلى گەشاۋەى ژىنم
دوژمنى بوغزو قىنم
خەملىۋى پېكەنىنم
ئەزانى بۇ پروخۇشم؟!
بەرگى رەۋشت ئەپۇشم
ئاۋى زانست ئەنۇشم
بۇ كوردان تىنەكۇشم

نەوى كاوه

نەوى كاوهى كوردستانم
 چىقلى چاوى دوژمنانم
 زۆر لە كۆتر دىپاكترم
 لە پالەوان بىپاكترم
 دوانزە سوارەى مەريوانم
 بۆتە شانازىي زيانم
 (شاھۆ) و (ئاكۆ) و (ئەزمەر)* ى من
 تانەن لە سەر چاوى دوژمن
 سەرم بەرزە بە نەورۆزم
 جەژنى پزگاربوونى ھۆزم

* (تەيىبىنى: "شاھۆ" و "ئاكۆ" و "ئەزمەر" ناوى سى شاخىن)

ناميلكهى كارژوئه

نوشيعرانهى لىم ناميلكهيدهدا بلاوكر اونهتهوه

سەرھتا:

ساڵی ١٩٥٩ لە گەڵ مامۆستا (عومەر عەبدول رەحیم) دا کۆمەڵە شیعریکمان پێکەوه بەناوی (پالەوانی دوارۆژ) هوه بلاوکردەوه.

ئەم چارەش نیازم هەبوو هەر لە گەڵ کاک عومەر دا بە دووقۆلی بەرھەمیکی تر پێشکەش بە جگەر گۆشە خۆشەویستەکانمان بکەین، بەلام داخی گرانم ئەو بە کۆستی کۆچی (نازاد)ی جوانەمەرگی کورپیدا کەوت و منیش دڵم نەیهێنا پووی کاری وای ئی بنێم، بەناچاری خۆم تەنیا بال ئەم کۆمەڵە شیعەرەم وەك دیارییهکی بچکۆلانە پێشکەش منالە جوانکیلەکانی نەتەوێکەمان کرد، چوار پینجیکی ئەم شیعرانە لەجاری پیشووشدا بلاوکراونەتەوه، بەلام ئەوانی تریان بۆ یەکەم جارە دەچنە ژێر چاپەوه.

مەبەستیشم لە بلاوکردنەوهیان هەر ئەوێکە لە سەرەتای (پالەوانی دوارۆژ) دا ووتراو.

ئەگەر ئەم شیعرانە شایانی ئەوه بن منالی کورد لە بەریان بکات و ناشنایەتیان لەگەڵدا پەیدا بکات، ئەوه من خۆم زۆر بە بەختیار دەزانم.

سمۆره

سمۆره كلكى زەردە
چاۋى جوان و بئىگەردە
گوئى قوۋتە پىشتى بۆرە
وورىايە، فىلى زۆرە
بەدانى تىژ گاز ئەگرى
ئەتوانى ئىسقان بېرى
ئەى سمۆرەى دارەوان
گويز زۆر خۇشە بۇ زستان
هى زل زل بشارەوہ
بىخە كۈنى دارەوہ

کارزۆلە

کارزۆلە کەم خەپنە
سەرك و جوان و جەپنە
زەنگۆلەى لە گەردنە
زۆر خۆشەوێستى منە
فەیری قەپال و گازە
تا خوا حەز کا فیل بازە
تینووی بوو ئاوی ئەدەم
بەرسى بوو گیای بۆ ئەکەم
ئەیبەم بۆ لەوەرپى خۆش
پووشى بۆ دینم بەکۆش
کارزۆلەى بەھارى سال
دلى پاكە وەك منال

مىۋان

- تەق، تەق، تەق، تەق
بۇ بىئەنگى ئەي دەرگاي رەق
- تەق، تەق، تەق، تەق

- كىيە ئەۋە؟ دانە خراۋە
گەر مىۋانە لەسەر چاۋە
ئەۋە ئىمەين و مىۋانين
هاوركى سىروان و سۆرانين
دەرسىيان گەر نووسىۋەتەۋە
ئەرۋين بۇ يارى پىكەۋە
- ئەي بەخىربىن مىۋانەكان
مائتان پەر كرد لە گولئى جوان

دهرس و دهور تهواو بووه

کاتی یاری خوش هاتوووه

خویندن و نیش کردن

برای قوتابی دیهات

من حمز نه کهم بیم بو لات

بزانم چۆن دواي خویندن

دهست نه کهی به نیش کردن

نازاو ووریاو گورج و گۆل

مه پ نه بهی بو چیاو چۆل

ئاو نه دهی، شەتل نیژی

دار دینی، نارەق پیژی

به خویندن و نیش کردن

چاوی دوژمن کویرنه بن

دوكانى قوتابخانە

لەناو مەكتەپبا دوكانمانە ھەيە
 شتى خاويىن و ھەرزانمان ھەيە
 ئىمەي قوتابى، ئەيىان فروشىن
 سەرى شتەگان باش دائەپوشىن
 تا مىش و بېسى نەنىشى لىئىان
 ئەگىنا ئەوسا سىمان دېتەژان
 شتى دوكانى مەكتەپ ھەرزانە
 قازانجەكەشى ھەر بۇ خۇمانە
 ئىمەي قوتابى ئەيى مەرج بىكەين
 كە رۇژانەمان لەوئى خەرج بىكەين

نەوسن

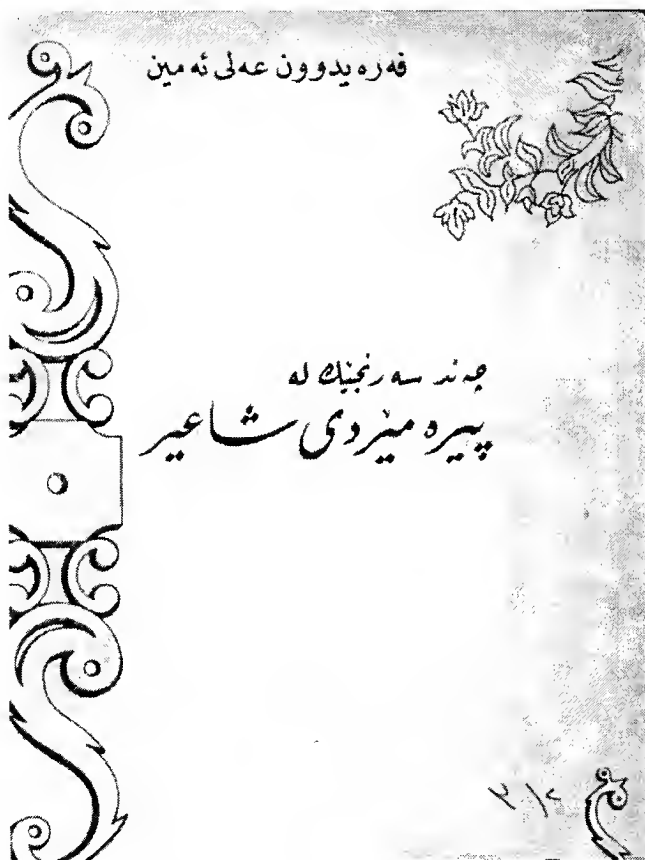
نەوزاد تۆ ئىستا نانت خوارد
لەگەل من و ھىواو ئازاد
كەچى ديسان نانت ئەوئ
ئاخر ئەمە چۆن وا ئەوئ؟!
ئىنجا نۆرەى ئەوهمانە
بلىن نەوزاد ھىچ نەزانە!!
ھەر خەرىكى نان خواردنە
زۆر چاۋچىنۆك و نەوسنە
برام واز لەم خووە بىنە
قەسەى كاگى خۆت مەشكىنە

كوڭستان

ھاۋىن دەچىم بۇ سەيران
 دەچمە ھەۋارى كوڭستان
 كوڭستان شوڭنىڭى بەرزە
 ئاۋى سارده ۋەك تەرزە
 لەژىر كەپرو ناۋ رەشمال
 بەسەردەبەين ۋوچانى سال
 تا گەرما دەپروا لە دەشت
 من لە كوڭستان ئەكەم گەشت
 لە دەشتايى ۋ لە كوڭستان
 ۋەك بەھەشتە كوردستان

کتیبی چەند سەرنجیك لە پیرەمێردی شاعیر

لە چاپخانهی (ئیرشاد) لە بەغدا، چاپکراوە، ژمارەى سپاردنى (۱۹۲) ى سالى ۱۹۷۱
دراوەتى، کۆمەڵى رۆشنبیری کوردی یارمەتى لە چاپدانى داوه.



پېشەكى

سەرەتا

بىر كىرىندەۋە لەم نووسىنە، ئەگەر پېشەۋە بۇ چەند رۇژىك پېش بىرەۋەرىيە بىست
سالەكەى پىرەمىرد، لە ۱۹ى حوزەيرانى سالى ۱۹۷۰دا لە سلىمانى.

ئەو رۇژانە بىنەۋەى داوام لىبىكرىت، ھەر لە خۇمەۋە ھەزىمە كەمنىش لەو
بىرەۋەرىيەدا شتىك بنووسم و بخوینمەۋە، ئەو ئارەزوۋە رايكىشام بۇ ئەۋەى
شتەبنە پەتتەيەكانى ئەم چەند سەرنجە بەشۋەمەكى زۇر كەمتر و كورتتر لە مىشكەدا
گەللە بكەم.

بەلام لە دووايىدا ۋەكو لىكمەدەۋە، سەيرمىرد لە كۆبۇنەۋەمەكى ۋەھادا، كە
بىرەۋەرى بىستو سى سالەى لە سىدارەدانى چوار ئەفسەسەكەشى تىكەلەۋو بوو، ئەۋانەى
ئامادەنەبن، كەمەكىكان نەبىت ئىتر ئەۋانى تر ھەموۋيان، ھەز بە ۋوتار و نووسىنىك
ئەكەن كە زۇرتتر عاتىفەيان بچولنى و ھەماسەتيان ھەلبىسىنى، نووسىنىكى ۋەكو
ئەمە لەۋانەيە بىتافەتيان بكات و پىي ۋەپس ببۇ لەدووايىدا ۋەكو پىۋىست گوۋى بۇ
شانەكەن، لەبەرئەۋە ۋازم لى ھىناۋ نەم نووسى.

بەلام ۋادىاربوو ئەم چەند سەرنجەم بەرامبەر بە پىرەمىردى شاعىر، بىخى لەۋە
قايمىربوو كە ئەۋىش بەتەۋاۋىۋونى ئەو بىرەۋەرىيە، تەۋاۋىت و نەمىنىت بۇيە رۇژ
لەۋاى رۇژ زۇرتتر و درىژترئەۋوون تا تۋانىان خۇيان بەسەرمدا بسەپىنن و لەم
شۋەدەدا بكەۋنە بەرچاۋ كە ئىستا لىرەدا ئەيانىينن.

جا ئەگەر تۋانىيىتەم بەمە خویندەۋاران نەختىك بە پىرەمىردى شاعىر
ئاشناترىكەم و زمان و ئەدەبەكەشمان بەئاستەم خزمەتلىك بكەم، ئەۋا خۇم زۇر بە
بەختىار ئەزانەم.

فەرمىدوون

۱۹۷۱/۳/۱

چەند سەرنجىك لى پىرەمىردى شاعىر

پىرەمىردى ئەدىب، شاعىر و نووسەر و رۇژنامەچى بوو زۆرتىر بە شاعىر ناسراو و بەرھەمى شىعەرىشى زۆرتىر، لەبەرئەۋە واپىيەباشتر ئەزانم كە من لىرەدا لە كلاًرۇژنە شىعەرەكانىۋە چەند سەرنجىكى لىبەدم.

پىرەمىرد ھەر پىاۋى كوردىبوو و كەسى تر

پىرەمىرد پىاۋىكى خويىندەۋار و دىيادىمبوو، گەۋرەپىاۋانى (۱) زۆردىو و ئاگادارى رادە پىشكەۋتنى مىللەتانبوو. ھەمىشە لە سەۋداى ئەۋەدبوو كە كوردىش بگاتە رېزە ئەۋ مىللەتەۋ سەرىكىبى لە ناو سەرانا، لەبەرئەۋە ھەرشۇرپىش بۇ ئەم ئامانجە لە ناو كوردا بەرپاۋوبى و تروسكەيەكى تىدابه دىكردىت، پىيدا ھەلداۋە و دەيەھا خۇزگە ھىۋاى لەسەر بىنات ناۋە، ھەر شۇرپىشكەش سەرى نەگرتىبى بە جۇرپىك فرمىسكى بۇ رشتەۋ كە خەلكى پەندى لىۋەربگرن و خۇيان كۆپكەنەۋە بۇ جارىكىتر. ھەر جەژنىك يان يادىكى نەتەۋەى بوۋى بوژاندوۋىتۋە و شتىكى بۇ ۋتوۋە.

سەرنجەمداۋە ھەندى كەس كە لە پىرەمىرد ئەدوۋى ئەۋەنكەن بەژىر لىۋەۋە كە سەردەمىك بەندوبوۋىكى دواخراۋو كە گۋايە پىاۋى ئىنگىلىزبوو وائەزانم ئەۋانە بەشىكىان ھەر لە رۋوى دلسۆزى و خۇشەۋىستۋە بۇ پىرەمىرد لىي بىدەنگەنەن و بەشەكەى تىرىشان رەنگە ئىستا پەشىمان بوۋىنەۋە لەۋ تاۋان خستەنپالە، دوۋرىش نىيە ھەندىك ھەبن ئىستاش ھەر راپان واپىت و بەلام پىيان واپىت كە پىۋىست ناكات كاي كۆن بەبابكەن.

بەلای مەۋە ئەم باسە ھىچ نەنگىيەكى تىدا نىە بۇ پىرەمىرد و ھىچ لە شوۋن و ناو و ناۋبانگىشى كەمناكاتەۋە، ھەر لەبەرئەۋە بوو كە نەك ھەر بە پىۋىستمانى لىي بدوۋىم، بەلگو كەردمە گۈلدەستەى نوۋسىنەكەشم وەكو پىناسىنىك بە لايەنىكى ھەتا ئىستا ھەر بەدەمى باسكراۋ لە ژيانى پىرەمىرد.

پېرەمىرد ئەك ھەر ئىنگلىز، بەلكو ھەممۇ ئەو دولەتەنەي كە لە جەنگى جىھانىي دووھما، چوون بەگژ ئەلمانىي نازى و ئىتالىي فاشى و يابانى ھىرۆھىتۇدا، بۆيەكە خۆشى ئەويستىن كە لە سەرگەوتىنانا فرىي كوردىش بىكەون و بە ئاشكرا ئەيووت: من لەبەرخۆم خۆشم ناوینو بۆ دەستكەوتى خۆم ناگەرپم، مالى دنىام لەلاھىچەو نان و كەبابىك سەروزىادمەو ھەمووى پىنج و دوو رۆژىكم لە دنىاي رۆشندا ماو، بەلكو بۆ ئەو خۆشمئەوین، كە لە سايەى سەرگەوتىنانا، كوردىش بىيىت بەشتىك(۲)، بۆ راستى قسەكەشى، ئەوھوو دوواى برانەوھى ئەو جەنگە كە كۆمارى مەھاباد بە ئاگادارى يەكيتىي سۆفىيت دروستبوو پېرەمىرد وەكو كوردىكى دلسۆز چوو بە پىرئوھو شىعرى بۆ وتوھ.

ئىنجا باشە يەككە پىياۋى ئىنگلىز بېت، چۈن بە كۆمارىكدا ئاۋا ھەئەدات كە بەئاگادارى يەككىتى سۆڧىت دامەزرابى؟! يان چۈن لە پەلاماردانیا ئاۋا لەسەرى ھەئەداتى و بىرىەرجى ئەوانە ئەداتەۋە كە پەلامارىندانەۋە!؟

دىسان لە پروخاندنى ئەو كۆمارەدا، ئەو شىوئەنى ئەو بۆ ئەويكردوو، ھىچ كەسك بۆ ھىچ جگەر گۆشەيەكى خۆيناكات(۶)، وەكو شىتى لىھاتبوو، ئەيكىشا بە خۆيداو ھەر"ئەى نائومىدى.. و ھەى رەنجەرپۇى" ئەوتەو، كەسى لە خۆى بە بەدبەختەر نەئەزانى و"دەردى مەجنونى لىھاتبوو دى". كە ئەگەر ئەو تاوانەى خستبوويانە پالى راستبوايە، ئەشيا لە خۆشيا گەشكە بىگرتايەو زەماوئەندى بگىرايە، وەكو ھەموو پياوانى ئىمبىريالزىمى ئىنگلىزى و جىھانىي ئەو سەردەمە، كە لە پروخاندنى ئەو كۆمارەدا، لە"ھەرسىلاو!" شايبان بوو بە رىزە.

كە ئەو كۆمارەش پروخاو بارزانىيەكان مارشە بەناوبانگەكەيان دەستپىكرد و بە زەبرى لوولەى تەفەنگ، بەناو دوژمنا خۆيان قوتاركرد بۆ يەكىتىي سۇقىت، پىرەمىرد ھاوارى لىھەستاو(۷) بە دل ھەزىنەكرد ھەنگاو بە ھەنگاو لە گەلىانا بووايە ئەگەر پىرى رىگەيبدايە، لام وايە ئەگەر يەكك پياو ئىنگلىزىي، ھەرچى چۆنىكبى، دلوئەروونى ئاوا ناخروشى و شىعرى وايبۇنايەت، يان ھەر ھىچنەبى، ئاواتەخوازى ئەو نەبى كە لە ئاوى(ئاراس) بېرەپتەوئەو بچىتە خاكى سۇقىتەو!!

وھگو لە شوپننیکى تردا باسماڤکرد، پېرەمپېرد مەبەستىبوو بە جۇرپىک لە شۆرشە سەرنەگرتووەکانى کوردبەدویت، کە خەلگى پەندى لىوەرېگرن و گۆرېبەستەنەوہ بۆ گۆزىمپىکى تر، پېرەمپېرد بە سەلىقەى مامۆستایەکى پەرورەدە و فېرکەردن، ئەوہى زانیوہ کە بە تەنیا جارپىک باسکەردنى ئەم مەبەستە لە تەنیا شىعەرىکا، ھىچ دادپىک نادات، لەبەرئەوہ ھاتووە چەند جارپىک و لە چەند شپۆدەيەکا مەبەستەکەى دووبارەکردۆتەوہ، تا دئىابووہ لەوہى کە مىللەت تپى گەپشتووە، ئەوہتا وىستوپیى شۆرشەکەى شپىخ سەعیدى پىران کە لە ساڵى ١٩٢٥ بەرپابوو بىرنەچیتەوہ، ھەموو سالىک بىرى مىللەتى خستۆتەوہ(٨)، سەرھەتای شىعەرىکى ئەلئى:

ئەم ئاسمانە شىنە كەوا بەرگى ماتەمە
 تەحلىلى واکراوہ كە قوبىبەى غەم و تەمە
 سەرەتەى شىعەرى سالتىكى تەرى ئەلئى:
 ھاتن شەھىدەكان بە جلى سوورى خوئىنەوہ
 داپكى وەتەن دە ھەئسە سلاويان بىستىنەوہ
 دىسان جارىكى تر ھەر بۇ ئەو شۇرشە ئەلئى:
 گولالە بە رەنگ سوور ئەكاتەوہ
 وەك من داغدارە لە بنىاتەوہ
 لە جورعەى شەونم خوئىن ئەخواتەوہ
 شەھىدەكانم بىرئەخاتەوہ
 لەسالتىكى تردا دىسان ھەر بۇ ئەو مەبەستە ئەلئى:
 ئەو جەزئەى مىللەت تىدداكەساسە
 من سەرم شىنەو بەرگم بەئاسە

جگەلەمە نەوونەى تەرىش ھەيە بۇ ئەوہى بىسەلەين كە پىرەمىرد ويستوئىتى
 مەبەستى خۇى بە چەندجار لىدوانى ئەو مەبەستە لە دلۆدەرونى مىللەتا دەق
 پىبگرىت.

پىرەمىرد مەبەستى بوو كە(نەورۇزى) جەزئى نەتەوہى كورد، بىوژىتەوہو شانازى
 پىوہبكرىت و كوردەوارىيەكە بە جەزئىكى گەنگى خۇيانى بزەن. لەبەرئەوہ ھاتووە لە
 نەورۇزدا ئاھەنگى گىرپاوە و شىعەرى بۇ وتووەو لەسەرى نووسىوہ، كە لەم رېگەيەوہ
 توانى تا رادەيەكى زۇرئەو مەبەستەى بېئىتەدى و كارىكاتە سەر مىللەت، ئەوہتا
 ئىستاش ئەوانەى لەو سەردەمەدا لەگەل ئەودا ژياون، لە ھەموو ناوھىنانىكى پىرەمىردا
 نەورۇز و لە ھەموو نەورۇزىدا پىرەمىردىان دىتەوہ ياد، نەك ھەرئەوہ، ئەتوانم بلىم
 كە ئەو شىعەرانەى ئەو بۇ نەورۇزى وتوون، كەرسەيەكى باشن بۇ دلۆدەروون پىئاودانى
 لاوانى ئىستەو نەوہى داھاتووش.

سالىكىيان لە نەورۇزدا وتووئەتتى:

مۇدە بىت سال گەپرايەو

ئاگرى نەورۇز كرايەو

بەفرى زستان توايەو

گياو گول و دل ژيايەو

لە نەورۇزى سالىكى تىردا ئەلى:

رۇزى تازە سالى تازە نىمەھات

رۇزەھەلات، رۇزى ھەلات، سەرما ھەلات

بەسرودىش بۇ قوتابىيانى وتوئە:

جەژن و بەھار گول و گولزار

زۇر بە نەشەدار

بولبول لەسەر گول دەخوئى

دنيا زىندەگى ئەنوئى

دووا شىعرى بۇ نەورۇز، ئەوئە نەورۇزى سالى(۱۹۴۸) ھە كە لە ھەموويان

بەناوبانگەرە ئەلى:

ئەم رۇزى سالى تازمىيە نەورۇزە ھاتەو(۹)

جەژنىكى كۆنى كوردە بەخۇشى و بەھاتەو

بىرەمىرد بىرۋى وابوۋ كە چاپەمەنى، بە تايپەتى رۇزنامەو گۇقار، دەورنىكى گرنگ

ئەگىپن لە خىركەندەوئە مىللەت و ئاراستەكەردىيان بەرەو رىزگارى و پىشكەوتن، ھات

خوى بە رۇزنامەگەرئىتەيەو خەرىكەردو(ژيان) و ئىنجا(ژىن)ى دەرگەرد، ھەر بەو

وازى نەھىئا لە ھەر لايەكى تىرەشەو رۇزنامەيەك يان گۇقارىك دەرىچوايە، ئەم وەكو

گول لە خۇشىدا ئەگەشايەو، ھانىئەدا و پىشتىئەگەرت، لەسەرى ئەنووسى و شىعرى

پیدا ھەلەدا بۇ ئەۋەدى لە مىللەتى بگەيەنەت، كە چاپەمەنى كارىكى گىرنگە و بوونى گەلىك پىۋىستە بۇ راپەرىن و ھۆشيار كىرەنەۋەدى نەتەۋە.
لەم روۋەدە ئىمە لەو نووسىنانەى نادوۋىن كە جاروبار بەم نىازە ئەينووسى،
چونكە ۋەكو وتمان ئىمە لىرەدا تەنیا لە پىرەمىردى شاعىر ئەدوۋىن بۇيە بۇ نموۋە
تەنیا دوو وىنەى ئەو شىعرانە ئەھىنەۋە، كە ھەموو سالىك لەگەل دەرچوونى
ژمارەيەكى سالىكى نوۋى گۇقارى گەلاۋىژدا، لە وتارىكا كە تىھەلگىشبوو لە نووسىن و
شىعر، ئەكرا بە وتارى يەكەم و ژمارەيەكى ئەو سالىكى پىئەرازىنرايەۋە، كە لەم
رېگەيەۋە پىرەمىرد بە سەلىقەى مامۇستايەكى ھونەرمەندى پەرۋەردە و فىر كىردن،
ئەيوۋىست بە چەند بارە كىرەنەۋەدى ئەو باسە بىروراي خۇى بەرامبەر بە سوۋدى
چاپەمەنى و پىۋىستى بوونى بلاۋىكاتەۋە. كە گۇقارى گەلاۋىژ پىۋى خستە سالى
پىنچەۋە، پىرەمىرد ئەم شىعرانەى لە نووسىنىكا بۇ تىھەلگىش كىرەبوو:

گەلاۋىژ پىنچ سالاڭە
(چىراى شاي (عەۋدالان)ە
روۋىناكى (رەشمالان)ە
(بىبىلە)ى چاۋ كالاڭە
تالاڭە، ھەى تالاڭە.

گەلاۋىژەكەى سەر چىاي سوۋرىكىۋ
خاۋا بىتبارىژى لە عىزىت و دىۋ
(ژىن) و (ژىيان)ت دوو شەھابى نوۋر
(تىرئەنداز)ى تۆن لە نىزىك و دوۋر
گىيانى، پىرەمىرد نىگەبانت بى
(ژىن) و (ژىيان)ى بە قورىبانت بى

که ګه لاویژ پیی خسته سالی نووہ پیرمیرد وتی:

پایه ی له کهلوی نویه	ګه لاویژ سالی نویه
رووناکیی سهر ناسویه	چهرخی تهرازووی (کۆ)یه
وهک گول بهرمنګ و بویه	وهک کورد دلپاکه بویه
بۆ منداان (نۆنۆ) یه	تامی (حه لواګه زۆ)یه
بهردی موچه ی مه لویه	داسی دروینهی سویه
	خوایه په نای به تویه

پىرەمىرد ھونەرمەندبوو لە ۋەزىرگىرانا

ۋەتراۋە كە ۋەزىرگىرانا ھونەر، ئەمە راستە، چۈنكى ھەر زامانە خاسىيەتلىكى تايىبەتلىرى خۇي ھەيەو بۇ دەربىرىن جۆرە وشەو رەستەيەكى ھەيە، كە لە زامانىكى تەردا ئەيى بگەپىت بۇ وشەو رەستەي ئەۋتۇ كە بەرامبەرى پىر بە پىر بۈەستىتەۋە، كە ئەمەش كاريكى يەكجار ۋەرد و ئەركىكى يەكجار گرانە، سەلىقەيەكى ناسك و بەھرىيەكى زل و ۋەستىيەكى تەۋا و شارەزايەكى زۆرى ئەۋى، ۋەكو ھەموو ھونەرىكى تر.

ۋەزىرگىرانا سەركەۋتو ۋە ئەلەين كە تام و چىز و ماناى نووسىنە يەكەمەكەي تا پادەيەكى زۆر بىرنەكەرىپىت، ئەمەش ھەروا بەدەم خۇشە، چۈنكى تەنەنەت ھەندىك لەۋانەش كە خۇيان نووسىن ۋەرنەگىرپ، ھاۋاريان لە دەست ئەۋەيە ئەلەين: نووسىنى ۋەزىرگىراۋ پۇچىشى بىكەيت بە بەردا ناگاتە نووسىنە يەكەمەكە.

ئەگەر لەم گۇشەيەۋە سەيرى ئەۋ شىعەرانە(۱۰) بىكەين كە پىرەمىرد ۋەزىرگىراۋنەتە سەر شىۋەي نووسىنى ئىستە، بۇمان دەرنەكەۋىت كە لەم مەيدانەشا گەروى ھونەرى بىردۆتەۋە.

پىرەمىرد كە شىعەركانى مەۋلەۋىي ۋەزىرگىراۋ، ئەۋەندە چۆتە ناۋيانەۋەو لەگەلەندا تەۋەتەۋە، ۋەزىرگىراۋەكانى خۇي ناۋانەۋە(پۇچ)، بەامبەر بە(ئەسل)ەكانى مەۋلەۋى، لەمەشدا ھىچ لەخۇبايىبۋونىكى پىرەمىردى تىدا نىيە، چۈنكى مەن خۇم ماۋەيەك لەۋ(ھەۋەرامان)ەدا زىاۋم و ھەر بە خۇلىاي ئەدەب و شىعەرۋە، ئەۋ پىرسىارەم لە خۇيەندەۋەركانىيان كەردۋە، كە ئايا ۋەزىرگىراۋەكانى پىرەمىرد تا چ پادەيەك لە شىعەركانى مەۋلەۋىيەۋە نەزىكن ۋانەۋى لىئانۋ(پۇچ)؟! لە ۋەلامدا ۋەتۋيانە:

ناھەقى نىيە ۋاي ناۋ لىئان، چۈنكى ئەۋى راستى يىت ھەر چەندە ناتوانىن بلىين ھەموو ۋەزىرگىراۋەكانى پىرەمىرد ئەگەنە(ئەسل)ەكەي مەۋلەۋى، بەلام لە زۆر شۇيەندا خۇيان لەۋانەي ئەۋ ئەدەن، تەنەنەت ھەندىكىان، ئەۋەندە پىي لىئەلئەپىر ئەلەين: لە

شيعرى(گلهيى به ختى پښى خوځ نه گرد)دا، هينه گه ي پيرميږد به هيژتره له وده گه ي مه وله وى(۱۱).

بو نه وى نموونه يه كى ودرگيږانى پيرميږد له(هه ورامى)يه وه پيشانبددين، جارى سه يړيكى نه م شيعردى(مه وله وى)بكه ن كه نه لئ:

دووريت ديارن چهند ساحيږ نيشه ن
توى دموون وه خار نيشيوتريشه ن
هه رچى بويونون شيوهى تو پيشه ن
دل وهه تيتهى حه سره تدا كيته ن
هه ر ماهى نه و بوو حاله م په شيوه ن
چون هيلال شيوهى نه برؤى توش پيوه ن

ئينجا سه يړى ودرگيږانه كه ي پيرميږد بكه ن:

دووريت دياره چهند ساحيږ نيشه
به دهرديكتير توى دله م ريشه
هه رچى نه بينم توى تيا دمنوينى
سه رله نوئ دله م داده خورپيئى
كه مانگى نويم دى(گه شكه)مه ته واو
هيلال برؤى توم دپنيتته بهرچاو

نهمه چهند دپړيكى مه ولانا خالده به فارسى، كه له دوورولاتيدا به يادى نيشتمانوه وتوويه:

خون شد دلم نسيم صبا غمگسار شو(۱۲)
بر دشت شهرزور دى رهگذار شو

بىرەت انكە ما بەيش در آن بوم بىكىرىم

زىنھار تو وكىل من دىلگىر شو

غم بر دلم نشست چو گىرون ز داغ ھىجر

اى جىشمىسار چشم تو ھم سرچىنار شو

وا ئەزانىم لە ھەرگىزانىدا، پىرەمىرد ھىچ تام و سۆزىكى لىكەم نەكردۈتە ھەگەر
لىيى زىياد نەكردىت، ئەودى نەبىت لە يادىكەين، كە گۆرپىنى شىعر بۇ شىعر، زۆر
گرانترە لە گۆرپىنى شىعر بۇ نووسىن.
با بزانىن چۆنى ھەرگىراۋە:

دلىبوو بە خوڭىن شەمال ۋەرە تۇ بۆم بىخۇمشوور (۱۳)

توخوا لە باتى من بىگەرە دەشتى شازەزوور

جىيە نەما كە نىمە بە خۇشى تىدا بىزىن

تۇ بەيىكى گىيانى من بەلەۋىدا بە جىنشىن

دلىبوو بە كىۋى پىرەمەگروون بەناھى زار

چاۋ چاۋگەپەكە بۆم بۆتە ئاۋى سەرجىنار

شىعەرىكى فارسى ھەيە ئەلى:

رىنج گل بىلىل كىشىدو عطر گلرا باد برد (۱۴)

بىستون را عشق كندو شەرتش ھىرھاد برد

پىرەمىرد بەشى دوۋەمى ئەم دىرەى ھەرگىراۋە و كىردۈيتى بە دىرەك، ئىنجا ھەر لە
پال ئەودا بەيۋنەى ناۋھىنانى (ھەرھاد) ھەدە دىرەكى تىرى خۇى خىستۈتەسەر (۱۵)،
بەمانايەك تر، كە ئەيخوڭىنەتە ھەست بەۋەناكەپت كە لە باسەكەى چۆتە دەرەۋە و
شىعەرەكەت ئەۋەندەى تر جۋانتر و بە سۆزتر دىتەبەرجاۋ و گوڭى دل. ئەمەش
ھەرگىراۋەكەى بەشى دوۋەمى دىرە فارسىيەكە ۋە دىرەكەى خۇيەتى:

بێستوون (۱۶) بە عەشق لە بن کەنراوە

شۆرمی شۆری بۆ فەرهاد ماوە

ئەلێن (فەرهاد) پش کوردە، بە جێیە

ڕەنجەرۆی وەك ئەو کوردنەبێ، گێیە؟!

دیسانەووە سەیریکی ئەم دێرە (فارسی) یە بکەن

عەشقم چنان گداخت کە موران تریتم (۱۷)

عضوی نیافتند کە ناخن بر او کنند

ئینجا بزانی پیرەمێرد هەر بە شیعەر چۆنی وەرگێراوە و چ رۆحیکێ کردووە بە

بەردا، لام وایە ئەگەر خاوەنی شیعەرە کە خۆی بە کوردی بیووتایە، ئەمە جوانتری

نەئەووت:

عەشق وای توانوومەووە بەشی مێروولەکانی گۆر

ئێسکی نەمابوو کە چنگیکێ لیگیربکەن بە زۆر

پىرەمىرد و پەندى پېشىنان

پەندى پېشىنان سامانىكى نەتەوايەتتى ئوتۇيە، كە لە مۇزەخانەى مىللىدا ئەبىت ئەۋەندە لە شوپىنىكى باش و قايمدا دابىرىت، كە دوورىت لە ھەموو دەستكارى و يارىپىكردنېكەۋە.

پەندى پېشىنان، مىراتىكە لە باو و باپىرانەۋە ماۋەتەۋە بۇ ئىستاۋ داھاتوۋ، زۇرچار يەككە كەۋىستى بارى سەرنجىك دەرىپىت و بەلگەيەكى بەھىز بۇ ئەۋ بارى سەرنجەى بەھىتتەۋە، بۇ ئەۋەى بەرامبەرەكەى پى دەمكوت بكات، پەنا ئەباتە بەر پەندىكى پېشىنان و ۋەكو تاقىكردنەۋەيەك كە چەند و چوۋنى لەسەر نەبىت، يان ۋەكو تىورىك پەندەكەى ئەدا بە بندەستا، بەرامبەرەكەشى ناتاۋىت پەندەكە بە تەۋاۋى بخاتە پىشتگۈۋ و بايەخىنەداتى.

جا كە پەندى پېشىنان ئەمەبىت و ئەمەندە بە چاۋى رېزەۋە سەيربكرىت، خەلگى ناھەقىان نىيە كە لە گلېنەى چاۋيان خۇشترېۋوۋىت و نەيەلن يارى پېبكرىت و دەستى بۇبىرىت، كەچى كاتىك كە پىرەمىرد دەستى بۇ بردوۋە و ۋەكو ھەۋىرىك ھەلشېلاۋە، كەس ئەۋ دەست بۇ بردنەى پى ناخۇشەبۋوۋە، چونكە ئەم نەھاتوۋە ئەۋ پەندانە بشىۋىنى و ناشرىنيان بكات، بەلكو ھاتوۋە لە بەرگىكى رازاۋەى(شيعر)دا جارىكى تر زۇر بە ئەسپايى و لەسەرخۇ، لەبەردەمى مىللەتا دايىناۋەتەۋە، بە شىۋەيەك كە برىقەدارتر و شىرىنتر بۋوۋە لەبەر چاۋيان، ھەر لەبەرئەمەش بۋوۋە شاعىران و نوۋسەران نەك رەخنە لە پىرەمىردىگىرن لەسەر ئەۋ دەستكارىيەى، بەلكو ئافەرىنيانكردوۋە و ھەر كەسىكىش بەدوۋر بەنزىك باسى پىرەمىردى كىردىت، ئەمۋستىكى بۇ ئەم كارە گرنگەى راكىشاۋە(۱۷)، ھەندىكىشىان لەۋەزىاتر رۇشتوۋن و بىروايان ۋابوۋە كە پىرەمىرد بەۋكارەى گىيانىكى نەمىركىردوۋە بەبەر باو و باپىراندا(۱۸).

نډهونده شانازی بۇ پیره میړد بهسه که توانیویتی دهست بۇ گهنجینه یه کی نډهونده به نرخ ببات، بینه خشینتی و بیرازی نیتیه وه، که ږهنگه نه گهر یه کی تر نډه ودهسته ی بۇ بیردایه ټیکیدایه و بیژاگانایه.

وا بۇ نمونه چهند په نډی کی پیشینان نه هیښینه وه، ښجا له تهنیشتییه وه نډه پهنده نه نووسین، که پیره میړد کردویتی به شیعر.

"هموو شت له باریکی نه پچرپت، میړد له هایمی"

هرچی که تنگ بی دیاره زوو نه درې

ښنسان نه ستوور بی نهوسا نه پچرې

"خوا راسته و راستی لی خوش دی"

چونکه خوا راسته و راستی خوشنه وې

داری راست به لای چه وتا نانه وې

"کویر تا نه مریت به ته مای چاوه"

کویر تا کو دهری به هیوای چاوه

لیسته ی یانسیب زوری نه ماوه

"بهره له لای تهنکییه وه نه درې"

بیستوومه ورده مه مهور دهرنه کری

بهره هر له لای تهنکی نه درې

"شوین کلاوی بابر دوو که وتووه"

منیش که عومرم ږوی و به سه رچووم

وا شوین کلاوی بابر دوو که وتووم

ياريكردن بە وشەي كوردى لاي پيرەميرد

كە شيعرەكانى(نالى)م ئەخويندەدە و دوو وشەم ئەبىنى كە بە(شيوە) لە يەك نزيك و بە(مانا)۱۸) لە يەك دوورن، با يەككيان كوردى بىت و ئەوى تريان كوردىش نەبىت(۱۹)، ھەر بە وردەكارى و دەستايىم ئەزانى، چونكە ئەو يارى بە وشەكردنە خەيالىكى ناسكو ليكدانەومىيەكى قولى ئەوى.

نالى وشەي(منورە)ى عەرەبى و دوو وشەي(منە، وەرە)ى كوردى بەم جۆرە تەك يەك خستون لە قافىيەدا:

ئەي ساكنى رياضى مەدينەي(منورە)

لوتفى بىكە بىفەرموو مەدينەي منە وەرە

دىسانەدە ھەر(نالى) وشەي(لبىب)ى عەرەبى و دوو وشەي(لەبى، بە)ى كوردى ئەئاوا لە دىرىكا خستونە پال يەك:

نالى لەبى حەبىبە ھەم طىبە ھەم طىبىيە

خۇلاسى (لبىب)د، فەرمانبەرى (لەبى، بە)

ويستەم لە شيعرەكانى پيرەميردا بۇ ئەم بابەتە بگەرپ، سەيرئەكەم نەك ھەر لە شوپنىك و دووان، بەلگو لە زۆر شوپنا ئەم ياريكردن و ھىنان و بردنەي بەو وشانە ھەيە كە بە شيوە لەيەك نزيك و بەمانا دوورن.

ئەگەر ئەو بزانين كە ئەم جۆرە وشانە مل بۇ ھەموو كەس نادەن و ھەروا بە ئاسانى پالئەك ناخريپ لە رستەدا يان ريزناكريپ لە قافىيەدا، ئەوسا ھونەرى پيرەميردەمان بۇ دەرئەكەوت، كە چۆن توانيويىتى ئەو وشە سەرگىشانە رام بىكات و چۆن سەرى پىدانەواندوون، بە شيوەيەك تەك يەكى خستون، كە لە خويندەنەدەدا وائەزانىت كە بە پىي خويان ھاتوونەتە ئەو شوپنانەدە ھەر ئەبىت لەويشداين.

نابىت ئەو ھەشمان لە بىر بچىت كە پيرەميرد ئەو وشە بەشيوە لە يەك نزيك و بەمانا دوورانەي ھەر لە زمانى كوردىدا نۆزىوتەدە، كە ئەمە شارەزايى لە زمانەكەدا

دەرئەخات. بۇ نموونە جەند وشەيەك لەو بابەتە ئەخەينە بەرچاۋ، بزانن پىرەمىرد
چۆن يارييهكى پىكر دوون و چۆن وەكو ئەمووستىلە كردوونىە پەنجەى خۆيەو(۱۹).

(هاتەو) و (بەهاتەو)

ئەم رۆزى سالى تازمىە نەورۆزە هاتەو

جەژنىكى كۆنى كوردە بە خۆشى و بەهاتەو

(كە، با، بى) و (كەبابى)

مايەى ژيانى ئىمە كە، با، بى

بۆنەى گۆرمەو مەن بە (كەبابى)

(پەل) و (پەل)

لقى شۆرى درەخت ميوەى ئەخۇن بىئەركى بەردودار

پەلى بەرد بۆ پەلى بەرزە، لەقەيشە بۆ لقى بەردار

(بابى، با) و (با، بيبا)

چرا پرووناكى بۆ ژېر نىيە رەحمەت لە بابى، با

ئەوى پرووناكى كەچ بينايە گۆرە رەنجى با، بيبا

(هەى مەن) و (هەيمەن)

بابە: توخوا با ئەم بەرخە هەى مەن بى

واى ئى ئەكەم قۆچ ئى نەداۋ هەيمەن بى

پىرەمىرد و قافىيە شىعر

قافىيە چاك، ئەۋەپە كە لەگەل وشەو پستەكانى شىعرەكەدا سفت و چەسپاۋ و گونجوبى لەلايەك و لەلايەكى تىرىشەۋە، لەگەل ئەو وشەيەدا كە ئەم بە قافىيە بۆى ھاتۆتەۋە، ھەتا زۆرتر ھەرفيان لەيەك بچىت، شىعرەكە مۇسقىقادارتر و ئاھەنگدارتر ئەكات بەۋاتە ھونەرى قافىيە بەجىيەنابى.

ئەگەر شاعىر بتوانى بۇ(قافىيە) وشەيەك بەيىنىتەۋە، كە گوڭىر بە دەلىلى ئەو وشەيەدا كە ئەم بە قافىيە بۆى ھاتۆتەۋە، زوو خەيالى بۆى نەچىت، واتە قافىيەيەكى چاۋەرۋاننەكراۋى، خىراتر و قولتر كارنەكاتە گوڭىرۋ جۈۋە و جۈلەۋ گەرم و گورپىيەكى سەپىرى ئەداتى، بەلام ئەگەر لەو وشانەبى كە ئەم پىشەكى خەيالى بۆى بچىت و چاۋەرۋانى بكات ۋەكو بايەك بەلای گوڭىدا دىتو ئەروات، نە ئەبىزۋىنى نەئەيھەزىنى، ئىنجا كە شىعرۋاى لىھات، لە شىعر ئەچىتە دەرەۋە و ئەبىت بەقسەى ئاسايى.

لەبەر رۇشنايى ئەم قسانەدا، بانەختى لە قافىيە شىعرى پىرەمىرد وورد بىنەۋە و بۇ ئەۋەى زووتر قافىيە سۈارەكانى پىرەمىردمان بۇ دەرەكەۋى، باشتروايە، كەجارى لەپىشدا يەكدوۋ شىعرى قافىيە لاۋازى يەكدوۋ شاعىرى تر پىشانبدەم، چونكە ئەزانم كە جوانىك باشتر جوانىيەكەى دەرئەكەۋىت، ئەگەر لای ناشىرىنىكەۋە رابگىرەت.

شاعىرىك لە باسى بۇياخچىيەكدا ئەلى:

بەزبانى عەرەب پىنى و تەم(تەبىغ)

پىم وت بەخەندە: (اى ۋاللە يەسغ)

دىسانەۋە ھەر ئەۋشاعىرە لە شىعەرىكى تردا ئەلى:

(غەسبا علىكەم) خۇراگەم ئەۋى!

جلوبەرگ و زىپ نىشانم ئەۋى

شاعىرىكى تر ئەلى:

شا فەرمووی بۆچی تۆ برات ھەبە

وتی خاومەنم دوو برام ھەبە

کاتیک پەچراوەی کردو شاھەنشا

خشتی ئالتونی بینی سەرسام!!

منیش وا شوکری یەزدانم بۆ بوو

لە سامانی شا ھیچەم بۆ نەبوو (۲۰)

شیعر و ھەموو بەشەکانی تری ئەدەب، کە بێھیز و بێبیزبوون، خراپییەکیان ھەر ئەوە نییە کە ھەستیکی ساردوسپەندەن بە خەلکی و لەشیان پێداھێزێت، بەلکو مەترسییەکی لەو ھەدایە کە خەلکەکە بە خۆپەندەنەوی ئەو جۆرە ئەدەبە، وردە وردە زمانەکیان لە بەرچاوەکەوی و سووک دێتە بەرچاویان کە کاریش گەشتە ئەوە مەترسییەکی گەورەتر چاوەڕوانی نەتەوێکە ئەکات، چونکە یەکیک لە کۆلەکە ھەرە ئەستوورەکانی کە نەتەوێکە ڕائەگرێت، زمانە.

بە پێچەوانەو ئەدەبی بەبیز و بەلەزەت، زمان لای کەسانی میلەت خۆشەویست ئەکات و ڕۆژ بە ڕۆژ ھۆگری ئەبنو شانازی پێوەنەکەن، مەن زۆرجار گویم لێبوو کە یەکیک گوێی لە شیعرێکی باشی (گۆران) یان (پەرەمێرد) یان (ھەردی) یان (ھێمنی موکریان) بوو، بە قوربانی ئەو زمانەشبوو کە ئەو شیعرە پێووتراو، دیارە ئەم بە قوربانبوون و شانازی، ئۆتۆماتیکی ئەبێتە بەقوربانبوون و شانازی بە میلەتەکەو، کە ئەمە یەکیکە لەو ھۆیانە کە ئەوتریت شاعیر و ئەدیپ، لە ڕێگەی خزمەتی زمانەو خزمەتی گەورە نەتەوێکەن.

دوای ئەوەی چەند نمونە یەکی قافیەیی شیعرتان لای یەکدوو شاعیردی، چاکوایە ئنجا چەند نمونە یەکی قافیەیی شیعرە پەرەمێردتان پێشانی دەم، ھەر بە نیازی ئەوە کە بزانی چ دەستیکی بالاییبوو لەم مەیدانەدا لەلایەک و لەلایەکی تریشەو بۆ ئەوەی ئەو چەند دیڤە لە سەرھەتای ئەم باسەو لەسەر قافیەیی چاک و ترا، باشتەر پوونبێتەو.

لە (بانگی بھیان) دا ئەلێ:

تەختی تەخت بووبوو، بابا ئەردەلان

كەلاۋەي كاۋل، پەيكول، بەردەلان

لە (بەھارى كەنارشار) دا ئەللى:

ئەو ئاۋەجۈانە، لەو دەشتەۋىلە

چاۋى قىزىللىقى لە چاۋا لىلە

لە (ناۋرەزان) دا ئەللى:

ھىشۋى مەروارى گەردىنى بەردى

بە باي غەربى شۇخى ئەلەردى

ئەۋەشمان نابى لەبىرىچى، كە سەركەۋىتى پىرەمىرد لە ھىنانەۋەي ئەو جۆرە قافىيە

بەھىز و باشانەدا، بۇ شىعەرەكانى نىشانەي ئەۋەيە كە شاعىرىكى كوردىزان بوۋە.

پیرەمیڤرد شاعیریکی کوردی زان بوو

و هكو چۆن هه‌موو عه‌ره‌بێك عه‌ره‌بیزان و هه‌موو فه‌ره‌نسییه‌ك فه‌ره‌نسێزان نییه، هه‌روه‌ها هه‌موو كوردیكیش كوردیزان نییه، با زمانی كوردی و هكو ئه‌وانه خزمه‌تیش نه‌كرا بێت، رهنه‌گه هه‌ر له‌به‌رئهو خزمه‌تنه‌كردنه‌ش بێت، كه زۆر كه‌س هه‌تا ئێستاش و هكو بپووست بایه‌خ ناده‌ن به‌ كوردیزانین، به‌لام بێگومان رۆژێك دێت كه كوردی زان له‌لای كوردیك، و هكو فه‌ره‌نسی زان له‌لای فه‌ره‌نسییه‌ك و ئینگلیزی زان له‌لای ئینگلیزێك سه‌یر بکړیت. له‌مه‌وبه‌ر له‌ دووسێ شوێنا ئیشاره‌تێکی بچوكمان بۆ كوردیزانینی پیرەمیڤردكرد، یه‌كه‌م له‌ باسی وشه‌ی (پار)دا له‌ شیعری نه‌ورۆزی ساڵی ۱۹۴۸ و دووهم له‌ باسی یاریکردنی به‌و وشانه‌ی كه به‌شیوه‌ له‌یه‌ك نزیك و به‌مانا دوورن و سییه‌م له‌سه‌ركه‌وتنیا له‌ هیئانه‌وه‌ی قافییه‌ی چاك و سواردا بوو.

به‌لام ئایا هه‌ر ئهو دوو سێ نیشانه‌یه‌ هه‌یه‌ بۆ كوردی زانینی پیرەمیڤرد؟ بێگومان نه‌ه، چونكه ئه‌گه‌ر شیعره‌كانی هونه‌ری شیعری لێكه‌ینه‌ ده‌روه‌ه و ته‌نیا له‌ روه‌ی زمانه‌وه‌ سه‌یر بکړه‌، ئه‌بێنێن كه به‌رامبه‌ر نیمچه فه‌ره‌هه‌نگیکی زمانی كوردی وه‌ستاوین، ئهو وشه‌ دانیسقه‌و ناوازانیه‌ی لای ئهو ئه‌بێنێن، زۆر به‌دیاری، شاره‌زایی له‌ زمانه‌كه‌مانا ده‌رئه‌خات.

له‌ شیعری (به‌یتی تری)دا ناوی (سێو چوار) جوړه‌ تریو له‌ (ناو گولان)دا ناوی (چل و نۆ) جوړه‌ گول و له‌ (به‌هاری كه‌نار شار)دا ناوی (سی و نۆ) جوړه‌ گوله‌ كۆی و گیا كۆیله‌و سه‌وزه‌ی بر دووه‌، كه ئه‌مه‌ ئه‌گه‌ر له‌ روه‌ی ده‌وله‌مه‌ندی زمانه‌وه‌ له‌ وشه‌ سه‌یری بكه‌ین سامانیکی به‌نرخه‌.

من خۆم زۆر جار له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا كه باخه‌تریان هه‌یه، یان له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا كه به‌هاران به‌ پێده‌شت و كۆیه‌كانه‌وه‌ گیا ئه‌كه‌ن، یان هاوینان به‌ كوێستانه‌كانه‌وه‌ وێڵی له‌وه‌رگای مالاتیاتن، دانیشتووم ناوی تری یا گوله‌ كۆیله‌و گیا كۆیله‌م لێرسوون، ئه‌وه‌نده‌ی زانیویه‌نه‌ و تووویه‌نه‌، له‌دوواییدا ئهو شیعرا نه‌ی پیرەمیڤردم بۆ خوێندونه‌ته‌وه‌،

كە ئەو ناوانەى تىدايه سەرىكيان بەسەر سورماوييهوۋە باداوۋە و وتويانە: ئىمە ئەۋەندەى ئەۋى لىنازانىن!!

پىرەمىرد سەرنجى وردى داۋەتە وشەى كوردى و زۆر وردىكردۇتەۋە، ھەندىجار سەيرى وشەيەكى كردوۋە، زانىۋىتى ھەر تەنيا ئەۋ وشەيە بە چەند مانايەكدىت، كە ويستوويەتى بە كاريبەينىت لە شىعدا ئەۋەندە شارەزايانە بە كاريبەيناۋە بۇ ئەۋ مانا جياۋازانە، كە لە خويىندەۋەدا زۆر بە ئاسانى مانا جياۋازەكەى ھەست پىبكرىت، بۇ ويىنە لە وشەى(ويىنە) وردىبىنەۋە لەم دوو دىرەدا.

ئەنالەم ئەللىم تۆ ۋەك ناۋىنەى

بۇ شوپىن دەستكردى كردگار (ويىنەى)

بۆچ پىم نانوۋىنى (ويىنەى) ھۆتۇغراف

(ويىنەى) شىرىنى نازدارانى جاف

ئەۋ شىعراۋەى پىرەمىرد بۇ ئىلى(جاف)ى وتوۋن، ئەۋەندە كوردىيەكەى خۇمالىيە، كە ئەيان خوينىتەۋە يەكسەر ئەتخەنە ناۋ كۆچ و بارى جافەۋە و بە گوئى ئاۋى(سىروان)دا ئەتھىنن تا ئەتەنە(دوۋناۋان) و(زەلم) و ئىنجا سەرەۋ ژوورت ئەكەنەۋە بۇ(نەكەرۇز) و كويستانەكانى تريان، كە ئەگەر پىرەمىرد نەناسىت، ھەزار سوپىند ئەخويىت كە ھەر جافىكى پەتیبوۋە، يان ھەر ھىچ نەبى ھەموۋ تەمەنى لە ناۋيانا بىردۆتە سەرۋ خىلوخوار و خىلوژوۋورى لە تەكداكردوۋن.

لەۋ شىعەرى(بەيتى تىرى)يەدا، جگە لە جۇرى(تىرى) كە لە شوپىنكى تردا باسماۋىكرىد، باسى سوۋدەكەشى كردوۋە و وشەى ۋاى بەكارھىناۋە، ۋا ئەزانى بە دىرژايى ژيانى لە ناۋ(رەز و مىۋ)دا بوۋە.

لە شىعەرى(بابە سەيرى ئەم بەرخە كە چەند جوانە)دا، كە لە بەروبوۋم و سوۋدى مەرنەدوۋىت، ۋا ئەزانى دەۋلەتەكەى(۲۱) لە يەكدوۋ ھەزار سەرمەر كەمترنەبوۋە، چۈنكە ئەۋ ناۋانەى ئەۋ ھەتى ئەدات بۇ بەروبوۋم و سوۋدى مەر، مەگەر ھەر ئەۋانە بىزانن كە مەردارن.

لەبەر ئەوەی پیرەمیڤرد خۆیندەوارێکی شارەزاو دڵسۆزی زمانی کوردی بوو، زمانەکەى خۆشویستوو و لەلای نەنگبوو کە زۆربەى خەلکى لە ڕووى نەخۆیندەوارى و کزى هەستى نەتەوايەتییانەو، کەوتبە ژێر بارى ڕوپاگەندەى ناحەزانەو و زمانى کوردییان بە هیچ و ڕووج و بێتاموبۆ زانیبى، لەبەرئەو هەر دوابەدواى گەڕانەو لە تورکیاوە بۆ کوردستان (۲۲)، دەستیکرد بە کۆشش بۆ لابردنى ئەو پەردەى لەسەرچاوى خەلکى و ئەیویست تیانیگەیهنیت کە زمانى کوردى، زمانىکى خۆش و تەڕ و پاراوە، نەك هەر ئەوەندە بەلکو (بى ھاوتا) شە (۲۳)، ئەگەر خزمەتبکری و گەشەى پێبدرى، حەزى ئەکرد مامۆستایانى قوتابخانەش ئەو لە قوتابییهکانیان بگەیهنن، بۆیە بەو مەبەستە سروودی بۆ ئەووتن.

وەکو وتمان ئەگەر لە ڕووى زمانەو لە شیعەرەکانى (۲۴) پیرەمیڤرد وردبینەو، نیمچە فەرەهەنگیکە بۆ خۆى و هەتا تێى ڕوانین پێویستى بە شیکردنەو و لێدانە، لەبەرئەو لەم نووسینەدا کە تەنیا (چەند سەرنجیکە لە پیرەمیڤردى شاعیر)، هەر ئەوەندە ئەلویت، لەم کوردیزانە زرنگە بدویین.

شيعرى بە رۋالەت ئاسان(۲۵) لە شيعرەكانى پىرەمىردا

ئەم جۆرە شيعرانە، ئەوانەن كە ئاسان و پەوان و بىگىرئ و گۆل ديارن، سۆزى گەرم و تەزۋى خۆش و موچىرك بەلەشدا ئەھيىنن، ديارە كە ئەم شيعرانە واپن با بە رۋالەتئىش ئاسانن، بەلام نايەنە بەرقامكى ھەموو كەسيك و لەگەل ئاسانيانا بە ئاسانى دەستيان ليگىرنابى و خۆيان بە زوۋى نادەن بەدەستەوہ.

ئەم جۆرە شيعرە قەريحەيەكى تەپرو پاراو و سەلىقەيەكى تايبەتتى ئەوئىت، لەبەرئەوہ ئەبىنن ئەو شاعىرەى لە بنەپەتا ئەو دوو بەھرە سروشتىيەى ھەيە كە ئەو جۆرە شيعرە ئەلئى، زۆر بەئاسانى دىت بەدەستىيەوہ و ەكو كانياۋىك لە سەرچاۋى دليەوہ پوون و لەسەرخۆ ھەلئەقۇلئى، كەچى لای شاعىرىكى تر كە ئەو دوو بەھرە سروشتىيەى لەبنەپەتا پېنەبى، مانئەگىرئ و خۆينادا بەدەستەوہ، ئەگەر ئەو شاعىرە ھەر زۆرى لە خۆىكردو شيعرىكى وت، شيعرەكەى ەكو كانياۋىك دەستى تىداگىرئابى ليخن و ليئەنوئىنئى، شيعرىك دەرئەچى بىدەنگ و سەنگ و ئەبىنئى ھەر وشەيەكى لە عاستى خۆى مليناوہ بە لاۋەو مرداربۇتەوہ.

ئەم جۆرە شيعرە لە زمانى عەرەبىشدا ويئەى زۆرە، ەكو وتمان پىئى ئەلئىن: (سەھلى مومئەنع)، مەبەستىشيان ھەر ئەوہيە كە ئىمەلەم بارەيەوہ ليكماندايەوہ، شاعىرى زۆرىشيان ھەيە كە بەم جۆرە شيعرە بەناوبانگن، بۇ ويئە ەكو(مسلم بن الوليد) و(العباس ابن الاحنف) و (ايليا ابو ماضى) و (نزار قەبانى) و ھەندىك لە شيعرەكانى(ئەحمەد شەوقى).

شيعرەكانى پىرەمىرد(تاكە تاكە)(۲۶) يان نەبى، ئىتر ئەوانى تريان زۆرى بابەتى ئەو شيعرە بە رۋالەت ئاسانەن و خۆشى ھەزىكردوۋە لەم بابەتە بلى و راي واپوۋە كە ئەم جۆرە شيعرانە بە كۆت و قەيدى شيعرى يەك قافىيەوہ رەخنەدار ئەبى(۲۷).

پىرەمىرد ئەيتوانى شيعرەكانى وابلئى كە زۆر بىر كىردنەوہ ھەلئەنگاندنى بوئى، تا بە پىوانەى زۆر لە شيعردۇستانى ئەو سەردەمە، بە گرنگ و بايەخدار بىتە بەرچاۋ، بەلام ەكو لە شوپىنكى تردا وتمان ئەم خاۋەنى بىروباودرئى بوو كە ئەيويست بگاۋە

میلله تی کورد، به شیوه یه کیش نه یویست نهو بیروباوه ډیان له ناوا بلاوبکاته وه که به
 ئاسانی تی بگهن، له بهر نهو وازی له شیعری یه کافیه هینا (۲۸)، چونکه نه یزانی له
 شیعری یه کافیه دا، نه نهو ی نهو مه به ستیتی هه مووی نهو تریت و نه خه لکه که ش
 به ئاسانی تی نه گهن، له م ږووه ده (گوران) ی شاعیری گه وړه و به ناوبانگ، له وتاریکدا
 بو چله ی پیره میږد، ږوویده می تی نه کاو پی نهی نهی: (به ۲۹) پیچه وانه ی نهو هه سستی
 حورمه ته وه به رام بهر (نالی) له دلتابوو، ده ستت بو قه لمی نهو نه برد، چونکه نهو
 وه ستایه کی به هره داربوو، به لام له سه ر تانو پوی نه دهب و عروزی بیگانه نه خشی
 نه چنی، ته نیا چینی به رزی خوینده واری سه رده می دهره به گیتی نه ی توانی تی بگات،
 هه رچی تو بوویت نه گه رایت کالایه ک دابنییت به ته وای خو مالی بیت و به رز و نرمی
 کورد زبان بتوانن تی بگهن).

وترا که زور به ی شیعره کانی پیره میږد بابه تی نه م شیعره به روا له ت ئاسانانه،
 له گه ل نهو هه دا راس تر وایه که چهن د وینه یه کیان پیشان بده ی، بو نهو ی بزانی نهو
 فسانه ی له م باره یه وه کړان تا چ ږاده یه ک شیعره کانی پیره میږدیان له ته کدا جووت نه بی:
 له (نای ناو میږدی) دا نهی:

نه م سال به هارمان که بیبارانه

گولانه ی سوورمان جه رگی یارانه

له (وه دی کوردستان) دا نهی:

کورد نابری ته وه، خه یالی خاوه

به راتی نه جات به خوین نوو سراوه

من ږمگی سوورم بو یه خوش نهوی

مژده ی شفه قی لیډمر نه که وئ

له (دوئا وانه که) دا نهی:

دوئا وانه که ی شوین ماله گه وړه

سه ره وخوار نه ږوی به پیچوده وړه

تو به ږوونکی وینه ی بلوری

ئاۋى زىندەگى گىشت شارمىزورى

ھەتا ئەل:

توخوا ئاۋمىگەى بۆن گولامىگە

بۇ سەرجاۋمىگە، كەمى لاۋمىگە

بىرۋانم ئاخۇ جامى ھۇتۇغراف

پىشانم نادات شىۋەى ئىلى جاف؟!

پیرەمێرد لە شیعری (وەسف) یشدا لە

کۆمەلایەتی و کوردایەتی ئەدوێ

پیرەمێرد بۆ ناتەواوی کۆمەلایەتی یان بۆ کوردایەتی شیعری زۆری وتوو، ئەوانە بەجێ خۆیان من لێردا نامەوێ ئەوانە بدویم، بەلکو ئەمەوێ سەرنج لەوە بدهم کە پیرەمێرد ئەوەندە ھونەر مەند بوو، کە ھەندێجار لە شیعریکی (وەسف) دا، لە کاتی کدا کە خۆی مەستی (وەسف) دەکەو بوو و ئێمەشی لەگەڵ خۆیا مەستکردوو، لە پڕیکا بازیک ئەدا بۆ دەر خستنی ناتەواویەکی کۆمەلایەتی و تێھەلکێشی ئەکا لەگەڵ شیعەرە کەدا و یەکسەر ئەگەر پێتەو بۆ سەرباسە کە خۆی، بێ ئەوێ بەیانی زنجیرە خەیاڵی خۆی و ئێمە تێکبچیت، ئەمەش مەگەر ھەر لە دەست خۆیی، چونکە ئەوێ راستیی، بازی وەھا بەو خێرایەو گەرانەو لە چاوتر و کاننیکا بۆ شوێن پێی یەکەم بێئەوێ تاوێکی باریکی خەیاڵی بپسێ کاریکە وێنە کە مە.

بۆ ئەوێ مەبەستی سەرەووم باشتەر بخەمە بەرچا، نموونەیک لەم بابەتە شیعری پیرەمێرد ئەھێنمەو:

رەنگە زۆرمان وەسفە بماناوانگە کە (بەفیریانی سلیمانی) ی پیرەمێردمان خۆیندبیتەو، رەنگە ھەندێکی شەمان ئەگەر ھەموویمان لەبەر نەبێ، چەند بەیتیکیمان ھەر لەبەر بێ.

جاری با لە سەرەتاوە ئەو خەیاڵە خوشەشی ئەو وەسفە ناسکە لە پیرەمێرد تێکەندەبێ و گویی لێبگرین کە ئەل:

سەبەینی بوو لە خەو ھەستام کە روانیم بەفرە باریو

سلیمانی ئەلێی بەلقیسە تارای زیوی پۆشیو

دەمی بوو چاوەرپێی بەفریکی وابوو مژدەبی باری

سەرم بەفرە، کەچی ھێشتا شەرە تۆپەلمە بۆ یاری

لە بیر مە شیرە بەفرینەم ئەکرد سواری ئەبووم بۆ زین

نسیبوو جیگە کە، ئەمبەست، ئەما تاكو دەمی ھاوین

بە بەرگى سىپىيەۋە چەند شۇخە شاخى گۆيزە بىيىنە

لە رەنگى ئاسمان دولبەرتەرە، ئەۋ سىپىيە، ئەم شىنە

ئايا بە خەيالاڧى لە ناۋەرەستى ئەم(ۋەسە) تەلىسماۋىيەۋە، يەكسەر پىرەمىرد
بازىدا بۇ باسكردنى ناتەۋاۋى كۆمەلەيتى و گلەيى لەۋەبكات چۆن لە پروۋى خۇشپروۋى
و سوۋدوۋەرنەگرتن لە تافىكردنەۋەكانمانەۋە، زۇرجار تەفرە ئەخۇيىن و لە خشتە
ئەبريىن:

ئەلئىن بەرگى فرىشتەى ئاسمانىش سىپىيە ۋەك بەفرە

فرىشتەى ئىمە بالايە "بەلام ئاخ بۇچ ئەخۇيىن تەفرە"؟!

يان ۋەكو لەگەل ھەموو پىچە كلوۋى بەفرىكا فرىشتەيەك ھاتۆتە ناۋمانەۋە، كە
نىشانەى ئاشتى و دۆستايەتايە، ئەشيا ۋەكو برا ۋابوۋىنايە و موو بە بەينمانا
نەچۋايە، كەجى بەداخەۋە خەرىكى ئاشوۋوب و ھەللاين و دوزمن بە يەكتريىن:

ھەموو پىچە كلوۋى بەفرىك فرىشتەى خۋاى لەگەللايە (۳۰)

فرىشتە كەۋتە ناۋمان بۆيە ۋائاشوۋوب و ھەللايە

ئىنجا بىئەۋەى خەيالى خۋى و ئىمە پەرتىبى لەپى ئەگەرپىتەۋە سەر ۋەسەكەى
خۋى و لەسەر بالى خەيال لە(گۆيزە)ۋە ئەجىت بۇ(گلەزەردە)ۋە تىشكى ھەتاۋى بەسەر
بەفرى ئەۋىدا ۋەكو(ئەلماسى خۋاكرد)دېتە بەرچاۋ:

ئەۋا سامالى كرد، پۇژ كەۋتە سەر شاخى گلەزەردە

بەسەر ئەۋ بەفرەدا تىشكى ھەتاۋ ئەلماسى خۋاكردە.

لەشيعرى(پىرەمىرد لە ناۋ گولان)دا، بە پەنجەى خەيال ئەۋ گولانە ئەگرىت و
سەپريان ئەكات، تا تىرتىر بۇنيان ئەكاۋ بەۋ بۆنە مەست ئەبى، ۋائەزانى ئىتر ھىچى
بىرنەماۋە و ھىچى لە خەيالا نىيە گولى جوان و باخى رازۋەنەبى، بۇ ھەر گولە
ۋەسەفلىك ئەدۋزىتەۋە كە ۋەك كالايەك ۋابى بە بالاي:

(گولە بەرپۇژە) عاشقى تەۋاۋە

ئەسوۋرپىتەۋە پروۋى لە ھەتاۋە

(ۋەنەۋشە)ى سەرشىن لە شوپىن ھەۋاران

گەردن کەچی خەم دووری نزاران

(لاولای) عاشقی نەوبەر نەمامان

تیۆە دەئالئی سەرتا بەدامان

تۆ کە ئەم وەسفانە ئەخوێنیتەو، وائەزانی مەستی گولانەو هیچی تر، کەچی
دواکەوتنی قەومەکە وەک شوولێکی تەر بەر ئەو خەیاڵە خۆشە ئەکەوئۆ هەنێسکی
حەسەرت بەربینی ئەگرئ و ئەلئ:

ئەمانە ئەروپۆن لە خاکەکەمان (۳۱)

کەچی قەومەکەم لە پایەیی کەمان

پیرەمێرد ئامانجی بوو کە جوانی پیشکەوتنی کورد و کوردستان لە هەموو
سەرێکەو شانبدا لە جوانی و رازەوایی سروشت لە کوردستانا، نەوێک سروشت جوان
بێت و قەومیش دواکەوتوو، چونکە هەقە سروشتیکی جوان و دێرفین میللەتیکی
پیشکەوتوو و خۆش گۆزەرائی لە ناوا بژی و هەر کاتیکی جوانی سروشت و جوانی
شارستانی لە کوردستانا لە یەکیدان ئەوکاتە هەنێسکی پیرەمێرد ئەبێتە
زەردەخەنە (۳۲).

لە شیعریکی یەک قافیەدا وەسفی خۆشەویستی خۆی ئەکا بەرامبەر دولبەر و ئەلئ:

بەرپووبۆشینی تۆ، پۆژم شەو مەنگیکە تیرۆتار

و مەکو تاوس کە هەوری دی، ئەنالیئینی بەگریەوزار

دوای ئەو حەوت دێرپێر ئەلئ، لە هەر دێرپانا و ئەزانی بە ئاگری عەشق سووتاو،
وات لێنەکا بەزەبیت پێدا بێتەو، کەچی لە پەر لە دێری هەشتەما دێرێک ئەلئ، کە
هەموو ئەو خەیاڵی پێشووی هەڵبەتەکیئ و ئەلئ شیعەر و نەشیدمان هەر بۆ
وەتەنێی باشە چونکە دیارە یەکیکە لەو هۆیانە کە پال بە میللەتەو ئەنێن بەرەو
خۆکۆکردنەو و رزگاری.

ئەمانە شیعری مۆدەیی کۆنە وەک من پیربوو ئەستا

نەشیدت دێ وەتەن بێ باشە، بەلکو پێی بێی رزگار

ئەفسانەى مىللى لە شىعرى پىرەمىردا

پىرەمىرد ئەودى زانىوۋە كە ئەفسانەى كوردى وەكو ھەموو ئەفسانەى مىللەتانى تر نرخیكى تايىبەتتى خۆى ھەيە و ئەبى بايەخى پىبدىرئ لە ئەدەبا، بە داخەوۋە لە رووى نەزانىنەوۋە — ھەتا ئىستاش ھەندئ ھەن بە چاوى بايەخ سەيرى ئەفسانە مىللىيەكانمان ناكەن و نازانن كە مىللەتتىكى وەكو(يۇنان) كە خاۋەنى مىژوۋىيەكى زىندوۋە و زۆر بە چاوى رېزەوۋە لەلەيەن خۇيان و مىللەتانى ترىشەوۋە سەيرى راپوردوۋى كۇنيان ئەكرئ و ئافەرىن لە ئەدەب و پىشكەوتنى ئەو رۇژانەيان ئەكرئ، يەككە لە شانازىيەكانى كە ئىستاش خۇيانى پىوۋ بانەدەن لە ئەدەبا، ئەفسانەكانىانە.

پىرەمىرد ئەودەندى پىى كرابى، ويستوۋىيەتى لە چوارچىۋى شىعرەكانىدا، ئەو ئەفسانە مىللىيانە بپارىزئ و ئىمە كە ئەيان خويىنەوۋە ھەست بەوئەكەين كە بۇن و بەرامىكى تايىبەتتىيان كىردوۋە بەسەر شىعرەكانىداو خۇمائى تىرى كىردوۋن.

پىرەمىرد ئەلئ:

بەدەست پىرىيەوۋە كۆكە كۆكە

خوازبىنى بەفر و ھەلەكۆكە

دىسان ئەلئ

ھاتوۋە خۆى پىشان ھەلەكۆك ئەدا

چارى رىسواى كۆكەكۆك ئەدا

ئەمە ئەو ئەفسانە مىللىيەيە كە ئەلئ:

گوايا لەوپەرى رۇژانى سەختى زستانا كە بەفر ئەيىبەستى و بە سەختى و سارد و سۆلەيىدا وەكو لاۋىكى بە دەماخ خۆى ئەنۋىنى كە لە ھەرەتى ھىز و گورىابى، لەم كاتەدا ئەنۋىرئ بۇ خوازبىنى(ھەلەكۆك)، ئەمىش ئەلئ: من ئىستا يال و بۆيم پىۋەنىيەو شوناكەم.

زستان لە تەواو بوونا ئەبى ھەلەكۆك پالۆپۆپ پەيدائەكاو وەكو پرچى كىزۆلە بە
شانەكانيا دىتەخوارەو، جوان ئەبى و ھەلئەدا، ئىنجا ئەم ئەنریتەو بۆ لاى بەفر،
ئەلئى ئەگەر ئىستا بنىرى بۆ خوازىنىم شووى پىئەكەم.

بەفرىش ئەو ھىزو گوڤەى جارانى نەماو، منالتيكى پچكۆلانە پىيەكى بەسەردابنى
ئەتویتەو و ئەبى بە ئاو، لەبەرئەو بەم جۆرە وەلامى ئەداتەو و ئەلئى: ھەلەكۆكە
پرچنى، چىمە لە مال و ژنى، ئەوسا لە سەران ديارى بووم، كىلانەو خەنجەر مروارى
بووم، ئىستا چورچورم كەوتە بنى، چىمە لە مال و ژنى.
پىرەمىرد ئەلئى:

وەك دەرویشەكەى گۆلى زىربار

كەول و پۇستى خۆم كىشابوو كەنار

ئەم بەیتە ئەمۆست راكىشانە بۆ ئەفسانەى (دەرویشەكەى گۆلى زىربار) كە بەم
جۆرە (۲۳):

گوايا جىگای زىربارى ئىستا شارىكى گەورەبوو، ئەم شارە فەرمانرەوايەكى زۆر
بەدو زۆردارى بوو، بەردەستەكانى سزای مال و ژنى ئەم دەرویشەيان داو بە جۆرىكى
وا كە بەريخستوو، مام دەرویش جوو بۆ لاى فەرمانرەوا بۆ سكالاً، ئەویش بە
دەرویشى وتوو: مام دەرویش برۆ رانەسپىرم كە سكى ژنەكەت پرېكەنەو، تەنانەت
كەرەكەشت ئاووس بىكەن ئىتر مردووت مرئ چىت ئەوئ!! دەرویشيش بەدلىشكاو
ئەگەرپتەو و بەسوجدەدائەكەوئ و دەست ئەكا بەنزا لە فەرمانرەوا، خواى گەورەش
دەريای قىنى دىتە جۆش و ئەو شارە نغروئەكاو بە فەرمانرەوا بەردەستەكانىيەو
ئەبا بە ناخى زەويا و ئەبى بەم زىربارە، ئىنجا دەرویش سەر بەرزئەكاتەو و دەست
ئەهينى بە ريشاوا سوپاسى خوائەكاو داواى ئەوئەكا كە ھەر لەویدا خوا گيانى
ليوەرېگريتەو، ئىستا لە گوئى زىربارا دار و شەخسە ھەيە، گوايا ئەو ناراىگای مام
دەرویشە.

پىرەمىرد ئەلئى:

كە پىرىژن سەرۋېلەي بە شىنى چلە تىك ئالا

بەھار يەت، دارى پىر ئەژىتەۋە، دېتە قەد و بالا

لېرەدا شاعىر مەبەستى ئەفسانەكەي(چلە و پىرىژن) كە ئەمەيە:

گوايا پىرىژن خوشك يان دايكى چلەي زستانە، كە چلە بىرايەۋە، دواي ئەۋە سەرماي
پىرىژن پەيدائەبى، لەم سەرمايەدا ۋاپىك ئەكەۋى بەفر و تەرزەلوگەۋ باران پىكەۋە
دېنە خوارەۋە، ئىنجا لەم كاتەدا ئەلئىن ۋا پىرىژن لە شيۋەنى چلەدا سەر و پۇيلانەكەي
خۇي پىچىرپىيەۋە و لە خۇي ئەدا.

چىرۆكى ئاينى لە شىعرى پىرەمىردا

پىرەمىرد ھەندى چىرۆكى كوردى بە شىعر وتوو بە شىۋەيەكى خوش و پەوان، من
لېرەدا مەبەستم ئەوانە نىيە.

دىسانەو ھەندى شىعرى ئاينىشى وتوو كە برىتتىيە لە خوا پارانەو ە و نزاكردن،
مەبەستم ئەوانىش نىيە.

ئەو ەى من مەبەستمە لىي بدویم، ئىشارەتكردى پىرەمىردە بۆ ھەندى چىرۆكى
قورئانى پىرۆز لە شىعرەكانىدا.

پىرەمىرد خۆى خویندەوارىيەكى ئاينى تەواۋى ھەبوو(۲۴)، لەبەرئەو ە شتىكى
ئاسايىيە كە ئەم جۆرە خویندەوارىيە لای ئەو بىي بە كەرەسە بۆ ھەندىك شىعرى،
ھەرودھا خویندەواران و شىعەردۆستانى ئەو سەردەمەش زۆربەى زۆريان ھەر ئەو
خویندەوارىيە ئاينىيەيان ھەبوو، لەبەرئەو بە ئاسانى تىي گەشتوون و زياتر لە
خویندەوارانى ئىستا كارى تىكردوون و پىتر چىزىيان لىۋەرگرتوو.

بەلام لەبەرئەو ەى زۆرى خویندەوارانى ئىستا گران لەم جۆرە شىعەرانەئەگەن، لە
ھىنانەو ەيانا بە نمونە پىۋىست بە گىرپانەو ەى چىرۆكەكان و شىكردنەو ەيان ئەكات.

ئەمەوئ ئەو ەش بلىم كە وەنەبى ئەم جۆرە چىرۆكە ئاينىيانە لە شىعەركانى
پىرەمىردا، خۆى لە خۆيا ھونەرىكى تايبەتى بى، يان لايەنىكى تايبەتى تىدا بى كە
پىۋىستى بە لىكۆلىنەو ە و سەرنجدانىي، بەلام لەبەر ئەو ھۆيەى لە سەردەو ە باسكرا،
لامو ابى گىرپانەو ەى چىرۆكەكان و شىكردنەو ەى چەند نمونەيەكى شىعرى ئەم بابەتە
بىسوودنەبى و رەنگە بتوانم بەمە كارىك بكەم كە خویندەوارانى ئەم سەردەمەش،
تارادەيكە بتوانن چىژلەم جۆرە شىعەرانەشى وەر بگرن.

پىرەمىرد ئەلى:

(يونس) ت لە ناو سكى ماسىدا(۲۵)

زىيان و چراى لقاي خۆت پىدا

ئەمە ئەو چىرۋكەيە كە ئەلئ:

خوای(۳۶) مەزن ھەزرىتى يونسى كىردە پېغەمبەر و ھات لە ناو خەلکەكەدا بانگی خواپەرستىدا، بەلام بە گوڭيان نەکرد، يونس ھەرەشەى بە تۆلە لیسەندى خوا لیکردن، سوودى نەبوو، خوۋى زۆر پېوۋە خەرىك نەکردن، سەرى خوۋى ھەلگرت و لېيدا رۇى.

دوای ئەم دنيا بوو تەم و مژ و خەرىك بوو ژېرەوزەبەرى، خەلکەكە زارەترك بوون، ترسان و لەخواپارانەو، خوا بەخشىنى و بېروايان ھىئا.

لەولاو(يونس) مىلى پېگای گرتوۋە و ئەروا، ھەر رويشت ھەر رويشت تا گەيشتە نزىكى دەريا، كۆمەلئىكى دى سواری كەشتىبوون، لەگەل خۇيانا سواریانكرد، ئەوئەندى پېنەچوو ھەوا گۆراو گەرداۋ ھەلئىكرد، ناچار بوون بارى كەشتىكە سووك بەكن تا نوقم نەبى، (ھای بەخت) يان(۳۶) لەسەرئەوۋە كىرد كەككى خوۋى فرى بداتە ئاۋەكەوۋە تا كەشتىكە سووك بېى، چەند جارېك لەسەرىك ھەر(يونس) بەرئەكەوت، ئەمىش زانى كە ئەمە ئىرادەى خواپەو لەبەرئەوۋەدە كە زۆر خوۋى بە خەلکەكەوۋە خەرىك نەكرد ھەتا بيانھىيئەتە سەر رېى راست، لە بەر ئەوۋە ھىچ لېى نەوۋەستاۋ خوۋى ھەلداپە ئاۋەكەوۋە، خوا فەرمانىدا بە نەھەنگ(۳۷) كە ھەرقوۋتېيدا بەلام ئازارى نەداۋ نەى خوات، يونس لە سكى نەھەنگەكەدا دەستىكرد بە لەخواپارانەوۋە(۳۸)، خوای گەورە بەزەبى پېداھاتەوۋە فەرمانىدا بە نەھەنگ كە بەھىيئەتە كەنارى دەرياۋ بە ئەسپايى دايبىنى، ئىنجا رۋوۋەككى(يقتلین)ى(۳۹) بۆ رەخسان: كەلېى بخوات تاپېى بڑى ئىنجا فەرمانى بە يونس كىرد كە بگەرپتەوۋە ناۋ قەۋمەكەى، كە گەرپاھەوۋە سەيرىكرد ھەموو بېروايان ھىئاۋە(۴۰).

پېرەمېرد ئەلئ:

موسا (ارنى)ى وت كەوتە تكا(۴۱)

بە (لن ترانى) ئابروۋى تكا

مەبەستى چىرۋكەكەى ھەزرىتى موساپە كە ئەمەپە:

بؤ ئه وهی (۴۲) خوی گه و ره بهرنامه یهك بدا به موسا كه له سه ری بروات، داوای لیكرد كه خوی پاك بكاته وه و بهرۆژووبی و بیته کیوی (توور). كه چوو ه ئه وی خوا قسه ی له گه ئداكرد و به قسه زۆر دلی دایه وه و لاوانیه وه، به مه موسا به خویا راپه رموو كه به خوا بلی خۆتم پیشانبده، ئه ویش فه رموی كه نامیینیت، به لام سهیری ئه و چپایه ی بهرامبه رت بکه هه ر کاتیك وه ستا ئه وسا ئه مبینی. موسا كه روانیه چپاکه سهیری کرد هه ر هه ئبه ز و دابه زنه کاو جیبه خوی ناگری، موسا به مه ترساو بیهۆشکه وت، خوابه زمیی پیداهاته وه، كه هاته وه سه رخوی ده ستیکرد به پارانه وه (۴۲).

په رمیڤرد ئه ئی:

مه ئین تۆ نه وسنی، باوگم به نانئ جه نه نه تی دۆران (۴۳)

من ئه و نانه که مابیشی له گه ئبوو، دئمی هه ئسوران

مه به ستی چیرۆکه که ی (ئاده م) ه که به کورتی ئه مه یه:

خوی گه و ره ئاده می دروستکرد و فه رمانی به فریشه کاندا کرنووشی بؤ ببه ن، هه موویان بۆیان برد شه یتان نه بیئت. خوا ئاده م و ژنه که ی (۴۴) خسته به هه شته وه و ئامۆژگاریکردن که شه یتان له خسته یان نه یا، دره ختیکی پیشاندان و فه رموی هه ر ئه و دره خته نزیکه مبه نه وه و لئی مه خۆن ئیتر بؤ خۆتان چینه که ن بیکه ن.

شه یتان ئه مه ی زۆر پیناخۆشبوو، چوو به بن کلیشه یانه وه و وای لیکردن که له دره خته که نزیکه مبه نه وه، به وه شه وه نه وه ستان لیشیانخوارد.

خوا له مه زۆر لییان په ستبوو، ئیتر تۆبه یان کرد و زۆر کروزانه وه له خوا که بیانبه خشی، خوی مه زن به خشینی و نارینی بؤ سه ر زه وی بؤ ئه وه ی تا ماوه یه ك له ناویا بخۆن و بژین (۴۵).

دووا وشە (۴۶)

تا ئىرە دووايى بەم نووسىنەم لەسەر پىرەمىردى شاعىر ئەھىنەم، لەو رووۋەھە كە ئەم نووسىنەم بە (چەند سەرنجىك لە پىرەمىردى شاعىر) داناۋە خۇم بە راست ئەزانەم، چونكە لىكۈلىنەۋە لە پىرەمىردى شاعىر و وردىردنەۋە لە ھەموو روۋىيەكەۋە، بىۋىستى بە شىكىردنەۋەيەكى باش و سۆراخىكى زۆر ھەيە. ئەۋەندە ھەيە ئەگەر ئەم نووسىنەى من ھەر نەختىكىش پىگا خۇشكەرىي بۇ تىگەپىشتن لە پىرەمىردى شاعىر و خويندەۋارانى نىزىكتەردىتەۋە لىي، لەۋانەيە بۇم ھەبى نەختى خۇم بە سەركەۋتوو بزانم لە نووسىنيا.

ئەۋەندە سەربەرزى بۇ پىرەمىرد بەسە كە ئەگەر خويندەۋاران و ئەدىبان و ئەدەب دۇستانى كورد لەم رۇژدە، لە ھىچ شتىكا ھەموۋيان يەكرايان نەبى و ۋەكو يەكنەلەين، لەۋەدا ۋەكو يەكنەلەين و يەكىتەيان دەرئەكەۋى كە پىرەمىرد شاعىرىكى زۆر گەۋرەى كوردە و ئەبى شۇپنىكى تايبەتى و ديارى لە مېزوۋى ئەدەبى كوردىا بۇ تەرخان بكرى. وىستەم بە يەك دوو دېر ئافەرىنى لە پىرەمىردىكەم ئەم نووسىنەى پى دووايى بېنەم، سەيرمەكرد ھەرجىيەك بلىنەم، ھەر بە تۈزى پىي ئەو ئافەرىنەداناگات كە (گۇران) كوردۈيتى و ئەلئى: "گەردى يارە (۴۶) بۇ شانازى نەكا؟ ئىستا بوۋە بە مەيدانى پەيكەرى دوو رەمىزى پالەۋانى نەتەۋەكەمان (۴۷)".

ناوی کتیب و سهرچاوهکان

ل کوردی:

۱. رۆژنامه‌ی (ژیان) و (ژین).
 ۲. موحه‌مه‌د ره‌سوڵ هاوار، پیره‌می‌ردی نه‌مر، به‌غدا، ۱۹۷۰.
 ۳. کاکه‌ی فه‌للاح، مه‌وله‌وی، وه‌رگه‌ی‌رانی پیره‌می‌رد، به‌غدا، ۱۹۶۸.
 ۴. مه‌لا عه‌بدولکه‌ریمی موده‌ریس دیوانی مه‌وله‌وی به‌غدا، ۱۹۶۱.
 ۵. کاکه‌ی فه‌للاح، له‌ په‌نده‌کانی پیره‌می‌رد، به‌غدا، ۱۹۶۹.
 ۶. عه‌لله‌دین سجادی، یادی پیره‌می‌رد، به‌غدا، ۱۹۵۱.
 ۷. م - ب - رودنکو. مه‌م و زینی ئه‌حمه‌دی خانی، مۆسکۆ، ۱۹۶۲.
 ۸. گو‌فاری گه‌لاوێژ.
 ۹. ده‌فته‌ری کورده‌واری.
 ۱۰. رۆژنامه‌ی هاوکاری.
 ۱۱. پیره‌می‌رد، که‌مانچه‌ ژهن، به‌رگی یه‌که‌م، سلیمانی، ۱۹۴۱.
 ۱۲. پیره‌می‌رد، که‌مانچه‌ ژهن، به‌رگی دووهم، سلیمانی، ۱۹۴۷.
 ۱۳. دوکتۆر عیزه‌دین مسته‌فا ره‌سوڵ، ئه‌ده‌بی فۆلکلۆری کوردی، به‌غدا، ۱۹۷۰.
 ۱۴. دیوانه‌ کوردیه‌ چاپکراوه‌کان.
 ۱۵. پیره‌می‌رد، مه‌م و زین، چاپی دووهم، سلیمانی، ۱۹۶۸.
 ۱۶. پیره‌می‌رد، دوانزه‌ سواره‌ی مه‌ریوان، سلیمانی، ۱۹۳۵.
- ب - عه‌ره‌بی:

۱. محمد جمیل سلطان، صریح الغواني دراسة اخباره واشعاره، دمشق، ۱۹۳۲م - ۱۳۵۱هـ.
۲. عانکه‌ الخزرجي، دیوان العباس بن الاحنف، القاهرة، ۱۳۷۳هـ - ۱۹۵۴م.
۳. الفرد خوري، ايليا أبو ماضي شاعر الجمال و التفاؤل و التساؤل، بيروت، ۱۹۶۸.
۴. ايليا أبو ماضي، الجدول، نيويورك، ۱۹۲۷.

٥. ايليا أبو ماضي، الخمائل، مصر.

٦. نازك سابيارد، أحمد شوقي لحن المجتمع و الوطن، بيروت، ١٩٦٨.

٧. أحمد شوقي، الشوقيات، ٤ أجزاء، مصر، ١٩٣٠.

٨. دواوين نزار قباني و كراسات الشعرية.

٩. محمد أحمد جاد المولى و محمد أبو الفضل و علي محمد البجاوي والسيد شحاتة

قصص من القرآن، الطبعة الخامسة. القاهرة.

١٠. الدكتور عزالدين مصطفى رسول، الواقعية في الادب الكردي، بيروت، ١٩٦٧.

١١. لويس معلوف، المتجد في اللغة، الطبعة الثامنة عشرة، بيروت، ١٩٦٥.

ج - فارسی:

١. دكتور محمد معين، برهان قاطع، ٥ جلد، چاپ دوم، تهران، ١٣٤٢ خورشیدی- ١٩٦٣

زاینی.

٢. دکتر خليل خطيب رهبر گلستان ٢ بخش.

٣. محمد قزوینی و دكتور قاسم غنى، ديوان خواجه شمس الدين محمد حافظ

شيرازي تهران ٥١٣٢٠ . شمسي.

٤. مؤسسة مطبوعاتی امير كبير ديوان حافظ تهران، ١٣٣٤ خورشیدی.

د - ئینگلیزی:

١. Toufiq Wahby and G.J. Edmond -
Kurdish - English Dictionary - London.

١٩٦٠ .

پهراویژهکان:

۱. موحه مه د رهسول هاوار، بیردمیږدی نهمر، بهغدا، ۱۹۷۰. ل. ۲۰.
۲. دیاره له بهر پروناکیی بیروباوږی کورداپهتیی ئیستادا ئەمه وانیه به لکو راستیکه ی نهوهیه که هه موو میلیله تیک پێش هه موو شتیک ئەبیّت پشت به خوی ببهستیت و تواناو بوونی خوی به هه موو جیهان بسه لینیّت.
۳. من سویندخوارنم بۆیه خوش نهوئ
 ئەمجاره فریای نیمهش ئەکهوئ
 ئەگینا من خۆم له کئ دادمه
 نان و کهبابیک سهر و زیاده
 ئه پیر و ئیفتاده و پرنجورو خه مبار
 بئ هیوای ژین و ژیان ناله کار
 له به ربی دادی شای تهقیانووسی
 تهئریخی مه رگی خۆم نه نووسی
۵. له وه لامي رۆژنامهیه کدا که له کهرکوک دهرئه چوو که دژی مه هاباد دوابوو ئەلئ:
 غه زمه ی کهرکوک له ئیران نه دوئ
 ئەلئ دیموکرات پهت له مل ئەسوئ
 هه مزمو هه باس و ته ورداسیه
 خه رباری ماسیی کونه ماسیه
۶. هه ی نا ئومید ی، هه ی نا ئومید ی
 هه ی پرنجه پۆیی و دل نا ئومید ی
 به دبه ختی وه ک من ساتوخواکئ دی
 دمردی مه جنونم ئ هاتۆته دی
۷. عه شرت هاوارة، عه شرت هاوارة

کەوتووومە (ئاراس) ئاو بۆ بواره

رێم نییه منیش شوێن ئهوان کەوم

پیرم ههنگاوێک بنیم نهکهوم

٨ پیره‌مێرد بۆ بیرخستنه‌وه‌ی ئه‌و شوێشه ئه‌لێ:

من هه‌موو سائیک بیری نه‌خه‌مه‌وه

هه‌م به‌ فه‌خره‌وه هه‌م به‌ خه‌مه‌وه

ده‌فته‌ری کورده‌واری، به‌رگی سییهم، به‌غدا، مایس تا ئاغستوسی ١٩٧٠، ل ١٣١.

٩. سه‌رنجی‌کم هه‌یه له‌سه‌ر دوو رای کاک دکتۆر عیزه‌دین موسته‌فا ره‌سوڵی هاوڕێم،

له‌سه‌ر دوو دێری ئه‌م شیعره له‌ به‌شی زۆری نامه‌ی دکتۆراکه‌یا، (الواقعية في الادب

الکردي، بیروت، ١٩٦٧ ل. ٩٥).

رای یه‌که‌می کاک دکتۆر ئه‌وه‌یه، که‌ دوا‌ی (راپه‌رینه‌که‌ی کانونی دووهمی سالی ١٩٤٨)،

پیره‌مێرد ئه‌و راستیه‌ی تی‌گه‌یشت که‌ شه‌هیدانی وه‌ته‌ن پێ‌یوستیان به‌ گریان نییه‌،

چونکه‌ ئه‌وانه نه‌مرن و له‌ دلی می‌لله‌تا نه‌ژین و ئه‌لێ که‌ دووای ئه‌و (راپه‌رینه‌)، ئیتر

وازی له‌ گریان هه‌یناو ده‌سته‌نه‌ژنۆ دانه‌نیشت به‌ دیار گو‌ری ده‌سته‌ی تازه‌ی شه‌هیدانه‌وه

فرمی‌سک هه‌ل‌پێ‌ژیت، له‌ کاتی‌کا که‌ پێ‌ش ئه‌وه ئه‌گریاو فرمی‌سکی بۆ ئه‌رپشتن، به‌لگه‌شی

بۆ ئه‌م قسه‌یه‌ی ئه‌م دێره‌ی ئه‌و شیعره‌یه‌تی که‌ بۆ نه‌ورۆزی سالی ١٩٤٨ی وتوووه‌:

پێ‌ی ناوی بۆ شه‌هیدی وه‌ته‌ن شیومن و گرین

نامرن ئه‌وانه، وا له‌ دلی می‌لله‌تا نه‌ژین

من ئه‌لێم: پیره‌مێرد پێ‌ش (راپه‌رینی کانون)یش شیعری هه‌یه به‌و مانایه که‌ کاک

دکتۆر ئه‌لێ، چونکه‌ ئه‌و رۆژه‌ی که‌ دوو ته‌رمه‌که‌ی موسته‌فا خو‌شناو و قودسیان

هه‌ینایه‌وه بۆ سلیمانی، دووای له‌ سێ‌داره‌دانیان له‌ به‌غدا له‌ ١٩ی حوزه‌یرانی ١٩٤٧دا،

پیره‌مێرد شیعری‌کی بۆ وتن که‌ دووا دێری ئه‌لێ:

هیچ پێ‌یان ناوی گفن و دفن و شین

شه‌هیدن له‌ ناو دلامانا نه‌ژین

ئایا ئەم بەیتە لەگەڵ ئەو بەیتەدا کە کاکە دکتۆر بە بەلگەى قسەكەى ھیناوتیۆھ
 كتومت لە یەكتر ناچن؟! ئیتر بۆجى ئەبى پیرەمێرد پێش(رەپەرپىنى كانون) لەم
 بابەتەى نەوتیبێت؟!، بە پێچەوانەووە ئەگەر باش سەرنجى ئەو شیعەرەبدەین کە
 پیرەمێرد لە ھینانەووەى ئەو دوو تەرمەدا وتوویەتى، ئەگەینە ئەو برۆایەى کە ئەمیان
 زۆر لە بارتەرە بۆ سەلماندنى قسەكانى کاکە دکتۆر وەك لەووەكەى خۆى بە نموونە
 ھیناوتیۆھ:

سەیر بکەن بزەنن پیرەمێرد لەو رۆژەدا چى وتووہ:

ئەم دوو دارتەرمە دوو نەرەشپەرە

زنجیریان پەچران گەینەووە ئیترە

لە رێى ئێمەدا گیانیان فیدا کرد

ناوى بڵندیان وابۆ خۆیان برد

ئەو پەتەى لە ملى ئەمانە خرا

ئەوانى خنکاند بەلام پەت پەچرا

پلنگى ئەنگیوراو بە ھەلەمت تەرە

گۆم ھەتا قوولبى مەلەى خۆشترە

وا پێمان ئەلێن دەم بە پێکەنین

گیانمان فیداکرد ئیوہى پێبژین

رای دووہى کاک دکتۆر عیزەدین لەسەر دێرپکى تری ھەر ئەو شیعەرەى کە بۆ
 نەورۆزى ۱۹۴۸ وتراوہ ئەلێ:

چەند سال گۆلى ھیواى ئێمە پى پەستبوو تاكو(پار)

ھەر خوێنى لاوەكان بوو گۆلى ئالى نەوبەھار

دکتۆر ئەلێ کە ئەم دێرە بۆ(تەمجید)ى رەپەرپەنەكەى كانوونى دووہى ۱۹۴۸ وتراوہ،

بەلام من ئەو وشەى(پار)ە وام لێنەكات کە بلییم:

ئەم دێرە ئیشارەتە بۆ لە سیدارەدانى(خۆشناو و قودسى و خیرواللەو عیزەت)،

لە ۱۹۴۷ تا ۱۹۴۸، چونکە ئاشکراپە کە شیعەرەکە بۆ نەورۆزى ۱۹۴۸ وتراوہ کە ریکەوتى(۲۱)

۱۹۴۸(ھ) راپەرپىنەكەي كانونىنىش(۲۷ى ۱۹۴۸) ە كە ئەم ماۋەيە بە ھەموۋى ناكاتە دوو مانگ، لەبەرئەۋەي كە لە زمانى كوردىا، بۆ ئىشارەتكردن بۆ رابوردوۋىيەك كە نەكاتە دوو مانگ، وشەي(پار) بەكار ناھىنرېت لەبەرئەۋە ئەو دېرە راپەرپىنەكەي كانون ناگريئەۋە چونكە نابېت بە(پار) بۆ نەورۇزى۹۴۸، بەلكو راستىيەكەي ئەۋەيە كە بلىين رۆزى لەسىدارەدانى ئەفسەرەكان ئەبېت بە(پار) بۆ مېژوۋى وتنى ئەو شىعەرە، خۆ ئەگەر ئەۋەش بزانين كە پىرەمىرد كوردى زانىكى ئەۋتۆبۈۋ ۋەكو لە لاپەرەكانى داھاتوۋدا لە كوردى زانىنى ئەدوۋين كە ئەيزانى وشەي(پار) لە كوردىدا بۆ كەي بەكارئەھىنرېت ۋ ئەۋەشى بىخەينەسەر كە مامۇستا موحەمەد رەسول ھاۋار لە(لاپەرە۵۰)ى پىرەمىردى نەمر)دا باسى ئەكات، كە پىرەمىرد بە لەسىدارەدانى ئەفسەرەكان يەكجار دلگىرۈۋە ۋ چاۋى بەرايى نەداۋە كە ئاھەنگى نەورۇز بگىرېت ۋ نەورۇزى ئەو سالى بە(نۆجەژن)ى ئەو ئەفسەرەكانە دانائەۋە فتاۋى داۋە تا تەمى ماتەم نەپەۋىتەۋە ئاھەنگى نەورۇز نەبېت ۋ ئەم فتاۋىيەشى بە(كارت) بلاۋكردۆتەۋە، ئەلېم ئەگەر ئەم سەرنجەش رەچاۋبەكەين، ئىتر گومانى تىدانا مېنى كە پىرەمىرد ئەبى لە شىعەرى نەورۇزى سالى۱۹۴۸دا ئىشارەتېكى دابېت بەو سالى(پار)ەي ئەۋانەي تىدا شەھىدكران. ئەمە تەنھا مەبەستەم ئەو بەيتەيە لەو شىعەرەدا، ئەگىنا ئەگەر لە دېرەكانى تردا ئىشارەتېك ھەبېت بۆ(راپەرپىنەكەي كانون) من ھىچ لارىم لەۋە نىيە چونكە شىعەرەكە باسى تەنبا يەك رۈوداۋناكات. لىرەدا مەبەستەم تەنبا دەربرىنى راپەكە لە مەيدانى لىكۆلىنەۋەي ئەدەبىداۋ ئەمراپە ھىچ پەيۋەندىيەكى بەراپەرپىنەكە خۆيەۋە نىيە ھىچ مەبەستەم ئەۋە نىيە كە بە چاۋېكى كەمەۋە سەيرى بكم، بەلكو ھەمىشە بەرپىزەۋە ئەۋانەم راپەرپىنى كانون ۋ ھەموو راپەرپىنېكى مىللەتان لە پېناۋى ئازادى ۋ رزگاريدا.

۱۰. پىرەمىرد نووسىنى ۋەرگىراۋىشى ھەيە، بەلام ئىمە باسەكەمان ھەر لە سەر شىعەرەكانىتى.

۱۱. گلەيى بەختى رەشى خۆم ئەكرد

ئەم ووت بۆچ منى وابەم دەرەدە برد

کاکه‌ی فه‌لاح، (مه‌وله‌وی، وەرگێڕانی پیره‌مێرد، چاپی دووهم، به‌غدا ١٩٦٨ ل ١٦٦.

١٢. روئ هکر به‌خت سیای وێم مه‌که‌رد

په‌ی چێش ههر په‌ستی په‌رئ من ناوهرد

مه‌لا عه‌بدولکه‌ریمی موده‌ریس، دیوانی مه‌وله‌وی، به‌غدا، ١٩٦١ ل ٢٥٦.

١٣. شیعره‌که زۆره، چه‌ند دێرپکی کوردیه‌که‌یم له‌لابوو، ناردم بۆ مامۆستا شیخ موحه‌مه‌د خاڵ، فارسیه‌که‌ی بۆ ناردم.

١٤. ئەم چه‌ند دێره‌م کاتی خۆی، له‌ مامۆستا نه‌جمه‌دین مه‌لای خوالی‌خۆش‌بوو وهرگرتوو.

١٥. زۆرم هه‌ولداو زۆر گه‌رام بۆ نه‌وه‌ی بزانه‌م ئەم دێره‌ کۆ و توویه‌تی به‌لام به‌داخه‌وه نه‌گه‌یشتمه نه‌نجام، زۆر جیگای سوپاسه نه‌گه‌ر نه‌وه‌ی نه‌یزانی‌ت ناگادارم بکات.

ئەم دێره‌ باسی نه‌فسانه‌یه‌که که نه‌لێ گوايا خونه‌یه‌که به‌لێنی به‌ بولبولیک داوه که نه‌گه‌ر تا ده‌می به‌یان بۆی بخوینێت به‌یانی که گه‌شایه‌وه و بوو به‌ گول دڵۆبه‌ ناوه قه‌تیسماوه‌کانی ناوی نه‌داتێ بیخواته‌وه.

شه‌و کردی و بولبول کردی تا به‌یانی چله‌ی چاویداو خویندی، له‌ به‌یانیدا به‌شه‌ونوخنی و رهنجی ئەم، خونه‌یه‌که‌شایه‌وه‌و بوو به‌ گول، بولبول شه‌یدا ههر که‌دڵۆبه‌ ناوه‌کانی چاوکرد و هه‌کو هه‌قیکی خۆی، ده‌نکه‌ په‌چوکه‌که‌ی بۆ برد تا گه‌رووی ووشک‌بووی خویندن و هه‌یلاکی شه‌وی پێ ته‌رپکات، که‌چی با‌ی به‌یان له‌ولاوه‌ هاتو وهرانی و نه‌یه‌ه‌شت ههر ده‌نوکیشی پێته‌رپکا، چ جایی گه‌رووی!! ئینجا شاعیر نه‌لێ: و هه‌کو چۆن بولبول رهنجی گولێ کێشاو که‌چی له‌ نه‌نجامدا با‌ی به‌یان رهنج به‌خه‌ساری کردو ناوه‌که‌ی برد، هه‌روه‌ها هه‌یزو توانای عه‌شقی‌ش بوو که‌ (بێستون) ی بکه‌ندکرد، که‌چی (فه‌ره‌اد) ناوبانگه‌که‌ی برد بۆ خۆی و ناوی پێده‌رکرد!!

شاعیرانی کوردیش له‌م نه‌فسانه‌یه‌ داوان، نالی نه‌لێ:

گول په‌ ده‌م بادی سه‌باوه‌ پێکه‌نی بولبول فره‌ی

په‌عنی عاشق لازمه‌ دووربێ له‌ یاری بێوه‌فا

ئەحمەد بەگی ساحبقران ئەلی:

لەسەر شاخی گوئی ئەم مەسرەمە‌ی تەکرار ئەخۆیند بولبول

بەخەندە‌ی خۆنچە قەمت نابێ بکەم باوە‌م لەسەر پارا

۱۶. ئەم گواستە‌وه‌یە لە مە‌به‌ستیکە‌وه‌ بۆ مە‌به‌ستیکێ تر، بێئە‌وه‌ی هەست بە نالە‌باری و تیک‌چوونیکی شیعەرە‌که‌ بکری‌ت، لە هەندیک شیعری پیرە‌مێردا بە‌رچاوئە‌که‌‌وێ‌ت، لە لاپەرە‌کانی دا‌هاتوودا با‌سیکی تایبە‌تی‌مان بۆ تە‌رخان‌کردووه‌.

۱۷. بێستون:

ا. کیویکی بە‌ناوبانگە‌ که‌ فەر‌هاد لە‌سەر فەر‌مووده‌ی شیرین هە‌لیکە‌ندوه‌.

ب. لە‌باتی(ئاسمان)یش هە‌ندیک جار بە‌کار ئە‌هێ‌نری‌ت.

ا. (بغ + ستان - ئامرازی شوین) واتە شوینی خوا لە پارسی با‌ستاندا(Baghistana)، لە(مفاتیح العلوم)دا ناوی پارسی‌یه‌که‌ی(بغستان) و لە(معجم البلدان)دا (بەستان) و هە‌ندیک دانیش‌مندی عەر‌ب(بەستون)یان ناو بردووه‌، لە‌به‌رئە‌وه‌ی ئێ‌رانی‌یه‌کان لوتکە‌ی شاخە‌کانیان بە شوینیکی با‌ش‌تر‌دان‌اوه‌ بۆ لە خوا پارانه‌وه‌، ئە‌م شاخە‌ بە‌رزە‌یان بە ناوی(جیگای نزاو پارانه‌وه‌)ی خواوه‌ ناو ناوه‌.

ب. نیشانه‌یه‌ بۆ وە‌ستان‌دی ئاسمان بە‌بێ کۆ‌له‌که‌(ستون) (عمود): الله الذي رفع السماوات بغير عمد سورة ۱۳(الرعد) ئایە‌تی ۲.

محمد حسین بن خلف تبریزی متخلص بـبرهان، باه‌تمام دگ‌تر محمد معین. بـرهان قاطع، جلد اول چاپ دوم. تهران. ۱۹۶۳.

۱۸. دیسانە‌وه‌ زۆرم پشکنی نە‌متوانی سا‌گی بکە‌مە‌وه‌ بزانم ئە‌م دێ‌ره‌ کی‌ووتوو‌یه‌.

۱۹. ا. کۆ‌کردنە‌وه‌ی عە‌ل‌ئە‌دین سجادی، یادی پیرە‌مێرد، بە‌غدا، ۱۹۵۱. ئە‌و وتار و شیعەرە‌ن که‌ بۆ چله‌ی کۆ‌چی دوایی نوسراون.

ب. ئە‌و وتارو شیعەرە‌نی که‌ لە بیرە‌وه‌ری بیست س‌ال‌ه‌یدا لە ۱۹ حوزیرانی ۱۹۷۰دا لە سلێ‌مانی خۆ‌پ‌ن‌را‌نه‌وه‌.

۲۰. ئە‌و‌بوو که‌ پە‌ندی پ‌یش‌ینانی کرد بە‌ هۆ‌ن‌راوه‌

گیانی نە‌م‌ری کرد بە‌م‌ر تە‌رمی با‌وو با‌پ‌را

دەریای ئەو پەندەیی بەنووکی خامەیی ئەو شەمەقەو

تا چاوی خەیاڵ بڕێتەکا شەپۆل ئەدا لە بیرا

کاکەیی فەلاح، ڕۆژنامەیی(هاوکاری)، ژمارە ٢٥ ل ٥.

٢١. مانا = مەعنا

٢٢. بەپێی لێکدانەوێ ئەو سەردەمەیی ئەدەبی کوردی کە (نالی)ی تێدا ژیاوە

وا (باو)بوو کە وشەیی بێگانه بەکاربهێنرێت، ئەگینا ئەگەر ئەم ڕۆژە بواپەو نالی

بیویستایە لە وردەکارییهکی وەهادا وشەیی کوردی بەکاربهێنێ گومانم نییە کە بەلایەو

کاریکی ئاسان ئەبوو.

٢٣. لەناو شاعیرە لاوەکانی ئەم ڕۆژە یاریکردنەم بەو چۆرە و شانە لە

شیعەرەکانی جەمال شارباژێڕیا زۆرجار بەرچاو ئەکەوێت وەکو:

بۆ دڵسۆزێ کە تا (پێری).

تا مەرگ هات بەرمو (پێری)

ئەزانم رێت (کە، لە، بەرە)

تەنراو و بێ (کە لەبەرە)

بەڕێکەر و دوواخواز لە کۆلان و (دالانا)

شوێنێ پێی بە بەنزی و پێی بە ناخی (دلا، نا)

٢٤. یەکیک لە هەرە دیارترین شارەزاییەکانی شیعروتن، ئەوێە کە ئەگەر

شیعەرێک (پاش قافیە)ی بوو، ئەبێ پارێزگاری قافیەیی خۆی هەر بکات. چونکە (پاش

قافیە) بە قافیە نازمێرێ، لەو دێرەیی خوارووەدا، وشەیی (شەو) پاش قافیەییە، لەبەرئەو

ئەبێ وشەکانی پێش ئەم (پاش قافیە)یە کە (ماوە) و (داوە)ن ببنە قافیە بۆ یەکتەر.

هەرودەها نموونەکانی تریش بەم پێوانەییە ئەپێورێن:

فریشتەیی خەم سەری سورماوە ئەمشەو

ئەوێندەیی خەم بەم و بەم داوە ئەمشەو

ع. ح. ب

سازێ دڵ گل بزیرو بم بیت

سازندەو عشق زین و مم بیت

م. ب. رودنکو، مم و زین احمد خانى، موسكو ۱۹۶۲. ل ۴۱

كەى من به تۆم وت دىمت وا كۆل بى

وئەنى دار مېخەك پەرومردەى كۆل بى

فۆلكلورى كوردى

۲۵. دەولەت = رانەمەر (دەولەتمەند) پىش لە ناو جافدا بەو كەسە ئەلەين كە خاوەن

رەنەمەر بى.

۲۶. پىرەمىرد سالى ۱۹۲۵ لە توركيانە گەراپەو بە كوردستان.

۲۷. ئىمە كە كوردىن لە لامان واپە

زمانى كوردى زۆر بى ھاوتاپە

۲۸. لە نووسىن و نووسىنە وەرگىراپەوكانىدا، باشتر كوردى زانىنى پىرەمىرد

دەرئەكەوئەت بەلام لىرەدا ماوەى لىدوانيان نىيە.

۲۹. مەبەست ئەو شىعرانەيە كە لە عەرەبىدا پىيان ئەلەين:

(سەھلى مومتەنەج)، جارى بە ناچارى ئەم ناوەمان لىنا، تا (كۆى زانىارى و زمان)

ناوئىكى بۆ ئەدۇزىتەو.

۳۰. وەكو شىعرى (ئەبى بەخشندە مل كەچكا) و (ورپنە) و (ناخۆشە لای).

۳۱. پىرەمىرد ئەلە:

من ومزن و قافىەم نەدەوئەست، سەھلى مومتەنەج

روانىم بە قەيدى قافىەو رەخنەدار ئەبى

۳۲. لەگەل ئەوئەشدا ناچاربوو كە جاروبار شىعرى يەك قافىە بلى، بۆ

دەمكوتكردى ئەو شاعىر و شىعردۆستانەى، كە پىيان و ابوو ئەگەر شىعر يەك قافىە

نەبوو كەم عىيار و ناتەواوئەبى.

هاتم بە قافىەو بە قسەى قۆرو لەنگ ودرىژ

نووسىم نەوەك بلىن كە تەلا كەم عىيار ئەبى

وھگو پیرەمیڤرد خۆی ئەلێ، دیارە ھەر لەبەرئەوھ ناوبەناو شیعریکی یەك قافیەى وتوەکە(نەوھك بلین!!)، ئەگینا خۆی ھەزى پێنەکردوھ.

بەلام بۆیە ھەر ناچاریش بوو ھەند شیعریکی یەك قافیە بلی، وتویەتى ئەگەر ھەر لەم بابەتە نەلێم، رەنگە شیعری یەك قافیە خوازان لایان وابی کە لەو بابەتەم پێ ناوتری.

ئەم(نەوھك بلین!) و(نەوھك نەلێن!) ھ زۆرجار شیعریکی بە شاعیریك وتوھ کە رەنگە لە پێشدا بیرى ھەر لێنەکردبیتەوھ، شاعیری ھەلکەوتوو مامۇستا ئەحمەد ھەردى، ھەر لەبەرئەوھ تەخمىسى شیعەرکەى(شیخ نورى شیخ سالح)ى کرد، کە پێیان وتبوو ئەم شاعیرانەى ئیستا نازانن تەخمیس بکەن.

قەت نەدەى نازارى گيانى مەست و بێدارانى شەو

خۆت نەخەیتە بەر شەپۆلى ئەشكى بى پايانى شەو

ئەى كچى خواووندى جوانى، وەى چرای دیوانى شەو

خۆت بپارێزە لە ئاھى دل بریندارانى شەو

نەك خوا ناكەردە گیرابى دوعای ناڵانى شەو

ئەحمەد ھەردى، رازی تەنیاى بەغدا ۱۹۵۷. ل ۲۵

۳۲. كۆکردنەوھى(عەلئەدین سجادى)، یادى پیرەمیڤرد، بەغدا ۱۹۵۱. ل ۷۵.

۳۴. لەناو كوردەوارىا وابلاوھ كە لەكاتى بەفر بارینا، ھەموو پێچەكلووى بەفریك كە

دیتەخوارەوھ فریشتەپەكى لە ناودایە كە نیشانەى پیت و بەرەكەت و ئاشتىیە.

۳۵. دواى ئەم دیڤەر، بەدوو دیڤیتر كۆتایى بە شیعەرکە ھیناوەو ئیتر نەگەرپاوەتەوھ

سەر وەسفى گولان، لێردا مەبەستمان ھەر دەرخستنى ئەو بازەپە لە وەسفى گولانەوھ بۆ دواكەوتنى قەومەكەى، بێئەوھى جوانى شیعەرکە تێكبچى.

۳۶. (گۆران)یش زۆر بە دیارى بیړىكى واىكردۆتەوھ، ئاواتەخوازى ئەووبووھ، پۆژى

لەو پۆژان جوانى سروشت و جوانى شارستانىتى لە كوردستانا لەپەكبەدن، ئەوسا(ھەلپەركى لە گۆران ئەبوو و بەستە لە ژيان).

كوردستان جىگامى، جىي ھەزار سائەم

پەرەردەى ئەم دۆل و سەرلوتكەو پالەم

۲۷. ئەم ئەفسانەيەو ئەوۋى دواى ئەم دى، زۆر بە شوپىيانا گەپرام و پشكنىم، چەند كەسى بەدەم بۆيان باسكردم چوار پىنجىكىش لە وەلامى نامەى منا بە نووسىن بۆيان نووسىيووم، كە يەككىيان لەوانە مامۇستا مەلا موحەمەدى كوردى بوو، دواى خويندەوۋە وردكردنەوۋى نامەكان و تاوتويكرديان لەگەل ئەو وەلامانەدا كە بەدەمى بۆيان باسكردبووم، وەلامەكەى مامۇستا مەلا موحەمەدم بەلاو لە ھەموويان پىگونجاوتربوو، لە رووى ئەمانەتى ئەدەبىيەوۋە وام بەراست زانى كە مامۇستا چۆنى بۆ نووسىيوم وەكو خۆى بىخەمە پىش چاۋ.

۲۸. ھاوار. پىرەمپردى نەمر. ل. ۱۳.

۲۹. ئايەتى ۱۴۰ (وان يونس لمن الرسلين) ھەتا ئايەتى ۱۴۹ (وأرسلناه الي مائة الف أو يزيدون فامنوا فمتعناهم الي حين) سورتى(الصفات) قورئانى پىرۆز.

۴۰. محمد احمد جادالمولى ومحمد ابو الفضل و على محمد البجاوى و السيد شحاته، قصص من القران، الطبعة الخامسة، القاهرة ل. ۲۶۶.

۴۱. ھاى بەخت = يانصيب.

۴۲. بە جۆرىكى تىرىش ئەمە ئەگىرپنەو، گوايە كە يونسىيان سوارى كەشتىكە كرد ماسىيەكى گەورە رىي پىگرتن، كەشتىوانەكە وتى: گوناھكارىكمان لە ناودايە تا ئەو گوناھكارەنەدەين بەم ماسىيە رزگارمان نابى، يونس وتى گوناھكارەكە منم، ھەرچەند پىيان وت وانىە تۆنىت، سوودى نەبوو وخۆيدا بەدەم ماسىيەكەو.

دكتەر خليل خطيب رهبر، گلستان، بخش يكم، ص. ۵۹.

۴۳. پىرەمپرد جۆرى نزاكەى ھەر لەو شىعەرەداوتوۋە:

ئەو (لا اله الا انت)ەى وت

بەزمىيت پىاھات، رەھمت بۆى بزووت

مەبەستى ئايەتى(لا اله الا انت سبحانك انى كنت من الظالمين)ە.

۴۴ (يقتلين) روهگيكي بې لقه وهكو خه يار، زورتر له كوله كه خړهكان نه چي لويې معلوف، المنجد في اللغة، الطبعة الثامنة عشرة بيروت، ۱۹۶۵ ل ۹۲۶.

۴۵ شاعيرانى تريش نيشاره تيان بؤ نه م چيروكه كړدووه زور گه پام له ناو شاعيرانى كوردا نه م وينه يه م بهرچاونه كهوت، سه عدى شيرازى نه لي:

قرص خورشيد در سياهى شد

يونس اندر دهان ماهى شد

خطيب رهبر، گلستان، بخش يكم ص ۵۹.

وقتېست خوش ئنرا كه بود ذكر تو مؤنس

ورخود بود اندر شكم حوت چو يونس

سهرچاوه ي پيشوو، بخش سوم ص ۵۹۲.

حەللاج نه لي:

من خاض بحر الهوى من غير معرفة

يبلعه الحوت يبقى يونس الثاني

لويې ماسنيون، ديوانى حەللاج، پاريس، ۱۹۵۵. ل ۱۴۲ (بهرگى ديوانه كه به فەرهنسى

نووسراوه).

۴۶ نايه تي ۱۴۲ (ولا جاء موسى ليقاتنا و كلمة ربة، قال رب ارنى انظر اليك قال لن

تراني... هتد) سوره تي (الاعراف) قورئانى پيروز.

۴۷ قصص من القرآن. جاد المولى ورفاقه، ل ۱۴۷-۱۴۸.

۴۸ شاعيرانى تريش نه موس تيان بؤ نه م چيروكه راكيشاوه، مه حوى نه لي:

كه ليم (ارنى) كه فهرموو، جهوابى هه ر (لن ترانى) بوو موشه ر هف بوو موحه مه د، بى

ته له ب به ومه ر ته به و شانه.

۴۹ (وقلنا يا آدم اسكن انت وزوجك الجنة...) تا نايه تي (فتلقى آدم من ربه كلمات

فتاب عليه انه هو التواب الرحيم) سوره تي (البقرة) قورئانى پيروز.

۵۰ قصص من القرآن جاد المولى ورفاقه ل ۷-۸.

۵۱. شاعىرانى تىرىش لەم چىرۆكە دىوان، لە ناو شاعىرانى كوردا زۆرگەرەم نەمتوانى
يەككە بدۆزمەوۈ لەمە دىۋانىت، حافىزى شىرازى ئەللى:

بىدىر رۇزىيە رىۋان بىدىر بىدىر بىدىر

مىن سىرا مىللىك جىھانرا بىجوى نىرۇش

باھتىمام مىھمى قىزىنى و دىكتۇر قاسم غنى، دىۋان خىۋاجە شىمس الدىن مىھمى حافىز
شىرازى، تىھران ۱۲۲۰ھ. شىمس، ۱۲۶۰ھ. قىمىرى. ل ۲۲۲. لە ھەندىك نۇسخەدا وانوسىراۋە:

بىدىر رۇزىيە رىۋان بىدىر بىدىر بىدىر

ناخلىق باشم اكر مىن بىجوى نىرۇش

مۇسسە مىطبۇعاتى امىر كىبرى، دىۋان حافىز، تىھران ۱۲۲۴. ل ۲۲۴.

۵۲. ۋەكو چۆن بۆ دەست بېكىردى ئەم نۇوسىنە ۋشەي (سەرەتا) م بەكارھىنا وىستىم
بۆ كۆتايى بېھىنانىشى ۋشەي (بىنەتا) بەكاربىھىنم بەلام چۈنكى ئەمىيان — ۋەكو مىن
بىزانم — تائىستا بۆ ئەم مەبەستە بەكارنەھىنراۋە لە نۇوسىناۋ لەبەرئەۋەي (دوۋاۋشە)
ھەبۋو وازم لە (بىنەتا) ھىنا، ئەۋەندە ھەيە ۋەكو بەبىرا ھاتتىك بۆ بەكارھىنانى بۆ ئەم
مەبەستە بە بىۋىستىم زانى لىرەدا بىخەمە بېش چاۋ.

۵۳. سىجادى يادى بىرەمىرد ل ۷۳.

۵۴. مەبەستى مامەيارەي پالەۋانى شىرو بىرەمىردى پالەۋانى قەلەمە.

بەرھەمە بلاقراوەکانی

مامۆستا فەرمیدون لە پۆژنامەو گۆڤارەکاندا

تافگه‌ی وشه

میللت پشٹی ساردبوتتهوه..

باوه‌پی به هیج نه‌ماوه....

خه‌لکی ئیتر قوربانی بۆ کهس نادهن

هه‌موومان ئه‌م نه‌غمانه‌ ئه‌بیستین... به تایبه‌تی له‌م به‌ینه‌ی دواپییدا زۆریشی
ئه‌بیستین، زۆر که‌سیش په‌سندی ئه‌که‌ن و سه‌ری بۆ ئه‌له‌قی‌ن و له‌گه‌لیا ئه‌لین: راسته
بۆ کی‌ی بکه‌ن؟ هه‌رکه‌س مشوری ژیا‌نی خو‌ی بخوات باشته‌ه.

به‌لام ئه‌مه‌ ته‌عبیره‌ له‌ هه‌ست و موق‌فی کی‌؟ به‌لای منه‌وه ئه‌مه‌ موق‌فی تاق‌می

خه‌لکی به‌زیون.

که‌ سه‌رنه‌که‌وتنی خه‌باته‌کانی گه‌ل وره‌ی پی‌به‌ردا‌ون.

راسته‌ گه‌له‌که‌مان ده‌می‌که‌ له‌ خه‌باتایه‌، کۆمه‌لانی خه‌لکی کوردستان ده‌می‌که‌
قوربانی ئه‌ده‌ن و پۆله‌کانیان گیانیان به‌خت ئه‌که‌ن... ده‌می‌که‌ خه‌لکی ئاره‌ق ئه‌پرژن و
خو‌ینا‌وی خو‌یان ئه‌پرژن و ئه‌یکه‌ن به‌تۆ‌وی ئا‌واته‌کانی دوا‌پۆ‌ژ، که‌چی که‌ دینه‌ سه‌ر
دره‌و، له‌ سه‌ره‌نجاما هیج به‌ره‌مه‌یک به‌ده‌ست نا‌ه‌ین. به‌ کوردی هه‌ر کرده‌ی ئه‌وانه‌و
برده‌ی که‌سانی تر.

راسته‌ هیج به‌ره‌مه‌یک نه‌هاته‌دی بۆ زۆربه‌ی گه‌ل، بۆ گرێکاران و جوتیاران و
ره‌نجده‌رانی تری گه‌ل، که‌ باری گرانی خه‌بات و ئه‌رکی زۆر هه‌ر به‌سه‌ر شانی
ئه‌وانه‌وه‌یه‌و هه‌ر ئه‌وانیشبو‌ون سوتنه‌مه‌نی ناگری هه‌موو شه‌ره‌سه‌خته‌کانی ڤیگه‌ی
تی‌کۆشان.

تائیره‌ راسته‌.

به‌لام خه‌لکی تافه‌تیان نه‌چوو‌ه که‌ ئه‌لیم خه‌لکی... دیسان مه‌به‌ستم له‌ کۆمه‌لانی
تی‌کۆشه‌ری خه‌لکه‌.. که‌ ئه‌وانه‌ ه‌یزیک‌ی له‌ بننه‌هاتوون و وزه‌یه‌کی بی‌ سنوریان له‌

گيانايە بۇ درېژەدان بە خەبات.. ئەوانە ھەر چەندە لە ھەموو كەسانى تر باشتەر ئەزانن كە ھىچ بەرھەمىيان دەستگىر نەبوو لە ژيانى رۆژانەيانا بە قوولى ھەستى ئەوئەكەن، بەلام ھەرگىز ورە بەرنادەن، چونكە تا چەوساندنەو ھەبىت، تا برسيتى و رووتى و نەخوشى ھەبىت، ھەر ئەو ھەندەرى كۆمەلانى خەلكە بۇ بەرپاكردنى خەباتىكى سەخت و درېژخايەن، لە رېپرەوى ئەم خەباتەشا ھەر چەندە زۆرجار ئەشكىن و سەركەوتن بەدەست ناهيئن، بەلام ھەرگىز نا ھوميدنابن.. وەكە لە ھەر نوچدان و شكانىك ھەئەسنەو، بەتەن تر و بە گورپىكى تازەو ەيتنەو مەيدان و رېگەئەگرنەو بەر.

رەنگە زۆرگەسى خویندەوار و شۆرشگىرى ساختە يان كاسەلپس ئەتەگىنەو لە كاروان و بەجى ئەمىن، بەلام كۆمەلانى تىكۆشەرى خەلك ئەزانن كە چارەى دەردەكانيان، دەرس وەرگرتنە لە شكانەكانى رابوردووو ناسىنى دۆست و دوژمن و... ئىنجا رېگەى خەباتى شۆرشگىرپانە گرتنەو بەرە. وەئەوانە.. بېگومان رېگەكە تاسەر ئەبەرن... كاروانىش ھەر بەرەو پېشەو ەپروات.

نه ورژ

له دلمانا غه ریبی نهی شهوی نه ورژ
له دلمانا غه ریبی نهی شنهی گهرمی به هاراوی
له دلمانا غه ریبی نهی کچی لادی..
گولالهی سه وزه لانی..
به چاوی گهش: گهزیزه ی بهروژانی
تریفه ی به فری بهرتاوی
زریباری به یانی تاووساوی
کوله نجه ی خامه کت: به لگی وده وشه
کراسی کهرنه کت: نیلوپه ری ناوی
که هه ن نه بری:
گوئی گهرووی ناسک
خروش خاله پېبوار
له شهق بوونی شهوا، قاوی دلیری خاسه کهو
قاوی کهوی هه رده، کهوی کو سار
که چی هیشتا:
له دلمانا غه ریبی نهی کهو
نه ی کهویار

گوللەى سەوزەلانى!

غەرىبى ئى ئەبارى ئەم بەھارە
 غەرىبى ئى ئەبارى شىنى گەرمى وورده بارانى
 گەزىزەى بەر بەرۋژان!
 بە بەرگى ئال و والا، جوان و شىرىنى
 لەبەر چاوم كەچى..
 ھەى قۇر بە چاوم
 بووكە دارىنى...
 لەبەر چاوم تەجەللى ئىنتزارى
 كە چاوم پروانى بارانى بەھارى
 بەلام تۇ خەم مەخۇ
 گوللەى بى بەھارم
 ... مەخۇ..
 فەقىيانەكەت مەدرە..
 لە درى كۇنى شەخست مەيكە ئالايى:
 براى پېنەو بەرۋبارت..
 براى بن كۇلەدارت، دارى شەخست
 مەترسە، نيازى ئى بخوازە، دەسدەپشتىنى
 بلى: "تا چەندە ھەلگىشىن
 لە سايەى دارى بى ئاخى غەرىبى"
 نيازى ئى بخوازە بەشكو ھىمەتكا:
 بەھار بىنى و نيازبىنى و
 دارى ساز و راز بىنى..

بۇ ھاورپىيەكى تازە

(۱)

ۋەك فرىشتە...

كە بەلاما تىپەرى

بە بەرگى سىيى ۋەك پەرى

بە بالاي رېك و بەرزەۋە

كراسى ئاخىر تەرزەۋە

ئەچىنى لە ناخى دەروون

تۆۋى ئاۋاتى نوئ بە (بوون)

ۋەكو ئاۋاتى شەۋكوپرى

بە ئاسۋىيەكى كەمېك روون

ۋەك فرىشتە..

كە ئەبىرپىتە چاۋم، چاۋت

كە ئەپىنىيىتەۋە بۇ دلى

تىك شكاۋ

تال تالى داۋت

كە ھەل ئەبىرپىت گەردنى بەرز

ناسك ناسك.. ۋەكو ناۋت

يا ھەستى گەرمىت دەرئەبىرپىت

بە تىكەلەۋى ھەنگاۋت

يا بە شەرمى سەر داخستن

يا بە كۆلمى خويىن تىزاۋت

لەگەن ھەموو تەماشاپەك
 ھەموو ئاورپەك.. نىگاپەك
 دلى بى عارم سەر لە نوئ
 ھەستى تازەى تيا ئەبزوى
 دەرياي قوولئ چاوەكانت
 لە دەروونى وەك بيايانا.
 دەرياپەك ھەست ئەجوولئىنى
 بە شەريانەكانى گيانا
 تەوژمى خوئىنى نوئ دئىنى
 وەك فريشتە..
 وردە وردە.. بە ئەسپايى
 ئەبىت بە ھاوپى تەنھايى
 ئەچىتە ناو دنيای ھەستم
 ئەبىت بە گريپەكى نوئ
 لە ناو بىرگەردنەوہى مەستم
 ئەبىت بە نەغمەى بەسۆزى
 تەلى پساوى ھەلبەستم
 وەك فريشتە..
 بە مۇسقىاى لەنجەت..
 بەناز
 وا خەرىكىت دلى سستم
 ئەخەيتەوہ بەزم و ئاواز
 گيانى مردووم بۆ خەمى نوئ
 ئەگەيتەوہ دۆستى ھامپراز
 وەك فريشتە..

خەرىكە چەرخى زەمانە
ئەت خاتە ناو ژيانى من
ئەكەۋىتە بەر گىژاۋى
عاتىفە بى ئامانى من
(۲)

ئەى فرىشتە...
نامەۋى تۆى ۋەك فرىشتە
بىيىتە ناو دىئاي خەيالەم
بىيىتە سەر رپى ژىنى تالەم
ئەى فرىشتە..
ئەى چاۋى گەش..
پاش ئەم باسە
سەيرەم مەكە.. من مەناسە
منى ھەژارى ئاۋارەش
ئەبى ھەتا دوا ھەناسە
ھەتاكو ئەو كاتەى ئەمرەم
رېگاي ژيانىكى تر بگرم
دوور بىت لە عەشق.. لە دلدارى
لە خەيالى ھەرزەكارى
ژيانىكى تەر خانى خەبات
پر لە جۆرىكى تر ئاۋات
ئەى فرىشتە..
منى عاشقى(ئەو رپىيە)
ناتوانم عاشقى تۆ بىم
ناتوانم ھەرگىز لەگەل تۆۋ

لەڭگەن ئەو رېيەش راست

گۆبەم

ئەي فريشته..

باشتر وايە..

قانۇنى ژيان وەھايە

لە دەفتەرى تازەي عەشقا

لاپەردەي رەشى مەن بەردى

يادم لە خەياللا بسېرى

مەنى عاشقى ئەو رېيە

بۇ تۆ نابەم

تۆش قەت نابەيت بەو

ھاۋرېيە

كە ئەو رېيەم لەڭگەن بېرى

تافگەى ووشە

لە نەورۇزى ئەمسالدا لە كوردستان بووم، دەشت و چىا.. ھەمووى بەرگى نوپى
پۇشپو، بەرگى سەوزى زىندووى پۇشپو، خەلگىكى زۇرىش.. زۇرتەر لە ئاسايى،
جەژنيان ئەكرد، ئەوانىش ۋەك بەھارى تازە، تەر پۇش و رازاۋەبوون، دلشاد و رووبە
پىكەنەن بوون.

ئەۋەى بە رېڭاى سېمانى دوكاندا برۇشتايە، بە ئاسانى ئەم ديمەنەى بەدى ئەكرد،
ئەم جەژنەى تەبىعەت و جەژنى خەلگى سەيرانكەر.. بەلام ھەر لەم لاۋلاى رېڭاش،
ژنانى ئەو دەشتە، لە جەژنىشا.. ھەر خەرىكى ئەرز كۆلەن بوون، خەرىكى نان
پەيداكردن. ھەموويان، تىكرا.. كۆل بە كۆلەۋە، پاچە كۆلەيە بە دەستەۋە، بەچاۋىكى
پىر سەر سورمان و غەرىبىيەۋە سەپرى رېچكەى كۆتايى نەھاتووى ئۆتۆمبىلى
سەيرانكەرەيان ئەكرد، گوپيان لە دەنگى تەپل و خرەمى چەپلە و سەداى نەپراۋەى
گۆرانىەكانيان ئەگرت، و جارىكى تر دەستيان ئەدايەۋە پاچە كۆلەكەى خۇيان و
شەركردن لەگەل تەبىعەتا، لە كاتىكا كەسانى تر.. دەستيان لە مىلى تەبىعەتى
رازادابوو، كەيلى ئاۋازى گۆرانى و نەغمەى زەماۋەنگى بەجۇشبوون.

منالە رووتەلەكانيان، لەسەر جادەكە، بەچەپكە نىرگەزەۋە دەستيان لە
ئۆتۆمبىلەكان رانەگرت، جارجار يەككىيان رانەۋەستا و ھەندىكى ئى ئەكرپن.. نەك
ھەر ئەۋە، بەلكو رەنگە چەند دەفلىسەك زىادىشى ئەدا بە منالەكان.. كە لەو نەورۇزە
مەزە.. ھەر ئەۋەندەيان پىئەبرا.

ئەمە.. بە دەيان ديمەنى ۋەھام لە نەورۇزى ئەمسالداى، دەيان ديمەنى جوان و
ناشرىن، تال و شىرىن، ۋەك ژيان خۇى، نەورۇزى ئەمسالىش، كەسانىك خەرىكى شايى
بوون و كەسانى ترىش، ھىشتا (رۇزى نوئ) يان ھەل نەھاتبوو.. بۆيەكا لە نەورۇزىشا
ھەر خەرىكى چەرمەسەرى ژيان و نان پەيداكردن بوون.

دەمىكە دنيا ھەر وابوو.. ھەر واش ئەبىت تا نەورۇزى راستەقىنە..

(ھاۋكارى ژمارە-۱۱ - ۱۹۷۱/۳/۲۷)

بەھرىيەكى بالا لە ھونەرمەندىكى كورددا

بىيىست سالى رېك لەمەوبەر لەو دەۋرىيەرى ماۋتەبۇوم، لەگەل كۆمەلە ھاورپىيەكدا كەۋتپنە سەر ھەۋا ھەۋەسى ئەۋەدى، گەشت و سەيرانىك بۇ ئەۋ سەرانە سازىكەين، بۇ رۆزى دوايى، دەنگى بلاۋبۇۋە كە ھەسەن زىرەكى گۆرانى بېز لەناۋ ئاۋايى دايە، ئەۋەندە پىنەچۇ، ھەلگشا بەرەۋ زوور و ھاتە لامان. كە ھات ھەرخۇى نەبۇو. كۆمەلە كوروكايشى بەدۋاۋەبۇو، بۇ يەككىكى ۋەكو ئەۋ پىۋىستىي بەۋە نەبۇو خۇى بە كەس بناسىنى، ھەر زۆرى پىنەچۇ ۋوويان لىنا گۆرانى و بەستەيەك بلى. ئىستاش ۋا ئەزانم دۋىنپىيە يەكسەر(كىزان دەچنە مىرگولان)ى تىچراند. دياربۇو لەو گۆرانى بېزانەنەبۇو كە نازونووزدەكەن و بيانوودەگرن. كەتتى چراند ۋامزانى دەنگەكە لە لوۋتكە سەرەكشەكانى چياكانەۋە ھارەدەكەن و دەدەن بە گويمدا. دەنگىكى نىر تىكەل بەجۇرە گرپىيەكى بەسۆز، ھەموۋانى خستە سەر ھەۋەس و ئارەزوۋىيەكى تەلىسماۋى، ھەموۋانى ھەژان، ھەموۋانى بزوان. دۋاى ئەۋە دەنگى لى ھەلپرى بە چەند گۆرانى و بەستەيەكى تر ئىمەش و خۇشى مەستكرد. مەن بۇم دەرەكەۋت ئەم پياۋە ۋەكو بۇ خۇى بلاۋتەۋە، ۋەكو خۇى ژىركات، ۋەكو ئاۋپىرژىنى دلى ھەلقراۋى خۇى بكات، ئاۋا ھەزى لە گۆرانىيە ۋەكو بلى: "خەلگە مەنتى چىتان بەسەردابكەم، مەن خۇم كەفەم بە گۆرانىيەۋ بۇ خۇمى دەلئەم" زىرەك ۋەكو بتى گۆرانى و بەستەى كوردى بپەرسىتت ۋابۇو، بۇيە بەرامبەر ئەۋ بتە بەچۇكدا دەھات و بە گۆرانى ۋىردو سلاۋاتى بۇ دەخپىندو نوپۇزى بۇ دەكرد. ئەم جۇرە بىرەكردنەۋەيە بىردىمى بۇ ئەۋە ۋووبكەمە ھاورپىكانەم و بلىم: "ئىۋە سەيركەن، چۆن ئەم ھەلە لە دەست دەدەين، ئەۋا سبەى دەۋپىن و كاك زىرەك جىدەھىلپىن." كە گوپى لەم قسەيە بۇو، ۋوتى: "كاكىنە

ڀاڙتيههڪي من ميواني ئيڻوڊم و ٻو لاي ئيڻو هاتووم، زور خوشحالمدهڪن، نهگه به هاورپي خوتان قبولم بفرموون.

هر شهو نهگل ولاخداريڪدا پيڪهاٽ كه بهياني به سوارى بكهوپته تهڪمان گهشتهكهمان سي شهوى خياند، نهدهڪرا هر ههموومان تهنيا له يهك شوين دابهزين و ڊاڪرين، كه دهمو ئيڻوڊه گهيشتينه ناواييهڪ، كارى ڊاڪردن و دامهزراندنى ميوانهڪان كهوته نهستوى من و ريش سبيى ناواييهڪه. ڪاك حهسهن زيرهڪ هاته بندهستمهوه و بهبي دهنگى پيى وتم: "كاكه نهمن بو خوم وام پيخوشه له هر مائيڪ دامهزرايت منيشت نهگل بم". نيوه ڀوڙانيش هر لهتهڪ مندا له مائيڪ تيكهيهڪ نانمان دخوارڊو ليمن دهاو دمرپيشتين. بو نهو ماوه كهمهش ڪيڙان ڀووياندهڪرده مالى خانهحويكهمان، زيرهڪ به گورانيى خوشهوه، به بهستهى بهخوشهوه، دهپخسته دنياى عهشقينى ڀر خروشهوه. به هر گونديڪدا تيپه ڊمبوين، ڪوپ و ڪيڙى هرزهڪار دههاتنه ڀيرمانهوه، به ڀوويهكى خوش و ساڪارهوه دهيان ڀرسى: توخوداى ڀاسته حهسهن زيرهڪتان نهگلنه، ڪا... ڪامهيه!!!.

تا گهيشتينه دوا مهلبهندي گهشتهكهمان، چ شهو و چ ڀوڙ، نهمه هر گوراني و بهستهبوو، شهوانيش گهليڪ پهسهرهاتى خوى و باسى دنياى بو دهگيرامهوه، قسهڪانيم بهلاوه زور سهير و سهمهره بوو.

تا ئيره تيڪرا هر باسى گهشت و سهيرانهڪه بوو، بهلام له ڀاستيدا نه م بيرههريهم بهو نيازهنووسى كه بههرهيهكى تايبهتيم لهو هونهرمهنده مهزنه دى كه له ههمو باسڪردنيڪيدا ڊيٽهوه يادم. سهرم سوردهميتي، ڀادهميتم. نهوهش سهيره كه تا ئيستا بهش به حالى خوم نه به دهى نه به نووسين، نه م بيستوه و نه م ديوه. تهنانهت(ميرزا كهريم)پش له ههردوو بهرگى ڪتيبهكهيدا له باره(حهسهن زيرهڪ)هوه لهوه نه دواوه. ٻويه وا من ناچارم بو ميڙووى هونهرى ڪوردى نه م ڀاههڊرڪينم و بيڙنم بهسهر نه م ڪاغزهڊا.

لەو سى شەۋەدا كە بە يەكەۋە بوۋىن دەكەۋتىنە دەمەتەقى، بەلام ئاخ لە دەست شەكەتى رېگا، نەى دەھىشت تا درەنگانىك دانىشىن، ۋەنەوز مى دەشكاندىن، باۋىشك گۈيى كپدەكردين.

خەو ۋەرسى دەكردين، تەنگى پېھەل دەچىن، ناچار خراب خەۋمان لېدەكەۋت. يەكەم شەۋ نەمزانى شەۋ ج ۋەختە دەنگ و ئاۋازىك ۋەردە ۋەردە خەۋكەمى رەۋاندەۋە تا خەبەرم بوۋەۋە، راستىيەكەى نەختىك سەمىمەۋە! نەختىكىش سەلەۋام! چاۋىكەم گېرا، ھىچەم نەدى! دەنگەش ھەر بەردەۋامە، بە چاۋى خەۋالۋەۋە ھەرچونىكەۋ، سەرنجىكەدا، سەپردەكەم، ھەسەن زىرەكە بە ئاۋازىكى ناسك و نزم و نەرم بە گۈيى شەۋى كەشۋماتدا دەچرىنى. ۋامزانى بەخەبەرە و بېدەنگ لەسەر شوپنەكەى خۋى گۋرانى دەلېت. دوو سى جار دەنگەم لېكر، دەنگى نەبوو. بەلامەۋە زۆر سەپرىبوو، ناچار بە ناگام ھىنا، ۋتى ئەۋە چىيە كاكە؟!، ۋتم كاكە بلىم چى ۋەختىبوو شىتېم!، ۋتى بۇ؟! بەسەرھاتم بۇ گېراپەۋە، پېكەنى و ۋتى: "كاكە گيان، ئەۋە من ھەروام، بەدەم خەۋەۋە گۋرانى دەلېم، (مىدىي زەندى) خىزانم كە ئەمەى لە من دى(زەبتەل سەۋت)ىكى (تۆماركار)ىكى دانا، ئەم (گۋرانىي بە دەم خەۋى شەۋانەۋەيەى) زەبتەدەكر بۇ بەيانى كە لە خەۋ ھەلدەستام، بۇى لى دەدامەۋە، سەپردەكەم ھەندىك لەۋانە شىعر و ئاۋازى نوين، خۋشەم بۇ يەكەم جار دەيان بىستەم، لەبەر ئەۋەچەند جارېكەم دەۋتەنەۋە و نەختىك پۈختەم دەكردن و لە ناۋ خەلكدا دەبوۋنە گۋرانى و بەستەى تازە داھىنراۋ. ئەمەش ۋەنەبى ھەموو شەۋىكىبى، جارۋبارە، ۋارېكەۋتى ئەم شەۋىكرەد."

گۇقارى بەيان

یهك دوو وشه و پینج خسته کی یه کی

بلاونه کراوه ی نه حمده هردی

نه حمده به گی حه سهن به گ یه کی که لهو شاعیره کورده هه لکه وتوانه ی که له ریگی شیعروه زمانه که مانیان لا خوشه ویست کردین. تا و امان لیها ت نهو میلله ته شمان خوشبو ی که به و زمانه قسه نه کهن و نهو خاکه شمان لا نازیبی که نهو میلله ته ی له سهر نه زی.

(نه حمده هردی) یه که م که س بوو که شیعری (گوران) به تابه تی و (بله و شیخ نوری) ی به گشتی لای من خوشه ویستکرد، وای لی کردم که حهیرانی شیعری (گوران) بیم. کهسانی تریش زورن چ هاوته مهنی خوی و چ نهوه ی دوی نهوان، به دهیان، له ودانیشتن و گوران نه ی (نه حمده هردی) دا بوون و نیستاش نهو قسانه له گوپیاندا نه زرن گینه وه، وهکو له نزیکیشه وه ناگادارم نیستاش (نه حمده هردی) زوربه ی زوری شیعره کانی (گوران) ی ههر به سهر دهمه وهیه.

(نه حمده هردی) که له سالی ۱۹۲۲ دا له دایکیو وه، له سییه کاندای شیعری وتوه. پیش نهوه ی سییه کان ته و او ببن، واته له (۳۸ و ۳۹) وه، شیعری گه یوو وشه ی هه لبرارده و ناسک و پر ئاواز و موسیقاو پر ئاههنگ و پر خرؤشی به کاره ی ناوه (گوپچکه ی دل) له ره ی نهو زمانه ی پی خوشه که (هردی) شیعری پیوتوه، بویه شیعره کانی سوارن. به شیعری وینه ی رهنګاو رهنګی گرتووه. وینه شیعرییه کانی (پر تهلیسمی جوانین) وهك دوو چاوی مهستی (ست فاته). پر خه یائی گهرم و گورن، نه ناسه ی خه یائی وینه شیعرییه کانی نه لئی (هه ناسه ی پر گولوی دولبه ران). شه پؤلی ووشه کان و سهرجه مه چه سپاوه کانیان ههر نه لئی (دهنکه گهنم) هکه ی شیعره که ی (گوران) وه (به شنه ی با شه پؤل نه دا).

داهىيانى ماناى نوئى بە وشەى نوئى و نەسواو، لەسى، چل تا پەنجا سائىك لەمەو بەرمەو بە شداربوونىكى گەورەيە لە مەيدانى نوپكارىي ئەدەبى كوردیدا، تەعبىرىكى وەك (بووكى رازاودى خەيال) كە ھەر لە شىعەرىكى (ئەحمەد ھەردى) دا بىسترا، يەكسەر تەشەنەيكرد و گەوتە سەر زمانى خەلك و تەنانەت ھەندىك لە نووسەرانى ئەو سەردەمەش. چونكە لە قالىبكى جوان و نويدا دارپۇزرايوو، كە ئەم جوۆرە دارپشتە نوپيانە لە زماندا نيشانەيەكى پيشكەوتن و شارستانىيەتى زمانى مىللەتتىكن. سەيرى ئەم داهىيانە ناسكانە بكەن: "پەپوولەى ئارەزوو (شەيتانى پارايى) (شۆرپى نائومىدى) (گولئى بئى بۆنى جوانى) (بىزەى سەرلىوى ژھراوى) (سوورايى خۆرنشين) ... ھتە، دواى سەيركردن ئىنجا سەرنجىكى ئەو بەدەن كە كەى و لە چ سائىكدا ئەمانە وتراون. ئەوسا لام وابى بە باشى سوارچاكى (ئەحمەد ھەردى) تان لە مەيدانى نوپكارى و داهىيان و خزمەتى زماندا بۆ دەرئەكەوئ.

ئەوئى تائىستا وترا يەك دوو وشەكەبوو، بۆ مەسەلەى پىنج خستەكەيەكە، ئەحمەد ھەردى گىرپاھەوتى: سالى خوئندنى ۱۹۲۸-۱۹۲۹ لە پايزىكى درەنگدا كورته پشووئەكى قوتابخانە ھەبوو، منىش وەك قوتابىيەك، بە ھەلم زانى، بە سەردان چووم بۆ ھەولير بۆ مالى كاك يونس، واتە (يونس ئەفەنىي قادر ئەفەنى) كە ئەوسا لەوئى موچەخۆرى مىرى بوو.

لەوئى كاك (مەحمودى مەجىد بەگى حاجى پەسول بەگ) م دى. زۆر دلمان بە يەكتر گەشاپەو، وتى: وەرەپرۆين بۆلاى (ئەو پەحمانى وپنەگر) كە وتم كىيە؟ وتى ناى.. چۆن ناپناسى؟! لاوھ كوردە رۆشنەبىرەكان زۆر بەيان لەوئى كۆنەبەنەو، جگە لەوھش براى (حسین حوزنى موكرىانى.. حسين حوزنى خوئى لەوئى دەبىنى، كەواى وت زۆرم پىخۆشبوو، چونكە بەراستى زۆر دەمىكبوو ھەزم ئەكرد مامۇستا حوزنى ببىنم. نووسنەكەيم خوئندبوو، كە چوپنە ئەوئى كاك مەحمود منى بە كاك ئەو پەحمان ناساند و ئنجا وتى: "ئەمە شاعىرىشە، منىش وتم شاعىر نىم، وتى نا.... نا بە چاوتا ديارە شاعىرى، ئىنجا پرسى: تۆ تەخمىس ئەزانى؟ وتم: بەلئى وتى دەباشە ئەم دوو بەيتە شىعەرم بۆ تەخمىس بكە:

بە خۆشى رابوڤىرى يا بە ناخۆش
شەرابى مەرگى ناچارى دەكەى نۆش

وەتەن ھەر خزمەتیکت ئى ببینى
لە دوا پۇژ ھەر ئەوەندەت پى دەمىنى

وتم ئەم دوو بەیتە شیعری کێیە؟ وتى شیعری (گیو)ە که وتم (گیو) کێیە؟ زانى که
نايناسم، وتى شاعیریکى کۆنە بەلام ھەر ئیوارەى ئەو پۇژە زانیم که خۆیەتى و
یەكترمان باشتەر ناسی.

من لام وابوو ئەیویست تاقیم بکاتەوہ پێش ئەوہى برۆین وتى: کەى تەواوی
دەکەیت؟ وتم ئەم ئیوارییە بۆت ئەهینمەوہ، ئیوارە که بۆم بردەوہ وام تەخمیس
کردبوو:

بەیانى بوو. زەمین گشت مات و خامۆش
شەمال ھات و لقوچل کردى کړنۆش
بە گوڤیا دام وتى: گوڤى بگرە بى ھۆش
بە خۆشى رابوڤىرى يا بەناخۆش
شەرابى مەرگى ناچارى دەكەى نۆش

ھەموو تاجى ھەموو تەخت و نگینى
ھەموو ئیشى، ھەموو زام و برینى
بە چاولیک نانى نامینى لە ژینى
وەتەن ھەر خزمەتیکت ئى ببینى
لە دواپۇژ ھەر ئەوەندەت پى دەمىنى

پەخشان

پۇڭگار

۱. دلدارییه کی گرگرتوو نەنجامیکی دامرگاو

دووسى سالىك بوو قۇناغى ھەرزەكارىم بەرىكردبوو، دلم بە كچىكى ژىكەلەوہبوو. ماوہىەكى پېچوو سەيرم كرد ئەویش منى بەدلە. يەك دوو مانگیكى پېچوو كەوتىنە قسەكردن. ھەرچىيەكم بۇ باس ئەكرد، وام ئەزانى ھىچم نەوتووه، ئەم روانىيە چاووبرۆى، زولف و رووى، دەستوپەنجەى، گۇناى، بريقەى چاوى، رەشىى برژانگی، لووتى قوت و گەردنى بیگەردى، وام ئەزانى جوانیكى بیۆینەيەو خوا بە تايبەتى ناردۆيتییه خوارەوہ و منى بە شایانى زانیوہ، ئای كە دلم پىی خوشبوو، وام ئەزانى كلوورى دنیا ھى منە. زۆر كۆلمان بە قسەوباسى يەكترەوہ ھەلگرتبوو، كە سەرى رازیكى دابمەزرانايە، ھەموو لەشم ئەكردە چاوو چاويشم ئەبرپیە ئەو، سەرنجم ئەدایە ھەموو ئیشارەتیكى دەست و پەنجە و چاووبرۆى ھەموو لەشم كەردبووہ گوى، گویشم بۇ مۇسقای ووشەگانى و ئاوازی ھەموو سەریەو چەریەو چەپەو ھەناسەيەكى شلكەردبوو. زەمان ھات و زەمان چوو، سالانیكى زۆرھاتن و تى پەرىن، پۇژىك لە شوینىك چاومان بەيەك كەوتەوہ، ماوہىەك دانىشتىن، ھەر چەندمانكرد و كۇشا، سەرى رازیكمان پى دانەمەزرا، ماوہىەكى تریش دانىشتىن. ھەر چەندمانكرد ھىچ باسیكمان نەبوو بۇ يەكترى بگىرینەوہ!!

۲. ھەر ئەقەلە لە خەسارى؛

من و ھاوڕێيەكم لەسەر ئەو ھەوێك ھاتبووین كە كاسپی و (ئامانج)ك ھەبە ئەگەر ھەول و تەقەلایەكی چاك و پاکی بۆ بەدەین قازانجەكەى بۆ ھەردووكمان و بۆ خەلكیشە، كە باسمان ئەھاتە سەر ئەو ھەوێ ئەم كارە چۆن ئەنجام بەدەین. چ جۆرە شوپنێك و چ جۆرە كەسێك و چ جۆرە بیرکردنەو و، بۆچوون و دوكان و دامودەزگایەكی گەرەكەو لە سەرەتاوە چۆن دەست پێ بكەین و چۆن بازاری بۆ بدۆزینەو، كێ كریارە و ئەیقۆزیتەو، كێ لێی لووتەلایەو ڕووی ئی وەرئەگێرێ و پارەى پێنادا. ھەرجیيەك من ئەموت لای ئەو پەسەندنەبوو!! ھەرجیيەكیش ئەو ئەیوت، ھەرچەندم ئەكرد و ئەكۆشا بەئەقەلمدا نەدەچوو بە دڵم نەبوو. دواى ماوێیەكی كەم ڕۆژێ پێم وت: دەى كاکی برا، خۆ نەجوو بەجێ، وا دیارە نەسیب نییە من و تۆ ئەم كاسپیيە بەیەكەو بەكەین، بەلام ھەر ھاوڕێیەكەى جارانی، با ھیچ نەبێ ئەمیان سەرى تیا دانەجێ. ئەوى راستییى ھاوڕێیەتییەكەمان ڕۆژ بە ڕۆژ كزئەبوو ئەیدایە بارێكى و بنیسی... جاروبار ئەم بیستەو كە قسەكانى منى ئاوەژوونەكرد و لە شیوێیەكی ئارەوادا بە ئارەزووى خۆى ئەيكردە بنیشتەخۆشەى ژێردانى و لە ھەر شوپنێك دانیشتایە خەریكى لیخنكردنى قسەكانم بوو، ڕۆژێك بە رێكەوت دیم، ویستی خۆیم ئی گیل بكا گواپە نەیدیوم، بانگم كردو. لەجەقى ھەوزەكەى ناو بازاری سلیمانیدا وەستانم پێم وت: منیش ئەتوانم لەم لاوئەولا دانیشم و باستبەكم بەلام ئەو كارێكردە نییە، ھەرجیيەكیش وتو، ھەموویان بۆ گێراومەتەو، ئەو قسانەى تۆ كردوتن، فەریان بەو قسانەى منەو نییە كە لای تۆكردوومن. بە ھەرحال كاکی خۆم: كاسپی و پێكەوەكاركردن بە زۆرەملێ نییە، خۆ من ھیچ رێیەكم لە تۆنەگرتوو و ڕزق و ڕۆژیش بە دەست خواپە. ھەرجیيەكیش بەرامبەر من ئەيكەیت ئاسنى ساردكوتانە و قسەى راستیش ھەر ڕوونە وەك چاوى قرژال و بەتۆ لیل نابێ. ئەوا نیستا تۆ بۆ خۆت جەمسەرى كارێك ئەگەل چەند شەریكێكتا بە دەستەوگرتوو، ئەمەى تۆ ئەيكەیت بۆ خۆشت و بۆ ئەوانیش خراپە و ئەنجامەكەى قازانج سەرماپە ئەخوا. ئەك ھەر ئەوئەندە، ئەمەى تۆ ئەيكەیت وەزنى بۆ منیش ھەبە، چونكە بە چاوپوراو ھاشو

ھوشەى دەم و درۆ و دەلەسە بۆرى زەنى و دەھۆل لىدان و كەلەك بازىيەۋە نايەللى بە
يىيى بۆچوۋنى خۆم، ئەقلىم بىخەمە كار و دەستىم لە كاسپىيەك گىرىيى، سا بەلكو خىۋايە
پاروۋىيەك نانى ھەللى بۆ خۆم و سوۋدىكى بۆ ئەو مىللەتە تىيادابى.

زەمان ھات و زەمان چوۋ. رۆژنىك لە بەغدا يەكترمان دىيەۋە. دەستىكى خستە ناو
دەستىمەۋە و دەستەكەى تىرى خستە سەرشانم و وتى: ئاى فالانەكەس، قسەكانى تۆ
گەلىكى راست دەرچوۋن، خۆزگە بەقسەى تۆم ئەكرد و پىكەۋە دەستمان ئەدايە
كاسپىيەك، ئىيىستا دىنيا لە جىيەكى تر ئەبوۋ!!

۳. بەھەشت:

لە پۇلى چىۋارەمى سەرتايى بووم، ھەزم ئەكرد ھەموو رۆژنىك دەرسى(دىن)مان
ھەبى، مامۇستايەكى رووخۇش و دەم و كاۋىژ خۇشمان ھەبوۋ باسى بە ھەشت و
جەھەننەمى بۆ ئەكردىن. كە باسى نىلەننىلى ئاگرى جەھەننەمى بۆ ئەكردىن كە چۆن
ئەگەر يەككىك نوپۇزەكات و رۆزۋونەگىرىت و سەر بە فەرزى خىۋادا ئەدا ئەۋا ئەچىتە
ئەۋ ئاگرەۋە و پىرەئاگرىش ھەر لە دوۋرەۋە شالۋى بۆ ئەھىنى و ۋەك دوۋپىشك
ئەچىزى بە لەشىداۋ ۋەك رۇنى داخىراۋ ئەۋ لەشەى قىرچ و ھورپى دى. كەۋاى ئەۋت
توۋكى سەرم ھەل ئەساۋ سام ئەيگىرتەم بەلام بەرەكەتدا ئەم ترس و سامە ئەۋەندەى
نەئەخايند چۈنكە زوۋ لە باسى جەھەننەم لاي ئەداۋ ئەچۈۋە سەرباسى(بەھەشت).
ۋاى خۇشئەكرد و ۋاخۇش باسى ئەكرد، قورئان بە ھەقت، وات ئەزانى خۇت لەۋىيت و
ھەموۋىشتىك ۋابەبەرچاۋتەۋە. كەباسى ميوەخۇش خۇشەكانى بەھەشتى دەكرد لە
خۇمەۋە دەمەم گەزىك دائەپچىرى، كە ئەھاتە سەرباسى ناسكە ھەرمى دەمەم ئاۋى
تىئەزا. ئاى لەۋ خوتوكەۋ تەزۋەخۇشانەى بە لەشمدائەھاتن و ئەچوۋن، كاتىك كە
ئەپوت: لە بەھەشت ھەز لە چى بىكەيت، ھەز لە چ خىۋاردنىك بىكەيت، دەمۇدەست
بەرىكوپىكى و خاۋپنى ۋالەبەردەمتا، مەن لەسەر كورسىيەكەى خۇمەۋە خىۋاردنە
خۇشەكان ئەھاتنە بەرچاۋم كە ئەھاتە سەرباسى باخ و باخت و خورەى ئاۋ و
لارولەنجەى دار و درەختى بەھەشت، كە باسى(ھاۋار و ھاۋەى كەف چورپىنى چەم)ى

ئەکرد وام ئەزانى لە سەيرانم و پيىم ناوەتە ناو جۆگەو پرووبارىكى بچووك و خوشەوہ.
باسى بالئەدەجوان و رەنگاۋ رەنگەكانى بەهەشت و(جړيوه و جوگەى باخ)ى بۆ ئەكردين
لە حياتى دلى سەت دل حەيرانى ئەبوو.

لە دلى خۇما ئەم ووت: پراوەستە با گەورمىم مەرجبى ئەبى هەميشە نوپزبکەم و
پۆز و بگرم. بۆچى بۆ خۆم نەچمە ئەو بەهەشتە خوشەوہ و بە ئاگرى جەهەنەم
بسووتيم؟! نوپز و پۆزو و ئەوەندە کارىكى گران نين.
کەچى کە گەورمبووم، نە نوپزم کرد و نە پۆزووم گرت!!

بەيان ژ ۱۳۱ مايسى ۱۹۸۷

منال و مەمك و بنىشتەتال

زانايانى سايكۆلۆجى كۆمەلەيەتى و پىسپۇرانى گەشەكردنى نەفسى منال ئەلەين:
كەمنال خوى بە نەرىتەكەو گرت و ئەوخوو بوو مایەى جىبەجىكردنى پىويستىيە
بايۇلۇجىيەكانى"يا بلىين وەكو منالى شىرەخۆرە" ئىمە نابى بىين سوارى سەرى ئەو
منالە بىين و داواى لىبەكەين لەچاو تروكاندنىكدا ئەوخوو تەرك بكات، چونكە ئەگەر
وامانكرد منالەكە تووشى پىش خواردنەوئەكە توندوتىز دەبىت كە دەبىتە مایەى
رۇچوون و لادانى نەفسى لە دوارۇژدا و ئەم لادانەشى بە شىوئەك دەبىت كە ھەستى
پى ناكات چونكە لە رۇژانىكدا تووشى توندوتىزەكە بوو كە ھىشتا فىرى قسەكردن
نەبوو كە قسەكردنىشى نەزانىيىت نەى توانىو بەرىكاتەو. لەبەرئەو ئەو زاناو
پىسپۇرانە ئامۇژگارى دايك ئەكەن و ئەلەين ئەبى منال بەشىنەى لە شىر بەرىتەو
بەشىوئەك كە بتوانىت وردە وردە و لەسەرخۇ خوو پىشىنەكەى بگۇرپت نەك بىن
بە بنىشتەتال و تالوى تر مەمكىيان بەھنوون و بىانەوى يەكسەر منالەكانى لە شىر
بەرنەو.

لە بىرگەردنەوئەكە ئاوادا لە منالەكى شىرەخۆرە لە پىش لە شىرەپىنەو و لە دواى
لە شىرەپىنەو بە زۆر و بە بنىشتەتال، ئەم پەخشانەى خوارەو ھاتە بەرھەم.

منالە خرۇخەپانەكە جارىكى تىرىش لەكۆشى گەرم و گورپى دايكىدا خوى
گرمۇلەكردو دەستىكرد بەگروگان و دەستوپى ھاويشتن و خەنىنەو، چەند جارىك
ھەلپەى بۇ سنگ و بەرۆكى دايكى برد و چاوى گىرا، ھىشتا ئەو بە تەواوى مەمكى بۇ
دەرنەھىناو، ئەم لىرەو دەمى بۇ كەردەو، ئەتوت خوا ئەو دەم و مەمكى ھەر بۇ
ئەو دروستكردو كە ئاوا لەگەلەكدا بچەسپىن. ھەنگى لىو نىشتەسەر گولى گۆى

مەمك و بىنى پېۋەناۋ بەمژىك و دوۋان ۋازى نەھىنا. منال بەدەم شىرخواردنەۋە
سەرخەۋىكى شكاند و كۆترى چاۋى وردە وردە لە ھىلانەى پېلۋدا ھەئىشت.

جاروۋار بەدەم شىرخواردنەۋە بزمىەك لالیۋى ئەگرت و(بەدەم مەلايكەتەۋە
پېئەكەنى)... بۇ پېئەكەنىت؟! "سەرى ناۋەتە سەرى دلىكى نەرم و بەخەۋى
سەرباۋەشكى گەرم ھىلاكى لەشى دەرئەكات".

بۇ بزمە لالیۋى نەگرىت؟! گوايە كى لەۋ خواپىداۋترە؟! لە كۆشىكى پىرۋزەۋە
بەلىشاۋ موچىك و تەزوۋ ھەئەقولىن و بەلەشى ئەمدا ئەگەرپىن و ئەپرۋىن.

لە مەمكىكى خواكردەۋە تنۆك تنۆك شىرى پاك بە گەروۋى لە لاسكى نىرگىز
ناسكتردا ئەچۆرپتە خوارەۋە تا(عافىتى گيانى بىۋ بە بازۆلەى شانى بى).

بۇ نەخەملىت؟! باۋەشىۋا بە چىاي سەفىنەۋە... بەلى چىاي سەفىن و بگرە
قايمىترىش! بۇ منال كۆشى دايكى خۆى لە قايمى و ئەمىنىدا ئەگۆرپتەۋە بەچىاي
سەفىن؟!

بۇ فرىشتەكان بالەفېرئ نەكەن و نەبنە خەرمانەۋ دەۋرى گۆۋى كۆلمى نەدەن و
لەدەۋرى نەگەرپىن؟! بە شىرىك گۆشەئەكرىت لە گەزۋو مازو ھەلائتر، لە گولۋو بۇن و
بەرام خۆشتر.

چەند مانگىكى پېچوۋ....

منالە خېرۋەپانەكە جارىكى ترىش زۆر بە ئاسايى و دلىيى چوۋە ۋە كۆشى
گەرم و گورى دايكى....

دايىكى جارىكى ترىش سەرى بەسەردا شۆرگىردەۋە و مەمكى بۇ دەرھىنا تا بىنىت
بەدەمىيەۋە.

منالەكە دەمى بردە پېشەۋە و زبانى پېش لىۋى تەكانى دايەخۆى تا زووتر بگاتە
مەبەست لەپر ۋەك دوۋىشكىك بەسەرى زمانىدا بچىزىت دەمى بردە دواۋە و زرىكەى
لىھەستا، گرىانەكەى نىشتەۋە، چاۋىكردە نىشانەيەكى پرسىيار و بېرىيە دايكى...
سەرسامى دەمى داچېرى.. خورپەى دل جۆلانەى لەشى ئەھىناۋ نەبىرد...

چۈن ھەروا بە ئاسانى واز لە سەرجاۋى خۇراك و پى بڑىوى بىنىت؟! ناخر
چۈن..؟! بۇيە لىۋى ھەر لە خۇيەۋە لە ھەۋارى جارانى نىكىبۋوۋە و ئەمجارەش
بەرمەمكى دايكى كەۋتەۋە. بىنىشتەتال ۋەك زەردەۋالە بەلىۋە ئالەكانىدا چزا...
ھەنىسكىك بەربىنىگرت و ۋەك ژىۋكەۋان ھاتەۋەيەك، ۋەك ھەنگىكى ھىلانە لى ۋروژاۋ
لە دەۋروپشتى دايكى ھەرھات و ھەرچوۋ... پىشى خواردەۋە و گىنگلىدا بەلام بەھىچ
چوۋ. ھاۋارىكرد، لالاپەۋە، قىزانى، كەس دادى نەپرسى شەقى بىرد، تەقىكرد،
لەتكەۋەچوۋ كەس بەزەبى پىادا نەھاتەۋە.

زمانى نەبوۋ تاجى لە دلىدايە ھەلىپىژىت.. بەلام لەشى بوۋبوۋ بەنىشانەى
پرسىارىكى گەۋرە و ھاۋارىانكرد بۇ؟

چىكاكانى كوردستان دەنگيان ئەدايەۋە بۇ..؟

سامال پرسىارەكەى ئەقۇستەۋە... بۇ؟

گولالە... گەزىزە... چنور... رنۇبەفر، ھاۋارىاننەكرد بۇ..؟!

تافگە، قەلبەزە، سۋەى بەيان ھاۋارىان ئەكرد بۇ؟!

شۋانكارە، جوتيار، كۆچەرى، رىش سى ھاۋارىان ئەكرد بۇ

منالېك تازە زمانى پىزابوۋ ئەپوت... ئىدە بۇۋۇۋ...؟

تەنانەت گورگەكانىش ئەيان لوۋراند... بۇۋۇ؟! بۇۋۇۋ

راست ئەكەن بۇ؟

گوايە لەم تالۋ بە قورگاكدنە زياتر، رېگاي تر نىيە بۇ منال لە شىر بىرىنەۋە؟!

منال و خەنجەر و خوین

بەیانى رۆژىكى ھەينى، كۆمەلە مناللىكى بىنچ شەش سالىھو بەرھو ژوور تىرىش لەبەر دەشتى بەردەمى مالىھانىندا تۆپىنىيان ئەگەرد. ئەوھەندە پى نەچوو مناللىك پى كەوتە بەر پى ئەووتىيان و نوحىكىداو بە سەرداگەوت و چەناگەى چوو بە توپزانى بەردىكى نووك تىژدا و زامداربوو و خوین فىچقەى كرد، كە ھەستايەو ھەخەى ئەو ھى گەرت كە وای لىكردوھو بەنەيازى ھەقى خۆسەندن كەوتە پەلاماردان و زرم و كوت دەستى پىكرد. دەم و چاوى پە كەتەيان داشاخان و كراسيان بە بەر پەكتەوھە نەھىشت و شەكوتى مەركى پەكتەيانكرد و ھەناسە بەركەيان پىكەوت، ئەوھەندە پەكتەيان ھەناوېرد، ھەلاكبوو و ھەزەيان لەبەر بەررا، بۆيە ھەر كە منالەكان بە سەرياندا دابارين و كەوتە ناوېژى ئەمان دەستەيان بەردا و بە ھەناسە بەركى و چەم ھەلەوشىنەوھ لە پەكتە جەباوونەوھ. ئىتر يارى ناخۆش بوو و ئاش بەتالى لىكراو رۆشەنەوھ مالىھە.

ئەوھەندە پى نەچوو باوكى چەناگە زامداركە، خەنجەر بە بەرۆك و دەم پە لە ھەپشە و گورەشە ھاتە دەروھە و بەر دەركاى بە مالى ئەو تەريان گەرت، باوكى ئەمىش بەرھەنگارى وەستايەوھ و ژنانى ھەردوولاش كەرديان بەو رۆژە قەرەوھەيسى تەيدا كۆژرا. قەسەى ناشرىن و جەوین وەك ھەورە تەرىشقە چەخماخەيان ئەداو كەريان لى ئەبووھە، ئاگرى شەپ تا ئەھات خۆش ئەبوو و شەپتانى ئاشووب لە خۆشەيدا تا ئەھات پەلە ئەتەقاند و نەنۆكى لەپەك دەسوو، لافاوى رەق سەرىكرد و دەستى كەللەشەقى بەررا بۆ خوینەرىژى خەنجەر، پەرە خەنجەر لەچاو تەروكانەنىكدا وەك رەشمارەك فەشكەى كەرد و لە كالان ھاتە دەروھە و لە كورە كە لەكەى بەردەركاى مالى پەگەرا و تەنەبوو و بە دۆپى خوینى سوور شادبوو و دەمى پەوھەنا تا تەنەوتى شكا. پەرە خەنجەر كاتەك دەمى لە خوین بەردا كە كەبرا ھەر قۆزى تەنەيا پەك(ئەى) و پەك دوو رەتە پى مابوو، ئىتر

وورده وورده سارد بووهوه و هەر له ئاستی خۆی له خۆینی خۆیدا گهوزا و دواى دوو سىجار لنگهفرتى دەمی لىك ناو چاوى زهق بوو.

پیاو کوژ گيراو له بهنديخانه توندکراو ژن و مالهکەشى بهترس و لەرز گهراوهوه مالهوه و خپ دەرگايان له خۆيان داخست.

پاش نیوه‌پۆیه‌کی درهنگ خه‌لکوخا خه‌ریکی به‌پیکردنی ته‌رمى کوژراوه‌که‌بوون. له‌ولاشه‌وه مناله‌کان جارێکی تر خه‌پووبوونه‌وه و خه‌ریکی تۆپین دامه‌زراندن بوون، چه‌ناگه زامداری له‌مه‌پ کابرای پیاوکوژ و کوپى کابرای کوژراویش هاتبوون بۆ یاری، ئه‌ویان له ته‌نیاى و ترس و لەرزى دایک و براو خوشکه‌کانى وه‌پزبوو بوو و خۆی دزیبووه‌وه و ئه‌میشیان له گریان و شین و شه‌پۆر و لاوانه‌وه په‌ست بووبوو.

که ته‌رمى کابرای کوژراو به به‌رده‌می ده‌شته‌که‌دا به‌رمو گۆرستان په‌توو، چه‌ناگه زامدار و باوک کوژراو زۆر ده‌میک بوو ناشت بووبوونه‌وه و وه‌ک نه‌ بايان دیبیت و نه‌ باران له‌گه‌ڵ مناله‌کانى تردا وازيان نه‌کرد و سه‌رگه‌رمى تۆپین بوون!!.

یه‌یان ژ/۱۸/ تا ۱۹۷۴

كاتى ھەئۆ بەرز دەفرى

لەو رۆژەو ھەلەك لەسەر ئەم گۆى زەويىيە دەژىن، كە سانىكىمان تىداھەلەكەون،
ھەريەكەيان جەربەزە و كارزان و رېبين دەبىتە پىشەنگى دەوروبەرەكەى بەشكىستى و
سەر شۆرى و خو بە دەستەو ھەدان و تفى خەجائەتتى قووتدان رازىنابى. ئەگەر بۆ
جارىك سەرنەكەوت، دەزانىت سوار تا نەگلى نابی بە سوار ئەگەر ژيا ئەوا سەربەرزانە
دەژى و ئەگەر مەردىش ئەوانەمرەو لە دلى خەلكىدا دەژى.

بەھەر يەكە لەم ھەلەكەوتوانە لە ئاستى خو و بۆ مەبەستى خو دەئىن(ھەئۆ).
ئەم(ھەئۆ) يە بەپى بەخاك و نىشتمانى خو يەو، لەگەل دەوروبەرى خویدا دەژى.
ئەمە ئەو(ھەئۆ) يە نىيە كە پىرەمىردى شاعىر دەئى:

لەسەر بەردى، ھەئۆ يە ھەلەكەوت، كەوتە ھەواى پىخەم

ھەوايەكى غەورى كەوتە سەر، تا كەوتە سەر عالەم

ئەم(ھەئۆ) يانەى كاك ئەحمەد سالار ھەموويان خەم خۆر و مامە خەمەى ئەم
خەلەكەن، نازانن غەورى لە خو بايى بوون چىيە، بەرز دەفرى بۆ ھەق و دەست ھىنان،
بۆيە بەدەم رىگاۋە سەر بەرزانە گۆرانىي سەربەرزى دەئىن يان وەكو سالار دەئىت:

كاتى ھەئۆ بەرز ئەفرى

گۆرانىي سەربەرزى ئەچرى

(ھەئۆ) كانى كاك سالار ھىنى ناو ژيانى كوردەوارىي خۆمانن، بۆيە لە سەرەتاو
لەسەر شانۆكە، مائە كوردىكىمان نىشان دەدا برىتتىيە لە جاجم و بەرەو پىخەوى
خۆمانە، دەف بە دىواردا ھەئۆ اسراو، بەرە راخراو.

ئەكتەرەكان چوونە سەر شانۆ بە جەپلەلەيدان و گۆرانىي(گولالە سوورەى سەر
كولمى يارم) ھە ئەمەش بۆ رىگا خۆشكردن بۆ دىمەنى يەكەم سوارەى(ھەئۆ) ئەو ھەندەى
يەك دنيا(گول)ى خۆش دەويست و شەيداي گولالە سوورەى كولمى بوو، بەلام

بەھەموو ەزمىكەو بە (گوئى) ى دەوت: "گۈلەخان نىگەرەن نەبى، جارى لەگەل خاكدا خەرىكى دىلدارىم) دىسان دەيووت (هەلۇ) يەكجار ئەمرى و يەكجار لە دايكەبى، خوا ئەبىتە ميوانى ھەلۇكان لىرەدا گۆرانى بىژان قوربانى قسەكانى (سوارە) دەبوون و گۆرانى (ھەى جان ھەى جان) يان دەوت، پىش ئەو گۆرانى بىژ لەسەر ھەوى گۆرانىيەكانى (سپوھ) ى گۆرانى بىژى كۆيى دەيووت: "خودايە سەريانخەيت، ئەوى ەشقىكى پاكە" گۆرانىيەكانى كورت و ھەمەرەنگبوون.

لە دىمەنىكى دىدا، مەحمود خدرى ھەمەوھند وەك ھەلۇيەك، رادەپەرى و ھاوار لە ھاوپرىكانى دەكات: فىشەكدان لە خۆدەن، پەلامارى دوژمن دەن، كاتىك دەپىكرى، خەرىكى گياندانە، دوژمن دەگاتە سەرى و پى دەلئىت: بەراز!، مەحمود بە دەم گيانە لاوھ دەخولئىتەو كوپرگەل و دەلئىت قىتمەكەنەو، پروودەكاتە دوژمن و دەلئى: "بەراز چەند قىتە لە بەرامبەر سەگدا!!".

لە دىمەنىكى دىدا مىللەت بىژارى لە فەرمانەكانى عوسمانلى دەرەدەپرى، تەنەتەنەت جاردەرى فەرمانى سولتان دەگرن و شلكوتى مەرگى دەكەن پى دەلئى: "فەرمان.. فەرمان... فەرمان نەپرايەو؟!!"، و لەدىمەنىكىدىدا بەرگەگرتن و تالى و سوپرى ژيان فېرى خەلگىدەكەن، دىمەنەكە رەمزى، لە نىوان گولالەو بارەشدا.

گولالە دەلئى: "گولالە لەسەر بەردى رەق و دواتروپك دەمدەكاتەو": بە جوولانەوھىكى ھونەرى بارەشىكى توند و تىز دەھىنە بەرچاوى سەپرگەرەن، ئەمە تىكەل بە دەنگىكەبى كە دەلئى: "رەشەبا گولالەى فېرگەد كە ئەبى رەگ لە رەقەندا داكوتى".

كاك سالار جارىكى دى باسى ھەمەوھندەكان دەكات و ئەو دىمەنە نىشانەدا كە كاتى خۆى رەھەند و ئاوارەى (بەنغازى) ى (لىبىيا) كرەن، چۆن لە سالى ۱۸۵۶ لەوى راوئىز بە فەقى قادرى ھەمەوھندەكەن و بېرىارى گەرەنەو دەدەن، بە نىشانكردنى ئەستىرەكانى ئاسمان، رېدەگرنە بەر و دەگەونە رى، ھەر رى دەكەن، ھەر رى دەكەن... (سوارە) دەلئىت: "بۆنى مېخەك بەندەكەى بەرۈكى گولئى دەكەم. ئاى لە من و ھەى لە گولئى و داخ لە ئاوارەى" لىرەدا جىي خۆى بوو دەرھىنەر شىعرە بەھارىيەكەى حاجى قادرى كۆيى

بېنئەتەۋە ياد، بۆيە شيعرى (وتەم بە بەختى خەۋالو بەسيەئەتوبى خوا) خوينرايەۋە مەحمودى خدر دەئەت "مشتى خۆلى نىشتەمان تايىكەۋە سورمەى ديدەم" لە ديمەنىكىدىدا سوارە لە رېگا خەۋن بە (گولئى) ۋە دەبىنئەت.

يەكتر دەبىنن و گەتوگۆدەكەن، دەۋرى خۆيان جوان دەبىنن، سوارەكە لە خەۋنەكەى دەبىتەۋە، بەدەم ھاۋار كەردن لە گولئەۋە دادەپەرئەت، ديسانەۋە دەكەۋنە رې. سالار و يارىدەدەرەكانى ئەۋيان بىرنەچۋە كە ليرەدا بە گۆرانىي (خالەى رېبوار) خەلگەكە لە ئەكتەرەكان نزيك بکەۋنەۋە ئاۋارەكان لە خاك و ۋولات نزيكەبنەۋە، مەحمودى خدر دەئەت كورينە بۆنى خاكدەكەم، لە دەۋر و بەرى ۋلات كابرەيك دەبىنن، بانگى ليدەكەن كەچى كابرەى ھەلئى و دەروات، يەككە لە ئەكتەرەكان دەئەت "ناھەقى نىيە داگيركەر ۋاى لىكردوون تەنانەت سل لە سىبەرى خۆشيان دەكەنەۋە".

ديمەنىكى دلگىر و پەرمانا بانگى بەيانىدا، رېبوار و ئاۋارەكان دەستيانكرد بە نويزكردن و لە خوا پارانەۋە، ھەندىك لە سەيركەرەن بەۋ بانگ و نويزە پىكەنن، ديارە ئەۋانە لەۋ ديمەنە نەگەيشتن، ئەۋە بۆ ئەۋەيە كە بلين: ئيمە مىللەتتىكى موسولماننن، كافەر نينن، خواناسين لە كەس ناكەۋين و نامانەۋى كەس ليمانكەۋىت، بۆ لە خۆت و خۆرايى كافرماندەكەن؟! كە ئاۋارەكان دەگەنە نىشتەمان، كانياۋىكيان ديتەرې، ھەموو بەيەكجار دەمدەننە ئاۋەكە و بىنى پيۋەدەنن، ئەمە لە مەيدانى دەرھىنانى شانۆگەریدا سەرنجىكى وورد، پەيوەندى ھاۋولاتى بە خاك و ئاۋەۋە نىشانەدا.

ديمەنى ھەلۋيەكى دى، شىخ سەعیدى پىران، نوپنەرى عوسمانلى پى دى: ئازاۋەچى، ئەۋيش ھەلۋ ئاسا بە ۋەلامىكى مەردانە و كوردانە دەمكوتى دەكات. دوايى ھەلدەۋاسرئەت، تەنانەت (عەرەب عىدى) لوك بيزيش، بىريارى ھەلۋاسىنى بۆ دەرەچئەت.

مۇسقاۋەنەكان مۇسقاۋەكى گونجاۋ لەتەك تەرمى بە شكۆى شىخ سەعیدى لى دەدەن. ديسان شانۆكە دەگەرپتەۋە سەر ديمەنىكى دى (گولئى) خۆشەۋىستى سوارە،

عوسمانلىيەكان(گوئى)دەگرن و دەيانەوئىت بىيەن بۇ(ئەستانە) لىرەدا گوئى بە تەنيا لەسەر شانۇ دەورى خۇى جوان دەبىنى ھاوار لە(سوارە)دەكات كە سوار پىدەزانى وەك ھەئۇدەكەوئىتە خۇى، بە يارىدەى جوامىر و ھاوپىكانى، گوئى لە دوژمن دەسەندەنەو لىرەدا سوارەى خاوەنى عەشقى پاك و بىگەرد بە گوئى دەئىت: "من لە تەماشای چاوەكانتا، ھەموو نامەكانى خوا دەخوئىنمەو!" ئەم يەك دوو رستەيە خانەيەكى تايبەتیی لە مەيدانى نووسىنى ئەدەبىدا ھەيە.

(ئەحمەد ھەردى)ى شاعىر دەئى:

"خۇشەويستى وا كە نامەى خوايە بۇ پىغەمبەران"

دىسانەو دەيمەنىكى دىي مەحمود خدر نىشانەدرىت كە بە كاپتن(بۇن)پىدەكەنىت و قسە ھەئۇناساكانى بەرامبەر دوژمن دەكات. ئەم ئەكتەرەى ئەم دەورە دەبىنى لە دەورەكانى ترىشدا ھەر دەرگەوتوو و سەرگەوتوو.

دەيمەنىكى دى: يەككە لە ئەكتەرەكان ھەر خۇى بە تەنيا وەكو لىپرسراوئىكى عوسمانلى پرسىيار لە(نالەپى پان)دەكات و بە سەرىدا دەشیرىنىت. ھەرخۇشى بە ناوى(نالە)وہ بەو پەرى گالتەپىكرەنەوہ وەلامى دەداتەوہ. ئەم ئەكتەرە ھەردوو دەورى جوان دەبىنىت(نالەپىپان)ىش لە ئاستى خۇيدا ھەئۇيەكبووہ، ھەمىشە لە ئوردووگای عوسمانلىيەكانى دەدا، لە كاتى بە پەتاكردنىشدا ئاواتى خواستبوو كە پەتى قەنارەكەى سووربى. دوا(ھەئۇى) شانۇگەرىيەكە(شىخ مەحمودى حەفید)ە كە لەشەرى(دەربەند)دا دەپىكرى و دەگىرى و دەبرىتە بەغداو(گرین ھاوس) بەناوى(بەرىتانيا)وہ تاوانى ئەوہى دەداتە پال كە چەكى بەرامبەر ئىنگلىز ھەلگرتووہ و بە فەرمانى ئەم(عیزەت نەجىب) ئالای ئىنگلىز دراندوہ، شىخ مەحمود پلنگ ئاسا لىي راپەرى و چاوەكانى دەبنە

پشكۆو لەرقدا پرىشكىان لىدەبووہوہ، ھىچى پىنابى جامانە و كالوہكەى لە سەرىدەكاتەوہ و دەيدا بەسنگى(گرین ھاوس)دا. ئەكتەرەكان لەگەل تىبى مۇسقىادا ھەموو يەكەدەنگ بەم شىعرە بە ئاوازەوہ كۇتايى بە شانۇگەرىيەكەدەھىنن: (كاتى ھەئۇ بەرز ئەفرى گۇرانىي سەر بەرزى ئەچرى).

ئەم تېبىنىيەنەي خوارمەش شايانى پېشاندىن:

۱. ئەكتەرەكان ژمارەيان لە چاۋ شانۆگەرييەكەدا كەمبوو، چونكە زۆربەيان چەند دەورەكان ئەبىنى، ئەمەش كارىكى بە جېبوو، لە كاتىكداكە. ئەكتەر بۇ ھەموو دەورەك وەكو پېويست بەدەستەكەوت ئەم رېگاگرتنە كارىكى باشەو كارناكاتە سەر ناوەرۆك و مەبەستى شانۆگەريەكە.

۲. گۆرانىيەكان ھەمەرەنگىبون، پەيوەندى تەواويان لەگەڻ رېوداوەكاندا ھەبوو، مەيلى بىنەرانىان تازەدەكرەدەو. بۆيە كە شانۆگەرييەكە تەواوبوو، خەلكەكە ھېشتاگورپى خۆيانبوون، دەبوو لە موھاكەمەكرەنى (شېخ مەحمودى حەفید)دا لاوكەكەي (كاويس ناغا) كە بۇ شېخى وتوو، بوترايە.

۳. ھەمەوەندىەكان پەھەندە و ئاوارە شارى (بەنغازى)كران لە لىبىيا شايانى باسە لىرەدائەو بەخەمەو ياد كە تانىستاش لە سلىمانى و ھەمەوەندو ئەو دەورەبەرەنە، قسەيەك ھەيە كە بۇ شوپىنى زۆر دوورەكرىت و دەوترىت: (ئەوەندە دوورە لە بنى عىزە) ئەو (بنى عىزە) شارى (بەنغازى)يەكەي (لىبىيا)يەو ھەمەوەندە دەرەدەرەكرەوكان كە ھاتنەو لە جياتى (بەنغازى) دەيان وت لە (بنى عىز)بووين.

۴. ھىچ شانۆگەرييەك نىيە كە ئەكتەرەكانى لە ھەموو دەورەكانى خۆياندا لە يەك ئاستاىن، بۆيە دەورى (مەحمود خدر) و (گوڤى) و (سوارە) و (نالە پى پان)م بە باشايە قەلەم. دەنا تىكرا لە دلى خۇمدا ھەستم بە رەزامەندى لە ھەموو ئەكتەرەكاندەكرە. دلم بە تىپى مۇسقىكە زۆر خۇشبوو كاكى گۆرانى بېز سەرنجى ھەمووانى پاكىشا لەو كاتەدا كە دلم بە شانۆگەرييەكە ئەكرایەو ھەموو (ھونەريەكان)م دەھاتنە پېشچاۋ كە لەكاتى وادا چونكە لەبەرچاۋنەن دەبنە (سەربازى بزر)۱.

۵. دەبوو كاپتەن بۆن ھىچ نەبوايە لە جياتى (مشكى) كلاۋىكى ئەفسەرى بىنايە سەرى كە ئەمە ھەر زۆر بە ئاسانى لەسەر شانۆكە جېبەجىدەبوو. ھەروەھا لە كاتىكشدا كە دەبوو قوماندان يان كار بەدەستى عوسمانلى دەبوو گۆرانىك لە جلك و بەرگداىبوايە.

۶. بەداخەو (دكتور ئىحسان فوئاد) لە لاپەرە (۴۵) ژمارە (۲)ى گۇفارى (رەنگىن)دا (نالە پى پان)ى بە خراپەكار داوئەقەلەم (نالە) شەنەك (نالە) پىم وايە دكتور (نالە)ى

نووسىۋە چۈنكى كورتىراۋە(ئادە) بەلەم لە گۇفارى(پەنگىن) بە ھەلەبۇيانكىردوۋە بە(ئالە) ئەگەر ھەلەى خۇشى بېت دەلئىم لای ئىمە ئادرو(خدر)دەگەنە(ئالە) و(خلە).
۷. دەبوو گۇرانى بېژ سەروپىچى بەسەرىيەۋە بېستايە، چۈنكى ئەو كاتە مېژوۋىيەنەى ئەو گۇرانى يان تېدا دەلئىت، كەس بە جلكى كوردىيەۋە سەرى رپوتنەبوۋە.

۸. ئەوانەى شانۇگەرىيەكەيان دى، يان ئەم نووسىنە دەخوئىننەۋە سەرنج دەدەن كە دىمەن و رپوداۋەكان ۋەك ھەلقەى زنجىرەيەكى مېژوۋىيەى يەك دواى يەك نەھاتوون، بېشئەۋەى مە ئەمە بە كاك ئەحمەد سالار بلىم خۇى بېى وىم، زۇرىشم بېخۇشبوو كە خۇى ئەۋەى دىزانى و دىپوت ئىمە مەبەستمان ئەۋە بوو كە دىمەنى ھەلۇكان بىخەينە بېشچاۋ نەك ئاگادارى زنجىرەى مېژوۋىيەى بېن، دىنا ئەگەر مەبەستمان زنجىرە مېژوۋىيەكە بېۋايە، شانۇگەرىيەكەمان بە جۇرىكى تر دەخستەروو.

رۇژنامەى(ھاۋكارى) ۱۹۸۸/۲/۲۲ ژمارە (۹۵۱)

بەشى خەنجەرە

لە كۆلانەكەى مالى خۇمانا دوينى نيوەرۆ
نامەكەت داپيىم ورمىگرت هيواش سووك و لەسەرخۆ

تومەس لە سەردا لە پەنچەرەو بەرا گەورەكەم
چاۋى لىيە من والە خوارەو دلداریى ئەكەم

كە گەرامەو چاۋى سووربوو بوو وەكو گۆمى خوین
هات بە پىرمەو قاجى پەر لە شەق دەمى پەر لە جوین

نامەكەى گرتى قورى رەشى خەست بەسەرماكریت
تۆشى باش ناسى ئەيووت: ئەى كۆژم ھەركە دەرکەوئیت

ئاگات لە خۇتبى خۇت زۆر دەرەخە گيانى شیرینم
با من بكوژریم تۆ رزگارتبى، رووناكى ژینم

لە بەختى خۇمان لە وولاتيكداین كەوا دلداریى
خیانەتيكە بە ديارى ئەبریت بۆ تاوانبارى

ساکیو بیدی خواكەى دلداریى پەرۆ شەقبەرە
لە كوردستانا ئەوہى تۆى پەرسەت بەشى خەنجەرە

نەمزانى بۇ، بۇچ تۇران؟

فەرەيدون عدلى ئەمىن

لەم جەزنى قوربانى رابوردوودە سەيرى تەلەفزيونم ئەگرد. ئۆپەرېتېكى پيشاندا كۆمەلە مندالېك بە زمانى عەرەبى بەباوكيان ئەوت: بابە گيان لەم جەزنىە خۆشەدا قسەى خۆشمان بۇ بكة. باسى ئەو خونچانەمان بۇ بكة كە تازە دەم ئەكەنەو گولمان بۇبكەرەو شيعرمان بۇ بخوينەرەو.

منېش ويستم ھەر بە بۇنەى ئەو جەزنى قوربانەو شتېك پېشكەش مندالانى كوردېكەم. ھاتم لە باخى خەيال چەپكە گولېكەم بۇ چنېن لە ھەموويان ديارتر گولەباخىكى تۇبىزى سووربوو، ئەوئەندە سووربوو ئەتوت خوېنە. چەپكە گولەكەم بەتالېك لەو (چنورە) بەست كە پېرەمېردى شاعىر لە بەرامبەر زولفى خۆشەويستەكەيدا بەمات و پەشېوى ئەزانى.

شمالېكەم ھېنا. لە دلې خۆمدا ئەمووت ئەوئەندە بە سۆز شمشالېان بۇ لېئەدەم، خەلگى وابدانن دەروېش عەبدولاكەى لەمەر گۇرانى شاعىر زىندويۇتەو. كۆمەلە بووكەشوو شەيەكى جوان و نايابم بەستە چارۇكەيەكەو توند بەستم.

ئەوئەندە حكايتى خۇش خۇشەم بۇ ئامادەگردن ئەمووت ھەردەستم پېگردن چاوم لېئاتروكېنن تا تەواويان ئەكەم. لە دلې خۆشەدا دەمووت ئېنجا ئەگەر ھەر بەوئەندە رزگارم ببى باشە كە ئەلېت جوارپېنچ جار حىكايەتەكانم پى دووبارەناكەنەو، بېر لەوئەكردەو كە لە قسەگردن لە گەلېاندا ووشەى ناسك ونيان بەكاربېنم، زۆر وشە ئەھاتنە سەرزمانم ئەمووت لاچن ئېو زېرودرشت و نافۇلان بەكەلگى منالان نايەن، ئەوان بەو وشانە ئەگەشېنەو كە وەك خۇيان ناسك و تەرپ نەرم و نيان و خرو خەپانن، بۇيە وشەى وام بۇ دۇزېنەو كە دلېان خۇشكات، بەستى وام بۇ دېبونەو كە بېانېنېتە ھەلپەركى و چەپلەرېزان خواخوام بوو زووبگەمە لايان چونكە بە خەيال ئەو منالە زەردو سورانەم لە ناو ئەو دەشت و دەرە لە بەفردا سې چوئەوئە گەلېك لە

دېمەنى گۈلەكئۆيلەكانى سەر سەۋزەگىيى بەھار جۈانتەر ئەھانتە پېشچاۋ. دېسانەۋە بېرم لەۋەئەكردەۋە چىيى تىران بۇ بېمە ۋە بەچى زۆرتەر دۇيان خۇشېكەم، ھاتم كۆمەلە شىعەرئىكى مىنالام كۆكردەۋە، ۋەم ناۋ بەناۋ ئەمانەيان بۇ دەخوئىنمەۋە، چەند قوتۇيەك ئوقلى ترش ۋە شىرىنم بۆكپىن ۋە بېرىارمدا كە بەدەنك نەيدەمەدەستىيان، ۋەم خۇشەيەكەي لەۋەدايە ۋەك شاباش بېپىرئىنم بەسەرىاندا ئىنجا ۋەرە سەپىرى ئەۋ بەزەمەكەۋ بزانە چۇن ھەلئەستەنەۋە، بەلام بېرىارمداۋو، ئەگەر لەسەر ئوقلەكە چوون بەگژىيەكتەدا ھەر دەم ۋە دەست ئاشتىيانبەكەمەۋە ھەر لەجىددەستىيان پېيەكەمە مل يەكتى. دىارىيەكى بە نىرخم نامادەكردبوو بۇ ئەۋ مىندالەي لە راكردنا يەكەم دەرجىت خەنجەرئىكى مىندالانەي كالان ۋە مىشتۇجۈانم دانا بۇ ئەۋ مىندالەي جۈانتىر ۋە رېكۈپىكتىر رانكۈچۇغەي لەبەردابىت. كەمەرەۋ ھەياسەيەكى زىو بۇ ئەۋ كىزۇلە ژىكەلەيەي جۈانتىر بەرگى كوردى پۇشېبىت ۋە ھەلپەركى باش بزانىت. كۆمەلە گۇفار ۋە كىتېبىكى مىنالانەش بۇ ئەۋ مىندالەي كە تا ئىستا دلى ھاورىكانى زویرنەكردوۋە. نەچۈۋە بەگژىاندا ۋەقسەي لە تەكىاندا نەپرىۋەتەۋە دەستىك بەرگى نوۋىشم خەلاتى ئەۋ مىندالە ئەكرد كە ھەتا كزەباي زستان لە كۆلمەكانى بدا زياتر سوورەلەدەگەرېت ۋە باشتر خۇئىيان تى ئەزىت.

ۋەم شەرەتۋەپەلېكشىان پىدەكەم ۋە ھەركامىكىان تۋەپەلە بەھرى باشى دروستكردو باش ھاتەدەست ۋە زۆرتەر بەرگەي گرت ۋە دەسۋەنچەكانى سېرنەبوون ئەۋا دىارىيەكى جۈانىشم ئەدا بەۋەيان، رەنگە بلېن ئىنجا ئەمەيان بۇ؟ بۇچى سەرمايان بىت ۋە نەخۇشېكەۋ؟؟ نا... نا توخۋا ھەرگىز ۋامەلېن جارى يارىيەكە يارىيەكى خۇمائىيە بابىرنەجىتەۋە، جگەلەۋەش ئەۋانە كۈيستانىن ۋە خەلكى ۋلاتى بەفرو كەۋن ۋە سەرمايان نابىت ۋە بەسەرما ۋە سۇلە راھاتوون، يارىيەكەش ئەۋەندە خۇشە ئەۋى تەنيا جارېك شەرە تۋەپەلى كىردىت ئىستاش دلى بۇي لىئەدات ۋە چاۋەرۋانى ئەۋ رۇژمەيە كە بەفرىكى زۆرى تىدادېكەيت ئەۋ يادەي نوئ بكاتەۋە، پىرەمىردى شاعىر سەرى بوۋبوو بەكلۈ سې كەچى كەبەفر ئەبارى ھىشتا شەرەتۋەپەلى بوو بۇ يارى.

سەرتان نەيەشىنىم بەم ھەموو ديارى و خەلاتانەوہ بەم ھەموو گول و
 بووگەشووشانەوہ بەم ھەموو شيعرو قسەخۇشانەوہ، بەم ھەموو حكايت و
 سەرگوزشتانەوہ، بەم ھەموو نوقل و بەزمورەزمەوہ ھاتمەپېشەوہ پىشتىنىم والى
 بەستېوو كە ھەموويان پېشكەش بەم مىندالانە بكەم كەچى ھەموو ئەم مىنالانە لىم
 تۇران و پرويان لىومرگىرام و ھەرلاشيان لىنەكردمەوہ؟ نەمزانى بۇ؟ بۇچ تۇران؟

بەيان ژمارە (۲۴) نىسانى ۹۷۵

حەممە مینەكەى گەرەكى خۇمان

فەرەیدوون عەلى ئەمین

دوینی ھەروا چاوم بە کتیبخانەكەمدا ئەگپرا کتیبیکم بەرچاۋكەوت دەستمدایە و چووم لەولاه لییدانیشتەم و دەستم کرد بەخویندەنەو، ئەوەندەى پینەچوو شیعریکم بەرچاۋكەوت كەكاتى خۆى پیرەمیردى شاعیر لە کۆچى دوایی ئەمین زەكى بەگى میژوونووسدا وتویه، كە خویندەمەو ھەروا تاس بردمییهو و خەیاڵم رۆیشت، لەپیشدا خەیاڵم بۆ ئەو رۆیشت و ھەروا لە دلى خۇمدا وتم تۆ سەیركە ئەم پیاو لە ھەموو ژيانى ئەمین زەكیدا، یادى منالى لە ھەموو شتێك زیاتر جولاندویتی، سەیركە ئەو خۆى پیریكى ھەشتاو ئەوەندە سالەو ئەمین زەكیش لەو تەمەندە كەچى ھەر ئەللى رۆژانى منداڵیانەو لە كۆلانەكەى گەرەكى خۇیاندا یارى ئەكەن و بەدلىكى سەررێژى خۆشەویستییهو ھەر وەك رۆژانى ئەوسا لە سەرەتای شیعەرەكەیدا بانگى لیئەكات و ئەلئ:

حەممە مینەكەى گەرەكى خۇمان

كۆرە لاوگەى حاجى ئەورەحمان

شیوہى پیرەمیرم ھاتە بەرچاۋ، ھەستم شان بەشانى ھەستى ئەوسای ئەو جووت بوو، بەجاۋى خەیاالى خۆم پیرەمیرم دى چۆن شەنى بیری کردوو بە خەرمانى یادگارا و چۆن دیمەنى حەممە مینەكەى گەرەكى خۇیانى ھاتۆتە پێش چاۋ و چۆن ھەنيسكى ھەسرەت بەربىنى بەوفايى و دلۆزى گرتوو چۆن گرپكى تیبەربوو و چۆن دیمەنىكى ھاورپیتی یان لە دلیدا رەسمائى ھەلداو.

من ئاوا خەیاڵم رۆیشتبوو كەچى لە پریكا ئەو خەیاڵم پچرا و پەرتبوو و یەكسەر رۆیشت و نیشت بەسەر یادىكى ترەو و حەممە مینىكى گەرەكى خۇمان پیرەوهرى منیشى خرۇشان و ئیتەر ئاگام لە حەممە مینەكەى پیرەمیرم نەماۋ چووم بەلاى ئەوگەى خۆمەو، لە پێشدا دیمەنىكى نەختێك لیلبوو، وردە وردە كامیرای خەیاڵم نزیکتر و

رووناكترى ئەكردەو، كاتىكەم زانى ھىچەم لە دەورۇپشتى خۇم نەئەدى، چاوم بېرۈتە دىوارەكەى بەرامبەرم گەچە سىپەكە وەك ئاسمانىكى فراوانى لىھات و فىلمى ھەمەمىنەكەى گەرەكى ئىمەش دەستىكرد بە ئىشكردن، ئەم ھەمەمىنەى لەمەر مەن نە وەزىر بوو و نەھىچ، نە مېزۈونووس بوو و نە ناودار، نە ناوى لە كىتەبداھەبوو و نە لە كوولەكەى تەردا.

جائى تائىرە روومنايە بەرامبەر ئەمىن زەكى بەگ مەن ناوى ھەمەمىنەكەى لە مەر خۇم بەئىم چونكە رەنگە بە مندالىك بىمەبەرچاوتان كە ئەفسەرىكى گەورەى قايش و قروشدەر بىيىنى گورج رابكات و بچىت بووكە شووشەكەى خۇى بەئىت و بەرگى ئەفسەرى بكات بە بەرداو بلىت: ئەھا منىش لەووم ھەيە!!.

بەلام راست و رەوان پىتان بلىم، بى شاردنەو بەزىرلىۈمەكردن، ئەو شىعرەى پىرەمىرد ھەمەمىنەكى ھىنايەو يادم كە تا ماوہىەكى زۆر دەرياي بىرەوہىمى شەقاندەو و پوورە ھەنگى خەپالىمى وروژاندەو.

زۆرجار كە تاس ئەمباتەو و رۆژانى مندالىم دىتەو بەرچاۈ ھەمەمىن بە ھەموو وريايى و گورجو گۆلى يەكەيەو لە بەردەمدا قوت دەبىتەو.

وا ئەزانم دوتىيە كە مەن و ئەو ھەردووكمان لە پۇلى چوارەمى سەرەتايى بووين، ھەردووكمان لەسەر يەك كورسى دائەنىشتىن، زۆر دىلم بە ھاۋرپىيەتى خۇشبوو و ھەزم نەئەكرد قسە لەگەل يەكدا بىرپەنەو، ئەگەر قسەشمان لەگەل يەكدا بىرپايەو ئەوئەندەى پىنەئەچوۈ دوائى يەك دوو رۆژىك ناۋىم ئەھىناۋ ئاشت ئەبوۋىنەو. ھەمەمىن كورپىكى ئەسمەرى رىوئەلى زىرنگ و زىت بوو، قزى لوول و چاۋى رەشبوو، دەستىك جلى شىنى مىلدارى ھەبوو ھەر ئەوئەى لەبەرئەكرد، لە پاكردندا زۆر بە گوربوو مەن قەت نەم ئەگرتەو. كەتاقى بەيانى دەرس خويىندەن تەواۋ دەبوو، ئەگەرپاينەو مائەو، بەپەلە نانى نىۋەرۇمان ئەخوارد و لەگەل چەند قوتابىيەكى پۇلەكەى خۇماندا ئەگەرپاينەو بۇ ھەۋشەى قوتابخانە بۇ تۇپىن، ئەو تۇپىنمان ئەكرد تا تاقى ئىۋارەى خويىندەن دەستى پىتەكرد. ھەۋشەى قوتابخانەكەمان لەگەل خەستەخانەكەى تەنىشتەماندا دىۋارىان يەكبوو، دىۋارەكەش لەشىشى ئاسنكرابو و

سەرى شىشەكانىش زۆر نووكيان تىژبوو. لەكاتى يارىدا تۆپەكەمان كەوتە حەوشەى خەستەخانەكەو حەمە مەنىش ەك ئاسك تاوى داپە خۆى و راپىكرد و بە شىشەكاندا ەلگەراو وىستى بچىتە ئەو ديوەو و تۆپەكەمان بەيىتەو كەچى لە پەر شىشەكەچوو بەورگىدا و ھاوارى لىهەستا، ئىمە كەدىمان ەموو لەشيوو بە خوین لە ترسى مامۇستاكەمان رامانكرد و خۇمان شارەو، ەمووى نيو سەعاتىكى پىنەچوو وتيان حەمەمەن مرد.

بۆ بەيانى كەچووین سەبرى شوپنەكەمان كرد خوینەكەماندى بە شىشەكەو و شك بووبۆو، لەگەل ھاوړىكانەماندا برپارماندا كە نەيەلەن كەس ئەو خوینە بسپرتەو، ەموو پۇژىك ئەهاتىن بۆ سەبرى و زۆر بەشتىكى سەبر و گرنگەمان دەهاتە بەرچا، وەكو شتىك لەو ئاسنە خویناويەدا كۆتەلئى حەمەمەنمان ئەدى، كە زەنگى پشوى لىئەدا يەكسەر رامانئەكرد بۆ لای ئاسنە خویناويەكەو لەدەورى كۆدەبووینەو و زۆر بەسەر سوپمان و پىزەو سەرنجەمان لىئەدا، ئەو دیمەنەى ئەوساى خۇمان، ئىستا لەوانەدا دەبىنم كە بەوپەرى پىرواو قسن و قفلئى شەخس و پىرەكان ئەگرن و رانەو شىنن!

ئەگەر منال مېژوونوس بىت ەەر ئەوشتانە ئەنووسىت كە بەلای خۇپەو بەيەخى ەيە و رەنگە زۆرشتى بىر بچىت بەلام چاك نىيە راستى ناكات بەژىر لىوەو و ئەوى خۆى بەراستى ئەزانىت بى پىچوپەنا ئەيلىت و حساب بۆ خاترانە ناكات؟! مەنىش كەئىستا چوومەتە دنای ئەو يادەو و لەوێو دەنووسم، ئەلئىم: مە نازانم ئەو حەمەمەنە كورى كىبوو، نەكەسوگارى ئەناسم و نەخزم و خویشى، بەلام ەەر ئەوئەندەئەزانم كە خۆشم ئەويست و حەزم بە ھاوړىيەتتى ئەكرد، كە مرد تا ماوەيەكى زۆر وەكو شتىكى بە نرخم بزرگردبىت بەدوايدانەگەرام. ئىستاش كە دیوار يان پەرژىنىك دەبىنم بەو شىشە ئاسنە نووك تىژانە دروستكراو يەكسەر حەمەمەنەكەى گەرەكى خۇمانم بىرئەكەوتەو.

ئىستاش كە قوتابىيەكى ئەسەرى خوین گەرم و ئىسك سووك دەبىنم كىتتى بەدەستەو ەيە وانەزانم حەمەمەنەو ئەچىت بۆ قوتابخانەو بەدل حەزئەكەم بانگى

لېيكەم و پېكەوۋە بېچىن بۇ ھەوشەى قوتابخانەۋ تۆپىن بىكەين بەلام ئەمجارە ئەگەر
تۆپەكەمان گەۋتە ھەۋشەى خەستەخانەكەى تەنىشتەمانەۋە، نە ئەيەلم ھەمەمەين
بەسەر شىشە ئاسنەنوۋك تىژەكاندا ھەلگەپىت و نەخۆشم بەسەرىدا ھەلگەپىم!! تۆ
بلىت پىگايەكى تر نەبىت بېچىن تۆپەكەمان بەينىنەۋە!!!

ژيانى راسته‌قينه‌بو كۆيه ؟

ئه‌گه‌رچى ئه‌نجامى تيشكى زيويى قرحى خورى هاوين و تيشكى زيرپى زه‌رده‌په‌رى ئاوابوون و گورگومبونه به‌لام چونكى دوا شه‌پولى ئه‌و تيشكه له پيناوى كه‌لك به‌خشينا په‌خشبوته‌وه هه‌ر خه‌لكه‌و داخ ئه‌خوار هه‌ر دله‌و ليشاوى خه‌فه‌ت هه‌لته‌رپىزى بوى له‌كاتى ئاوابوونا. ئه‌گه‌رچى ئه‌نجامى مانگى چوارده كه‌لبوون و كه‌م بوونه‌وميه به‌لام چونكى هه‌زاره‌ها جار ناوجه‌رگى شه‌وه‌زى شى‌فكرده و به‌شه‌پولى تريقه ته‌ليسماوپكه‌ى جوړه به‌رگىكى دله‌رفىنى كردووه به‌به‌ر سروشتا هه‌ر له‌گه‌ل كه‌لبوونيا هه‌زاره‌ها دلى بۆ دانه‌خورپى.

ئه‌گه‌رچى ئه‌نجامى گه‌لا نالاندنه به‌ده‌م شه‌قى باى خه‌زانه‌وه به‌لام چونكى هه‌زاره‌ها ريبوارى ژير خورى سوورى هاوين له سايه‌يا وچانگييداوه و سه‌رخه‌ويكى شكاندوه هه‌ر ره‌شمارى خه‌فه‌ته‌و له گه‌ردنى ئاره‌زوو نه‌ئالى و هه‌ر هه‌نسكه‌و به‌ربين ئه‌گرى بوى له‌گه‌لا ريزانا.

توش ئه‌ى كچه كورده خاوه‌ن هه‌سته‌كه كيژىكى خويى گه‌رمى كوردستانى ئه‌گه‌ر فه‌رمانى راسته‌قينه‌ى سه‌رشانى خوت بزاني به‌رامبه‌ر نه‌ته‌وه و خاكه‌كه‌ت، سبه‌ينيش كه بويته دايك ئه‌وه بزاني كه گۆشه‌كه‌رى كۆرپه‌ى كوردى ئازيزيت و كوردستانىكى ئاسوده به تيكۆشانى ئه‌و لاوانه دپته‌كايه‌وه كه تۆ له كۆرپه‌پيانا شه‌وه‌نخونيت له‌گه‌لا كيژاوان بزانيته كه‌ئه‌بى به‌ده‌م لايلايه‌وه ئاوازي خۆبه‌ختكردن له پيناوى نازادى هه‌موو بستيكي خاكى باووياپه‌رايه‌دى، به گويى جگه‌ر گۆشه‌كه‌تا، ئه‌لئيم ئه‌ى كچه كورده دلسوزه‌كه ئه‌گه‌ر ببيت و توش ئه‌مانه بزانيته و به‌م گيانه‌وه ده‌ورى خوت له‌سه‌ر شانوى تيكۆشانى نه‌ته‌وه‌ى كورد بيبى، گومانى نيبه كه سبه‌ينى له ته‌ك ئاوابوونى خورى ژينتا وه‌ك چۆن بۆ كه‌لبوونى مانگى چوارده دله‌ داخووپا بۆ توش هه‌روه‌ها، وه‌ك چۆن بۆ ئاوابوونى خۆر داخ خورا بۆ توش هه‌ناسه هه‌ل ئه‌كيژىرى و ده‌ست ئه‌درى به ده‌سا و ئه‌وترى: به‌راستى كچىكى پاله‌وان... داىكىكى پاله‌وان به له‌ش له‌به‌رجاومان

ۋىبىيە بەلەم بە گىيان ھەمىو كاتى لە تەكمانايە و ئاگرخۆشكەرى تىكۆشانى
نەتەوايە تىمانە.

پىشكەشە بە كچانى كوردى دىسۆز.

گۆقارى نەورۆز / ژ: ۱۰ سالى ۱۹۵۹-۱

ديارى

سەرەتاي مال پىكەۋەننامنبوو، كەسوكار و خزم و دۇست و ھاۋرپى بۇ پىرۇزبايى و پۇيلانەكردن، روويان تىكردين و پۇيلانەي مائە ھاۋرپىيەكەم، گولداڭنىكى كرىستالبوو، بە ھەزار و يەك جۇر ئەدرەوشايەۋە، ئەبىرىسكاپەۋە ئەچرىسكاپەۋە، زۇر دلم پىيخۇشبوو لە شويىنىكى دياردا دامناو ژوورى ميوانم پىپرازاندەۋە.

ماۋەپەكى پىچوو، خزمىكى خۇشەويستمان لە ھەندەران خويندى تەۋاۋكرديو، گەرابۇۋە. دەبوو زوو بۇ بەخىرھاتنەۋە ئىكردى خۇي و چاۋروونى ئىكردى كەسوكارى بچوۋىنايە. بەۋ پەلەپەلە ھىچى وامان دەستەكەت بىكەپنە ديارى دەستمان، ناچار پىمان نا بە جەرگى خۇمانداو گولداڭە كرىستالەكەمان خستەۋە كارتۇنەكەي خۇيەۋەۋە پىچامانە كاغەزىكى رەنگاۋرەنگەۋە و بە تىلماسىك قوماشى كرىم سەتەنى زەرد لەسەر كاغەزەكەۋە گرىيەكمان لە شىۋەي چەند پەرەگولتىكا لىدا.

كە لەۋى ديارىيەكەپان كرددەۋە خزمەكەمان سەپرىكى خىزانەكەي كرددو بەپەكەۋە سەرنجىكى قوليان لىدا، ھەردوۋكيان لە خۇشىدا دەم و چاۋيان سوورھەلگەپرا.

ئەۋەندەي پىناچى، ئەۋانىش دەپبەنە پۇيلانەي ئامۇزايەكيان لە سلىمانى، ئەمانىش زاۋايەكيان دەپى لە بەغدا نەخۇشپىيەكى گران دەگرىت و رۇژ بەرۇژ لىي پىسدەكات، كەس بە تەماي نامىنى دكتورەكان لە خەستەخانەي(پراھىيات)،

نەشتەرگەرىيەكى قورسۇكرانى بۇ دەكەن ئەۋەندەي، پىناچىت چاكەدەبىتەۋە، ئەۋانىش بەۋ بۇنەپەۋە بۇ ديارىيەكى جوان و شاپستەدەگەپرىن، لە پىرەكرىستال باشتريان دەستناكەۋىت، ھەلىدەگرن و دەپھىننەۋە بۇ بەغدا، پىشكەشى زاۋاكەپانى دەكەن، ئەۋىش لەددا زۇرى پىخۇشەۋى، ماۋەپەكى دوور و درىژ لىي رادەمىنى و سەرنجىدەدا.

ئەم كابراپە خوشكەزايەكى دەپى، زۇرى خۇشەدەۋى، لە پۇلى شەشەمى سەرەتايى لەناو دەپانزدە قوتابخانەي ناۋچەكەپاندا بە يەكەم دەرەجى ئەمىش تۇپىكى پىو

كرىستالە بۆريان بۇ دەبا ئەو كۆرە لە قۇتابخانەيەكى ناوەندىدا لەگەل كۆرەگەرەكەى مندا، دەكەونە پۇلى يەكەمى(ا)و دەبنە ھاوړى، كۆرەكەى من بە بۇنەى جەژنى لە دايكبوونى ھاوړىكەيەو بە پايىسكىلىكى بە ديارى بۇ برد، من تا بەر دەرگای مالىان گەياندم ئەم پايىزى رابووردوو لە جەژنى لە دايكبوونى كۆرەكەى مندا يارىيەكەى كۆمپيوتهرى بچووك و كارتونىكى پېچراوې بە ديارى هينابوو ئەوان خەرىكى يارى كۆمپيوتهرەكە بوون منىش كارتۆنەكەم هەلگرت و بردمە ژووړىكى چۆلەو، كە سەرنجىدا سەيردەكەم ئىمزايەكى خۆمى پېوھيە كە كردمەو هەمان گولدانە كرىستالەكەى خۆمانە، وەك دۆر دەرەوشايەو، وتم: كرىستالە بۆر ئەمە تۆى!، دەك بەخېربىيەتەو، شەرتبى ئىتر سەر لەم ماله نەبەيتە دەرەو!!.

ئەو جەند مانگىكە پېرە گولدان گەراوتەو، قورئان بەهەقت، چيۆبنين بەورگمەو نايبەم بە ديارى بۇ هېچ كەسك ئەمە شانزەسالى رەبەقە رۆيشتبوو و ئىستا بەپېى خۆى گەراوتەو. تازە من جارىكى دى گەشتى پېيكەم ئنجا كى ئەلى جارىكى دى دېتەو؟! نا، كېدەئىت من شانزەسالى دى دەژىم؟! نا، ئەم جارە برؤا، چاوم پېى ناكەوېتەو و ديارئاخر دەبم. خەلگىنە بۇ خاترى خوا كەس روى ئەو گولدانە كرىستالەم ئېنەنى. ئەها بەو غەوزى بەغدايە نايدەمەكەس!!.

گۇفارى رەنگىن

ژمارە ۴/ شوباتى ۱۹۸۸ / ۲۱

رۆله به نه مه که گانی شار فهره میدوون عهلی نه مین پیاوی نیشتمان په رومر و خاومن قه لاهه ښه هوشیار

نه حمده حسینی

فهره میدون عهلی حاجی نه مینی کاکه حه مه له ۱۹۲۳/۴/۲۹ دا له بنه مالیه کی ناسراوی سلیمانی له دایک بووه. خویندنی ههردوو قوناغی سهره تای و ناوهندی ته واکردووه. پاشان چوته خانهای ماموستایان له شاری به غدا و له سالی ۱۹۵۲ به ماموستا دامه زراوه. سهره تا له شاربازیر و دواچار گویرزاو مته وه بو قوتا بخانه ی سهره قامی کوران له سلیمانی. هه میسه وهک رابه پیکي شورشگیر و چاونه ترس بیر میلی و نه ته وایه تی بو قوتا بیان باسکردووه. له سالی ۱۹۶۲ بهر وه خه باتی شاخ ههنگای ناوه تا ۱۹۷۰. له وه دوا له وه زارده تی کاروباری ژوورودا بوته لیکوله روه دی زانستی. له دوا پیدا ههر له هه مان وه زارده تا بوو به بهر په وه بهری (هوی فیگردن)، له سالی ۱۹۷۵ بوته سهره برشتی په رومرده ی قوتا بخانه کان. له هه مان سالدا زانکوی موسته نسیرییه ی ته واکردووه و برونامه ی به کالوریوسی و مرگرتووه. له سالی ۱۹۸۲ خانه نشینکراوه و له ۱۹۸۵ بوته وانه بیژ له بهشی کوردی کولجی په رومرده له زانکوی به غدا.

ماموستا فهره میدوون له نه ندانه دامه زرنه ره گانی دهسته ی بهرای یه کی تی نووسه رانی کورد بووه. یه که م بهر هه می له روظنامه ی ژینی ۱۹۵۴ دا بلاو کړد و ته وه. وهک هه لویستی کی میژووی کوردانه سالی ۱۹۸۴ له گفتوگوی نیوان ی. ن. ک و رژیمی به عسدا یه کی له وه که سایه تیانه ی لایه نی کوردی پرسوپای پیکردن ماموستا فهره میدوون عهلی نه مین بوو له که ل کومه لیک روونا کیرانی به غدا له وانه: دکتور که مال مه زهر، دکتور فوئاد حه مه خورشید، دکتور کاوس قه فتان و ماموستا محه مه دی مه لاکه ریم. ماموستا له وه ساله دا و بو نه و روظگاره ی بزووتنه وه ی کورد، نه م پرۆسه ی گفتوگویه ی

بەھەنگاۋىكى چاك زانى بۆيە ئامادەيى خۇي بۆ ھەموو ئەركىك نىشاندا. ھەروھە لە كۆنگرەي پاپەرىنى يەككىتىي نووسەرانى كورد لە شەقلاۋ ۱۹۹۱ بەشدارىكردوو، ھەستى كوردانەي خۇي دەرېپو. ناوبراۋ بەسەربازىكى گومناۋى ئەدەبىي منالان لە شىعر و چىرۆك و ۋەرگىپرا، وشەكانى دەنگيان داۋەتەو.

مامۇستا فەرىدوون لە تەمەنى ۵۸ سالىداۋو كە نەخۇشى ترسناك ئىخەي پىگرت و گىزەلوكەي مەرگ راپىچىكرد. لە رۆژى ۱۹۹۱/۱۱/۲۵ گيانى بەخاكسپارد. خەم و پەزارە پەرىيە دلى دلسۆزانى دانىشتوانى شارى سليمانىيەو. ئەمەيش لىستى نامىلكە بلاۋكراۋەكانى مامۇستان:

۱. پالەوانى دۋارپۇژ (شىعرى مندالان) ۱۹۵۸ لەگەل مامۇستا عومەر عەبدولرەھىمدا دەرىكدوو. ۲. پياۋە بچكۆلەكە، چىرۆك و شىعر بۆ مندالان (۱۹۷۲). ۳. كارزۇلە، ھەلبەست بۆ مندالان (۱۹۷۴). ۴. پاكزى، چىرۆك بۆ مندالان (۱۹۷۴). ۵. سىو، (۱۹۷۴) چىرۆكىكى ۋەرگىپراۋ بۆ مندالان. ۶. گەنمەشامى، چىرۆك بۆ مندالان (۱۹۷۴). ۷. جوۋجەلە و بىچوۋە مراۋى، چىرۆكى ۋەرگىپراۋ بۆ مندالان (۱۹۷۴). ۸. چەند سەرنجىك لە پىرەمىردى نەمر (۱۹۷۱) لىكۆلىنەو. پىرىكى رىشدرىزبوو، ۋەرگىپرا و دانان (۱۹۸۵) جگەلەمانە كۆمەللىك وتار و لىكۆلىنەو و رەخنەي ئەدەبى لە رۆژنامە و گۇقارە كوردىيەكاندا بلاۋكردۆتەو.

سەيرانى من

تافى شۇخىي بەھارە، چرىسكەي ئاۋە، سەۋزەگىي پاخراۋە، شەپۋىلى پىرىشنىڭ خۆرە،
خەرمەنى گۈللەپ، قەلەمبازى كارزۇلەي قەدپالە، لەرەي شىمالە... بە كورتى بەھارى
كوردستانە ۋەزار دىل عاشقى ئەبى لە جوانىا. ئىمەش گەرمەي سەيرانەكەمانە،
لەبەردەمى مالەكانى(قەلاجالان)دا لە گۈي چەمەكەكراۋە بە بەزم و ھەلپەركىيەك
نەبىتەۋە. لە ۋاشەۋە سىرەي سەماۋەردە، دەنگى قەتار و خالەي رېبۋارە، يارىە، نىشان
شكاندەنە، خۇشەي، لىشاۋى شادمانىە. نازانم چۈنبۈۋ نەختى لە كۆر دووركەۋتەۋەۋە
پوۋە و گەردەكەي بەردەمى مەم نابەدەم رۇيشتەۋە چاۋىكەم بەھەر چوارلاي خۇماگىرا
سەيرانەكەم گۇرستانىكە تاكوتەراي گۇرەكانى كىلى تەۋاۋى پىۋەيە و ئەۋانى تىرىشى
ھەروا وردە بەردو لەتەكىلە، سەرىكەم راپۋەشان ۋەك بەمەۋى تەمى ۋرېۋون لە كەللەم
دەركەم، ئىنجا سەرنجىكى دوور و دىرژم لىدا سەيرانەكەم ئاۋىنەيىكە چەند پوۋداۋىكى
راپوۋردوۋى تىا ديارە، ناچار لە عاستى خۇم چوار مەشقى لىي دانىشتەم و بى
چاۋتروكانن رۋانىمە شىۋەي كۆنى ئەم گۇرستانەي بىرو ھۇشى بۇ سەدەھا سالى
راپوۋردوۋ ئەگىراپەۋە... بۇ رۇژانى تەخت و بەختى(بابان)، ھەر لەگەل ۋشەي بابان و
تەخت و بەختى قەلاجالانم ھات بە بىرا ئىتر نىگارى بەھار و دىمەنى لالەزارم لە
مىشكا سىراپەۋە، مەلى خەيال بىردەمى بۇ شۈينىكى تر، بۇ سەيرى دىمەنىكى ھەزارقات
جوانتر. بۇ سەيرى(قەلاجالان)ى بىشكەي شىرانى بابان... ئەۋەتا ئەۋە دەستە كورى
شان و باھو پتەۋى مەچەك ئەستۋورى بالا ھەلۋى بە جەۋھەردە. ئەۋە دەستە سۋارەي
ۋورىا و زىت و بە ھەلپەيە سەيرى كە چەند رېكومل بەرز رۋوبەپوۋى لوتكە گەردن
گەشەكان ۋەستاۋون ۋەك بەلئىنياندابى بەيەك، كە ھەرگىزاۋ ھەرگىز مل شۇرنەكەن و
سەر بۇ كەس دانەنەۋىنن.... ئەۋا دەنگ لە كەرنەۋە ھەستاۋە كەژاۋەي پاشاى بابان لە
بارەگاي خۇيەۋە پوۋە و مەشقگەي لەشكر رۇي، ئەۋەتا ۋاگەيشتە ناۋيان و لەگەل

گەشتنا ھەموو ھەك پلنگ بۆى چەقین و دەنگ لە دار و بەردەوھبیت دەنگ
لەوانەوھناپە.

وا پاشا دوای گیرانی چاویکی شادمانی پیاپانا ھەك شیر نەپانی و وتی: ئەى قەلای
سەختی ئەم نەتەوھە.. ئیمەى پەرژینی ئەم کوردستانە، نایەلین ھەتا ھەتایی بستیکی
بەفیرۆ برەواو نینۆکیکی زەوتکری..! ھەر ئەوئەندەم گوئى لیبوو و ھیچیتەر چونکە یەك
لە سەیرانکەرەکان بانگی کردم و بەو دەنگەش ھینامییەوھە بۆ ئەم ژیانەى ئیستا! بۆ
ئەم قەلاچوالان و کوردستانەى ئیستا..! منیش بەدەنگەکەوھە چووم و بەدەم پوشتنەوھە
دوا قسەکەى پاشای بابانم لە گویدا ئەزرنگایەوھە کە ئەیووت: "نایەلین بستیکی ئەم
خاکە بە فیرۆبرەوا" ھەر ئەوئەندەم لە دەستھات زەردەخەنەییکی پەر تەوس ھاتە سەر
لێوم و لەبەر خۆمەوھە ووتەم: ئەمیش سەیرانی ئیمە..

گۆفاری ھیوا / ژمارە (۲) سالى یەكەم ئەیلولى ۱۹۵۷

جەژنى نەورۇزم چۆنکرد

لە ژمارە (۱۳۳۸) ى (ژېن)دا، واتە چەند رۇژى دواى جەژنى نەورۇزى سالى پار مامۇستاف- ووتارىكى لە ژېر ناوى(جەژنى نەورۇزم چۆنکرد)دا بلاوكردبوو، لەبەرئەوھى كەوتارەگەى چەند پېشنيارىكى پەسەندى تياوو كە ئەبىتە ھۆى ئەوھى جەژنى نەورۇز خۆى كوتىتە ناو ھەموو مال و خىزانيكەوھ و رەگىكى ئەوتۇ داکوتى كە بەرگەى ئەم ژيانە كولەمەرگىيەى نىستانمان بگرى، بە پېويستمانزانى كە ئەمسال لە پېش جەژنى نەورۇزدا ھەر ھەمان ووتار وەكو خۆى بخەينە پېشچاو بە نيازىى ئەوھى ھەموو براىەكى كورد پەيرەوى بكا.

ھىشتا زەردەى مابوو كە ھاوپرېكەم پېى ووتە: "ئەرى برالە شىيەك بە بىرداھاتوھ با راپويزىكت پېيكەم، منىش گويم بۆشلكرد و سەرنجەم داىە زۆر لەسەر خو ووتى: "ئەوا سبەى دووسبەى نەورۇزە خو پېويستىش ناكاتىت بگەينەم كە چەند جەژنىكى پېرۇزە و بالاىە چونكە رەنگە لەمنى زياتر بزانى بەلام وەرن پياوى چاكېن مادام ناتوانىن ئەوھى ھەمانە بۆيەكەين و بۆ ئەوھى نەورۇزىش سەرى تيانەجى و بىرنەجىتەوھ رەگىكى ئەوتوى بۆ داکوتىن كە ھەرگىز لە ھەلكىشان نەپە، .. شەوى نەورۇز ھەريەكە لە مالى خۆيا بىكا بە جەژن ھەر وەكو چۆن خۆمان بۆ جەژنەكانى تر ئامادەكەين بەھەمان دەستور كەل و پەل و پېويستى جەژنى نەورۇزىش ئامادەكەين، ئىوارە خواردنى بۆ دوستكرى، مېوھ بكرى، ناوماال پاكخواوين راپگرى و گردىلە و ووردىلەى ناوماال جەژنەنيان پېيدرى و دليان خوشكرى، ھەموو چاوكەش و پرووخۇش و دەم بە پېكەنين بين ئەوھەلە بېگومان منالە ووردەكانمان ئەلېن ئەم جەژنە جىپەو چۆنە ئىمەش زۆرباش تىيان ئەگەپەنين ئىتر ھەر ئەو تىگەيشتنەپە ئەبىتە نەخشى مېزوو ناكوزىتەوھ".

بەراستى ئەم بىرو بۆچوونەى ھاوپرېەم زۆر لا پەسەندبوو و بەئىنەدا ئىتر بىكەم بە نەرىت ھەتا ماوم بەم جۆرە بەخىرھاتنى نەورۇزبەكەم دلى كەسوكارمى تيا خوشبەكەم، بۆ شەوى نەورۇز ھەمووش ئامادەكرا، شادمانى بەسەرا پڑا، كاتى كەرپۇزى زەردەپەر دوا تىشكى لە پەنجەرەكان ھەلئەسوو ناچار قوسى پېنەماو ئاوابوو و نەورۇزى بەسەرا

زالبوو و شەۋى جەژنى نەۋرۇز دەستى پىكىرد يەك دوو ھاورپىم بانگىردبوو ئەۋەندەى
 بىنەچوۋ پەيدابوون، جەژنە پىرۋزەكرا، نان خورا، ميوە گىپرا، گۇرانى ووترا، قەسەى
 خۇشكرا، دوو ھاورپىكەم بەلئىنياندامى كە ئەۋانئىش سالى ئايندەۋابىكەن ۋەھانەھانەى
 خەلگىشەبن بەم جۇرە بە خىراھاتنى نەۋرۇزبەكەن، ئىنجا براۋ ئامۇزا ووردهكانم لىم
 كۇبۋوننەۋە و دەۋرياندام ھەموو دەموچاۋيان پىرسىاربوۋ!! ئەمە جەژنى چىيە بۇ پار و
 پىرار ۋاماننەئەكرد؟!! بەپىكەننىكەۋە دەستىكەم كىشا بەپشتيانا و ووتم: "ئەمە شەۋى
 خۇشترىن جەژنى ئىمەيە، لەو رۇژدا ئەۋجۈۋتە مارەى سەرشانى (زوحاك)ى ستەمكار
 كە مۇخى سەرى لاۋان خۇراكيان بوو، ئەۋ جۈۋتە مارە كەۋتنە فىشكەفىشك و برىستى
 تەنگىي پى ھەلچىنن نۇرەش ھاتبەۋ سەر كورپى نۈھەمىنى (كاۋە)ى ئاسنگەر و كوردى
 گورد، كاۋەم كاۋە ھەردوۋچاۋى پەريە پشتى سەرى و دەستى دايە چەكۈشەكەى و
 ئاۋايى دەنگدا و پوۋە و كۇشكى (زوحاك) وورژمىان برد، كاۋە لە پىشەۋە خۇى گەياندى
 و چەكۈشەكەيدا بەتەپلى سەرىا و زرمەى لىيەستان، (ھەموو مئالەكان لەبەرخۇپانەۋە
 ووتيان: "ئەى رۇحم كاۋە، ئەى دەست خۇش كاۋە... ئەى بەقوربانى دەستىم" منىش
 لەسەرتەۋاۋكردنى چىرۇكەكە رۇشىتم و ووتم: "نيتىر بەم جۇرە ئەۋ ھەموو خەلگە لە
 دەست ئەۋ زۇردارە دلرەقە ناپياۋە بېگانەيە رزگارىان بوو و كرديان بە جەژن و شايى
 و ھەلپەركى، ھىشتا من سەر گورشتەكەم بە تەۋاۋى نەگىپراۋۋە كەيەكى لە مئالەكان
 ئەۋەندە ئازايەتتى كاۋەى چوبوۋ بەدللا قىرانى و ووتى: "كە كاكەم ژنى ھىناۋ مئالى
 نۇبەرەكەى ناۋئەنن كاۋە"، كە ئەم ۋاى ووت من قەسەى ھاورپىكەم بىرەكەۋتەۋە كە
 ئەيووت: "جەژن و ئاھەنگى نەۋرۇز ئەبىتە يادى لەسەر پەرى دلى مئالەكانمان و
 نەۋەى نوئى ھەلئەكەنرى و تا دنيا دنيايە نەۋرۇز بىرناچىتەۋە، بەلام ھەر لەۋكاتەدا
 ئاۋاتىكەم خواست ئەمووت خۇزگە چىرۇك نوسەكان چىرۇكىكى بچكۇلانەى خۇشيان بۇ
 ئەۋسەنەۋە و ناۋيان ئەنا (نەۋرۇزنامە) و ھەموو سالى لە ھەموو مالىكا ئەخوپنرەيەۋە
 و ئاھەنگى نەۋرۇزى پىگەرەم ئەكرا، جا كاكى خۇم من جەژنى نەۋرۇز بەم جۇرە كرد
 ديارە شتىكى پەسەندەلات ۋا ئەم سال ھىچ خۋاياربى تۇش سالىكى كە ۋائەكەيت.

هەر سێ رۆژ دواى نه‌ورۆژ!!

ئا له‌م بیستوچواری(نازار)ه‌دا که خه‌ئکی ه‌یشتا ه‌هر مه‌ستی شه‌رابی شادمانیی نه‌ورۆژه و جلّه‌وی بۆ خه‌یالی به‌رداوه به‌ده‌م جوانی کوردستانه‌وه بخه‌یته‌وه، خه‌یالی سه‌ره‌رۆش نیازی نیه به‌م زوانه بگه‌رێته‌وه گاهی به‌ده‌م شنه‌ی شه‌ماله‌وه خۆی له‌ رووی گولاله هه‌لئه‌سوی و گاهی له‌په‌نا تاشه به‌رده‌کانا خۆی مات ئەدا تا گوێ له‌ به‌سته‌ی قه‌لبه‌زبگرێ بۆ وه‌نه‌وشه‌ی چه‌م، ئاله‌م بیستوچواری(نازار)ه‌دا من به‌پێچه‌وانه‌ی ئەو خه‌لکه‌وه ئەمه‌وێ له‌ تالی تاریکی شه‌وه‌زەنگو نوته‌کی گر خه‌یالێکی ره‌شی قه‌لاخی بچنم و سه‌رتاپای ئەم کوردستانه‌ی پێداپۆشم. ئەمه‌وێ ده‌سه‌لاتێکی ببێ ئەوتۆم نه‌یه‌لم نه‌ئاوهاژده نه‌گۆم شلقه‌یبی نه‌له‌ره‌ی شمشال بێو نه‌شنه‌ی شه‌مالبێ، ئەمه‌وێ قورگی هه‌موو کوردی پرپی له‌ گریان و چاوی فرمیسکی تیزێ، چونکه ئاله‌م بیستوچواری نازاره‌دا قاره‌مانانی شوێشی شیخ سه‌عیدی پیران کران به‌ په‌تاو هه‌زاره‌ها کوردی خۆین پاکی دلیرنران به‌ده‌ست ریزی شه‌ست تیره‌وه تاخوینیان جوگه‌له‌ی به‌ست و سه‌ره‌و خوار بۆناو دۆله‌کان کشا، که‌ژه‌کانیش وه‌ک دایکیکی جه‌رگ برپاوی بێده‌سه‌لات که به‌به‌رچاوی خۆیه‌وه کۆریه‌ی بنرێ به‌ گولله‌وه هه‌یجی بۆنه‌مایه‌وه، ده‌ستیکرد به‌ فرمیسک هه‌ل‌پشتن، فرمیسک له‌ به‌فری تواوه‌ی که‌ژه‌کان له‌سه‌ردا هاته‌ خوارێ و تا لاشه‌کانی به‌ به‌فراو نه‌شت، تێپه‌ر نه‌بیوو. سیونه‌وه‌نده سال له‌مه‌وپێش ئاله‌م رۆژده‌دا ئەو قاره‌مانه‌یان کرد به‌ په‌تاو ئەو له‌شانه به‌هه‌موو ئاوات و هیواو هه‌ستیکه‌وه له‌ جووله‌خران، به‌لام گیانی بیرۆزی نه‌ته‌وايه‌تی هه‌رگیز تاسان و خه‌بوونی بۆ نیه، بۆیه له‌هه‌موو رۆژیکا و به‌تایبه‌تی له‌م رۆژده‌دا نه‌گه‌ر له‌ هه‌ستیکی نه‌ته‌وايه‌تیه‌وه گوێ هه‌ئجه‌ین ده‌نگی زولاتی گیانی ئەو قاره‌مانانه دێته‌گوێ که زۆربه ئاشکرا ئەلێ:"ئێه نه‌ته‌وه‌ی کورد به‌ره‌و تیکۆشانیکی نه‌ته‌وايه‌تی سنگ کوتن و ته‌فرمه‌خۆن و له‌سه‌رده‌می خه‌باتی ئیمه‌ی مارانگاز عیمرت وه‌رگرن!"

جا كاكى خويىنەوار: ئەو قارەمانانەى كەبەو جۆرە خۇيان لە پىناوى كوردستانا بەختكردبى و ئىستاش ئەمە ئامۆزگارى گيانى پاكىانبى بۆ ئىمە، هەئەگرن خەيالىكى لەوەرەشتريان بۆبچنم لەم رۆژى يادەيانا يان نا؟! هەئەگرن ئەم رۆژى بىستوچوارى ئازارەيان بۆ بىكرى بەشىن يان نا؟!

ژين / ژمارە ۱۳۸۷ سالى ۱۹۵۸

سىروان و سىروان

پرسىيارىك لە مامۇستا عەلەئەدىن سجادى؟

وەختى خۆى لە ژمارە ۱۳۵۸ى رۇژنامەى (ژين)دا لەسەر ڤووبارى سىروان نووسىبووتان، لەبارەى ووشەى (سىروان)دووە ووتبوتان "سىروان يەككە لە ووشە كوردیانەى كە لە دوو ووتە پىكھاتو (سىر- وان) (سىر) لە زمانى پەهلەوى كۇندا بە (كوزەلە) ئەلەين و ھەروەھا گىايەكى تىرشە وەك نىلوفەر، (وان) یش ھەر لە پەهلەوى كۇندا بەمانا پاسبەوانە، جا لەبەر ئەوئەى ئەو ڤووبارى سىروانە پىرتى لەو گىايە وەكو ئەوئەى لىھاتو كە ئەو ڤووبارە ببىتە پاسبەوان بۆ ئەو گىايە لەبەرئەو پىى ووتراو (سىر- وان) واتە (پاسبەوانى كوزەلە) يا پاسبەوانى ئەوگىايەى كە لەنىلوفەر ئەچى.

كەچى مامۇستا نەجمەدىن مەلا لە ژمارەى پىشوتى (ژين)دا، واتە لە ژمارە (۱۳۹۲)دا لە بەشى (شىعر و شاعىرەكانمان)دا دىتە سەرباسى ڤووبارى (سىروان) و ئەلەى: سىروان سى ڤووان، ڤووكورت كراوئەى ڤووبارە، سىروان لە سى ڤووبار دروستبوو: ۱. گاوەرو. ۲. ژاوەروو. ۳. ڤووبارى مەريوان، ئەم سى ڤووبارە يەكئەگرن و ڤووبارىكى كە دروستئەبى پىى ئەلەين سىروان واتە سى ڤووان يەمنى لە سى ڤووبار پىكھاتو، بۆيە پىى ئەلەين سىروان. جانا زانم مامۇستا سجادى بەرانبەر بەم راپەى مامۇستا نەجمەدىن مەلا، لەبارەى ئەو ووشەى (سىروان)دووە ئەلەين چى و ئىمە كاميان بە راست بزانين؟ ئاخۆ ئەوانەى شارەزای ئەم باسەن ئەوان راپان چىبى؟

بەبۇنەى نەورۇزەكەمانەوہ

ئىمە و بەھار

وہك نامەوئى بە جوانىى بەھار و بەرگى رەنگىنیا ھەلەم، چونكە ئەزانم بەھارى
 راستەقىنەمان بە ھارى سروسىت نىە، ناشمەوئى بچمە باسى نەورۇز و سەرگورشتەى
 كاوہشەوہ، چونكە ئەترسم لە دەشتى كاكى بە كاكى ئەو باسە فراوانەدا شامەبەستم
 بەئاستەم چاوبىكرئ و كارى خۆى نەكا، بەلكو ئەمەوئى سەرنجى لاوانى كورد تەنھا بۆ
 ئەم چەند دېرەم راکىشم وبلیم: "لە كاتىكا كە ئەم دەرواوسىيانەمان لە جەژنى
 نەتەوايەتىيانا لەخوشيا پىيان ناكەوئتە سەر ئەرز و ئەوى ئەيلین نایلینەوہ و
 ھەربەوہشەوہ ناوہستن بەلكو ھەموو رۆژى دەنگى دەھۆلى جەژنىكى تازەى
 نەتەوايەتىمان دیتەگوئ، لە كاتىكا كە ئەمانە بە بەرچاوى ئىمەوہ رووئەدا و ئىمەش
 ھىچمان بۆنەماوہتەوہ ئەوہ نەبى كە ھەر سەيركەين و دلمان لە خۆمان بمىنى، ئەلیم
 توخوا لە كاتىكى وەھادا بە رىشى ھىچ كەسى رەوايە ئىمە تەنیا تاقە جەژنىكى
 نەتەوايەتىمان ببى، كەچى ئەویش سال بە سال لەدەريايى بىرچوونەوہدا
 بتلىسىتەوہ؟؟؟ ئايا ئەبى پىرۇزى واكە كاوہى ئاسنگەر و ھاوپىكانى تيا گەيشتە
 ئامانج بە كوشتنى(ئەژدەھاك)ى بىگانەى خوينە خويمان و ھىنانەسەر تەختى
 سازادەيەكى كوردى مەرد، ئەلیم ئايا ئەبى رۆژىكى واپىرۇز ھەرواشتىكى ئاسايى ببو
 وەكو رۆژەكانى تربىت و برؤا؟؟

ئايا قىرچۆكى پەتى نەتەوايەتىمان نىە كە بەدەم جەژنە وەرگىراوہكانەوہ
 ئەتريقتىنەوہ، كەچى لەم جەژنەدا كەھى خۆمانە و مافى كەسى پىوہنىە ھىچمان
 لەبارنىەو ھەر بە خەيالىشمانا نايە كەنەورۇز ھەبى يان نەبى؟؟ ديارە ھەموومان
 بەرامبەر بەم پىرسىارانە تاوئ ئەوہستىن، خۆديارە ھەروا دەستەوستان ناوہستىن
 بەرامبەر بەم ئىستايەمان بەلكو وئلتەبىن و ئەگەرپىن بۆ ئەوہى چارەسەرىكى ئەم

برینە پرناسۆرانەمان بکەین، وە دلتیاشم کە ئەوانەى بە کوڤ و بەدل ویلئەبن و ئەپشکنن بەدەستی خالیتی ناگەرپنەوه، بەلکو هەر یەكەشتیکى لە قوله مستیاهیناوه کە دەست ئەگاتەوه دەرمانیكە لەسەرى نوسراوه ئەگەر بیتورپڭای تەقەلای نەتەوايەتى بکری بە پڭباز و کەس لی لاندەدا ئەوا برینەکانمان نەك هەرژانى ئەشکى و ئازارى نامینی، بەلکو بەتەواوی چارەسەرئەبى و قەت هەل نادنەوه، جا ئەو حەلە لە بەهاری راستەقینەمانا شەقەى دەهۆلى جەژنى نەورۆزمان دلى ناحەزانمان بەر ئەداتەخوارەوه.

(ژین)/ ژمارەى تایبەتى نەورۆز ۱۳۸۶

گەرداوی ئیمسال و پار گەلا ریزانی پار و ئەمسال، پار لاشەى خویناوی ئەم سال لاشەى بى خوین

پار ئەم حەلە پېش ئەوێ بای خەزان گەلا بوەرینى، ئیمە لە ژێر گوللەبارانا وەك گەلایدارلیمان كەوت، ئیمسالىش ھەر پېش گەلا ریزان بەلەقەى چەرخ ژینمان دانەكا، پار ھەر دایكبوو بىنى ئەنا بە خوینى كورپەيەو، ئیمسالىش ھەر خەلگبوو و دەم وچاوى لیتاوى ئەلستەو، پار تانجەرۆمان بە خوین سووركرد، ئیمسال لاشەشمان نایەبانى. ئەمە ھەر بەشى ئیمسال و پارمان نى، سەدەھا سالە ھەربرینە و برینى پېش خۆى ئەكۆلینیتەو، ھەر دایكەو سووى ئەبیتەو، ھەو بەخت رەشییەو بەبالامان بپرواھ...! سا كەواى لیھات با بگرىن با بەفرمیسكى بیدەسەلاتى لاشەكانمان بشۆین. دایكە جەرگ سوتاوەكان كۆرپەكانتان چى لیھات؟! لە نوینى گەرم و گورپانان یان ئیستا ماسى گاز لە لەشە نەرم و نۆلەكانیان ئەگرى كوردەكانى بەغا؛ ئەگەر تاسەى ھاوخوینەكانتان ئەكەن بچن بە پىریانەو، بۆسەر دجلە چونكە تا بەلاتانا رانەبوورین و مال ئاواش لە ئیوونەكەن نارۆن، توخوا ئیووش تیر ھەنسكىان بۆ ھەلەدن و بە ئاوازی گریاناوى بەرییانكەن.

ئەى چەرخى گەردون ھەر زانیم بەم دەردەمان ئەبەیت، چەند رۆژى بوو لیمان بەپشم و غاربویت لە عاستمان جاوت ھەلنەئەھات و رەش داگیرسابو، ئاخىركەى كەتنى خۆتتەكرد و داخى دلى خۆتت پېرشتین و تا شارەكەمانت خاپوورنەكرد ئاوپرژینى دلت نەكراوبەرى ئاسمانت پروون نەبوو، ئیمەش مەگەر ھەر بە فرمیسك ئەم تەمى سەردلەمان بپروینینەو ئەگینا خۆئیمە نەكەس بە تەواوى بەتەنگمانەو ھاتو و نەلایەكمان لیکراوەتەو. ئیتەر ئەم بۆ چپوكیەش و ھالاوى خەفەتەى ئەم چەند

دیرەى مەنە ئەببىنرئ، دەبەكى ئەو نازار و مەبەتتەنەبە گە لە سەنگى ھەموانا پەنگ
ئەخواتەو، چونكە لوورەى لافاوى ئەو پۆژەو خورنەنەو، ئافەرتان و قەشەى مەنالى
لافابردوو دیمەنى خانوى داتەپاو دەرھەتانی لاشەى لە ژیرخانا تاساو بەبى
دەسەلاتىكى قەلەم كولى وەك مەن نازەنرئ بە كاغەزا.

ژین/ ژمارە ۱۳۶۶- ۱۹۵۷

سى تالە تىشىكى خۇرى خۇشەويستى مىندالان

تالە تىشىكى يەكەم

يەكەك ھەيە تازەبوو بە پزىشك و لەبەشى مىندالانى يەكەك لە خەستەخانەكاندا دامەزراو، لە كاتى گەتوگۇدا باس ھاتەسەر كارەكەى. كەلەم پەرسى لەگەل جىھانى نەخۇش و نەخۇشكارىدا جۇنى ووتى نامەوئ بەباشم يان باشنىم وەلامت بەدەمەو و خۇم پزگارەكەم، ئەگەر گوپم لىبگىرت ھەزەكەم نەختىك درىزەى پىبەدەم بۇ ئەوئى روونتر لەمەبەستەم بگەيت، ھەر ئەوئەندە فەرمووئەكەم لىكرە ئىتر دەستى پىكرە و ووتى:

دايك و باوكەك بە ھەلەداوان و شەلەزاوى، مىناللىكى نەخۇش بەباوئەشەو، خۇيان ئەكەن بەژووردا، راستە مىنالەكە ھىشتا زمانى بەھىچ ووشەيەك نەپزاو بەلام بەچا، بەروو، بەھەناسە، ھاوارئەكات كە ئازارى ھەيە، داوام لىئەكات كە فرىايەكەوم، سەرنجى ئەدەم سەپرئەكەم لە جىياتى دوو كۆلمى وەكو خۇنچە سوور و ناسك دوو لىوى زەردى سىس ھەلگەراو مىلان بەسەر روومەتەكانىدا لاركردۇتەو، لە شوپنى دوو لىوى تەر و پز زەردەخەنە دوو گوئى ژاكاو بەدەم باى خەزانى نەخۇشەيەو ھەلئەلەرزىن. چا ھەرچى پىيى بلىتت بىرقە تىايدا نەماو. دەم لە ئاستى شەنەباى گروگان كپو بىدەنگەو ھەر ئەللىنى ئاشى ئاوكەوتوو، ھەر چەندە گوئى ھەلخەيت لە دەنگى كوندەپەپووى ئاللىن و نكە زىاتەر ھىچىتر نابىستىت. كە لادەكەمەو بەلاى دايك و باوكىدا ئەبىنەم رەنگ ھەلئەزكاو، ئاە تىانەماو، ھەناسە لەبەرپراو سەللىشىواو، ھەنىسك لەبەرپىناگىراو، خۇلى مردوو بەسەردا كراو ھەر بەدەم نەبىت ئىتر بەھەموو لەشىان پىم دەللىن كە فرىايان بگەوم. مىنالەكە ئەھىنەم سەپرئەكەم، لىي ووردەمەو، سەرنجى ئەدەم بەروپشتى پىئەكەم، پەرسىار لە دايك و باوكى ئەكەم، ماوئەيەكى دووروودرئىز لەگەلئىدا

خەرىك ئەبىم. ھەرلەوئىدا ئەوى پېۋىستىي دەيكەم و دەرمانى بۇ ئەنووسم و پېشيان ئەلئىم كە فلانەكات سەرم لېدەنەو.

كەدېنەو مەنەلەكە ئەبىنەم كۆلمەكانى سوور ھەلگەپاۋنەتەو، پەپوولەى بىزە بەسەر شىلەى گۆلى لېۋەو نىشتەو، بىرىقە لە چاۋەكانىدا وەك ئاۋاتى مىللەتانى ژېردەستە ئەبرىسكىتەو، ئەو جەنگەى سوپاى تەو لە لەشدا ھەلى گېرسانبوو دامركاۋنەتەو، مەنەلەكە لە خۇشيدا گرۋگال ئەكا، پەلئەكۆتى، چاۋنەگېرئى، دايك و باۋكەش لە خۇشيدا چاۋيان بىرپەتە كۆرپەكەيان و چاۋى لېئاتروكېنن، ھەموو گرۋگالئىكى مەنەلەكەيان جۆرە تەزۋىەك بە لەشياندا دەھىنئى مەگەر خاۋبزانئىت، ھەموو قىۋەپەكى كۆرپەكەيان ختوكەپەكى لەشى ئەمانە، ھەرچەند سەپرى ئەكەن خۇشيان نازانن لە خۇشيدا چىبەكەن و كە لادەكەنەو بەلەى بېئەۋى دەم ھەلئەپېننەو ھەستەكەم كە وەك كانىاو سوپاس لەدەمىانەو ھەلئەقۇلئىت بۇ من، مەنىش كە ئەۋان ۋائەبىنەم گەز گەز بالانەكەم و ۋائەزانم ھەموو دىنيا ھىنى مە.

تالە تىشكى دوۋەم

يەك دوو سائىك لەمەۋبەر، مامۇستاپەكى خىزم لە قۇتابخانەى گوندىك لە گوندەكانى كوردستاندا دامەزرا، سالتەۋابوو و لە ھاۋىندا چاۋمان بەپەككەوت، زۆرم ھەزەكرد لەبارەى گوزەرانى خۇى و ژيانى دېھات و پېشەكەپەو لەگەلئىدا بىكەومە گەتوگۇ، ۋادىاربوو ئەۋىش ھەزىنەكرد كە تېمبگەپەنئىت، كۆرەكەى چاران نەماۋە ئەم سائە گيانئىكى تىرىكردە بە بەرداۋ تارادەپەك لە ژياندا قالدوۋە و زۆرشتى بۇ پوۋنۇتەو كە لەۋەۋپېش دەرگى پېنەكردە، يان راستر بلئىن خۇى دۆزىۋەتەو و پېرەۋىكى بۇ خۇى دەسنىشانكردە. بۇپە ھەر سەرى باسەكەم دامەزراند قسەكەى لەدەم قۇستەۋە و ۋوتى: "كە چووم بۇ يەكەمجار قۇتابخانەم كەدەو، نىزىكەى چل مەندالئىك بوۋنە قۇتابى، سەپىر ئەكردن ھەر وەك ھەۋىرئىكى بەپېزۋان لەبەردەستەمدا و چۆن گونكىان لېبگىرم و چەند راپانكىشم ۋادىن بەدەستەۋە. زۆرپەى قۇتابىيەكانەم كۆنە ساۋالەۋان بوۋن.

ھەر بەكراسە جاۋە لەچكا بواردووو يەخەداچەكاۋەكانيانەو، ھەر بەدەست و پلەكرېشاۋىيە قلىشاۋەكانيانەو، ھەر بەكەوش و كلاشە رەق ھەلات و رەش ھەلگەراۋەكانيانەو ھاتن بەرەوپىرى ژيانى تازەى ناو قوتاىغانە. سەرئىچمەدان، لىيان ووردبوومەو ۋەكو چۆن جىولوجىيەكان لە كەژ و كىۋو ھەردە و ھەلەتتەدا كانزادىكى بە نرخ بەدىدەكەن برىسك و ھورپىدېت، منىش ئە ئاۋا لە ناو برژانگە رىپۇقاۋىيە لاۋازەكانياندا، چاۋى بزوزىت و وورىام رەچاۋنەكرد، لەگەل يەكەم رەچاۋكردندا موچرېكك ۋەك لافاۋ تەۋژمىكى ھىنا بەلەشمدا كاتىك كە دامركايەو ھەستەمكرد دوو دلۆپ فرمىسك لە چاۋەگاندا قەتەيسماون، بەلام وورده وورده راھاتم و تىگەيشتم كە ئىمە لە كویداين و ئەبى لە كۆپو ەدەست پىيكەين.

ۋەكو ھەموو لاۋىكى دلۆسۇز چىكى كارم لىكرد بەلاداو دەستەمكرد بە پەرۋەردە و فىركردنيان، رۆژ بە رۆژ ھەستم بەۋەنەكرد كە جراى خويندەۋارى لە مېشكىاندا ھەلئەبىت و شەۋقى خۆشەبى و تەم و لىلاى بەرچاۋيان رۋوناك ئەبىتەو و باشت و ئاسانتر بۇ شت ئەچن و لەبارترئەبن بۇ ژيان. وورده وورده بەۋە رامھىنان كە ئەبى ھەست و كەوتيان چۆن بىت و چۆن گەفتوگۆبكەن و چۆن خاۋىنېن و چۆن يارىبكەن و چى بكەن. زۆرم پىخۇشبوو كە ئەمدىن بەرپز لە سەرکانى خەرىكى دەستوپل پاككردنەۋەن، ھەر چەندە ئەمزانى كە ئەمەى من ئەيكەم چارەيەكى بنەرەتى نىيەو بەھەموو چىكىكى ژياناندا ناتەنىتەو، بەلام ھەر دلەم خۆشەبوو كە لە نزيكى سال تەۋاۋبووندا ئەمدىن دەستيان قەلەم ئەگرىت و ئەنۋوسن و ئەخويننەو، سەيرم ئەكرد تاشتىك زياتر فىربىن زۆرتەر لاى دايك و باوك و كەس و كارىان خۆشەويست ئەبن و بايەخيان باشت پىتەدرىت. نەك ھەر ئەۋان، ھەستم ئەكرد كە خۆشم زياتر رېزم لە ناو ئاۋايدا لىنەگىرى، كە ئەمەم ئەدى ۋەك گول ئەگەشامەو و لە خۆشيدا پىم نەئەكەۋتە سەر زەۋى.

تالھ تيشكى ستيھم:

کورپکی ھاوړېم ھمھ لھ يھکک لھ کارگھکاندا کاردمکات، ماوميھک لھموبھر خيژانی پيکھوھ ناوھ و منالکيشيان ھمھ. ھمموو جارئ ټھگيرپټھوھ ټھلئ: وھنھبيټ لھ دھست کارکردن و مړېبم يان بيکارمې، نا، تا گيان لھ قھمفزمی سنگمدا بيټ کارټھکھم و شانازيش بھوموھ ټھکھم کھ بھشان و قولئ خوؤم ټھژيم و ھھميشھ سھريشم بھرزھ، بھلام ھھنديکجار شھو ټھگرم بھ کولھوھ و لھ خھو ھھلئھستم و ټھړؤم بؤ سھرکار ټھومندھي پيټناچيټ کارگھټھکھويټھوھ زرموکوت و دھنگي لھميټکھمدا ټھزرنگيټھوھ، ھھتا ټيړھ ھھر نارھحمت نابم و تھنگم پيټھلټناچنريټ، بھلام کھ لھ پړ گيروگرفتیکي پوژانھ ديټھپريم نيټر بھ تھواوي ميټسکھم ټھگوشريټ و لھشم شھکمت ټھبيټ و سھري دنياي ليديټھوھ يھک و لھو لاشھوھ پيړھ کارگھ ھھر خھريکي زرموکوتي خوټيھتي و تھپھي دي، ټھوسا ھھست ټھکھم کھ ټھو تھپھ تھپھش ناگري نارھحھتي و پھستيم خوټھشھکات، ھھروا دھميټھمھوھ تا دھست لھ کارھلئھگرم و ريئ مالھومټھگرمھبھر، سھيرټھکھم ھھموو لھشم دھيژراوھ و قاجم لھدوام نايھت، دلھم کھفي چھندوھ، ليوم ووشک ووشک ھھلگھپاوھ، بھ تھواوي بھر پيئ خوؤم پيټناچنريټ، بھ ھھرحال خوؤم ټھگھيھنمھوھ بھر دھرگاي مالھوھ، ھھر ټھومندھ لھو ديو دھرگاگھ چوومھ ژوورھوھ و منالھکھمان ھھستي بھ ھاتنھوھم کرد قريوميھکي بؤ ټھکات و ټھلئ بابھ... و ھھر دوو ددانھ تازھدھرھاتوومگاني پيشھووي دھرټھکھويټ و بھدھمھوھ پيټھکھنيټ، بھلام چوئن پيکھنينيټک ھھر ټھلئي(نامھي خوايھ بؤ پيغمبھران)، ټھلئي باراني پھلھيھ بؤ ساليټکي ببباراني پھلھ دواخستوو، ټھلئي شلقھي ناوي کانييھ بؤ گوئي ريټواريکي ري ليټھلھمبووي تينوو. ټھلئي مژدھي نازادييھ بؤ گوئي ميللھتان لھ پيټناوي نازادييدا جھنگاو، پيکھنينيټک درزنھخاتھ دھرگاي ھيواونواوتھوھ، لھ دنيايھکھوھ دھمبات بؤ دنيايھکي تر، ھھرچي خھم و خھفھتي پيش ھاتنھوھم ھمھي ھھمووي لھ چاوتروگاننيکدا کؤدمکاتھوھ و فرپي ټھداتھ دھرموھ و ھھر ټھلئي ټھو کورھي ټھوسا نيم، کاتيک ټھزانم بھ ھھموو ھيژ و تواناي خوؤمھوھ، لھگھل نووساندنھکھدا تھواو ھھست بھومټھکھم کھ ھھرچي پھستي و خھم و خھفمت و مھينيھتي ټھو پوژدھ ھھيھ چور چور لھ لھشم ټھتکيټھ خوارھوھ و لھ ژيړ پيئ منالھکھمھوھ چوپراوگھ ټھبھستيټ و بھ ناخي زمويدا دھچيټھ خوارھوھ.

لىكۆلىنەۋەدى ئەدەبىي عدلى عارف ئاغا شاعىرىكى دۆلتەپ و شىعر سوارە

بەلای مەنەۋە عدلى عارف ئاغا يەككە لەو شاعىرانەى كە ئىستا لە مەيدانى ئەدەبىدا
 ھەقى خۇيان نەدراۋەتتى، پەنگە يەككە لەو ھۇيانەى ئەۋەبىت كە عدلى ئاغا خۇى
 كەمتر ھەزى بە ناو و ناۋبانگ كىردۈۋە و كەمترىش بەرھەمى خۇى لە گۇفار و
 رۇژنامەكاندا بىلەۋكردۆتەۋە. يان ۋەكۈ خۇى ئەلئىت شىعرى نەكردۈۋە بە پىشە:

من شىعر نالئيم كەۋا بخىرتە رۇژنامەۋ گۇفار
 يا بلىن بۇ ناۋە، بۇ سامانە يا بۇ خاترە
 من شىعر نالئيم ھەتا ھەستى دىروون سەۋەم نەكا
 چونكە زادى ھەستە ئەشعارىش، نە سىجرى ساحىرە
 شىعر و ھەلبەستىم نەكردۈۋە سەۋەتتىكى دائىمى
 شىعرەكانم ناۋ بە ناۋە، كەم كەمە، زۇر نادىرە

بەلای مەنەۋە بەرھەمى زۇر خاۋەن شىعرناكات بە شاعىر، بەلام ئەگەر بەرھەمەكە
 زۇربوۋ و جۇرىكى باشىش بوۋ ئەۋاباشتر.. جارى ۋا ھەيە بەرھەمىتىكى زۇرى خاۋەن
 شىعرىك دەبىنىن و لە گۇفار و رۇژنامەشدا بىلەۋەكىرتەۋە كەچى ناتۋانىن بە خاۋەنەكەى
 بلىن شاعىر، جارىۋاش ھەيە تەنبا شىعرىك خاۋەنەكەى نەك ھەرنەكات بە شاعىر
 بەلكۈنەيكات بە شاعىرىكى ۋەستۋا خاۋەن بەھرىش. بۇ نەۋنە ئىمە تائىستا ھەرنەكەى
 رەۋى ئىستا لە ھەۋرازە، سەر و لىژى نەكەى)ى شوكرى فەزلىمان بىستۋە دەھەر بەم
 شىعرە(فەزلى) شاعىرە و شاعىرىكى بە دەستەلاتىشە. شىخ سەئىدى باۋكى شىخ مەھمۇدى

گەۋرە تەنیا(مردنە بى تۇ ژيانم، زەھرە بى تۇ شەربەتم)ى لەناۋاندا بىلاۋمگەچى ھەر بەۋشيعرە ئەتۋانين بىلەن شېخ سەئىد شاعىرىكى بەسۈز و خاۋەن بەھرەيە. ئەگەر عەلى ئاغاش ھەر(گول و خونچەي بەھارنیش لە تۇ نەشمىلەتر نابى)ى ببۋايە گە تا رادىيەك لەناۋ خويىندەواران و شيعر دۇستاندا بىلاۋ، مەن بى سى و دوو لىكرەن ئەمۋوت خاۋەنى ئەم شيعرە شاعىرىكى دىلەرى بە سەلىقەو خاۋەنى بەھرەيەكى سەيرە.

عەلى ئاغاش لە مەيدانى خۇشەۋىستى و دىلدارىدا شيعرى ۋاي ھەيە پىاۋ ھەيرانى ئەبىت، ۋوشە ۋا ھەلدەيىزىر پىاۋ سەرى سورئەمىنىت، خۇشەۋىستىيەكى تونۇتۇز لە شيعرىكى رەۋان و بى گرىۋگۇلدا، كە سەيرى ئەكەيت ۋا ئەزانىت بە ھەمۋو كەسىك ئەۋتۇرۇت كە دىيەتە سەرى ئەۋەى لە ۋىنەى ئەۋە بىلەت سەيرئەكەيت قۇۋەت بەسەرىدا نەشكىت.

دروپە تۇ لە ئىنسان بى، ئەمە ئەقلم قىۋل نەكا
بەرىش ھەدى نىيە ۋابى، ئەبەد حورىش بەتۇ نابى
بى تۇ ئەتپەرىستە مەن عىبادەت بۇ خوا نەكەم
ئەگەرچى ئاگرى جۈملەى جەھەننەم بۇم لەكارابى

شاعىر لە پىناۋى خۇشەۋىستەكەيدا ئەۋتۇتەۋە، خۇشەۋىستىيەكى بى دەسپاۋ، بە تەنیا بال لە مەيدانى خۇشەۋىستىدا دىلسۈزى ئەنۋىنىت. ئەگەر بەرامبەرەكەى ھەمان دىلسۈزى و سۈزى نەبىت ئەم نە دلى لىي ئەرەنجى و نە لەتۋانەۋەئەكەۋىت، بەلكو ھەر دوعاى ئەۋەبەتەى كە ئەۋ ھىچى لىنەيەت و سەلامەت بىت ئىتر خۇشەۋىت پان نا ئەۋە قەيناكا:

"نا، نا ئەى خوا ھىچ دەردو رەنجى
دىلدارەكەى مەن مۇكەددەر نەكا
مەن گىان و رۇحەم بى بەقۇربانى
ھەر چەندە مەنىش كە بەسەرنەكا"
"يارى مەن بەخىشىنى ھىچ پىشە نىيە
ۋەك مەلا(ھەى) لا نىيە، ھەر بىنەمە"

سەيرى ئەم راز و گلەيى ساكارەبەن كە لە دلىكى بىگەردى خۇشەويستىيەو
هەلدەقۇلىت:

لە من سالىكە رەنجاوى لەسەرچى؟

گوناهم چىبوو، تۇراوى لەسەرچى؟

وئكو جارەن كە من دىسۇزى تۇبم،

بەرەمبەر من كە گۇراوى لەسەرچى؟

عەلى عارف ئاغا ھىچ سىل لەوئەنكاتەو كە ووشەيەكى بىگانە بچىتە
شيعەرەكانىيەو، بەلكو ئەوئەندە شارەزايانە ئەو ووشانە دائەرپىزىت ئەگەر چەند
دانەيەكىشيان لە تەنيا بەيتىكدابىن تۆ كە بەيتەكە دەخوئىنيتەو ماناكەى ئەتبات
لەگەل خۇى و ووشە بىگانەكان بەھىچ كلوجىك سەرنجەت راناكىشن و ھەر ئەلىي
ووشەى خۇمالىن:

لە دنيادا لە تۆ جوانتر، لە تۆ شىرەن و مەحبوبتر

ئەگەر دەمەواچىيەك مابى، درۇنكا دەسا مابى

دەسا با بىن بەسەف يەكسەر، ھەموو چاومەست و

رەوومەت گول

بزانىن چۆن ئەبى مەحبوب، ئەوى وا لافى لىدابى

نەك ھەر ووشەى بىگانە، بەلكو شاعىر ئەو ووشانەى كە شاعىرە كۆنەكان لە
شيعەرەكانياندا بەھەندىك مانا بەكارىان ھىناو، ئەمىش ھەر لەو ووشانەى بۆ ھەمان
مەبەست بەكارھىناو، بىئەوئى لەو بەسەمىتەو كە ئەمە ووشەى ئەمەپۇ نىيە. بۆ
نەمۇنە، شاعىرە كۆنەكان(رەقىب)يان لە شوئىنى ناخەز يان ئەوئى بەخىلى ئەتبات
بەكارھىناو، شاعىرىش ھەر وەكو ئەوان ئەلى:

وئم بۇچى رەقىب وەك سەگ لە دوتە

وتى كۆيلەى وەفای نان و نەمەكە

شاعىر لە وەسفى خۇشەويستەكەيدا ووشەى وا ھەلئەبۇزىت كە زمانەكەمان لا
خۇشەويست ئەكا، كە ئەمە خۇى لە خۇيدا خەزمەتلىكى گەورەى زمان و نەتەوئەيە.

سەيركەن ئەلى:

چ نەشمىلەي ئەللى دەنكى برنجى

بە پرومەت مىسلى شووشەي بېگرىنجى

لە باخى حوسنى تۇدا بۇنى خۇش دى

ئەرى نارنجى تۇ، ياخود ترنجى

لە وئەنى تۇ نىيە حورى و فرىشتەش

بە شرىنى و بە شۇخى تۇى برنجى

ئەوى سەرنج رائەكىشى ئەوئەيە كە شاعىر ھەر وەك ئەم دوو نموونەيە ئەمىش(رەقىب)ى بە(سەگ) شوبھاندوھ.

شاعىر وەكو ئەو بولبولەي كە تا بەيانى بۇ گول خويندى و رەنجىدا بۇ ئەوئەيە لە بەيانىدا بگەشىتەوھ و ئاوى دەمى بخواتەوھ، ئەمىش لە ژياندا بولبولىكى زىرەك و دەنگۇشبوو، ويستويەتى ھەمىشە بۇ ئەو خۇشەويستەي كە پرومەتى ئەللى گولە بەستە بلىت تا ئەگەشىتەوھ بۇ ئەوئەيە تىروپ سەيرى بىكات و چا و لووت و دلى لىپىربىكات. بەلام بەداخەوھ زەمان لە لووتى داوھ و بەدلى خۇي نەھاتتە پىشەوھ.

(لە گولزارى ژيانا، بولبول بووم، زىرەك و دەنگ خۇش

كەچى پرومەت گولم، مەحرۇمى سەيرى پرووى گەشى كردم)

بەللى شاعىر ھەموو كاتىك چاوپروانى زەردەخەنەيەكى خۇشەويستەكەي بووھ، چاوى تىنووى لارولەنجەي بووھ، ئەگەرچى ئەو سلى لىكردوھ و ھەمىشە سرك بووھ و بۇى رام نەبووھ.

كە يار بۇ خەندە دەم ئەكاتەوھ

شادى لە گيانم جەم ئەكاتەوھ

وختى كە ئەرۋا بە لار و لەنجە

لاساىى پۇرى جەم ئەكاتەوھ

ھەر وەك مامزى بىبابانى چىن

كە من ئەبىنى رەم ئەكاتەوھ

كە(گۆران)ى شاعىرى بەناوبانگ، لە ئۆپەرئىتى گۈلى خويناويدا ھەلۋىستى كۆرەكە
لە سەرەتادا وادروستدەكات كە لە نىۋانى ھېنانەدى داخوۋى خۆشەويستەكەى و چوون
بەرە و مالى پاشاى بە خىلى دوزمن دەورەدراودا، دوودل بىت و دۆشدايمىنيت عەلى
عارف ئاغا وەكو شىۋەى(موعارەزە)ى كە لەناو شاعىرە كۆنەكاندا باوبوو ئەلى:

گەر باخى پاشا لەوبەر ئاويشى
بە ھۆردوى دوزمن پى گىراويشى
بە شورى پۇلا بەستراويشى
ئەبمە شاباز و ھەلمەت ئەھىنم
لە باخچەى پاشا گول بۇ يار دىنم

وەكو شاعىر بىيەويت بللى كە يار شتىكى داواگرد ھىچ دۆشدامان و سى و دوو
لىكردنى ناويت. لىرەدا گەرم و گورپى شاعىر و ئامادەى خۆبەختکردن و سەر لە رىگى
خۆشەويستىدا دانانمان زۆر بە ئاشكرا بۇ دەرئەكەويت.

وتمان شاعىر بە دەستياو دولبەرەكەى خۇشناويت ھەمىشە ئامادەى ئەوەبوو
چەپلە بەدەستىك لىبدات. بۆيە ئەگەر ھەندىك جار داواى تەنيا ماچىكىشى لى
كردبىت، ئەوەندە ئەو ماچەى بە زۆر زانىو كە پىي خۆشبوو لەگەل ئەو ماچە
رۇخى دەرچى، واتە ئامادەبوو گيانى خۇى لە پىناوى ماچىكدا بىبەخشىت:

وەرە بىبەخشە زۆر خىرە
بە من ماچىكى ئەو لىو
لەگەل ئەو ماچە پىم خۆشە
كە رۇخىش دەرچى پىو

عەلى عارف ئاغا وەكو شاعىرىكى خاوەن ھەستى ناسك وەنەبىت ھەر لە مەيدانى
دلدارىدا ئەسپى شىعرى تاواديبت، ئەو ھەستە ناسكەى وايلىكردوو كە لەگەل نازار و
ئاواتى نىشتان و مىللەتەكەيدابىت. كە ھەست بەكەم و كورپى كۆمەلەيتى بكات و
پەخنە لەكارى چەوت و ناھەموارىگىرت. كە ئامۇزگارى خەلگى بكات و بەپىي
بىروباو و بۆچوونى خۇى رىگە بۇ ئەو كەم و كورپانە دابىت. ديسان ھەر وەكو

شاعيري ڪي ههست ناسڪ و خاومن دل و دمروني ڪي گهرم و گوڀ ههنديڪجار له دل و دمروون و مهبهستي خوي داوه، ديسانهوه باسي(مهي) و خواردنهوهشي کردووه و بهدهست ههژايشهوه نالاندويٽي.

هر وهڪو شاعيري ڪي خاومن ههستي ڪي ناسڪ و قول له گهل مروڦ و مروڦايهتي بووه، باشه بائيستا له ناو شيعرهڪاني شاعيردا گهشتيڪ بڪهين و بزانيين هم لايه نانه تا چ رادميهڪ له شيعرهڪانيدا يهقيان داوهتهوه.

له مهيداني شيعري نيشتماني و نهتهوهييدا نهئيٽ:

(به گوردي تي مهگه، ههرڪهس له پئي هم خاڪه پيروزه

وهڪو کاوه فيداڪاري نهبي همردم لهڪردارا)

(گيانئ له پيگهي وولات و گهلا

به فيدانهبي، بي نرخ و كهمه)

دئي له خوشي هوز و ڪومهلا

خروشي نهبي سوڪ و بي همسته)

نهريتي ڪومهلايهتي نارپڪ ههيه كه هميشه خهٽڪي دلسوز و هوشيار ليئ به

گلهيين. شاعير نارهازي خوي بهرامبر بهو نهرپته كه راوستاني لاوانه لهسر شوسهڪان و دهست به تهقهڪردن و توانچ له خهٽڪ گرتنه، دمربريوه:

(توانچ نهگرن له ڪچ له زن

له پيوار و ورد و مهن

گالتهنهڪهن به هاولات

يا نهڪهونه فشهو هلات

ئهوهي مهرده و ههستي بهرزه

دووره له کردهوهي همرزه)

له ناموژگاريدا نهئي:

(مەدە پەيمانى چاكە تۆ بە ناچاك)
ئومىدى پاكى چۆن ئەكرى لە ناپاك)
(كە جوويتە ناوباخ گول مەشكىنەوہ)
گولئى ھەئومرئو مەپلىشئەوہ)
(ئەوہى نەقام و پەستو ناڭىرە)
ئەئى فامىليام گەورە و ئەمىرە
چونكە خۇى ھىچەو لە ھىچ كەمترە
سەرمايەى دەستى باوك و باپەرە)

عدلى ئاغا وەكو شاعىرىكى ھۆشبار ئەيەوئەت ھەندىك لايەنى دل و دەرون و دىوى
ئاوہوہى خۇى دەربخات بۇيە ئەئى:

(بە پىنگەى خوار و چەوتا تاكو ماوم ھاتوچۇ ناكەم)
ئەگەر بىرم لە بىرسا، بۇ ژيانى خۇم درۇناكەم)
دىسان ھەر لە نىشاندانى ھەندىك لايەنى دل و دەرونىدا ئەئى:
تەعامى ھاتو مىشى تى ورووكا
دەنى نەفسم كە تەبەم اشتەى
بلىندو بەرزە نەفسم وەك دەماوند
كە ھەرگىز ئارمزوى بەرماوہ ناكا

شاعىر وەكو ھەموو مروۇقىك لە ژياندا تووشى ناخۇشى و ناھەموارى و نەيارى و
نەھاتى بووہو بەدەست ھەژارپىيەوہ ئالاندوئەتى. بەلام وەكو ھەندىك كەس ئەمىش
ھاتوہ ھاناي بۇ(مەى) بردووہو لە مەى ئۆشىندا بۇ چەند ساتىكى كەم ئەو ھەموو ئازار
و شوپىن بى لە قەيەى زەمانەى بىر خۇى بردۆتەوہ، پىنگە زۆر كەس بلىن ئەمە ھەئەو
پاكردەنە لە ژيان و دەرد و كۆيرەوہرى ژيان بە(مەى) چارەناكرىت، ئەمە راستە بەلام
عدلى ئاغا وەكو شاعىرىك بۇ فتواى ئەو كەسانە نەگەپاوہ و ھەرگىز گىرفانى بۇ ئەو جۆرە
پايانە نەگرتۆتەوہ ھەر وەكو چۆن(گۆران)ى شاعىر لە شىوہنەكەيدا بۇ بىكەس

مهستیوون و مهی خوارندنه وهکهی بهوه شیده کاتهوه، که بیکهس زور چهوت و چهویلی زهمانه و دیمهنی وایدیه که نهک ههر بهدلی نهبوو بهلکو رقی پیی هه لئه ستاو وهک پشکو ئه جزا به جهرگ و دلیدا. ئیتر که سهیریده کرد کار به پیچه وانهی بیرو باوهر و نارهمزوی ئهوه دهروات و ئه میس هیچ دمه لاتیکی نییهو هیچی پیناکریت ناچار په نای بو مهی دمبرد و خوی مهست نه کرد و وهک بهنج کراویک بو ماومه کی کهم زهمده والهی وروژاوی نا له باری و زولم و زور و ماستاو ساردکردنهوه و خو بردنه پیشهوه و دوژمنایهتی له گه ل میلیله تداکردن و لاهی نیشتمان پهروه ری به درو لیدانی ئی دوورده که وتهوه. به لای منموه مهی نوشین و مهست بوونه کهی عملی ئاغاش شتی کهوا.

(من همتا ماوم مهی ئه خو موه)

زوخواوی دلمی پی ئه شو موه)

(به لکو ئهوه خه مهی کهوا له دلما

تفهرو تونابی به مهی شهو لهناق)

که شیعرهکانی عملی ئاغا ئه خوینیتهوه، له هه ندیک شویندا ئیشارمتی بو ئهوه تیادیه که شاعیر بهدم گهرده لوولی هه ژارییهوه نالاندویتی و زورچار هه ژاری سهری لیشیواندوه و ئاوات و هیواکانی خستهوته ناو ته مومز و په له هه وری چلگنهوه تا وایلیکروه نهک ههر رپر هوی خوی سهخت و لیژ ببینی به لکو ئاواته خوازی ئه وه بووه که خوا ته مهنی دریزی نه داتی که ئه مه خوی له خویدا بیزاریه کی بیدهنگ دهر برینه بهرام بهر هه ژاری.

(له سهر کیوی ئه مه له ئاواره ماوم

ئه بینم رپر هوم زور سهخت و لیژه

له داخی دهر د و ئازاری هه ژاری

ئه وهی من نامه وی عومری دریژه)

پییم واییت ئه م سهر پوته له شیعرهکانی عملی ئاغا به سه بو ئه وهی ئه و فسه یه کی که له سهره تا وه کردم و وتم: "ئه م شاعیره یه کی که له وانهی تا ئیستا له مهیدانی ئه ده بدا

ھەقى خۇيان نەدراوھتى" بسەلىنم. ھىوادارم جىگای سىروشتى خۇى لە پىزى
شاعىرەكانماندا بىگىرىت و بەپى سەنگى خۇى لە تەرازوى ئەدەبدا ھەقى خۇى بدىرىتى.

بەيان ژمارە ۳۱۵ تشرىنى دووھم ۱۹۷۵

راومبەرانه‌گه‌ی دوکتۆر کاووس قه‌فتان

نامه‌وێ له سه‌ره‌تاوه‌ چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌ك له‌سه‌ر رەخنه‌و رەخنه‌گاری پڕبكه‌مه‌وه و به‌هێناوه‌ی یاساو ده‌ستووری رەخنه‌ ده‌ست پێكه‌م چونكه‌ زۆر جار سه‌رنج‌مداوه‌، ئه‌وانه‌ی واده‌ست پێنه‌كه‌ن، ئه‌وه‌نده‌ی پێناچێت چه‌ند شتێك ئه‌لێن له‌و سنوور و یاسایه‌ی خۆیان نووسییویانه‌ ئه‌چه‌ن ده‌روه‌ه و ئه‌كه‌ونه‌ گێژاویكی ئه‌وتۆوه‌ كه‌ خۆشیان سه‌ری لێده‌رنه‌كه‌ن. نه‌ ئه‌مه‌وێ ب‌لێم رەخنه‌ ئه‌بێ وایو وانه‌بێ و نه‌ ئه‌شمه‌وێ ئامۆژگاری ب‌كه‌م و ده‌ستوور دا‌بنێم. به‌لكو یه‌كه‌سه‌ر ئه‌چه‌مه‌ باسه‌كه‌وه‌، جا ئه‌گه‌ر هه‌ندێك شتم ووتبێت كه‌ له‌گه‌ڵ رێبازه‌كانی رەخنه‌گرتندا ب‌گونجێن و لای خۆپنه‌رانی خۆشه‌ویست په‌سندبن ئه‌وا با‌شتر.

ئهم چیرۆكه‌ به‌لای منه‌وه‌ چه‌ند لایه‌نیكی نا ته‌واو و چه‌ند لایه‌نیكی باشی تیا‌دا‌یه‌ پێش ئه‌وه‌ی بیا‌نخه‌مه‌ پێشچاو ئه‌بێ ب‌لێم چیرۆكه‌كه‌ به‌ گورتی به‌م هه‌وینه‌ دا‌رپ‌ژراوه‌. خێزانیكی كوردی لادێیی به‌ سه‌ر چیا‌یه‌كدا سه‌رنه‌كه‌ون، به‌ده‌م سه‌ركه‌وتنه‌وه‌ قسه‌وباسی خۆیان ئه‌كه‌ن و وه‌كو خێزانی هه‌موو می‌لله‌تانی تر ئه‌مانیش هه‌زار و یه‌ك ئاواتیان هه‌یه‌ و ئه‌یا‌نه‌وێ بیا‌نگه‌نی، هیشتا ئه‌و ئاواتانه‌ له‌ د‌ل و ده‌رونیاندا كۆرپه‌ن و تیشکی خۆریان لێنه‌كه‌وتوون كه‌ له‌ پریكا تۆپێك به‌ خۆیان و خاوه‌نه‌كانیا‌نه‌وه‌ به‌رشوب‌لاویان ئه‌كه‌نه‌وه‌ و هه‌ر هه‌یچان نامی‌نێ... هه‌ر هه‌یج!!!.

لایه‌نه‌ ناته‌واوه‌كانی ئهم چیرۆكه‌:

١. خاوه‌ن چیرۆك ئه‌لێ: "شاخێکی رووت و قووت بوو... هه‌تا ب‌ر‌ه‌ ده‌وه‌نێكیشی پێوه‌ نه‌ما‌بوو" كه‌چی هه‌ر دووای چوار پێنج د‌ی‌ر ئه‌لێ: "سروشت ئه‌گه‌ر د‌لی له‌ هه‌ردیش شكا ئه‌وه‌ كۆلكه‌دا‌رێکی پێنا‌به‌خشی‌ت، به‌لام سروشت ب‌و‌چی ئهم شاخه‌ت هه‌تا له‌ ز‌ر‌ه‌ ده‌وه‌نێکی كرما‌ویش ب‌ی‌به‌شكر‌د؟" خاوه‌ن چیرۆك وه‌لام ئه‌دا‌ته‌وه‌و ئه‌لێ... ئه‌وه‌

سروشت خۆی ئەیزانیت، پروتەو بپرایەوه" جا لیڤەدا دووشتی لەیەگنەچوو بەرجاوەکەوێت، لەپیشا ئەلێ شاخەکە بپە دەوێکیشی پێوەنەمابوو... واتە لەووپیش پێوی نەماوە، کەچی دووای چەند دێرێک وای دەرئەخا کە هەر لە بنەڕەتا پێوی نەبوو و سروشت پێی نەبەخشیوه!!

۲. کاک کاوس ئەلێ: "ئەو رۆژە دەستەپەک بەسەر ئەم شاخە قووچەدا هەلئەگەرێن بریتیبوون لە سێ بیاو و دوو ئافرەت" ئەوا دوو ئافرەتەکە دیارن کە خاتوو و مەنەوش و بووکەکەین، ئەو باشە سێ بیاوێکە کۆن و کۆن؟ قەیناکا با بلیین(ئەلە) یەکیکیانەو سوۆی حەمە وەیس دوو مەیانە ئەو سێ مەیان کوا؟! لام وایە مەبەستی ئەو بوو کە بلی سێ نێرینەو دوو مێینەبوون کە دیارە نە ئەبوو ووشە(بیاو) بەکاربھێنێ چونکە هەموو نێرینەپەک بیاو نییە، بەلام ئەو تەوانی خۆی لەم گێژاوە بەو قورتاربکاردایە کە هەر بیوتایە پێنج کەس بوون و بپرایەوه.

۳. برازاکی(ئەلە) ئەوێ کە لە سەرەتاوە بە کۆلێ یەکیک لە ئافرەتەکانەبوو، دیارە یەکیک کە بەکۆل هەلگیرا ئەبێ زۆر منالێ، قەیناکا با ناوبەناو لە کۆلێ ئافرەتەکە هاتبێتە خوارووە و دوو هەنگاوی زۆر لە سەرخۆنابێ، بەلام نایا ئەمە ئەکاتە ئەوێ سوۆی حەمە وەیس دووای سویند خواردنی زۆر گەورە پرووی دەم بکاتە(ئەلە) و بلی: "لە تەمەنی ئەم زۆلە برازیایەتا بوون منالەم لە کۆشی دایکدا ئەفران" کە دیارە مەبەستی ئەوێ کە لەو تەمەنەدا زۆر چابوک و ووریا و بەتوانا و گورجوگۆلبوو. نایا ئەقل ئەو گریت سوۆی حەمەووەیس لەو تەمەنەدا ئەوێ بەکاربوو بێت!!

۴. مەسەلە کات و زەمان لەم چیرۆکەدا زۆر سەرئەجی پراکیشاوم. هەر وەکو خاوەن چیرۆک خیزانەکی بەسەر شاخەکەدا هەلگیرا ووتی: "ئەو رۆژە دەستەپەک بەسەر ئەم شاخە قووچەدا هەلئەگەرێن" ئەگەر بەمە وازی بەینایەو ئیتر لە کات و زەمان نەدوایە، کارەکی باش بۆ ئەچوو سەر و هیچ نابەجیییەکی تیادا نەئەبوو. بەلام لەشوینتی تردا سوۆی ئەلێ: "بەس خاوبکا وەستاندنی ئەم شەپە تا سەر بێت وادوو سێ مانگە نەختیک حەساوینەتەوه" ئەمە ئیتر بە ناچاری ئەمانخاتە بەردەمی بیرکردنەوه

لە (كات) چونكە ديارە چىرۆكەكە لە رووداۋى ئەم شۆرشەى دوواى مىللەتەكەمان ئەدوئ و ئەم شۆرشەش لە جارىك پتر شەرى تىادا ۋەستاۋە. ئەم دەستنىشان نەكردنى كات و زەمانەش ديسان ھەر ھىچ نەئەبوو بەلگۇ بە پىچەوانەۋە دكتور كاوسى ئەگەيانە ھونەرلىكى بالا لە چىرۆك نووسىندا بەۋەى كە ئەيتوانى بەبى باسى كات و زەمان ھەر لە چىرۆكەكەدا تىمان بگەيەنى كە مەبەستى ۋەستاندى شەرى دوواى بەيانى(۱۱) مارتە چونكە لە شۆينىكى تردا ۋەسفلىكى ۋاى ئەو رۆژەى ناو چىرۆكەكەى كردو كە بە تەۋاۋى لە رۆژانى ئاخىر و ئۆخى مانگى مايسى ئەكات لە كوردستانى ئىمەدا ۋەكو ئەلئ: "رۆژەكەشى خوشبوو، ئاسمان بە سەريانەۋە قوول و شىن كسابوو، لە ناو تىشكى رۆژدا ئەبرىسكايەۋە و رووناكى ئەرژانە چاويانەۋە" ئىمەش ئەو دووسى مانگەى سۆفى ھەمە ۋەيس ئەلئ شەپ ۋەستاۋە، ئەمان خستەسەر(۱۱)ى مارت سەيرمان ئەكرد تەۋاۋ ئەو رۆژانە دەرئەچىت كە خاۋمن چىرۆك ۋەسفىكردو، بەلام بە رستەيەكى بچكۆلانە خەمالاندنى رۆژەكەى ۋا لىتىكدۋاين كە ھەر چەند بگەين و بكوئين ۋەرز و كزەكەيمان بۆ نەدۆزرىتەۋە چونكە كە سۆفى ھەمە ۋەيس ئەلئ: "ۋا دووسى مانگە نەختىك ھەساوينەتەۋە.." ھەردوۋا بەدوۋاى ئەۋە ئەلئ: "زەۋى خەرىكە دەمئەكاتەۋە سەرى گەنم و جۆى لى بىتەدەرى". باشە لە كوردستانى خۆماندا ئەۋە چ ۋەرز و سەردەمىكە كە گەنم و جۆ سەرى دەرئەھىناۋە تازە زەۋى خەرىكە دەمئەكاتەۋە تا ئەوانە سەرى تىادادەربەيىن؟! لە گەرميانەكاندا پىش مانگى مارتەۋ لە قەلەمپەۋى(سلىمانى)پشدا كە لە دەم و دوۋانى بەشدارانى چىرۆكەكەدا ۋادەرئەكەۋىت شۆينى ئەو رووداۋانەبى، ھەرچى چۆنىك بى ناگاتە ئاخىر و ئۆخى مارت. ئىنجا ئەگەر دووسى مانگى شەپ ۋەستاندەكەى سەرى زمانى(سۆفى)ى لىدەربەكەين ئەبى بكاتە كام شەپ ۋەستاندن؟! نە ئەۋەى دوۋاى مانگى شوباتى ۱۹۶۳ ۋا نە ئەۋەى دوۋاى شوباتى ۱۹۶۴ ۋە ھەينەكەى دوۋاى ۲۹ى حوزەيرانى ۱۹۶۶ ۋە نە ئەۋەكەى ئەم دوۋايىەى دوۋاى بەيانە بەناۋابانگەكەى(۱۱)ى مارت ناگرتەۋە!.

د پىش ئەۋەى چىرۆكەكە تەۋاۋىيت بە ھەشت نۆ دىرپك، كاك كاوس باسى ئەفسەرىك ئەكات كە تۆپى ناۋە بە شاخەكەۋە ۋ ئەلئ: "بە دەستىكى دووربىنەكەى بە

چاۋىيەۋە گرتىبوۋ و بەدەستەكەى تىرىشى نىشانەكەى بۇ راستىنەكەىدە... بەرقىيىكى بىشومارمەۋە نەپانى: ئاگر "من وا ئەزانم لە چۆنىتى تۆپ ئاگر دانەكەدا خاۋەن چىرۆك كەۋتۆتە ھەلەيەكى يەكجار گەۋرەۋە چۈنكە ھىچ جۆرە تۆپىك بەۋشۈيەۋە ئاگر نادىرەت كە ئەۋ ئەلى بەلكو ئەفسەرىكى تۆپەۋان لەپىشدا يان بە چاۋ يان بە دوۋرىنىك سەيرى ئەۋ شۈينەكەت كە ئەيەۋىت بىنى بەنىشانەۋە، بۇ ئەۋەى بەپىي لىكەنەۋەى خۇى بزائى نرىكەى چەند دوۋرە ئىنجا بەپىي ئەۋ لىكەنەۋە و خەملاندەنى خۇى دىتە سەر تۆپەكەۋ لەۋى جىھازىكى پچكۆلەى تىادايە بە ەرىبى پىي ئەلەن(مىزولە)ى تۆپ چاۋىكى شوۋشە بە سەرەكەۋەبەتى و چەند خەتىكى لە تەنىشتى راستەۋە بۇ چەپ تىادا راكىشراۋە، ئەفسەرەكە دىت چاۋ بەسەر ئەۋ شوۋشەيەدا شۆرەكەتەۋە و دەستەكەت بە گىرپانى ئەۋ جىھازە بەپىي ئەۋ نەخشانەى كە لەۋەۋپىش سەيرى كىرەۋە و ناۋى شوپىن و شاخ و گوند و شارەكانى تىادايە و بەپىي ئەۋ خەملاندەن و لىكەنەۋەيەى خۇى و دوۋى حساباتىكى وورد كە بە تايەبەتى لە دانىشگاي ئەفسەرى و دەۋرە، تۆپەۋانىيەكاندا ئەۋخوئىرەت تۆپەكە بۇ ئەۋ شۈينەى ئەيەۋىت بەر تۆپى بدا نامادە و ئاراستەكەت ئىنجا خۇى لىئەداۋ ئەۋرات و ئەچىتە شۈپنىكەۋە كە(نىشانە)كەى لىدىاربەت تا بزائىت سەرەكە يان خوار، راستىنەكا يان چەپ و ئىنجا ئەلى: ئاگر.

۶. لە روۋى زمانەۋە تەنىيا دوۋ سەرنجى پچكۆلانەم ھەيە، يەكەمىيان كە ئەلى: "يەك دوۋ رۇز لاى كۆيخا ئەمىنەۋە، دەم و دوۋى چىشكەنەكەم" ئەگەر مەبەستى ئەۋەيە كە لە راي كۆيخا بگات ئەبى بلى: دەم و دوۋى تاقىنەكەمەۋە، ئەگەر مەبەستى ئەۋەيە دىاربەيەكى بۇ بەرىت و يان شتىكى بداتى تا نەختىك نەرمى بگات ئەبى بلى: دەمى چەشەنەكەم. دوۋەمىيان لە دوۋ شۈيندا ئەلى: (چاۋى گەپان) بەلەى مەۋە باشتر وايە بلى: چاۋى گىپا.

لايەنە باشەكانى چىرۆكەكە:

پىشەكى ئەبى ئەۋە بلىم كە دوكتۇر كاۋس چىرۆك نوۋسە، مىژوۋنوۋسىشە. ئەگەرچى تا ئىستا بە ۋوتار بىرۋراى خۇى بەرامبەر بە شۆرەكەى ئەم دوۋايەمان

نەنوو سىۋە بەلەم ئەتەنەن بىلەن چەند چىكىكى كەمى ئەو بىرۈپايەى لەم چىرۆكەدا دەربىرپىۋە وادەرنەكەۋىت بە بىرۈباۋەپىكى كوردپەرۈەرەنەۋە نووسىۋىتەىيەۋە و ھەر بەم پىۋانەىيە رۈوداۋەكانى پىۋاۋە. لەبەر ئەو لام وايە ئەگەر رۆژىك لە رۆژان مېژۋوى شۆرپەكەمان بنووسىرپىتەۋە، ھەندىك راي كاك كاوس ئەگەرچى لە دووتوى چىرۆكىكدا دەربىرپىۋە بەلەم ھەر بە چاۋى بايەخ سەپىرئەكرىت ئەگەر بىت و بە ووتار تا ئەوسا ھىچ نەلئى.

۱. سەرگەۋتى خاۋەن چىرۆك لەۋەدايە كە بەزۆر راپايەكانى خۆى نەسەپاندەۋە بەسەر بەشدارانى چىرۆكەكەدا بە تايبەتى سۆفى ھەمە ۋەيس كە ئەو قسانەى ۋەك ئاۋى رەۋان لە دلەۋە دىتەدەرى، ديارە زىرەكى خاۋەن چىرۆك ئا لىرەدا دەرنەكەۋىت و واديارە لەم رۈۋەۋە شارەزاي ژيانى كوردەۋارىيە چونكە(سۆفى) كە پابەندى(تەرىقەى نەقشبەندى)يە زۆرى عىبادەت و خوا ناسىنەكەى لە رۈۋى لىكەندەۋى قوۋل و راپەينان و رىازەى دلۋ دەروونەۋەيە، ۋەكو پياۋىكى دىيادىدەۋ خاۋەن تاقىكردنەۋە دىتە بەرچاۋى خەلكى و بەتايبەتى لادىيى.

خاۋەن چىرۆك، (سۆفى ھەمە ۋەيس)يەكمان نىشان ئەدات كە رۈوداۋەكانى ژيان بىكەتە كەرەسەى ئامۇزگارپىكردن و گىفتوگۆى. (سۆفى) نايەۋىت تەنەنەت بە(ئەلەى) كورپىشى يەكسەر بلى نابل لە بە شاخ ھەلگەرەنەدا پەلەبەكەيت ئەگىنا ئەكەۋىت و لە ناۋ ئەچىت، بەلكو بۇ ئەۋەى رېز لە قسەكەى بگىرپت و بايەخى پىيدىرپت جارى لە پىشدا تاقىكردنەۋەيەكى قوۋلى خۆى ئەگىرپىتەۋە كە چۆن لە لاۋىتپىدا ۋەك ئاسك لەم تاشە بەردەۋە بۇ ئەو تاشە بەرد قەلەمبازى داۋە و لە ئەنجامدا خزاۋە و دووسى مانگىك لەسەر گازى پىشت بۆيكەۋتوۋە، ئىنجا دوۋاى ئەمە پىلى ئەلئى: "تۆش ھەتىۋەكە گۆى لە قسەى باۋكى خۆت بگەرە ئەوسا دووسى مانگ لەسەر پىشت بۆى ناكەۋى".

چىرۆكنووس تۈانىۋىتى زۆر زىنگانە جىھانى تاقىكردنەۋەكانى(سۆفى) فراۋانتر بىكات و سۆفى ھەمە ۋەيس لە مەيدانى بىر كوردنەۋەى كوردانەشدا ۋا دەربىخات كە ھەر لە خۆپەۋە قسە ناكات و زمانى بە دلئەۋەيەۋ زۆر دوور ئەۋانپت كە ئەلئى: "بەس خابىكات ۋەستاندىنى ئەم شەرە تا سەربىت و كوردەكەش دەستخەپرۈ نەبىت" ئەگەر

كاك كاوس(سۆفى)يەكى وای بۇ چىرۆكەكى ھەلنەبزاردايە بۇمان ھەبوو كە بلىين لە مەيدانى ئەو قسانەدا كە پەيوەندى بە كوردەو ھەيە خۇى چۆتە چىرۆكەكەو ھەو خۇى ئەبىنرېت نەك سۆفى، ئەوسا ئەبو ھەكەم كورپەكى گەورە لە ھونەرى چىرۆك نووسىندا بەلام كە تۈانىۋىتى يەككىكى ھەكەم(سۆفى) بدۇزىتەو ھەو ئەو قسانە ئەبى ئافەرىن بىرى، چۈنكە ئەو راسىتى بى زۇرجار لە شۆرشەكەدا لادىيىيەكان ئەدى ھەر ئەو ھەندە ماو ھى چۈنە شارى بېوايە ھەندىك شەكروچا ھەلۈپەلى دەستكەوتايە ئىتر واپنەزانى دنيا خۇش و ئاسايەش، بەلام لەھەمان كاتدا زۇر جارېش مۇخىيەكى ھەكەم ئەمەلى ناو ئەم چىرۆكەمان ئەدى كە ئەو جۇرە لادىيىيەكانى بە كورت بىنى و ھەلخەلەتاو و دەستخەرۋەنەزانى و پىيوابوو كە ئەو كوردە بۇ ھەقەك ئەو شۆرشە بىرپاكرودە، بۇيە لەم چىرۆكەدا شىكى زۇر ئاسايە كە سۆفى بلى: "... كوردەكەش دەستخەرۋەنەبى وچى ئەوئ بىدەنى". ديارە دوكتۇر كاوس ھەكەم مېزوونووسىك دەورى ھەندىك لە شىخانى تەرىقە نەقشەندى لە شۆرشەكانى كوردا شارەزاو ئەزانى ئەو سەركردانە ھەكەم پياۋى ئايىنبوون كوردايەتېشان زۇر تىدادبوو بۇيە شىكى سەير نىيە ئەگەر(سۆفى)يەك كە پەيوەندىيەكى گىانى لەگەل ئەوانەدا ھەيە بلى: "... كوردەكەش چىي ئەوئ بىدەنى ئەگىنا... دەست ئەدەمەو ھەكەم مازەرە كۆنەكەم".

۲. دروستكردنى گرى و كوردەو ھەيە شۇنى خۇيدا بە ھونەرىك ئەزمىرېت خاۋەنى ئەم چىرۆكە تۈانىۋىتى ھەر لە ناو لىئانى چىرۆكەكەدا واتە(راۋەبەران) ئەو گرىيە دروست بىكات و لە دوۋايدا لە شۇنىكەدا كوردەيەتېيە ھەكەم ھەر لەو شۇنەدا تىبگەين بۇچى ئەو ناۋە لە چىرۆكەكە ناۋە دىسانەو ھەكەم ئەو پىمان بلى كە كورد كۈشتن ھەكەم راۋەبەران بەلاى دوزمەنەو ھەكەم خۇشبوۋا. دەبايە بۇمان ھەيە بلىين كە ھەكەم لە گرى دروستكردن و كوردەو ھەكەم سەركەوتوۋە لە ناو لىئانەكەيدا سەركەوتوۋترە نابى ئەو ھەشمان لەبىر بىچىت كە ناو لىئانى چىرۆك ھەروا شىكى ئاسان نىيە.

۳. كە دەست ئەدەنە چىاكەو پىادا ھەلنەگەپن گەتوگۈيەكى زۇر ساكار و ئاسايە ئەكەن. بەتايبەتى مەسەلەى ژن ھىنان بۇ(ئەلە) باسكە كە دەپەھاجار لەو شۇنەدا

دووبارە ئەبىتەۋەو ئەيكەنە پىخورى بە شاخدا ھەلگەپراندىن. باوكىك بى پىچوپەنا يەكسەر لەگەل كورەكەيدا ئەكەۋىتە گەتوگۆ و ئامادەيە ئەو كچەي بۆيەينى كە كورەكە دلىپۆيەو بەئىنى ۋاي ئەداتى بۆجىبەجىكردى كە(ئەلە) بە تەۋاۋى دلىيابى، ئەمە سەفەتىكى باشو راستى ناو كوردەۋارىيەو لە ناو ئەو جۆرە خىزانە بىفروفيلا ئەدا باۋە بەپىچەۋانەي زۆرەملى و كچ بە زۆر بەسەرا سەپاندىن و كوپ بە زۆر بەسەرا ساغكردىنەۋەي ناو زۆربەي خىزانەكانى دەرەبەگ و بۆرژۋازىيەكان.

(ھەناسەبەركى) و(بىانوۋى پىشووۋدان) و(ھەناسەي ساردى ھىلاكى قوۋتدان) و(قسە لەگەرودا تاساندىن و تف لە گەرودا ووشكوبون) ئەو دىمەنانەن كە لە سەرگەۋىنى ھەۋرازدا بەرچاۋنەكەون، بۆيە خاۋەن چىرۆك بە سەرگەۋىتوۋ ئەزانم لە گرتنى ئەو ۋىنە زىنداۋوانەدا بەكامىراي خەيال.

۴. بەلای مەۋە ئەدىبى خاۋەن بەھەرە ئەۋەيە كە بتوانىت خەيالى وورد بىكاتەۋەو رىستەو دەرپرېنى تازە دابەيىنىت نەك بەدىار دەرپرېن و رىستە ووتراۋەكانەۋە دۆشدا بىمىنىت ھەر كاۋىز بىكات و شتى ووتراۋ بىجۋىتەۋە، ئەگەر لەم گۆشەيەۋە سەيرى ئەم چىرۆكە بىكەين چەند رىستەيەكى ۋائەبىيىن كە(تەزۋى بەتام ئەخەنە ناخى گيانەۋە).

خاۋەن چىرۆك ۋالە(ئەلە)ئەكەت كە بەچاۋى خەيال(فاتە) ئەبىنى و(..... چاۋىك بەو سىنگە پەيدا ئەھىنى كە مەمكە ھەراشەكانى لە سەرى چاۋەرۋانى پەنجەيەكى نەۋسەنە تىرتىر ھەئىان گۆفەيت) ئەم رىستەيە نەك ھەر داھىيانىكە بەلگو ھەلگىرانەۋەيەكى سەرگەۋىتوۋانەشە، چۈنكە ئەۋەي مەن بىستىيتم تائىستا ھەر ئەۋە ووتراۋە كە پەنجە چاۋەرۋان و تىنوۋى ئەۋەيە كە لەمەمەك بىكەۋىت، بەلام ئەم بەجۆرىكى تر بۆى چوۋە ۋاي لە ئىمەكردوۋە كە ئەم بۆچوۋنە نۆيەمان لەۋە پى خۇشترىيەت كە تائىستا بىستراۋە، ئەم ئەللى مەمكە ھەراشەكان چاۋەرۋانى پەنجەيەكى نەۋسەنە بوون و تىنوۋى ھەلگۆفەين!! ئەم ھەلگىرانەۋە بەجىيانە لە ئەدەبى كوردىدا بوۋە و ئەبى، مەۋلەۋى ئەللى:

گۆل جون پروۋى ئازىز نەزاكەت پۇشان

بەفرىۋان چۈن سەپىل دىدەى من جۇشان

ھەردى ئەلئى:

ئەگەرچى ۋەك خەپالى من عەبا دەۋرى لەشىداۋە

لە ئەندام و لەش و لارى بلىندو پىكى ئالاۋە

كە ئەفسەرىك بەرامبەر سەربازەكانى بلى: (دەى بۇ مەشق) ديارە ھەموو خىرا
 ھەئەستەن و رىزئەبن. كاك كاوس نەپويستۋە ئەمە ھەروا ساكارانە بلى بەلكو ئەلئى:
 "ۋەكو كارخانەپەكى ئامادە ئەۋەندەى بەسبى دەست بە دوگمەپەگدا بەينى خىرا
 ھەموويان رىزبوون. ئەم رستەپە دىمەنىكى باشر و رىكوپىكتە و بە پەلەتر دەھىئىتە
 بەرچاۋ ۋەك لەۋەى بىۋتاپە: خىرا ھەموويان رىزبوون. دىسان لە شوئىنىكى تردا كە
 سى گوللە تۇپ بەدۋاى پەكترا ئەتەقىن و زەمىن ئەلەرزىنن و شاخەو شاخ و دۇلاۋدۇل
 دەنگ ئەدەنەۋە، ئەو گوللە تۇپە نەگرىسانەن كە پىنچ كەسەكە ئەكوژن و پەكىان
 لىدەرنەكەن. خاۋەن چىرۇك ھونەرمەندانە توانىۋىتى بۇ ئەو دەنگدانەۋەپە لە
 چىاپەكەۋە بۇ چىاپەكى تر بلى: "ۋەكو گەتوگۇپەكى خۇپناۋى بە پەك بگەپەنن"
 بىر كەرنەۋە لە دارشتى رستەپەكى ۋاخەپال و وورەكارى تىداپە، چۈنكە توانىۋىتى
 دەنگىك بىئىتە زەمان، يان ۋا لە ئىمەبكات لەو دەنگدانەۋەپەدا ئازارىكى تاپەتەى يان
 گەتوگۇپەكى خۇپناۋى بەينىتە بەر چاۋى خەپالمان.

کتیبی شانوی سالار

ههولیر-۱۹۹۹

شەوێك لەتەك خەونە ئەرخەوانییەكەى(نالى)دا

ئێوارەیهكى درەنگى رۆژى پێنج شەممەى(۹ى ئەم مانگی نیسانە، چوومە هۆلى نواندى ئەكادیمیەى هونەر لە بەغدا، بۆ بیینی(نالى و خەونێكى ئەرخەوانى) لە نووسین و دەرھێنانى كاك(ئەحمەد سالار) تیپى(شانوی سالار)ى سلیمانى پێشكەشیان ئەکرد. شانۆیەكى بازەنەى لە ناوەراستی هۆلەكەدا، خەلك بە هەرچواردەوریدا دانیشتبوون، لەبەر جەنجالى، ژمارەیهكى زۆریش بە پێوە وەستابوون، كات گەشتە حەوت و شتیك، پووناكى نەختیك كزكرا، تەپلیك ووردە ووردە دەستی پێكرد، زۆر لەسەرخۆ، بەھیمنى و بەھیورى، بەرەو هەوارى خەونە ئەرخەوانییەكەى(نالى)ى بردین.

بەراستی خۆشم نازنەم چۆن لەو ئاو و هەوايەو پەلیگرتەم و وایلیكردم خەونە ئەرخەوانییەكە شتیكى ئاسایى بۆ لەبەرچاوم، پووداوەكانیش وەكو بەسەرخۆم ھاتبن وابوون. بۆیە كە ئەكتەرەكان ئەیانووت: "ئەم خەونە ئەرخەوانییەى(نالى) ئیمەو ئەو و ئێوە دەژینیتەو" من لە ئاستى خۆمەو هەستم ئەكرد كە دەژیمەو. خۆم لە ناخى خۆمەو ئامادەى ئەو ژيانەوھەبەبووم، دەنگى ئەكتەرەكانیش ئەوھەندەى تر تیزیان ئەكردم و ئەیاندام لە ھەسان.

لە تەختى سەمتورەكەى(سەمتور ژەن)دو، ئاوازیك ھەستا، لە چاوترەكانیكدا بە دنیاى ئەو خەونەى ئاشناكردم و وامنەزانى لە ناو مالاكەنى(خاك و خۆل) و دەشتى شارەزور و كۆلانەكانى سلیمانى دام(حەبیبە)ى خۆشەویستى نالى، لە چاوى من و سەیركەران و تەنانەت(نالى) خۆشیدا، سات بە سات گەورەئەبوو، تاواپلێھات ھەموو نازداران و ناسكانى گرتەو، كۆر و كالانى گرتەو، خاكى گرتەو، حەبیبە كە(ھەم

طىب وھەم طە بىيە) لەو شانۆگەرييەدا بوو خۆشەويستى ھەمووان بۆيە بە ھەموو ھەزيانەو ھەپلەيان بۆ کوتا.

لەشكرى رۆمى وەكو گىزەلۆكەيەك خۆيكرد بە خاكى بەبەدا، ھەبىبە ھەبىبەى خەونە ئەرخەوانىيەكە ھاوارى لى ھەستا چونكە ئەيزانى وەيشومەى شومەن، زيان كارو دل رەقن، دەست لە ھىچ ناپارىزن، (سالم) وەنى(رۆمى ئەوئەندە شوومە لە شەخسىش دەخەن زەرەر) لىردە ئەبى ئەو بەللىم كە ھونەرمەند، ھەر ھونەرمەندىك بى شاعىر، وینەكەش بە فلچە و رەنگ، دەرھىنەر بە خەيالى بەرزى خوى و يارىدەى رپووناكى و ئەكتەر و كەلۆپەلى بپويستەو، كە دەنگ بلاقوبۆو و ووتيان: "رۆمىيەكان ھاتن!!" گلۆپەكان كوژانەو و داگىرسان و كزبوونەو، دەفەكان بەرزكرانەو و لەرزىن، وژەوژو دەنگىكى گىزەلووكە ئاسا ھەستا، سامىكى خستەدلەو و دىناى تاريك كرد.

ئەمە ھەر تەواو لەو وینەيە دەچىت كە(سالم) بە ووشە كىشاويىتى. وینە شىعەرييەكە لای(سالم) و لای(ئەحمەد سالار) و ھاوکارەكانى ھەر كەسەيان بە شيۆەى خوى، ھاتنى رۆمىيەكانى، وەك گىزەلووكەيەكى سەر و دلقورسى كەرو ناخوشى، دىتە بەرچاو بۆيە(سالم)يش بۆ ھەمان ھاتنى رۆمىيان ئەلئى:

لیم گەرىن با گۆشەگىرىم دەستە ئەزنى كەف زمان

گىزەلوولەى باى نەدامەت تارى كرد سەفەحەى جىهان!

دواى ئەو(دەرھىنەر) ھونەرمەندانە بەراوردىكى سەرپىيى رۆژانى رۆمىيە داگىرکەرەكان و رۆژانى لەوەوبەرئەكا و لەسەر زمانى ئەكتەرەكان شىعەرەكەى شىخ رەزای بىرى سەيركەران دىننەتەو:

لە بىرم دى سلىمانى، كە دار الملى بابان بوو،

نە مەحكومى عەجەم نە سوخرەكەشى ئالى عوسمان بوو.

لە(نالى و خەونىكى ئەرخەوانى)دا، كاك ئەحمەد سالار لە سەفەرەكەى نالى،

پىشەھاتنى رۆمىيان دواو.

بۆ ئەم مەبەستە سوودى لە ووتارە ناپايەكەى(پىرەمپرد)ى شاعىر وەرگرتوو كە چۆن لەگەل بەرىكەرانىدا، دەچنەلای شەخسەكەى(وەيس) كە ئەوسا لە دەرودەى

شاربوو. لەوئى دوعا خوازى ئەكا و ئاۋرېك لە سلىمانى و چياوچۆلى ئەداتەو ئەوئى لە رووى دەرھىنانەو ھونەرە ئەومىيە كە(سالار) يەكسەر ئەم چوونە لاى شەخسى(وھيس)ى بە گۆرانييە فۆلكلورىيە باوەكەى سلىمانى و دەوروپەرييەو بەستۆتەو، ئەكتەرەكان ھەر بە ئاۋازمباوەكەى خۆيەو دەنگى لىھەل ئەبىرن:

بابچىنە سەر(وھيس) وھيسى خۇمانە

لە(وھيس) ئەپرسىن، خەتاي گاممانە

بەمە شانۆگەرييەكە خۇمالىبوو، ھونەرەكە بالاتر دەبنواند چونكە بىرەومەرييەكان و شۆيئەكان و گۆرانييە فۆلكلورىيەكان و حەبىبەو نالى و خەونە ئەرخەوانىيەكە ھەموويان وەك پاسارى لەسەر تاللىكى پىرشنگى چاۋى سەيركەران ئەنىشتنەو و رېك دەچوونە پال يەك، ھىچ نارېكى و لەيەك نەچوونت رەچاۋنەدەكرد.

دىسان وەكو پىرەمىرد لە ووتارەكەيدا بۆى چوو، نالى كە لاى(وھيس)ەو كەوتەپى دواۋاپى لە شار و شاخ و كىو و بەرپىكەرانى داىەو ھەموو چاۋىكى پىادا گىپران نەى ئەزانى كە ئەو دواچاۋپىداگىپرانە و ئىتر نايان بىنىتەو(تايەومى نەفخى صور).

(ئەحمەد سالار) ھەلۆيستەكەى ھەروا رووتوقووت بەجىنەھىشتوو، توند بە گۆرانييەكى باۋى ئەم سەردەمەى ئىستاۋى يەستۆتەو شەتكى داو، بۆ ئەوئى بە مەبەستى(نالى و خەونىكى ئەرخەوانى)يەو بەستىتەو، ھاتوو ووشەكانى گۆپىو، بەم گۆپىنە كارىكى باشىكردوو، چونكە ئەگەر واپنەكردايە گۆرانييەكە لەگەل مەبەستەكانى دىكەدا جووت نەدەبوو، ئەوسا نەدەچوو سەر تاللىكى پىرشنگى چاۋى سەيركەران و پالى نەئەدا بە پال پاساريەكانى دىكەو. ئەكتەرەكان لەسەر ئاۋازەكەى(حەمەى ماملن) بەيەك دەنگ دىيان ووت:

كۆچى نالى كۆچى سوورە مامە خەمەى شارمەزوورە

راستە نالى مامە خەمەى شارمەزوور و ھەمووى شارى شارمەزوورە.

بۆيە لە ئاۋارەيشدا ئەيووت:

قوربانى تۆزى رېگەتم ئەى(بادى)خۆش مروور

وئى پەيكى شارمەزا بە ھەموو شارى شارمەزوور

بەئى رۆمى بەتەختوبەختى خاكى بەبە شادبوون ئەيان ويست لە خەلگى بگەيەنن
 كە هيچ نەبوووە نە(با) بىنراووە نە(باران)، كار بە دەستانى پيشوو جىگايان
 ھەرزەنىرە، ئەوئەندە ھەيە ئەوان پويشتوون و عەبدوللا پاشاى عوسمانلى و دەست
 ودايەرەى ھاتووتە شوئينان، بەلام ئەو قسانە نەدەچوونە گىرفانى كەسەو،
 تەنانەت(جارچى)ش كە جاريدا بە شاردادو بانگى بوونە(موتەسەرف)ى عەبدوللا پاشايدا
 بەگوپى ئەو خەلگەدا بە گالتەپيكردن و لافرتيەووە بانگيدا ھيشت و جاريدا، چونكە
 دەيزانى نەخۆى و نەكەس برپوايان پى نىيە. ئەو فۆلكلۆرى كە ئەئى:

خانەقا و حوجرە و ھەسارم، بۆتە موئكى رۆمىيان

رەمى رۆمى ھەر زەلىلى، دوور لە سوئتانى جىهان

ئەئىم ئەم فۆلكلۆرە ھى ئەو سەردەمەيەو لەو ساو ھەيە(دارى شىخ ھەباس)يان
 برى، دارى پىرمەسوور لەخەم و مەينەتدا(پىرو ئىفتا دەتەن)بوو.

چاو برابوووە ئەكتەرەكان، گوئى بۆ ئاوازی دەست و پەنجەى سەمتور ژەن
 ھەئىرايوو. ئەمانويست لە خەونە ئەرخەوانىيەكەى ئاليدا بىخەملىنن، تىبگەين،
 ئەكتەرەكان بەيەك دەنگ و يەك سۆز، چوارچىوہەيەكى پرۇپوختيان بۆ خەونە
 ئەرخەوانىيەكە دروستكرد، چونكە ووتيان خەونى ئالى بە تەنھا ھەبىيەيە و ھەبىيە
 دلدارە، ھەبىيە گوئيەكە ھەزاران گوئى گرتووە كاك(نەھرۆ سالىح) كە دەورى(ئالى)ى
 ئەبىنى. شىعرەكەى(ئالى)ى ئەخويندەو و دەيووت:

(يارى من تەنھا گوئيەكە سەت ھەزارى گرتووە).

ھەبىيە، پەپوولەيەكە خەم خۆرى گولانى باخى نىشمانە، بۆيە ئەكتەرەكان سى
 دەف لەسەربالى راست و سى دەف لەسەر بالى چەپى دا ئەنن، لىپرسراوى رپووناكى
 تيشكى گلۇپىكى بەھىزئەگرىتە بال و رپووى ھەبىيە، دىمەنەكە پەپوولەيەك
 دەردەچىت لە جياتى دلى سەددل ھەيرانى ئەبى، بۆيە منيش لە جياتى جارى،
 سەتجار ئافەرىنى(دەرھىنەر)م كرد.

ھەبىيە پەلكە زىرپەنيە بۆ ئاسمانى كوردەوارى، بۆيە ئەكتەرەكان دەفەكانيان
 كەوانەبى لەسەر سەرى ھەبىيە راگرت، رپووناكى نەما، لە پر تيشكىك ئاراستەى سەرى

حەبیبەگرا، پەلکە زۆرپەنەيەك دەرجوو وەك پەلکەزۆرپەنەكەى خەيالى رەنگاورەنگى گۆران:

پەلکە زۆرپەنەى پاش بارانى زۆر

چەماوەتەو بەرامبەر بە خۆر

لێرەدا، لە دلى خۆمدا ئافەرىنىكى گەرمى نووسەر و دەرھێنەر و لێپرسراوى پروناکیمکرد، چونکە حەبیبەيان کردە پەلکەزۆرپەنەيەكى رەونەقدار و ھەميشەيى ئاسمانى خاکەكەمان.

دوايى پيھيانانى شانۆگەريى نالى و خەونيكى ئەرخەوانى، دوايى پيھيانانىكى ھونەرانە و داھيانانىكى لياھاتووانەبوو، حەبیبەى خەونە ئەرخەوانىيەكە ژان ئەيگرت، ئەكتەرەكان بەيەك دەنگ ئەيان ووت: "ئافرەتەكە ژان ئەيگرت، وازيى ليايىن باھەزاران منداالى بىي".

رەشپۇشىكى جىھانى چوارەم

ھەلسەنگاندن و رەخنەكارى

كە كورته چىرۆكەكانى ناو (رەشپۇشىكى جىھانى چوارەم)ى كاك (مستەفا سالىح كەرىم)م خويندەو، چەند تەكنىكىكى نوئ و ھونەرى چىرۆكنوسىن و دەستخستە سەربىرىنى قوولم ھاتە پېش چاو، ديسان سەيرم كرد كە كاك مستەفا پالەوانانى كورته چىرۆكەكانى ئەبىنىئ و ايان گەتوگۇ پىئەكات، ايان ھەلسوكەوت لەگەل ئەكات كە ببىتە پالېشت و ياريدەدەرى ئەوانەى ئەيانەوئت لە دەروونى ئەو پالەوانانە بگەن و دەست بگە بە شىكردنەوەى دەرونى). ئەمەش شتىكى سەير نىيە چونكە (خزمايەتتەكى زۇر نزيك لە نىوان شىكردنەوەى دەرونى و ئەدەبدا ھەيە، ھەردوكيان بە دواى راستيدا ئەگەرپن، ھەردوكيان بايەخ بەو ھىزانە ئەدەن كە پال بەو مەرۇقەوە ئەنن).

لەبەر ئەمانە لە دلى خۇمدا بىيارم دا كە ھەليانسەنگىنم و بەپىكى تواناى خۇم لەرووى رەخنەكارىيەوە لىيان بدوئيم.

خۇيان چۇن رىزكراون ھەر بەو پىيە لىيان ئەدوئيم، تكام ئەوہيە كە خوينەرى بەرپز يەك بەيەكى ئەو كورته چىرۆكانەى خويندبىتەوە ئىنجا دەست بداتە ئەم نووسىنەى من، چونكە ئەگەر وانەبىت لە يەكتراگەين، شاينى باسە كە ھەوئى ئەوە ئەدەم ئەم نووسىنەم كورت بنووسم و ھەتا بتوانم بىگوشم.

ل (باومرنامەى لەدايك بوونى گوئيك)

پالەوانانى ئەم چىرۆكە سى كوردن روخاويك و نەبەزىك كە رۇژىك لە رۇژان ھەرسىكيان خۇيان لە يەك بەنديخانەدا ئەبىننەوە!!

دیارە نەبەزەكە رینگای خۆی گرتوووە دلداری لەگەڵ بیروباوەری خۆیدا ئەكات و هیچ باکی نییە و باجی ئەم كارەى جییه ئامادەیه بیدات، هەرچی هەڵخایسكاو كەیه هەردوو كۆنەگوێی خۆی ناخنیووە وائەزانیت ئەو درۆیهى خۆی پێ خەلەتاندوووە خەلكیشی پێ ئەخەلەتیت، بەلام كۆل (رووخاوە) كەیه كە لە ناخی دەروونیدا شتیكەو بە رووالەتیش شتیكىتر، لەلایەك تووشی نەخۆشیی پاراپی و لە لایەكى ترەووە شەخسیەتى دوولەت بوو، هەر لەتەیان لە ئاشیك ئەكات... (ئەحمەد لە پوورە هەنگى سەریا، هاتوچۆی بەسەر تۆلەمارى دوودلیى خۆیدا ئەكرد) .. پوورە هەنگەكە برپاریكى یەكسەری تێدانە دەگیرسایەو (ئەوئەندە سەرت قالە نازانى شتەكانت لەكوێ فرێ ئەدەیت) (بە ددان نینۆكەكانى خۆی ئەفرتاند...) (...ووشەى چ برپاریكت دا؟ هەزار هەلبەزودابەزى بەدلى دەكرد) (دوو دەنگى جیاواز هاوارى لێئەكرد) (ئەحمەد دوو ئەحمەد بوو).

ئەگەر بە وردى وەك هاوڕێیهكى دێرىنى كاك مستەفا لەیهك دوو چمكى ژيانى وورد بېمەووە زوو ئەگەمە ئەوێ كە (دلێر) ئە هەندێك روووەو رەنگ دانەوێ كاك مستەفا خۆیهتى، چونكە ئەم هاوڕێیهكى گيانى بە گيانى حەسەن تۆفیقى جوانەمەرگ بوو، كە حەسەن لە ئاوارەیدا بە نەخۆشیی وەناق مرد، كاك مستەفا زۆر بۆی پەڕێشان و پەڕۆش بوو، دواى چوار دەى تەموزى ١٩٥٨، بەماوەیهكى كەم (زەرەى زنجیر)ى بەوێنەیهكى گەورەى (حەسەن)ەو، بلاوكردهو، واتە یەكەم هەل هەلكەوتوو بۆ یادى ئەو قۆستەو، بۆیه كە ئەلێ (دلێر) لە خەو یا حەسەن تۆفیقى جوانەمەرگی بىنى،) من یەكسەر كاك مستەفا خۆیم هاتەپێش چا، بەتایبەتى كە چەند جارێكیش لە ژيانیدا زیندانى دیو.

با لە رووى داھێنانى رستەى نوێى پەر لە ناوەرۆكى خەستوخۆلەو، سەپربكەین، ووشەىوا ئەبىنین لە رستەدا كە بە پانى و درێژى و قوولییانەو، تەزوى سەپر سەپر بە لەشدا دین، وا لە خۆینەر ئەكەن كە چەند جارێك سەرنجیان بىدات، (لەزیندانىكا كە دەرگا و پەنجەرەكانى لە دیوارەكانى وەرزبوون...) (لە زیندانىكى تارىكد، كە تیشكى خۆر بە دزیشەو خۆی پێدا نەدەكرد،) جارى وا هەیه (تەنیا) وشەیهك لە لای دوو

دەستەى دوژمن بەيەك، دوو ماناى پىچەوانە ئەدات، چىرۆگنوووس لە بەرگىكى جواندا ئەمەى پىشانداو. ئەوۋى لە زىنداندا دلپىر ئازار ئەدا پىي ئەلئى: "ئەمە حالە ئىۋەى تيان، ئاوا رىسوا بوون." كەچى ئەو بە خەيال (تريفە) پىي ئەلئى: "دلپىر نەكەى خۆت رىسوا بىكەيت". واتە (رىسوا)ى كاپرا (رىسوا)يەكى تىرى بىرئەخاتەوۋە كە ئەبىتە پالپىشتى خۆراگرتنى، "ئەو ئەيەۋى بە (رىسوا)ى خۆى ئەم بىرۋىخىنى كەچى نازانىت كارتىكردنەكەى ھەر تەواو پىچەوانەيە.

كابراى چەتەل ئەلئى: "ھابخۆ ئەو دەردت بى ئەلقە لە گوئى..." كەچى ئەم بەو ووشەيەدا بە خەيال تريفەى دىتە بەرچاۋ و پىي ئەلئى: "دلپىر، با ئەم ئەلقەيەت پىشكەش كەم بۆ يادگار و لەبىرت نەچم..."، بەم خەيالە خۆشەوۋە ئىتر دلپىر چۆن خۆى ئەدۋرپىنى!

ئەمەۋى بە دىمەنى (عەبدوللا) ھەئخلىسكاۋەكى ناۋ بەندىخانە دوايى بەم نووسىنەم بىنەم، دىمەنىكى سەيىرە، لە بەندىخانەكە بەنچەكە بەرى ئەدات، بە تەماى خانوۋ مۇچەزۇربوون بوو، بۆ رىش چوو، سەئلىشى نايە بانى، وا ديارە نازانىت كە كىرپارەكەى ھەر ئەوۋەندە ئىشى بىيەتتى تا ئىشى خۆى پى جىبەجى ئەكات و دوايى ۋەك خۆپىيەك بەرەللەى ئەكات و رىسوا ئەبىت، لىرەدا ئەبى عەبدوللا نەختىك لە شىعەرەكەى (بىكەس)ى شاعىرى بىتەوۋە ياد، لەگەل جىاۋازىيەكى زۆردا، بىكەس بە ناۋى مىللەتى كوردەوۋە بەرامبەر ئىنگىلىزە داگىر كەرەكان ئەم شىعەرە ئەلئى، بەلام عەبدوللا بە ناۋى خۆيەۋەو بۆ خۆى، لەگەل گۆرپىنى (۲۷) سالە بە (ئەمە چەند سالە) دەرەق بە ھالى خۆى:

ئەمە چەند سالە من ئەرمەتتىنى

بە فرۋىشان ئەم خەلەتتىنى،

رۆزى نەۋەيىكەم ھەلئەپەرپىنى،

كە ئىشت نەما ۋازم ئى دىنى...

گوناهەم جىبوۋ بەم دەردەت بىردم

بۆچى بە ناھەق ۋا سوۋكت كردم!!

۲- (سى ۋېنە و پېۋارېكى ماندوۋ)

ئەم كورتە چىرۋەكە بە رۋالەت خەۋزپانىكە، بىر كىرەنە ۋە يە لەسى جۇر خۇشەۋىست و گىتوگۇ لەگەن ھەريەكەياندا تاۋەكو چىرۋىكنووس ووتەنى: "بەشەكەتى دەچىتە باۋەشى خەۋەدە".

تۆ با بلىين ئەو سى ناۋە ھەريەكەيان جۇرە ھەئسوكەۋت و رەۋشت و فەلسەفەيەكى لە ژيانيدا ھەيە، كاك مستەفا لەگەن ھەريەكەياندا بە جۇرىك ماملەي بوۋەدە بەپىي جۇرى پەيۋەندىي و ئاشنايەتىي ئەۋسايان رازو گلەيى ئەكەن. دۋاي ئەو ھەموو كارەساتانە كاك مستەفا ھىۋاي ھەر ئەمىنىت و (لەگەن چاۋ بىرپىنە دۋا رۇزا) چىرۋەكە تەۋاۋ ئەكات.

زۇرجار دلدارى لەگەن بىرۋاۋەردا خەست و خۇلتىر ئەبىت ۋەك لە دلدارى و خۇشەۋىستى لەگەن كچىكدا، بۇيە لە ناۋاناي ئەو كچانەدا، ھەريەكەيان بە پىي ھەئسوكەت و رەۋشتيان بۇيە لە ناۋاناي ئەو بىرۋاۋەرانەدا بە ناۋي كچانەۋە ھىچ جۇرە نەشازىيەك نابىنم لىرەدا پالەۋانى كورتە چىرۋىك يەقدانەۋە چىرۋىكنووس خۇيەتى.

لە ئاخىر و ئۇخىرى چىلەكاندا (گىلاس)ى بە رەنگە ئالەكەيەۋەدە چۈۋ بەدلددا، ھەر لە ھەمان كاتدا لە (پىرەنگ)ىشەۋە نىزىك بوۋە ئەۋىشى چۈۋ بەدلددا، چۈنكە ھەردۈكيان ۋەك سىۋىك ۋابوون و كرابوون بە دوۋلەتەۋە، يان ۋەكو خۇي بە پىرەنگ ئەئىت: "خۇشەۋىستىم لەگەن گىلاس لەناۋ خۇشەۋىستىي تۇدا تۋابۋەدە" لە بىنەپەتتا دوو كچى ۋەك يەك بوون، ئەۋەندە ھەبوۋ بە پىي ئەو رۇژگارەۋ بۇ سەردەمىكى كەم خايەن (پىرەنگ) لە (گىلاس) زىاتىر دەرئەكەۋت و زۇرتىر بەسەر دەمى خەلگەۋەدوۋ. ھەئسوكەۋت و رەۋشتى سىيەم بەلەي كاك مستەفاۋە لە كچىكى پىرچ زەردا بە ناۋي (يادگار) ۋەدە خۇي ئەۋىتىن، خەلگىش ھەر واپان ئەزانى كە (يادگار) رەنگى زەردى لاپەسەندىرەۋ كىرۋىتى بە درۋشى خۇي. دىيارە ئەم (يادگار) ھەش ھەر لە چىلەكاندا سەرى ھەلداۋو، ۋەكو بەقسەكانى چىرۋىكنووسدا دەرئەكەۋىت، ئەم پەيۋەندىيەكى ئەۋتۋى لەگەلدا نەبوۋە، تەننەت لاي پىرەنگ پاكانە بۇ ئەۋ ماۋەيە ئەكات كە لە

ناۋەراستى ھەفتاكاندا نەختىك لە (يادگار) نزيك بوۋەۋە، ۋەكو خۇي ئەلئى: "بىرۋات بى، مەسەلە نە (يادگار) بوۋ نە پىرچى زەردى، شتەكە زۆر لەۋە گىرنگىر بوۋ، باخچە خۇشە پىر لە درەخت و گولۇگولۇزارەكەي مالى يادگار، دوشمنان دەۋرىيان دابوو، چاۋيان تى بىرېبوو ... ھتد) لئىردە چىرۋىكنووس باخەكەي ھەر بە باخى مالى (يادگار) دانائە كە بەلاي مەۋە باخى ھەموۋانەۋ نە ئەبوۋ بىلئى "غىرەتم قىبوۋلى نە كىرد بە بەرچامەۋە، باخەكەيان پى شىل بىكرى... ھتد"، بەلكو باخە رازاۋە دلىگرەكەي ھەموۋان گلەيى و مشتومپەكەي چىرۋىكنووس لەگەل يادگاردا واتە (يادگار) پىرچ زەرد، گەرم و گورى و قىسەي لەروۋى زۆر تىدادىيە ^(۱)، يان راستىر بلىنم چى لە دلئادىيە ئەيلىت، دواچار ئەلئى: "ئەمەۋى پىر بە سىيەكانم ھەۋاي پاكي بىگەرد ھەلئىزم، ھەۋاي ژيانەۋەۋ سەركەۋتن، ھەۋاي بىردنەۋەيەكى نوئى دۋاي چەند جارېك دۇراندن".

با سەرلەنوئى چاۋىكى تر بەم كورته چىرۋىكەدا بىخىيىنەۋە.

كانتىك كە ئەلئى: "... شەۋىكى سەيىرە لەۋ شەۋانەيە كە لە بىرناچنەۋە، ئەبى خەۋ لە كوئى بى؟". خۇي ۋەلامى پىرسەكەي خۇي ئەداتەۋە "خەۋ ئىستا مىۋانى ئەۋانەيە كە دەستيان لەملى ئەۋ گولە باخە نەزاكاۋانەدەيەۋ بە مژىنى شەرابى لىۋيان مەست بوۋن، بىزىسكى كارەباي گۆي مەمكە قىتجەكانيان لە سنگيان كەۋتوۋەۋ سىرى كىردوۋن، بەدەم نۆشىنى گولۋى گولۋى ئالەۋە خەۋبوۋە بە مىۋانيان" مەن دەنگى ئەۋ ۋەلامە لەسەر دەمى رىبۋارىكى ماندوۋ، خۇش نايەتە بەر گولۋى، ئەمە كارتى كىردنى (دلئادى كچى تازە) ^(۲) چاۋى يەكەمى (رازى تەنبايى) تەۋاۋ پىۋەدىارە، بەلام ئەم زۆر پىيى لى ھەلپىۋە، ۋەشەكان روۋتو قوۋتن. پالەۋانەكە كە رىبۋارىكى ماندوۋەۋ بە دەست ئەۋ بىروباۋەرانەي كە لە (گىلاس) و (پىرسنگ) و (يادگار) دا خۇيان ئەنۋىتن و چاۋى (دۋاي سەعات يەكى پاش نىۋەشەۋ) ناچىتەخەۋو خەۋى ئەزىپت. ئەۋ خەيالە تۇخەي لى نايەت، ۋەكو ئەۋ ۋشانەي بۇ داتاشىرايىت ۋا دىنە بەرچاۋم، ۋەكو زۆر لە خۇكىردن و

^(۱) بەرامبەر ئەۋ گلەيى و مشتومپە رايەكى تايبەتيم ھەيە، كام مستەفا لە كورته چىرۋىكى (قەلەم) پىشدا گەۋرەتەۋە سەر ھەمان گلەيى لەۋىدا مەنىش راكەي خۇم دەرئەبىرم ۋەك ۋەلامىك بۇ ئەۋى و ئىرە.

^(۲) (ئەم دلئى ۋەك بىتپەرسىتى روۋ ئەكاتە چاۋەكەت)

فسه تیترنجانندی تیادابیت وایه. کوردیهکهی ئه مهوی بلیم ئه مه له خه یائی یه کیکی تر
ئه حییت نهک ریباره ماندوو شهکه ته که ی خومان.

له رووی زمانه وه ئه م سه رنجه م هه یه (ریگای ژیا نی به کوچک و که لهک و درکه زی
چاند)^(۱) (چاند) بو گوچک و که لهک نابیت. له شوینیکی تردا (۳۱) ئه لی: "چونکه
هه ندی فسه کار له می شک و ده روون ئه کات"، له به ره ئه وه ی (هه ندی) له کوردیدا له
یه کیکی زیاتره، ئه بی ته (کو ئه و جا ئه بی بلین (ئه که ن) نهک (ئه کات)).

۳. ژیه مو

ئه م کورته چیرۆکه دهق چمکیکی ژیا نی سالیکی خاوه ن چیرۆکه. که له پیناوی
(شهوبو) دا دابوو یه چیا و چۆل. (نازادی) ش له و وشانه یه که له خۆ شه ویستیدا خه لک به
ئاره زووی دلی خۆی ناوی ئی ئه نی ت ئه ی بوچی چیرۆکنووس هه قی نه بی ت ناوی
(شهوبو) ی ئی بنی مه سه لا. له سالی ۱۹۷۶ دا، له شاری (رومادی) له و بیابانه دا نووسی ویتی،
دوای ئه وه ی وه کو خۆی ئه لی "ئه م جاره یان له توانا مه بوو به شهوبو شاد به م" دیاره
ئه و رۆژانه، دوای به شهوبو شاد نه بوون پشت شکاوو زامی برین نوئ بووه، ئه گه رچی
دوایی چیرۆکه که به وه ده هی نی ته وه که رۆژیک دیت ده ست له ملی (شهوبو) بکات و
دنیایه له و رۆژه.

چیرۆکنووس ته کنیکیکی نوپی لی ره دا به کاره ی ناوه، به ستنی چه ند چمکیکی ژیا نی
خۆی به ژیا نی پاله وانی داستانیکی (بابلی) یه وه، شکانده وه به ستنه وه ی روودا وه کانی
خۆی به روودا وه کانی ناو ئه و داستانه به شیوه یه که ئه قل بیگریت و ریک و ره وان
بروات، وا خوینهر به لای خۆیدا رابکی شی ت که ناچار بی ت چیرۆکه که ته واو بکات،
ره نگه بووتریت خۆ شه ویسته کانیان جیا وزن، ئه ویان (عیش تار) و ئه میان (شهوبو) یه،
دیاره ئه و (شهوبو) یه ی چیرۆکنووس مه به ستیتی، له وه لامدا ئه ئیم: هه ردوکیان دلدارن
ئه ویان عاشقی (عیش تار) بوو، ئه میان (نازادی)، خورپه و ته په ی دلیان یه که، قوربانی و
ده ست له خۆ شتیان یه که، (عیش تار و شهوبو) هه ردوکیان ئاواتن، ئاواتیش پبویستی
به خوینی جگه ره یه، سه یری ئه م پیکه وه به ستن و سه ری روودا وه کانی هه ردوولا

(۱) ره شویشیکی جیهانی جواره م ل ۲۵

بەيەكەۋە چەسپىرىدە بىكەن... تەمۈۋى شۋان گىرۋىدى چاۋى عىشتارە، ئەمى دىلدارىش (ھەر تەنبا ناۋى شەۋىۋ بېيىنرايە تەۋۋو بە ھەمۋو ئەندانى لەشيدا) ئەھات، تەمۈۋ خەۋى نەما چاۋى ئەبىرپە ئەستىرەكان، ئەمىش لەگەل ئەستىرەدا كەۋتە چاۋشاركى، تەمۈۋ كە توۋشى عىشتار ئەبۋو، زامانى لال ئەبۋو، ئەمىش كە (شەۋىۋ) دى ھەرچى ۋوشەپەكى ئامادەكرىۋو كە بىلىت پىچىپچىۋون و بۈۋنە يەك ۋوشەۋ لە دەمى دەرچوۋ.

ئەم جۈرە تەكنىك و بۆچۈنە، چىرۋك لە قاۋغەكۈنەكەى جارانى رزگار ئەكات. رادەى رۆشنىرىى چىرۋكنۋوس پىشان ئەدات.

ئەۋە دەرەخات كە خۇيىندەۋەۋ مۇتالا لە ھەر مەيدانىكى زانىست و ئەدەبدا بىت، زەمىنە بۆ بەھرەۋ ھەلگەۋتن و سەلىقە خۇش ئەكات.

تەمۈۋ لە يەكەم رۆزى مانگى نىساندا لە ۋولاتى ھات و نەھاتەۋە گەپرايەۋەۋ (ھەمۋو جەماۋەر بەبۇنەى گەپرانەۋەى تەمۈۋى خۇشەۋىستىيەۋە بەشدارىى ئاھەنگىپرانىان كىرد) ئەمىش سالىكى بەسەر بىرەبۋو، چاۋمىۋانى چەپكە گۈلىك بۈۋ بىباتەۋەۋ بىدا لە سەرى شەۋىۋ گەپرانەۋەكەشى ھەر لە دەرۋەبەرى نىسانداۋو، بەلام چۇن گەپرانەۋەپەك يەككە خاكى ژىرپىى ھەرس بىنى، ئەبىى ھالى چى بى.

لە دۋاى ئەۋ شەكەتى و شىپىزىى و دىلشكاۋىيە، دۋاى گەپرانەۋە بەر تىروۋانچ و سەرزەنىشتى ئەم و ئەۋىش ئەكەۋىت، لەناۋ ئەم دۋوناگرەدا، توۋشى ھالەتىكى دەرۋونى دەبىت، ھەلئەچىت و يەخەى ئەۋانە ئەگرىت كە تىرى تىئەگىرن و تانەى لئەئەدەن.

ئەگەر ئىستا چاۋىك بەۋ گەپرانەۋەپەدا بگىرپىنەۋەۋ ئەۋ ۋىنانەى بېيىنەۋە بەرچاۋ كە چىرۋكنۋوس لەۋ كات و رۆزگارەدا گىرتوۋنى، سەپىرئەكەين زۇر راستگۇيانە ھاتۇتە مەيدانەۋە، چ لەگەل خەلگ و چ لەگەل خۇيدا، ئەۋ رستەۋ ۋوشانە ئەگەرچى لە دل و دەرۋونى ئەۋ ھاتونەتە دەرەۋە واتە (زاتى)ن بەلام بۆ ھەزاران كەسى دىكەى ئەۋ

رۆژگارەى ئەوساش ئەبوون، واتە بووبووە حالەتیکى دەرروونى ئەک تەنیا کەسێک بەئکو
هەزاران کەس.^(۱)

دواى چىرۆکەکەشى وەکو لە سەرەتاوە ووتمان بەوە دەهێنیتەووە کە (رۆژێک دیت
لەژێر سێبەرى گۆلālە سوورەى کوردستانا بەبێ ترس دەست لەملى شەو(بۆ) بکات.
لە رووى زمانەووە چەند سەرنجێکم هەيە. (قەلەرەشەکان هەولیان دا چاوەکانم و
زمانم هەلکۆلن^(۲)....) هەلکۆلن بۆچاوەبێت بەلام بۆ (زمان) ناییت. بۆ زمان بێرین
ئەبێت.

واتە راستىيەکەى ئەمەيە کەبێت (چاوەکانم هەلکۆلن و زمانم بێرین).
چىرۆکى نووس ئەلێ: "بەخۆما رائەبىنى دىوارى دەنگ کوناودەرکەم" ئەمە
وەرگێڕانیکی کتومتى (اختراق الحاجز الصوتى) يە کە خوينەریکی کورد ئەبێت عەرەبى
زۆرباش بزانی و مانای ئەو زاراوەى هەزم کردبێت ئىنجا لە مەبەستى چىرۆکى نووس
ئەگات، تۆ با واز لە وشەى کوناودەر بێنن و بێنە سەر دىوارى دەنگ کە بە عەرەبى
(حاجز الصوت) و بە ئینگلیزى (SOUND BARRIER) ه، کە ئەمانەوئى بیکەينە
کوردی ئەبێ لەسەرى بخوینەنەووە تىبگەين کە مەبەست بۆچىيەو لەچىيەووە هاتووە
ئىنجا بگەڕێين لە زمانەکەى خۆماندا زاراوەيەک لە مێشکماندا گەلālە بکەين و وورد
وورده ئەم دىوو ئەو دىوى پى بکەين تا دوا بپاری لەسەر ئەدەين ئىنجا دایبێين،
هەرچەندە زۆرجار ئەمە ئەرکى چىرۆکى نووس يان شاعیرێک نىيە بەلام لە زمانى
وەکو زمانى ئێمەدا لە رووى ناچارىيەووە ئەبێ چىرۆکى نووسێک يان ئەدیبێک ئەو ئەرکە

^(۱) لە لىکۆلنەو دە مێزوويیدا و لەشى کردنەو دەى حالەتى کۆمەلایەتیی ئەو سەردەمدا، ئەو دیمەنانەى
چىرۆکى نووس نیشانى داو وەکو بېروانامەيەک پەشتى پى دەبەستريت، هەر وەکو چۆن شیعردەکەى
حەمدوون:

ئەم رۆژە چە رۆژیکە کە عالەم شلەزاو

دنیا بە چە خارێ جگەرى قىمە کراو

لەهینانە پێش چاوى حالەتى کۆمەلایەتیی ناو کوردەوارى سەردەمى يەکەم شەرى جیهان، تا رادەيەک
لای مێزوونوسان بایەخى هەيە، ئەم دیمەنانەى چىرۆکى نووسیش شتێک نا.

^(۲) رەشپۆشکى..... ل ۴۱ دێرى (۲)

بگریته ئەستۆی خۆی بۆ ئەوێ خۆینەر لە بەرھەمەکە ی بگات و لەلای رەوان بێ، یان چی تێدا ئەبوو ئەگەر بە چەند دێرێک کاک مستەفا ماناکە ی لەسەرچاوەیەکی زانستییهووە وەر بگریایەو لەپەرەوێزدا بینووسیایە. ئەوەتا ئەگەر کاک مستەفا لەو (الحاجز الصوتی) یە شارەزا بوا یە ووشە ی (کوناودەر) ی بەکار نەئەھێنا چونکە ئەو (حاجزە) کوناودەر نابێت بە لگو ئەشکێتەووە لە شیوێ قوچەکیکدا ئەچمێتەووە.^(١)

دیسان چیرۆکنووس ئەلێ: "با درک و پەیکۆلی بە پیمابچی، با بەفرورزیان رەقم کاتەووە" راستییەکە ی ئەو یە بلێ (بچن) و (رەقم کەنەووە)

٤ (تەزووی خەم لە گۆرانیی دلداریکاندا)

بۆردومانە، خەلکەکە شەرزەئەبن و ئەپەشوکی، بە پالەپەستۆ خۆیان ئەکرد بە ژێر زەمینەکاندا، بۆردمان ھەر بۆردومانە لە ھەر شوێنێک بێت ئەم شلەژان و سەر لێتێک چوونە ی تیا دا ئەبێت ئێر با قاھیرە نەبێت شاریکی فەلەستین بێت، نەو با ئەمیش نەبێت یەکیک لە شارۆچکەکانی ھەروولاتیکی بێت، چ کاریک ناکاتە سەر پێشەکیی کورتە چیرۆکەکە، با سەری خۆمان بەو شتەو نە یەشیئین و خۆمان بەوانەووە خەریک نەکەین نەووەکو سەرمان ئی تیک بچێت) با بێنەووە سەرگورتە چیرۆکەکە ی خۆمان و بلێین: لێرەشدا قارەمانی کورتە چیرۆکەکە ھەر یەقدا نەو یەکی دیاری چیرۆکنووس خۆیەتی، لێرەشدا مەسەلەکە ھەر عاشق بوونەکە یە، لە کورتە چیرۆکی پێشوودا ناوی (شەو بۆ ی) ئی نرابوو، لێرەدا (نیرگس).

کاتی خۆی لە (ھۆلی مرواری) ھەست بەووە ئەکات کە ئەبێ زۆرتر لە (نیرگس) ھووە نزیکی بێت، یان رۆشنتر بلێم بۆ سەرکەوتنی (نیرگس) ھەول بەدات، لە پێشدا ناوی نەبەردوووە یان نە ی وێستووە ناوی بەریت یان وەکو خۆی ئەلێت: "دەرفەتی ئەووە نەبوو کە خۆم ت پی بناسینم"، دوا ی کپ بوونەووە ئەو بۆردومانە ئەبێت، بەلام ھێشتا ھەر ناویریت ناوی بێنیت تا (نیرگس) لە گێزاوی ئەو نەویرانە، یان با یلێین ئەو شەرمە رزگاری ئەکات، سەربەکی بزانن چیرۆکنووس چۆن ھونەریکی نووی پێشان

^(١) السلسلة العلمية، عبد الخالق ثروت، الرقم (٢٦) دار ثقافة الاطفال، دار الحرية للطباعة. بغداد. ١٩٨٤

جاری وا ههیه ئه وه کهسهی که له وه حالته دایه، مهسه له که له دهست ئه قن و بیر جوونه وهی دهرئه چیت، قسه ورازه شاراو هیه وه ئه نیت وهک کویره گانی ئه تهقیته وه، ئیت به وه ئاو پرژینیکی دلی ئه گریته و ئاهیکی ئارامیوونی تی ئه گهریته و ئهحه سیته وه. من دلنایام که کاک مسته فا له وه ساله دا ئه م سی چیرۆکه ی نووسیوه ئاو پرژینیکی دلی کراوه وه ئه وه باره ناخۆشه ی تاراده یهک یان بو ماوه یهک له کۆل کهوتوه.

لەگەل (نیرگس) ى رەمزى مەسەلەگەيدا ئەژى، توانىۋىتى گيان بىكات بە بەرى ئەو ووشەو رىستانەدا كە لە گىرانەوۋى مردنى (نیرگس)دا بە كارى ھىنانون، ئەوھتا ئەللى (گەھى زىيان ئاگرى زىستانەمى كىرد بە خۆلەمىش).

لە كورتە چىرۆكى (ژىلەمۇ)دا ئەللى"چاۋم چاۋەرۋانى ئەو كاتە بوو كە پىم ئەللىن، دەرمانى نەخۇشەگە (شەۋبۇ دۆزىيەۋە) ئەم كورتە چىرۆكەدا، دۋى مەرگى (نیرگس) نیرگسىكى تر لە شىۋە (مىندالىكى خىجىلانەى ناسكۆلە)دا ئەبىنىت و بەم بىننە (بۇ يەكەم چار لە دۋى كۆچى نیرگسەۋە، زەردەخەنەيەك گىرتى و دەستى بە روومەتەكانى نیرگسە چىكۆلەدا ھىنا).

لە روۋى رىئوۋسى زىمانى كوردىيەۋە، سەرنجىكەم ھەيە، ئەۋىش لەسەر (سەرنۋى) كورتە چىرۆكەگەيە، ووشەى (گۆرانى) كە كەۋتە ھالەتى ئىزافەۋە (ى) ئىزافەى پىۋىستە بەلام لەسەر ھىسابى (ى) يەكەى خۆى نارۋات ئەبى بنووسىن (گۆرانى خەم) نەك (گۆرانى خەم). لە سالانى پەنجادا، يان باشىر بلىم پىش ۱۴ تەمۋى ۱۹۵۸. مامۇستا (تۇقىق ۋەھبى) ھات بۇ دىدەنى مامۇستا (نەجمەدىن مەلا) لە سلىمانى، بەرىكەۋت مىن لای مامۇستا نەجمەدىن دانىشتىۋوم، كە ھاتە دەرەۋە سەرى ھەلپرى دىى كە بە گەۋرەيى لەسەر دوكانەكەى نەجمەدىن مەلا نووسراۋە (كەشتى نوۋ) مامۇستا ۋەھبى ۋوتى: "لەروۋى رىئوۋسەۋە ئەو (كەشتى) يە (ى) يەكى تىشى ئەۋىت."

مەلەم

لەم كورتە چىرۆكەدا دوۋكەس زۆر دىارن چىرۆكنوۋس ھەر لەناۋ دەرەۋى ژان و ئازارەكانى دۋى تۋانەۋەى بەفرەگەۋرەكەدا ئەتلىتەۋە، لىرەدا دىسان گومانىكى تى ناخۇش و جەرگىر پىشان ئەدا، ئىمەش لەگەل خۇيدا ۋا ئىئەكات دوۋجۆرە خەلگ بىننن، جۆرىكىان خەم خۇرو كسپەلەجگەرەۋە ھەستاۋ جۆرىكى تىران بى خەم و شەيدى پاردە، جۆرىكىان پەنگ ھەلپىركاۋ، جۆرەكەى تىران ئەللىت نەباى دىۋە نەباران، ئىتر خۋى ئەكرە گەۋرەقەلا لەگەل تۋانەۋەى بەفرەگەۋرەكەدا دارى بەسەر بەردىيەۋە نە ئەماۋ ئەۋوۋە كەلاۋە، دىارە ئەم دوۋ خەلگە پىش تۋانەۋەى بەفرەكەش ھەربوۋن، ئەباۋىە چىرۆكنوۋس ئەم

دووربىنىيەى) لە يەكەك لەم كورته چىرۆكانەيدا بىكردايە، چونكە كە دوو جۆر خەلگ بوون، دوو جۆر ئەنجام دىنە پىش چاۋ يان ئەوھتا ھەرچى چۆنىك بىت بە ھۆى جۆرە خەم خۆرەكەو ھەورە قەلا تەواونەكرىت يان ئەوھتا بە ھۆى جۆرە بىخەمەكەو ھەلگەل ھەرسەھىنانى چىاكەدا ئەمىش ئەرمىت، چىرۆكنووس لە ھىچ لەم كورته چىرۆكانەيدا باسى جۆرى گل و بەرد و خاك و چەوى چىاكەى نەكردوو ھىچ پىشېنىيەكى لەو بابەتە تىادا نىيە، لە ھەمووياندا ھەر سەرى سوپ و واقى وپ ئەمىنەت، ئەو ھەرسەھىنانە ھەر بە رووداۋىكى (لەناكاۋ) ئەداتە قەلەم و ھىچى تر. لە (ژىلەمۇ)دا ئەلەيت "لەناكاۋ دەردىك لە تاعون پىستىر و لەرشانەو سامناكتىر بلاوبو ھە". لە (تەزوۋى خەم...) ئەلەيت: "لەناكاۋ دەردىك لە تاعون پىستىر و لەرشانەو سامناكتىر بلاوبو ھە". لە (تەزوۋى خەم...) دا كە باسى نىرگس ئەكات ئەلەي: "خۆشەم سەرم سورماۋ، ھەموۋى بە چاۋونقاندىك زىندە بە چال بو"، لە سى وىنەو رېبوارىكى ماندوو) ئەلەي "كى چاۋەروانى ئەمەى ئەكرد." لەم كورته چىرۆكەى (قەلەم) يشدا ئەلەي: "لەناكاۋ ھەورەترىشقەيەكى جەرگېر لىداۋ..."

كاك مستەفا ۋەك چىرۆكنووسىكى رۆشنىرو شارەزا، ئەبوايە پىش ھەرسەھىنانى بەفرى سەر چىاكە ئەمووستى بۇ ئەو راستىيانە رابكىشايە كە دواى ھەرسەھىنانەك بۇ ھەندىكىانى راكىشاۋ، دەنا ھەمووشىك بىردنەو سەر (لەناكاۋ) و (سەرسوپماندن!) جگەلەۋەى كە (دەردە دەروونى) يەكە ئالۆزاوتر دەكات، ھىچ رادىكى تر نادات.

ئىجا با بىيىنە سەر لايەنىكى ترى ئەم كورته چىرۆكە، توند شەتەكدانى پىشەكەيەكەى بە دەورى شاعىرەكەى ھاۋرپىيەو ھەگراۋەو بۇ لاي ئەو دەلالەى كە لە نەبوونى و دەستكورتىدا پالتۆكەى دابوويە، بۆى بفرۆشەت تەكنىكىكى ناياب و كەم ھاۋتايە.

چۆن شاعىرەكە (دېرى بە خەلگەكەدا، ھەناسەى سارد و رەنگى ژاكاۋ، بى ھىز و لىۋبەبار، بەلام چاۋەكانى گەش) چۆن بە تورپەيەكەو دەستى بۇ پالتۆكەى برد، لەدەست دەلال و كېرەكەى راپسكاند، چۆن(دەستى بە گىرفانى بەرباخەلەي پالتۆكەياكرد، قەلەم پاندانىكى لى دەرھىنا) چۆن ووتى "كاكە من ئەمەيانم بۇ فرۆشتن

نەناردوو،) (ئەمەیان ھەرگیز نافرۆشم...) سەیری ئەم وینەو تابلۆیانە ئەکەیت و بە ووردی ئەیانخوینیتەو، رەنگی دەم و چاوو تەپەیی دڵ نەك لەگەڵ ھەموو رستەپەكدا، بەلكو لەگەڵ ھەموو ووشەپەكدا ئەگورپن، ئەو ھەلمەت بردن و راپسكاندنێ قەلەمە لەگەڵ ئەو ھەموو بێھێزییەدا دیمەنێکی سەیرت دەھێنیتە پێش چاو با ھیزی لەشیش نەمەنیت، بەلام ھیزی بپوا بەخۆبوون و برپاری قەلەم نەفرۆشتن، واپالی پێوەنەن (نە ھەناسە سوار و نە رەنگی ژاكاو)ی لەبەر نامینیت، دیمەنی ئەو قەلەمە دیمەنی ئەو تیرانە بەدەست کوردەکانەو دەنیتە پێش چاو کە گەزنەفۆن لە گەشتەكەیدا باسیان ئەکات، (درێژی تیرەکانیان گەزونیۆك بوو، تیرەکانیان ئەوەندە گەورەو قورس بوون کە ئیمە لە باتی کورتەرم بەکارمان ئەھێنان). ئەو قەلەمانە چەند ئازاو بەرپزن کە پیاو بە بینینیان نوکی تیرۆرم و نیزەو خەنجەری دیتەویدا، ئەو قەلەمانە چەند ئازاو پیرۆزن کە پیاو بە بینینیان قسەكە (گۆران)ی شاعیری دیتەویدا کە لە شینی پیرمێردا ووتویەتی: "خوای گەورە گەلی لەپیش چەکا، لەسەرەتای داھینانی ھەستیا، قەلەمی دروست کرد، پێی ووت بنووسە! ووتی چی بنووسم؟ ووتی: قسەیی جوان بنووسە، باوەری راست بنووسە، اشەد ان لا الە الالە بنووسە.. ھتد)

لایەنی سێئیم لەم کورتە چیرۆکەدا ئەوەیە کە كاك مستەفا بەپەك دوو رستە توانیویتی زۆرشت بلی، توانیویتی نەبوونی ھاوڕێكەیی بخاتە خەیاڵێکی بەرزەو، یان دیمەنێكەو کە رەنگەکانی ئەوەندە دیاربن خەریك بن لەوینەكەو بەنەدەرەو و ھاواربکەن. سەیر بکەن ئەلی: "نان لە قوولینەیا نەماو، بەلام ھیوا لە دلیا ھەر سەوزە" بزەنن بەو چەند ووشەكەمە چ وینەپەکی گرتوو. (مارۆن عەبود) لە ھەلسەنگاندنی (نزار قەبان)دا ئەلی: "نزار وەك (جریر) شیعەرەکانی شیرینە، بەلام خەیاڵی نزار بەرزترە، چونکە بە ووشەپەك وینەپەك ئەگریت کە خەلکی تر بە قسەپەك ئەویدیان پێ ئەکریت".

لە رووی زمانەو، لە دوادیپی لاپەرە (٧٨)دا (شاعیریکی ئەشکەنجەدراو) نووسراو، لام وایە راستییەكەیی ئەوەیە بووتریت (ئەشکەنجەکراو) چونکە گورد ئەلیت "ئەشکەنجەم مەكە" یان "فالانەكەس ئەشکەنجەیی کردووم". من وام بیستوو.

۶- لەئاسۆی چاۋەرۋانیدا

چىرۆكئووس ھونەرمەندىنە ئەم كورتە چىرۆكەى دارشتوھ مەبەستى سەرەكى لىرەدا دەردىكە لە كۆمەلگەى كوردەۋارىى خۆماندا ۋەكو گەللىك كۆمەلگەى تر، بەرچاۋ ئەكەۋىت، ھەندىك خويندەۋار بە دەمۋىللىكى بەرۋىتادا ھەلئۆقۇيەۋە خۇى ۋا ئەنۋىنى كە ھونەر خواھەۋىشتى ھونەرئەگرىت ۋ بە نەنگى ئەزانىت، كە ئافرەت دەۋرەۋپەرئىز بوەستىت ۋ نەبەت شان بەشانى پىاۋ لەم مەيدانەدا بەشدارىت ۋ خۇى بنۋىنىت، ئىتر ھەر ئەۋەندە كىزىكى تازەپىگەىشتوۋ ئامادەى پىشاندا، بە گەرمى ھاتەپىشەۋە، يەككى لە ھەندە خويندەۋارانە لە شوپىنى خۇيەۋە لىى ئەچىتە پىشەۋە، ھەزار ۋ يەك درۆى ۋەك لىزەندار بۆ ھەلئەچنى، بە چل دەم پىرۋزباى ئەۋ ئازايەتى ۋ چاۋنەترسىيەى لى ئەكات، كە چۆن كۆتۈزنجىرى كۆنەپەرستى پىچراندەۋە بەرگى دواكەۋەتنى دادپىۋە بەۋپەرپى سەربەستىيەۋە ھاتۆتە مەيدانى ھونەرۋوجوانىيەۋە، بەلام كە پاش ماۋىيەك بۆى دەركەۋەت ئەۋ كىزە خۆراكى ئەۋ نىيەۋە مىلى بۆنادات، ھەر ھەمان ئەۋ ھاتنە مەيدانى ھونەرەۋە ئەكاتە بەلگەۋ دەستكەلەى دەست بۆ ناۋزپاندن ۋ سووك كەردنى، لە چاۋترۋكاندنىكدا ئەۋ ھەموۋ پىدا ھەلدانە ئەبىتە لى خويندەن، يان ۋەكو (سەنارياى) قارەمانى كورتە چىرۆكەكە لە ئەنجامى تاقىكرەنەۋەيەكى دۈۋرۋدرىز ۋ تالى خۇيدا ئەللى: "ھە نە خۇى نىزىك ئەكاتەۋە، ۋا تى ئەگەى بەۋ ھەموۋ ۋوشە رازاۋانەيەۋە فرىشتەيە، بەلام ئەۋەندەى پى ناچىت، پىستى مرقاىيەتتەيەكەى لەبەر دائەمالرئ ۋ لە پىستى گورگىكدا دەرنەكەۋى، ئەمجا كە ئەبىنى بەرخەكەى بەرامبەرى بۆخواردن دەست نادات، ئەرشىتەۋە، چى شتى ناشىرىن لە فەرھەنگە شاراۋەكەيدا ھەيە ئەپخاتە پال ئەۋ كەسە. " دىسان ئەللىت: "لەۋەش سەپىرتر، خۇى باسى ھونەر ۋ جوانى سەربەستىت بۆ ئەگا، كەچى كە داۋەدەزۋەكەى نىۋانتان دەترازئ، يەكەم كەسە تەنانەت ھاتوچۆى ئەۋ كچە بۆ پىشانگاكان ۋ بايەخ دانى بە ھونەر ۋ تىكەلاۋبوۋنى بە ھونەرەندەن ۋ روۋناكىيران، ئەكات بە بەلگەيەك بۆ سەروپۆتەلاك شكاندنى ۋ لىدانى."

ئەو تاقى كىرىپتە قۇلە ئەۋەندە كارى تىئەكەت، ئەۋەندە لە دۇ دەروونىدا
 كەلەكەبوۋە، تەنەت ئەگەر (سەنارىيا) (يەكەم جارىشى بىت ھەست بە لىدانى دلى
 بىكات، يەكەم جارىشى بىت لەناخەۋە، بە ھەموو سۆزىكەۋە يەككى خۇش بوى)، ھىشتا
 ھەر پاراپەو تاقى كىرىپتە قۇلەكەنى ھەموو ساتىك ئەچنە بن دەستىيەۋە ئەچرىپىن
 بە گويىدا: ئەۋە چى ئەكەيت، نەكەى توخنى بىكەويت، ئەمىش گورگىكە ۋەكو
 گورگەكەنى تر!! تا (سەنارىيا) ش ۋاى لى دىت رۇزى دەجار سى ۋ دوو بە دلى بىكات،
 ساتىك گوى لەبانگى دلى ۋ ساتىكى تر گوى لە بانگى تاقى كىرىپتە بىگىت، لە
 ئەنجامىشدا پى بەسەر ئەۋ دلىدا بىت كە بۇ(يەكەم جار ھەستى بە لىدانى ئەكرد" ۋ
 بىشلى!!

بىيىنەۋە سەرۋەكەرى كورپە دىدار، ئەمىش دۋاى (سى سەعاتىك) چاۋەروانى
 (دەستى بىخاتە سەر ستىرنى ئۆتۈمۈبىلەكەى ۋ سەرى بىتە سەر)، گۆترە تەقلەبازەكەى
 خەيالىش ھەر جارە (گەلەكەى ھەلۋەرىو) يان (ئاۋازىك)، ۋاى لى بىكات بىداتە شەقەىبال
 ۋ بە ئاسمانە بى سنوۋرەكەى بىرەۋەرىيەكەنى ئەم دلىدايىدە، بىگەرپىت، لە
 بىرەۋەرىيەكەۋە تەقلەكەى بىدات بۇ بىرەۋەرىيەكەى تر، لەشى لەگەل ھەموو
 بىرەۋەرىيەكەدا لەخۇشيدا مىروۋە بىكات، تا دىمەنىكى ناخۇش، نوقرىچىكى لىئەگرپىت
 ۋ بەدەم نوقرىچەكەۋە ئەگەرپىتەۋە لانەى لەش، ئەۋسا دىتەۋە سەرخۇى، كە ھاتەۋە
 سەرخۇى ھىچ تاۋانىك ناخاتە پال (سەنارىيا) ۋ لەگول كالتى پىنالىت، بەلگە گەلەى
 لەۋ گورگانە ئەكەت كە ھەموو جارىك (سەنارىيا) باسايى بۇئەكرد، بۇيە ئەلى: "ئەشى
 بەرپاستى مىنىشى ۋەك ئەۋانى تر سەر كىرىپىت، يان ئەبى ئەۋ جانەۋەرەنە دلىان ۋەرەش
 كىرىپىت كە لە ئاستى كەسى تر سې ئەبىتەۋە" ئەم جۆرە بۇچۈنەى جارىكى تىرىش
 پىش ئىستا ھەردىت بە خەيالىدا.

ئەم دەردە ئىستاش لەناۋ ئىمەدا نەك ھەر بۇ ئەۋ لاپەنەى كە كراۋە بە بىناخەى
 ئەم كورتە چىرۋەكە بەلگە بۇ زور لاپەنەى تىرى ژيانىش بىلۋە. شايانى باسە كە
 چىرۋەكەۋەس لە دۋادىرى كورتە چىرۋەكەيدا، ھەنەرمەندانە، كارىك ئەكەت كە

ووتەكەي (ئىزامۇس): (تا ژيان مابىت، ھىواش ئەمىنى)، نەك ھەر لە گوۋى كورەلدەردەكەدا، بەلكولە گوۋى ھەموو مانا بىزنىڭتەو.

لە روۋى زمانەو (بىزىرى لە لەشيا كەوتە مېروولەكردن) نابىت ئەوۋى بىستراو (لەش) لە (خۇشى) دا مېروولە ئەكات، ووتراو: (لەشى لە خۇشيدا مېروولە ئەكات). واتە ئەۋى مېروولە ئەكات (لەش) نەك (بىزىرى). (لەش) دكەش لە خۇشيدا نەك لەبىزىرىدا.

۷. جەننىكى ئەر خەۋانى:

ئەم كورتە چىرۆكە لە ئەيلوۋى ۱۹۸۰ دا لە سلىمانى نووسراو، سەرەتايەكى پايزى ماتەم، تىكەن بە يادى رووداو مېزوۋىيەكانى ئەو مانگە، پەپوولە پايزە بەو ھەموو سوكەلەيى و نەرمونۇلئىيەو خۇى ئەكات بە ھەوش و ھەيوانى مالانداو لە قوزبىن و پەناو پاساردا خۇى لوول ئەدا، ئەگەر ھەر بە ئاستەمىك دەرگاي ژوور، درزىكى تىكەوت، ئەم بە خىشپە خۇى ئەكات بە ژوورداو گەرەنەۋى لەسەفەرى يەكسالەى خۇى ئەخاتەۋە يادى ھەموان، چىرۆكنووسىش بە پەپوولە پايزە، پايزەبرادا ئەروانىت، لەگەن ئەو روانىنەدا ئەمىش سەفەرە يەكسالەكەى خۇى و جەند ھاورپىيەكى دېتەۋەيد، بەلام ئەمان ھەر يەكەيان بەخىشپە خۇى نەكردوۋە بە مالى خۇيدا بەلكو وەكو شىركۇى ھاورپى ئەلئ: "پېش ئەۋەى گولەباخەكەم بۇن بكەم، پاسەۋانەكان كەردمىانە دەرئ و لە بىبابانىكى چۆلى دوور فرېيان دام."

لېرەدا ھونەر ئەۋەيە كە ھاورپىكانى ھەر يەكە باسى گىروگرفتىك ئەكات لە ھىنى ئەۋىدى ناچىت، بەلام ھەموو گىروگرفتەكان لەيەك سەرچاۋەۋە سەريان ھەلدەۋە كە ئەۋىش ئەنجامى سەفەرە يەكسالەكەى ئەمانە. دىسانەۋە ھونەر ئەۋەيە كە چىرۆكنووس ئەوگىروگرفتەكانى وەكو ئەنجامىكى سىروشتىى دۋاى سەفەرپىكى لەو بابەتە باس كەردوون، بۇيە وەكو كارپىكى سىروشتى دېنەپېش چاۋ، سوالى بەزەيى پىادا ھاتنەۋەى نەكردوۋە، بەلكو لەو ھەزارەھا گىروگرفتەكانى دۋاى سەفەرەكە ھەلئى بىزاردوون و دەست چنى كەردوون. بە پېچەۋانەى ھەندىك چىرۆكنووسەۋە كە بە خەيال بەسەرھاتى ناخۇش بەسەر پالەۋانانى چىرۆكەكانىاندا ئەھىنن بۇ ئەۋەى بە خەيالى

خۇيان بەزمى خوينەر راکىش بە لايانداۋ لەو رىگەيەۋە ئافەرىن بىرىن و بەۋەستايان
بدەنە قەلەم.

لەم كورته چىرۇكى (جەزنى نەرخەۋانى) يەدا لە پال كارەساتەكانى (بايز و ھاوار و
شىركۇ و ئارام) دا دىمەنىكى پەر ناسۇرى تىرىش ئەبىنىن (دىمەنى ئەو لاۋانەى لە ناو
ئۆتۈمۈبىلىكى سوۋتاۋدا ھەلئەقچىن) چونكە ئەمىشيان ئەگەر باش لىي ووردىنەۋە
ھەر لە ئەنجامى سەفەرە سال خاپەنەكەۋە ھاتوۋە.. (ھەرچۈاريان، چاويان بىرىيە
يەكتەر، ھەر بەچاۋ لە يەك گەيشتن، ئەو بىرەى بە مىشكىان ھات يەك سەرچاۋەى
ھەبوۋ). بەلای مەۋە ھەر ھەمان سەرچاۋەيە كە كارەسات و تەنگۈچە ئەمەكانى
(بايز ھاۋرىكانى) لىۋە ھەلقۇلۇن.

سەرنجى گىتوگۇى بايز و ھاۋرىكانى بدە، سەير ئەكەيت ھەريەكەيان لەگەل ھەر
ۋوشەيەكدا تالۋىك ئەنۇشۇ بەلەم لەگەل ئەۋەشدا تۇزقالتىك ھىۋاى ماۋە بە تەماى
تىلەماسكىك تىرى ئومىدە، كەچى ئارام كە بەلای مەۋە چىرۇكنوۋس خۇيەتى كە بەدەم
تۆتۈمۈبىل ئازۋوتەۋە قسە لەگەل خۇيدا ئەكات، تەننەت گۇپپىكى كزىش لە دەرۋىدا
ھەلئەگىرىست، ئەۋەشى كە بە برازاكەى ئەلئىت "دلتىابە بەم زوانە باۋكت دىتەۋە" يان
كە ئەلئى: "ئەبى گرى دەرۋون... ھتد بىكەم بە زەردەخەنە،" پىشەكى خۇى بۇ مندال
خەلئەتاندن بىرپارى داۋە ۋابلئى، دەنا ئومىدىكى نىيە لە دلدا چەكەرەى كردىت. بە
پىنچەۋانەى كورته چىرۇكەكانى ترەۋە، بە تايىبەتى كە قارەمانەكە يەقدانەۋەى خۇى
بىت ھەمىشە ھەر گەشبن بوۋە، رەنگە ئەم ھەلۋىستەى ئىستاي لەبەر ئەۋەبىت كە
جاروبار مەۋفى عاتىفى بۇ باۋك و برازا زوۋترو زۇرتەر دلى پەر ئەبىت، ۋەك بۇ
خۇى و مال و مندالى، زياتر سەرى دىيائ لى دىتەۋەيەك و درەنگىر ئاسۋى گەشبنى
بەدى ئەكات.

ئىستا با بگۇيزىنەۋە بۇ لايەنىكى تىرى ئەم كورته چىرۇكە، سەيرى ھىز و پىزى
ئەم رستەيە بىكەن، (ھەنگ لە گولە باخ دابىرىن باجىكى گرانە" ئايا ئەمە لەو قسانە
نىن كە بە كەمترىن ۋوشە زۇرتىرىن مانا دەرئەبىر؟!.

(بايز، گۆقارەكەي دەستى دانائو جگەرەيەكى داگىرساند، لەگەل گرى چەرەكەيا بىرەۋەريەكانى وروژان). ئەم وردبۇنەۋەيە لە كردار و ھەلسۆكەۋتى مەۋقە كە چۆن ئەبىتە ھۆى كاريى كەردنى مەشك تا واى ئى بىكات دەست بىكات بەخەيال كەردنەۋە يان بىرەۋەرى ھىنانەۋەيە يان بىر كەردنەۋە كە بەمانە ئەلەين (كەردارە ئەقلىيەكان)، ئەلەيم ئەم وردبۇنەۋەيە بە سەلىقە لاي ئەدەبىيىكى ھونەرەمەند سەر ھەلەدات و شەكەش ئەگەرپىتەۋە بۇ ئەو نەزىكى و خەمەيەتتەيە لەنەۋان ئەدەب و دەروندەھەن، لەم رەۋەۋە فرويد راستەكەت كە ئەلەي: شاعىران زۆر پەش من (لەشەورىان) دۆزىيەۋە. مەن كە ئەم رەستەيەم خەيىندەۋە: "لەگەل گرى چەرەكەيا بىرەۋەريەكانى وروژان." يەكسەر (كچە شخارەتە فروشەكە) (ئەندەرسۇن) (نەۋەسەرى دانىماركى) مەھتەۋەيە كە چۆن كچۆلەيەكى پەخاۋس لە جەژنى سەرى سائدا لە پەنادىۋارىكدا لەسەرما و لەبەرسىتەيدا خۆى گەرمۇلەكەردبۇو، دەنكە شخارەتەكانى يەك بە دواى يەكدا دانەگىرسان، لەبەرگەرى ھەر دەنكىكدا بە خەيال شەيىكى خۆشى ئەدى، تا دۋادەنكى سۈۋتاند ئىتەر لەجەيى خۆى بەدەم ئازارى بەرسىتى و سەرماۋە ۋەشك ھەلەت و رەق بۈۋەۋە.

لە رەۋى زەمانەۋە (پلاۋو قەيسى و شەلە قاورمە) ئەو (قەيسى) يە پەۋىست ناكات چۈنكە لە شەلەقاورمەكەدا، قەيسى ھەيە و ھەتا ئىستا ھەر (پلاۋو شەلەقاورمە) بىستەۋە، ئىتەر ئەم قەيسىيە لە كۆيۈە خۆى ھەلقۇتانە ئەو شەۋىنەۋە.

"پەيى بە بەنەزىنانا) ئەمە راستەۋ ئىمەش ھەرۋامان بىستەۋ نەك ۋەك دىرى سىيەمى لاپەرە (۷۷) كە ئەلەي (پەيى بەسكىلتەرا، نا) ئەمەيان ھىشتا باۋ نەيەۋ ئەۋى تەريان خۆشەر دىتەگۆي.

۱. مەلەكان بەرەۋ كۆپستان ئەگەرپىنەۋە.

ئەم كۆرتە چىرۆكە خەنجىلانەيە لەۋانەيە كە شەرەزەيى دەروۋنى و دىمەنى دەروۋنى و تەكنىكى نۆي و دەستەرنەگىنىيە بە خەستى تەيادا كۆبۇنەتەۋە. ەسەرىكى رۆژگارى بەھار لە شارىك لەۋ بىبابانەدا، ھەۋالەيى ناخۆش، ئارامى لەبەر ھەلەگەرىت، ئەجەتە دەروۋە بۇ ماۋەيەك، لەسەرەتەي گەرەنەۋەيدا بۇ مەلەۋە چىرۆكەكە تەۋاۋ ئەبىت، بەلام لەم ماۋە كەمەدا تەۋانىۋىتە دىمەنىكى زۆر گەۋرە و رەنگاۋرەنگەمان پەشان بەدات. لە

رۇژىك پېش ئەۋەتە، بەدەست ھەۋالى لە ناكاۋى گىرتى كۈرەكەيەۋە ئەينالاند، بەۋ
ژانەۋە ئەتلايەۋە تا ھەستى كرد(ئەگەر نەچىتە دەرەۋە، لەۋانەيەبخىكى) ھىشتا لە
سەرەتاي گەرەنەۋەيدابوو، چىرۆكەكە تەۋاۋبوو، چۈن چوونە دەرەۋەيەكى ھەلگەۋەت و
لەباربوو ۋا ئەم چىرۆكەكى تىيادا ھاتەدنىۋە، لە ھەموۋى ديارتر چەند باۋكىكى
راستگۈيە لەگەل ھالەتە دىرونيەكەى خۇيدا، چۈن ئەۋ ھەۋالە لەبالى داۋە چۈن
زوخاۋى پى ھەلرشتەۋ بى پېچ و پەنا ھەموۋى ئەلئىت، خۇى ووتەنى (ئەمەۋى خۇم
ۋاپىشان نەدەم بەلام ناتوانم فىل لەخۇم بىكەم، دەسلەتەم نىيە) بەلاى مەۋە مەزنى
ئەم كۈرتە چىرۆكە لەۋەدايە، چونكە ۋەكو باۋكىك ھەست ئەكات (گىيانى خەرىكە
شەقارشەقارنەبى) (منال پارچەيەكە لە جگەرى مروۋ و يەكجار شىرینە!) دئىيام
ئەۋانەى كە باۋك نىن ناتوانن لەۋ ھالەتە بگەن ۋ ئەلئىن:

نە ئەۋوۋ باۋكەكە ۋا رەشپىن بى، ھەقىانە ۋابلئىن چونكە لەۋ دىيائى باۋكىتييەۋە
دوۋرن لە لايەكەۋە، لەلايەكى تىریشەۋە رەنگە ھىچ ھاسابىيان بۇ دۋاپى ھىنانى
كۈرتە چىرۆكەكە نەكردوۋە كە بەج گەشپىنيەكەۋە كۇتايى دىت.

ھۈنەر نىيە پىۋا ۋاخۇى دەرەت كە گەشپىنە، بەلكو ھۈنەر ئەۋەيە يەككىك لە ناۋ
زامەكانى خۇيدا سوۋرىكرىتەۋە، سوۋى بىيىتەۋە، ئازارەكانى خۇيىنى جگەرى بخۇنەۋە،
ئىنجا لەگەل ئەۋەشدا ھەر گەشپىن بىت.

كىشەى خۇى ۋ كۈرەكەى لەم چوونەدەرەۋە كەم خايانەدا، تال تال شىئەكاتەۋە،
ھەر بەۋەشەۋە ناۋەستىت لەگەل كىشەى ئەردەلان ۋ باۋك ۋاىكى ئەردەلانىشدا ئەۋى،
بەشپەۋەيەكى مروۋانەى ۋا كە (ھەستى ئەكرد بەرەبەرە خەمەكانى سەر دلى پچوۋك
ئەبەنەۋە لە خەمە گەۋرەكانى ئەم خەلكەدا ئەتۈيەۋە). فەرموۋ ئەگەر باۋكە گەشپىن
نەبىت چى ۋاى لى ئەكات، ئەۋ ھەستەپ سۆز ۋ پىۋەتتىيەى بىيىت؟! ئەمە جگەلەۋەى
كە بە سەلىقە ئەۋ ھالەتە دىرونيەمان بۇ دەرەۋەت كە مروۋ دىروخەفەتى تر
ئەبىيىت ۋ ئەبىستىت ۋەكو لاي خۇمان ئەلئىن (نەسەللا) يەكى دىت ۋ ناۋپىرژىنىكى دلى
ئەكرىت ۋ گىيانى لە خۇبىردنى بەرزئەبىيەۋە، پىشپان ۋوتويانە (مەرگ لەگەل ئاۋەلان
جەنە).

ٺٺستا سهڀرڻي ٺهو نه خشانه ٺهڪين ڪه به ووشه ڪڍيائون.

(ٺهو روڙنامانهي ديواره ساردهڪي ٺهم لاولي و بهرامبهرى پڊاپوڙشيوون،
ڊيڀرگانين له بهر چاوي گهورميوون تا بوونه مانشيٽيڪ: ڪورمڪت گيراوه!)، ٺينجا
بابزانين چهند ووردو له سهرخو گهراوه بڙ ٺهوهي (دار عسا) يهڪ بداته دهستي
خه يال بڙ ٺهوهي شتيڪي يا رووداويڪي بهيٺيٽهوه ياد، ٺيمه ٺهزانين ڪه رووبار ههميشه
له جووٺهو سهفهردياه، بهمه ياريدهي خه يائي ٺهدا ڪه بلڻ: (له ڪاتي له دايڪ بووني
دليرا له سهفهرديووم) ٺهم سهفهرهش هه ٺده سال له وهوپيش بووه. چولهڪهيهڪي
تهره بوو ٺهڪاته (دار عسا) و ٺهيداته دهست بيرهوهري، بڙ ٺهوهي بيٽهوه بيري ڪه بلڻ:
(ٺهم بهيانييه شاعيريڪي هاوپريم له بيابانوه، به گهروويهڪي تاساوهوه به تلهفون
ههوالي چولهڪه بالڪراوهڪاني شاري ٺي ٺهپرسيم.)

با سهرنجيڪي تريش لهم ڪورته جيڙوڪه بدهين، ٺهو باوڪه ڪه ٺهو ههموو دهرودو
ٺازار و ٺهشڪه نجهيهي خويمان بڙ هه ٺنهريڙيٽ، ههر ٺهو باوڪهيه ڪه له دواييدا دهسته
پچڪولهڪاني (ٺهرده لان) ٺهخاته دهستييهوهو به خه يال وائه زاني منداليي (دليري
ڪورپيه تي، به (پيڪه نينهوه!) ته ڪان ٺهدات و ٺهروات، تڪايه جاريڪي تريش چاو بهو
ڪورته جيڙوڪه دا بخشيٺنهوه، ٺهو باوڪهي ڪه (ٺوڙٺوڙ بهرهو پردهڪي پشتهوه ڪشا، تاو
تاو وهڪ خهو ببيني دهستي به گريان ٺهڪرد) ههر ڪه (ٺهرده لان) ي دواي نهختيڪ دي،
چون (خهمهڪاني سهردئي پچووک بوونهوه) تا واي ٺي هات، به پيڪه نينهوه ته ڪان
بدات، نهڪ ههر ٺهوهنده به لڪو ٺاوا تيڪي گهورهتر له ٺاسوي خه ياليدا گزنگي دا، بهو
گزنگ دانه تيني گهشبيني زياتر گهرايه دهمارهڪانييهوه، بڙيه ووتي: "وادياره
مهله ڪانيش بهرهو ڪويستان ٺهگهريٽنهوه".

ٺهگهر دواچار له رووي زمانهوه سهرنج لهم ڪورته جيڙوڪه بدهم ٺهٺيم ٺهچلهي
چاوت ٺههات) راست نيهيه، ٺهبي بووتريت (چلهي چاوت ٺهدا). ٺهمه لهلايهڪ، له
لايهڪي ترهوه، (وهڪ بڙ سهيران چووبيٽ، يان له گهشتي قوتابخانه بيٽ)، ٺهم (له
گهشتي قوتابخانه بيٽ) ه دارشتنيڪي خو مالتيانهي زماي ڪوردي نيهيه، ٺيمه به ڪوردي
ٺهٺين (فلا نه ڪهس له گهشتي شاره زوره يان (وهڪ له گهشتي شاره زورور بيٽ) ،

(وہك لە گەشتى گەرميان يان ھەورامان بىت) واتە قوتابخانەى ناوچەيەك يان ھەرميەك نىيە تا بلىين (وہك لە گەشتى قوتابخانە بىت) بۆيە ئەلئيم زۆرتەر لە وەرگىرپرانىكى كتومتى (رحلە مدرسيه) يان (سفرە مدرسيه)ى عەرەبىيەو نزيكە.

۹. (پردى وەنەوشە)

نيازم نىيە زۆر لەسەر ئەم كورتە چىرۆكە بنووسم، چونكە لە رووى تەكنيك و ھىنانە بەرچاوى ديمەنەكان، ھەمان شىۋەى كورتە چىرۆكى (ژىلەمۆ)يە، لەوئى قارەمانى چىرۆكەكە، داستانىكى (بابلى)ى بەدەستەويە كە كرديوەتى بە داردەست و دارەساي دەستى بۆ بەرچاوخستنى رووداوەكانى ناو كورتە چىرۆكەكە، لەم كورتە چىرۆكەشدا (رۇمان)ىكى بۆ ھەمان مەبەست بەدەستەويەو ئەيخوينتتەو، لە سەرەتاشەو پيش ئەوئى (رۇمان)ەكە بخوينتتەو، ووشەيەك ووتەى دەمى يەكئىك، پزىسكى چەخماخىك، زەرەيەكى تەلەفون، ئەكاتە ئەو (دارەسا)يەى لە كورتە چىرۆكى پيشوودا باسما كرىد. ئەوئى كە لىرەدا بەپيوستى ئەزانم بىخەمە بەرچاوى خوينەرى خۆشەويست دووشتە: يەكەم پالەوانى چىرۆكەكە گەيشتە ئەوئى كە ھىچ رقيكى شەخسىي لە (دلىخواز) لە دلىدا نەمىنئىت، بەلكو رقەكەى لە دوژمنان و چەوسىنەرانى ئەوسەردەمە بىت، كە لىرەدا وا ديارە دەورى پاشايەتتى پيش ۱۴ئەموز ۱۹۵۸ئى مەبەستە.

كە بەمە چەند پلەيەك لەبەر چاۋ بەرز ئەبىتتەو ئەگاتە ئەو رادەيەى ژىرانە بىرىكاتەو، بۆ ناوەرۆك بگەرپت نەك بۆ توپكىل، شەرى لابلەيى بۆ خۆى نەنئەو بۆ ئەوئى زوو بگاتە ئامانج، چونكە شەرى لابلەيى و پەيداكردى كيشەو بەلاى لاوەكى، چەواشەى ئەكات و مەبەستە سەرەككەيەكى لەبەر ئەباتەو، كە ديارە ئەم ژىرانە بىركردنەويە بۆ ھەموو كات و زەمانىك، بۆ ھەموو سەردەمىك پيوست بوو و پيوستە.. ھەر لەبەر ئەوئەشە كە برپار ئەدا دلىخواز ببىنئىت و لە گول كالتزى پى نەئىت، تا (ئاسۆ)ى ئەم و (ناز)ى ئەو بە يەك بگەن، تا ئەو پردەى ئەم شىش بەندەكانى بە خەم و پەژارە بنىات ناو دلىخواز نەپھىشت بەسەريا برپوات، ئىستا بە گولەوئەنەوشە) بۆ ئاسۆى كورى بچنئىت. ديسان وەك بە ئاسۆ بلىت: "دلىياپە كە پردى خەمەت بۆ ئەكەم بە پردى وئەنەوشە" جا دووئەم شت كە ووتەم بە پيوستى ئەزانم

بىخەمە بەرچاۋ ئەم ووشەي (ۋەنەۋشە) يە كە لىرەدا ھەلەپەكى ھونەرى دېتە
بەرچاۋمان، ھەلەكە زۆرۈر زەقە، رەنگەكانى باش دانەناۋە، چىرۆكنووس ئەلئى: "پردى
خەمت بۇ ئەكەم بە پردى ۋەنەۋشە"، كە ۋەنەۋشە خۇي نىشانەي خەمە، نىشانەي
(مل كەچى) و خامۇشىيە، ھەمىشە خەفەتبار و خومبۇشە كە ديارە ئەو مەبەستى
پردى ئال يان پردى سوربوۋە.

پىرەمپرد ئەلئى:

چەنۈر بۇ زولفت لول و پەشپە

ۋەنەۋشە مل كەچ خالى لاي لىۋە

گۆران ئەلئى:

گيانى من بۇ ئەلئى ۋەنەۋشە پەرۋشە

كە لە ژېر سىبەرى تووتركا خامۇشە

۱۰. رەشپۇشكى جىھانى چوارەم

ئەم كورتە چىرۆكە، پېش ھەموو كەسپك، لاي چىرۆكنووس، لەۋانى تر پەسەندترە،
ھەر بۇيەكە ناۋى كۆمەلە كورتە چىرۆكەكانى لە دوو بەرگى كىتېبىكدا، بەو ناۋەۋە
ناۋناۋە.

دۋاي ئەۋە خوڭنەرانىش، كە لە خوڭىندەۋەيان ئەبەنەۋە، زۆرتر (رەشپۇش) ەكە لە
خەيالىندا ئەمىنپىتەۋە، چونكە ۋا ديارە زياتر كارى تېكرىدون، ئەمە بەلای مەۋە
لەبەر ئەۋەنىيە كە لەتكنىك و ھونەرى ئەم لەۋانىتر بالاتر بېت چونكە بۇ (نيان)ى
قارەمانى چىرۆكەكە ھەرھەمان شىۋى (لەخۇ ھەلەينجان) يان ۋەكو بلىين (الاستباگ
من الذات)ى بەكار ھىناۋە، بەلكو لەبەر ئەم ھۇيانەي خوارەۋەيە.

جائى لە پېش ھەموو شتىكدا (دلدارى) يەكەي ناۋ ئەم كورتە چىرۆكە دلدارىيەكى
دانسقىۋ نەۋازەيە، ھەر چەندە لە سەرەتادا (نيان) كچىكى ئاسايى بوو، لە مەيدانى
دلدارىدا ۋەكو زۆر كچانى تر بىرى ئەكرەۋە. (من لە سەرەتادا ئەمويست بىمكات بە
ئەستېرەيەك، لە تەنىشتيا بىدرەۋشەمەۋە، بە جوۋتە بىكشىين تا لە چاۋى خەلگى وون

دەبينىن) بەلەم (شوان) جۆرە لاۋىكى تازەپى گەيشتوو و خاۋەنى بىروبوۋەرو
پۇشنىرىكى نوئى بوو، ئەيوپىست (نيان) بەرمو رىگەيەكى راست و نامانجىكى بالا ببات،
ئەۋەتا (نيان) ئەلئى (بەلەم ئەو بەرمو ژيانىكى نوئى ئەبىردىم، واى لىكردىم، چىزى لە
خويندەنەۋە ۋەرگرم، فېرى خۇشەۋىستىي راستەقىنەي كردىم).

ئەمە لە لايەك، لە لايەكى ترەۋە، لە ۋولاتى ئىمەدا ھەر ۋا باۋبوۋە، كۆرە دلدەرەكە
خۇي پەرىشان و دىلستوۋا پىشان بىدات و لەبەر كچە بىرىت و لىيى بىپارىتەۋەۋە نازى
قبول بىكات، لە فۇلكلۇرى كوردى و لە شىعەرىشدا ئەمەمان زۆر بىستەۋەۋە خويندۇتەۋە،
ھەر كۆرە بۇ كچە شىت بوۋەۋە (سەر بەر دەبازى رىتە)ى بۇ ۋوتوۋە. ئەگەر كچە خوانە
خاستە دلى گەردىگرتى، كۆرە پىيى ئەلئى: "ھەرزە گوپىم كرد ھەرچىم ۋوت، ۋا ئەو
چلەكە بە فرمىسك شت" بەلەم لەم كورته چىرۆكەدا كە كچە دان بەۋ ھەموو سۆز و
پەرىشىيەدا ئەلئى ئەمە ۋەكو شتىكى نوئى دىتە بەرچاۋى نەك ھەر كۆرەن، بگرە
كچانىش، لاي كۆرەن چۈنكە قسەكان پەر ئاۋاز و سۆزەن دانپىدانانىكى خۇشەۋە
ختوۋكەي فېزىيان ئەدا، لاي كچانىش، لەبەر ئەۋەي راستگۇيى و لە خۇبوردن و
ئازايەتتى تىدايە، كە ئەمانە ئەبىنە مايەي لە خۇشىدا رەنگ سوور ھەلگەراندەنيان،
ئەۋەشمان بىرنەچىت كە (نيان) ئەۋەندە دلى بە خۇشەۋىستىيەكەي خۇش بوو، ئەو
ناۋى (سەرەخۇرە)يەي كە دايكى ناۋى لى نابوو و بوۋبوۋە(گرىيەكى دەرونى) لە دلىدا،
ئەۋىش ئەماۋ رەۋىيەۋە.

ئەمە مژدەيەكى خۇش و روۋناكى يەكى ئەمپروۋ داھاتوۋە، كە كچانى كورد
خۇزگەي ئەۋە بخوازن كە توۋشى كۆرپىكى ۋەك (شوان)بن، بۇ ئەۋەي ۋەك نيان
بلىن: "خۇزگە زووتر بىناسايە، سەرنجىم بەرامبەر ژيان ئەگۇراۋ بە جۆرىكى تر بىرم
ئەكردەۋە."

ئەۋەي زەمىنەي ئەم دلدەرييەي لە لاي نيان خۇش كردەۋە، ئەۋەيە كە (شوان) لاي
(سىروان)ى براشى بەرپىزو ئازىزبوۋە (نيان ئەۋە شۋانى برادەرمە چەند جارىك باسىم
بۇ كىردوۋىت. يەككە لە برادەره ھەرە ئازىزەكانىم).

ديسان لهو هۇيانه‌ى كه نهم كورته چيرۆكه‌ى لای خوینهران له‌وانی تر خۆشه‌ویستر كړدوه نه‌وه‌يه كه وهك (دلدار) په‌كه دانيسقه‌يه، كۆسته‌كه‌ش تايبه‌تى و سه‌يره، كۆستى براو دلدار، خۆشه‌ويستى (برا) لای خوشك، خۆشه‌ويستى (دلدار) پش نه‌خوازه‌لا دلداريتكى وهك (شوان) پش، شوان مه‌گهر ههرخوى شوانبیت. نه‌و دوو‌جوړ خۆشه‌ويستيه كه وهكو دوو ميوه ههریه‌كه‌يان تام و چپزى خوى هه‌يه، ههر په‌كه‌يان به رهنګيك كار نه‌كه‌نه سهر (نيان)، نه‌و (نيان) ه‌ى به خۆشه‌ويستى (براو دلدار) دلى ليوان بووبوو. له‌پر كهوت به سهر كۆستى نهمان و له ناو‌چوونى ههر‌دوو‌كياندا. نه‌م كۆسته له دلداريه‌كه زورتړ ئاهو هه‌ناسه به خوینهر هه‌ئنه‌گيشت.

ديسان داهينانى زاراوه‌ى (جيهانى چوارهم) شتيكى نوپيهو مايه‌ى سهرنج راكيشان و ووردبوونه‌وه‌يه، كاتيک كه شوان له راديؤدا باسى جيهانى سييهم نه‌بيستيت نه‌ئى: "سه‌يره، نه‌ى بؤ كه‌سيك نيه باسى جيهانى چوارهم بكات؟". نه‌مانه‌ى تائيسته باسكران، تيكرپا رهنګ و روويه‌كى نوپيان داوه به ناوم‌پړوكى چيرۆكه‌كه‌و لای خوینهرانى خۆشه‌ويستر كړدوو.

نه‌گهر ليږدها بوه‌ستم و كوتايى به نووسين بېنم، نابيت، چونكه به‌لامه‌وه گونا‌هه نه‌گهر نه‌ختيک له جوړى دوايى پى هيټانى نه‌م كورته چيرۆكه نه‌دوييم، چيرۆكنووس له‌سهر زمانى (شوان) نه‌ئى: "شارمه‌كه‌مان.. روژانى ووشك و برنگه به‌لام شه‌وانى ته‌پرو پاراوه..) به‌م دوايى پى هيټانه، نه‌بى ئافه‌رينى چيرۆكنووس بكریت، كاك مسته‌فا قسه‌كه‌ى زور راست و جوانه، پيشينان ووتوويانه: "شه‌و قه‌لاى مي‌ردانه"، پيره‌مي‌ردى شاعيريش ووتويه‌تى:

به‌سهر شاخى نه‌راراتا به لاوك پيره‌مي‌رد سهركه‌وت نه‌ئى: پيشم كه‌ون كوپرگل، شه‌وى سهركه‌وتنه نه‌مشه‌و.

ھۆيەكانى روون كىرنەۋە Audio - Visul Aids

ھۆيەكانى روون كىرنەۋە بىرىتىن لە كۆمەلە ئامرازىكى پەرۋەردىيى بەكار ئەھيىتىن بۇ روون كىرنەۋەدى وانەكان و نىزىك كىرنەۋەدىان لەزىمىن و مىشكى قوتابىيەۋە. تاكو قوتابى بتوانى شاردىيى پەيدا بكا لەبەشە شارۋەكەي ئەۋ بابەتەۋ لەنەينىيەكانى ناگاداربى. چۈنكە رىك ئەكەۋى ئەۋ شتە بە قەۋارە گەۋرە ياخو بەگىش قورس بى. يان نىخ گران بى. ياخو ئامادە كىرنى مەترسى تىابى. كەبۇ ئەم جۆرە بابەتەۋ ھۆي روون كىرنەۋە شتىكى دروست و بەجىيە.

ھۆي روون كىرنەۋەش بىناغەيەكى دەروۋىي ھەيە ئەۋىش بەستىنى وانەيەكە بە سىروشت و ژيانى رۇۋانەي قوتابىيەۋە.

فەيلەسوفى ئىنگىلىزى-جون لوك- لەۋ باۋەردەيە كەمىشكى ئادەمىزاد راستەۋخۇ تواناى ۋەرگىرتى زانىبارى نىيە. بەلكو ئەۋ زانىنانەي كە مەۋق دەيگاتى و ۋەرى دەگرى بەھۋى ھەست كىرنەۋەيە. ھەست كىرن بۇ مىشك ۋەكو كۆمەلى پەنجەرە ۋايە بۇ ژورىكى تارىك و نوۋتەك و زۇرىش سوور بوو لەسەر ئەۋەي كە مەۋق بەھۋى ھەست كىرنەۋە شت فەردەبى. كەۋابو تاكو چاكتى ھۆي ھەست كىرنىمان رابەينىن زوۋتر فەرى زانىست ئەبىن و ئەچىنە بىچ و بىناۋانىيەۋە ھۆيەكانى روون كىرنەۋەش كارى ھەست سووك و ۋالا ئەكەن و پەردە لەسەر لايەنە تارىكەكانى لائەدەن.

بىرئى جار بىۋىستىمان بە گەۋرە كىرنى تەنىكى بىچووك يان بەشىكى بىچووك لەۋ تەنە دەبى. بۇ ئەم مەبەستەش مىكرۇسكوپ و گەۋرەكەرى ئەلكترونى دۇزراۋەتەۋە كە دەتوانى ۋەرتىن شت ۋەك مىكرۇب و كرۇمۇسۇم و جىنات Genet بە گەۋرەيى و ئاشكرا نىشانىداۋ فەربوۋنى خاسىيەتى و لىكۋەلەيەۋە لاي قوتابى سووك و ئاسان بكا. جۆرەكانى ھۆي روون كىرنەۋە:

۱. هۆی روون کردنه‌وه‌ی دیتن: وه‌کو وینه‌و نیگار. مومی‌او نه‌خشه، پئی ده‌گوترئ دیتن چونکه هه‌ستی دیتن-چاو- ده‌ور نه‌بینی له به‌کار هی‌نانیا.

۲. هۆی روون کردنه‌وه‌ی بیستن: وه‌کو تۆمار که‌ر- مسجله - قه‌وان و رادیۆ گه‌وره که‌ری ده‌نگ که‌بۆ روون کردنه‌وه‌ی ده‌نگ به‌کار دین. پاخو دووپات کردنه‌وه‌ی نه‌و ده‌نگه به‌زوبانی خاوه‌نه‌که‌ی. پئی ده‌گوترئ بیستن چونکه هه‌ستی بیستن -گۆئ - کاری خۆی ده‌کا.

۳. هۆی روون کردنه‌وه‌ی دیتن و بیستن نه‌و هۆیانه‌یه که هه‌ستی دیتن و بیستن که چاوو گۆی‌یه تیدا به‌شدارن وه‌کو ته‌له‌فیزیۆن و فلیمی ده‌نگدار و نمایشی می‌ژوو‌یی و نه‌ده‌بی و گه‌لێکی تر.

مه‌به‌ستیشمان له‌هۆی روون کردنه‌وه نه‌وه‌یه که نه‌و شته‌ی گه‌ره‌که‌مانه له قوتابی بگه‌پنین. پئی نیشانی بده‌ین. خۆ نه‌گه‌ر له توانادا بوو راسته‌وخۆ شته‌که به‌یدا بکه‌ین و بی خه‌ینه به‌ر ده‌م قوتابی نه‌وا نه‌ویش باشت‌ر تکی ده‌گا و ناگاداری خاسیه‌ت و قه‌واره و فۆرمی نه‌بی. چونکه کوت و مت شتیکی ته‌واو - واقع - ی ده‌خه‌ینه پێش چاو.

- روسو - Rousseau هه‌رده‌م ئاموژ گاری نه‌وه بوو که هه‌تا‌کو پیمان بکړئ راسته‌وخۆ شته‌که پئی نیشانی قوتابی بده‌ین. خۆ نه‌گه‌ر له شوێنه‌واری - البیه - خۆی دابوو نه‌وا چاک‌تره چونکه په‌یوه‌ندی نه‌و شته روون ده‌بیته‌وه له‌گه‌ڵ ده‌ور و به‌شتیا. وه‌کو ئی کوئینه‌وه‌ی روه‌ک له کیلگه‌کانا یان ئی کوئینه‌وه‌و باس کردنی هه‌ندی گیاندار له مۆلگه‌و لانه‌ی تایبه‌تی خۆیاندا. وه نه‌گه‌ر نه‌م کاره ده‌ستی نه‌دا له‌به‌ر نارمه‌تی و مه‌ترسی ئاماده کردنی نه‌و گیاندارانه. نه‌و حه‌له نه‌توانین - مومی‌ا - کراوی نه‌و شته نیشانی قوتابی بده‌ین نه‌گه‌ر بالنده‌و گیاندار بوو. یان نمونه‌یه‌کی - نموژ - نه‌و شته ئاماده نه‌که‌ین. بی گومان نمونه‌ش خاسیه‌تیکی گرنگی هه‌یه. چونکه نه‌توانین به‌گوێهری پێویست گه‌وره‌تر و به‌چو‌ک‌تری بکه‌ین. هه‌ندی جار قوتابیش به‌شداری ته‌کا له دروست کردنیاو شاره‌زایی‌یه‌کی قوولیش په‌یدا ته‌کا.

- دروست کردنی نموونهیهکی مناره پێچاو پێچهکە ی سامهرا - الملویه - ئەبیته
مایه ی تی گهیشتنی قوتابییهکان و بهچهشنی له میشکیاندا بنج دانهکوژی که ههرگیز
له بیریان نهچیتهوه

دهنگی ماموستا / ژماره ٥ سالی دووهم ١٩٧٢

عەزیز ئەتروشیی شەهید

لەبیرەودەری یەكەمی شەهیدبوونی عەزیزی جوانەمەرگدا ئەم هەلبەستەى خوارەو
پیشكەش بە هەموو ئەوانە ئەكەم كە هەمیشە شەهیدانى كوردستانیان لە یادەو
لەگەل گیانی پاكو بیرەودرییەكانیاندا ئەزین.

بەجیت هیشتەم بە یەكجاری، لە دەشتی چۆلی حەسەرتدا
ئەنالیئنی دڵم بۆ تۆ، بەسەر جەرگی لەت و پەتدا
كە پێم ووترا عەزیز كوژرا، دڵم وشرا، لەشم بەنج بوو
عەزیز مەردبوو، عەزیز بیاوبوو، عەزیز جەنگاوەر و گەنج بوو
عەزیز زۆرباش ئەو دەى زانی كە بۆ كورد هەر ئەبێ بمریت
كە چلكی بیسیی دیلیتی بە خوینی خۆی ئەبێ بمریت
لەگەل دەنگی بەیانداوو، لەگەل سروە و شنەى دووری
بەسەر شاخی (شەرۆئ)دا، رۆا خوینی گەش و سووری
رۆا ئەو خوینە پیرۆزەى كە مایەى سەرفرازی بو
پۆا ئەو میشكە خاوەنەى كە سەرگەوتن نیازی بو
ئەوا ئیستا هەموو كوردێك بە فرمیسكى بە خوین سووری
ئەكا یادى عەزیزی خۆی، (عەزیز)ی رەمزی رووسووری

۱- بەھار

ئەى نېرگىزى دەشت و چيا
با پېت بېلىم وام لە چيا
لە بەھارى گوردستاندا
لە خۇشيام، لە خۇشيا
ئەى كاريلەو بەرخۇلەكە
وا بەھارە رزگارتان بوو
لە دەست زستان و تۆفەكە
بۇق بۇقىلەى سەر زلە
غارده بۇ چەم بە پەلە
تەوشقى ئاوشكاوہ
بۇ خۆت دەست كە بە مەلە.

۲. کورپه کوردم

کورپه کوردم به کارم	کاکه ئالانم ناوه
دایکی کورد و نازدارم	مه مکی له زارم ناوه
کورپی ولاتی جوانم	پرچیاو به فرو ناوه
به نازه کوردستانم	ته ماحی تی گراوه

۱۹۸۲/۲/۲۶ کتیبی (فهرمیدوون عه لی ئه مین)

ھەنگ

ۋىزىز ۋىزىز، ۋىزىز ۋىز
 ئىمە ھەنگىن ھاتىن بەپىز
 ئىمە ھەنگىن، زۆر بچوۋكىن
 ھەتا بىلىت ئىسك سوۋكىن
 دەم ئەننىيەنە ناو گولۇ
 ئەيكەين بە ھەنگۈينى خاۋ
 مەندال بىخاۋا بە خۇشى
 پىي نەۋىرئ نەخۇشى.

تاق تاق ق. چراخ خ چراخ
 ھاۋار ھەستا لە باخ، لە شاخ
 چىمان كوردوۋە، بۇ ۋا ئەكەن
 بۇ خۇشىمان ئى تىك ئەدەن؟
 ئىمە ھەنگىن، ھەنگۈين ئەكەين
 بۇ ئەۋسەرە، بۇ كوردستان
 دەمى خەلكى شىرىن ئەكەين
 ھەنگ زىرەكە، كرىكارە
 ھاۋپىي گولە، ھى بەھارە
 ئەۋ شانانە ھى خۇپانە
 بۇچى ئەيكەن بە ۋىرانە؟

كتىبى(فەرەيدوون عەلى ئەمىن)

بهره‌مه بلاونه‌کراوه‌کانی مامؤستا
فهرمیدوون عه‌لی نهمین

نوقلى

نوقلى! سەرچاۋەى ھىز و ئىلھامم
نوقلى گەزۋى خاۋ، ميوەى بەتامم
نوقلى! نوقلى ئەۋساي ژىنى من
نوقلى! چقلى چاۋانى دوژمن
كوۋى؟ لە كوۋى ئىستا؟ لەكام پىدەشتى
لەكام سەيران و گەران و گەشتى
شىلەى شىرىنى جوۋتە لىۋى تۆ
كام خواپىداۋە، ئەپنۆشى ئاخۇ؟
گولى گۆى مەمكى، بى ھامتا و بى رەنگ
كام لىۋ، گولۋى ئەمزى ۋەك ھەنگ؟
بۆنى ھەناسەى نىۋەشەۋى تۆ
ئەپزىتە سەر پروۋى كى، سوۋك لەسەرخۇ؟
ئاخۇ تۆش ۋەك من، ھىچ نەبى جارى
فرمىسكى گەرمە، لە چاۋ ئەبارى؟
ئاخۇ ئىستاگەش، شىعرەكانى من
ۋەكوۋ خۆى ماۋن، پاخود دپاون؟
ئەۋ ملوانكەيەى، وپنەكەى منت
تپدا داناۋو، لە سەرگەردنت
ئاخۇ ئىستاگەش، ۋا لە ملتايە
پان ھەر نەماۋە، كوپرايىم دايە؟
ئەى نامەكانەم، كە ۋەك بىچوۋەمەل

تووندەتكر دېوون، لە تەنكەى باخەل

ھەر لەوین، یا دەستى وەرېوون

فرېیدا ونەتە، ناو دنیای بیرچوون؟

نوقلى! ئەمانە و پرسیاری تریش

خەم و خەفەت و ئازاری تریش

ئىستا لە تەكما، ھاوړاز و ھاوړېن

لە شادەمارى خوینما ئەگەپېن

نوقلى! بەلام من، بەش بەحالى خۆم

ھەتاکوو ئەمرم، بە دل سۆفیی تۆم

خەلو متخانەكەم، كونجى نووستنم

بۆتە نزرگەى، تۆ پەرستنم

واديار ئەتبىنى، چاوى خەيالەم

ھەر ئەللى خۆتى، ھاوار بە مائەم!

جا چۆن نەھەژنەم، نەپەمە سەما

چۆن قورپى دنیا، نەكەم بە سەرما؟

يان چۆن شىت نەپەم، دىنم نەلەقى

كە چىزوى نازت، لە لەشم چەقى؟

شەپۇلى پىرچىت، بە باى ھەناسەم

لاشەى ئارامى، بىردە گۆمى خەم

دەزوولەى تىشىكى، گەردنى چىرات

وەك داو، بولبولى دلەم، راوئەكات

پىرشنگى چاوت، بۆ ئەم شەوانە

گوئەستىرەكەى، ئارامى گىيانە

لەرەى مەمانت، بە نەرمەباى شەو

بازارى جوانىت، ئەخاتە برەو

ماسیی دلی من، قولایی نیگات
 زۆر بە ئاسانی، خۆی لیگیر ئەکات
 نوقلێ! حالێ من، ئیستاکە وایە
 ئەو توخوا تۆ، بۆج دەنگیکت نایە؟
 بۆ نەغمەو دەنگت، دنیای شەو دەنگ
 نایدا بە گویم، شەوگاری درەنگ؟
 هیچ نەبی، لە ناو کۆری کچانا
 ناویکی منت، بێ بەزمانا
 قەیناکا، مەلێ، من خۆشمەوئ
 جوینیکم پێبە، قەزات لی مکەوئ
 توخوا ئەم جارە، دڵم مەشکێنە
 بیکە لە رای خوا، ناویکم بێنە
 ناوی من، هەر چەند گران و پەستە
 شمشالێ گەرووت، ئەیکا بە بەستە
 نوقلێ! لە خۆشیی دنیا، بێبەشم
 نوقلانی خێریبە، بۆ بەختی پەشم
 بەمەو بەزەیی، جامی ژیانم
 پڕکە، بینۆشم، هەتا ئەتوانم
 بەو مەیه، لاشە و گیان و دڵ مەستکەم
 ناحەزانی خۆم، بەجاری پەستکەم
 زریی مەیانێ ئاشووب، لەبەرکەم
 دوژمنانی دڵ، ژێرەو زەبەرکەم
 بە پڕشنگیکی، ئەو چاوە کالە
 سوارەو غیریتم، (پۆستەم) (زال)ە
 بەو تەپاییە، عەتری لیو و دەم

لە گيانەلادا، لايوم تەريكەم
 بۆ ئەو دەي، ئەگەر مەردەم نابەدەن
 تەيشووي عەتري لايو، بيمە ژير گل
 نوقلى! وا چىراي شەو كوزايەو
 كەچى رەحمى تۆ، نەتليساپەو
 قەيناكا، ئەو بە گلەيى بى
 ئەو دىلەت ئاوا، بى بەزەيى بى
 با نەتپرسىيى، خالى ئەم وونە
 كە غەرقى دەرياي، خەمى بى بنە!

تەيپىنىي:

گەلليجار، گويم لە (نوقلى) بوو، ھەر جاريكيش، بە شيومە بېستوومە. بەلام، ھەموو
 جارەكان، لە نوقول شيرينتر، لە ھەلوا بە تامتر و لە گەزۇ لام خۇشت تەربوو. لەبەرئەو،
 لە ميژبوو، بەدواي دەقە رەسەنە تەواو باومرپيكرائەكەيدا ويلىبووم. ئەو ھەبوو، خواكردى
 و كاكە (ئالان)ى جگەرگۆشەكەي مامۇستا (فەرەيدوون)، ئەم ھۇنراو سەنگين و رەنگينەي،
 بە دەسوختەي ھۇنەر خۇي بۆھينام. كاتى خويىندەمەو، ھەستەمكرد، لە ھيىندى جىدا،
 ھەلەي رپنووسى تىدا ھەيە، بە رپنووسى سالى ھەفتاكان نووسراو و نيشانەكانى
 خالىبەندىي بۆ دانەنراو. لەبەرئەو بىرپارمدا، جاريكى دىكە بىنووسمەو، ھەموو ئەو
 شتانە چاككەم و بلاويكەمەو، بىئەو، يەك پىتم ليگۆريي.

ئەوا ليرەدا، پيشكەش بە ئەفەنداراني ھۇنراوي كوردىدەكەم و داواي
 لييووردنيش، لە گيانى پاكى رەوانشاد مامۇستا (فەرەيدوون) دەكەم، گەر بيمۆلەت،
 دەسكارىي (نوقلى) كەيم كردى!

دكتور حوسەين محەممەد عەزىز

سولەيمانىي ۲۵/۱۲/۲۰۰۵

باخەوان

ھاوین ھات كۆڭلىك گەرمای لەگەڵ خۆى ھىنا، ھەموو رۆژىك (ئالان) بە باوكى ئەووت: بابەگيان ئەم شارى ھەوليرە زۆرگەرمە، وا لەگەرمادا پىرووكام، ئەوە نابىت بۆ ماوھىەك ئىمەش بچىن سەرىك لەو حاجى ھۆمەران و ئەو ناوانە بەدەين، باوكى پىي و ت: با كورم بۆ نابىت، يەك دوو رۆژى تر خۆمان كۆنەكەينەو، من و تۆو دايكت و برا بچكۆلانەكەت ئيرە بەجىئەھىلەين و ئەرۆين.

كە رۆيشتن مائاواييان لە خانومكەيان كرد، ئالان چوو بە باخە خۆشەكەيانەو، مائاوايى لە گۆلەكان كرد. بولبلىك بەسەر دارەھەنارمكەو بەدەنگىكى خۆش خويىندى، وتى: خواتان لەگەڵ، پەپوولە و ھەنگ بەبال چەپلەيان تەقاند، گۆلەكان دليان پىروو لەگريان. دوو ھەفتە لەو كۆيستانە خۆشانە مانەو و ئىنجا گەرانەو ھەولير، كە ھاتنەو ئالان يەكسەرچوو سەر باخەكە، سەيرىكرد گۆلەكان ھەموو سىس و ژاكاو، نە پەپوولە ديارە نە ھەنگ، نە بولبل، ھەريزەكەيان خەرىكە لە تىنواندا بخىكت.

ئالان ھەر ئەوئەندە ماندويىتى رىگای شكا، قۆلى لىھەئمالى كەوتە بژارى باخەكەو ئاودانى دار و گۆل و ھەريزەكە، چەند رۆژىك لەسەرىەك وازى نەھىناو ھەر خەرىكى بژار و ئاودىران بوو، ئەوئەندە پىنەچوو ھەريزەكە سەرى ھەلدايەو، خونچەى گۆلە باخەكان دەميانكردەو، گۆلەكانى تر گەشانەو.

بولبلەكان بەسەر گۆلە باخەكاندا خويىنيان و چوون مژدەيان برد بۆ پەپوولەو ھەنگەكان، ئەوانيش گەرانەو و كەوتنە پىكەنين، پەپوولەكان بە ئەسپايى بەسەر گۆلەكانەو نىشتنەو و تىروپەر ماجيان كردن. ھەنگەكان بە بال گۆلەكانيان باوھشىنكرد و ئىنجا شىلەكانيان مژين، بۆنى خۆش ئەو ناوھى كاس كردبوو، جەژنى گۆل و بولبول و پەپوولەو ھەنگ بوو.

يەك دوو مانگى پىچوو ھەنگەكان نەختىك ھەنگوينى خۆشيان بە ديارى بۆ (ئالان) ھىنا.

خويندن لە زستان ئازاترە

منالە خۆشەويستەکانى شارەکانى کوردستان، ئیستا زستانە ھەرکەسەتان بەیانیان خۆى باش ئەپچیتەو، لە مال دیتە دەرەوو بە دوو ھەنگاو خۆى ئەگەيەنیتە قوتابخانە نزیکەکەى لای مالى خۆيان، دیارە ئەو ئەزایەتیە خۆت لە سەرماى رینگاوبان رزگاربکەیت و خۆت بکەى بە قوتابخانەدا، نیوەرۆش دیسان بگەریتیتەو و خۆت بکەیت بە مالدا، سەیربکەیت دایکت ژوورەکەى گەرم کردوو و چاوەروانى تۆیە، تۆش لە دوورەو ئەلئیت دایە جیمان ھەيە، برسیمەو سەرماشە.

بەلام ئەى منالە خۆشەويستەکانى ناوشارەکان، ئەو ئەزانن لە ھەندیک لە گوندەکاندا قوتابخانە نیە، بەلام منالانى ئەو گوندە وازیان نەھیناوە دەستیان لە خويندن ھەلنەگرتوو، ھەستاوان چوونەتە ئاوايەکی نزیکیانەو کە قوتابخانەى تیا دایە، لەوئ ئەخوينن، ھەموو رۆژى شەبەقى لە مالى خۆيان لە خەو ھەلنەستن، بەرچایى ئەخۆن و قەلەم و دەفتەر و کتیبیان ئەخەنە بن دەستیان و ئەکەونە رۆ بۆ قوتابخانە، ئەم گرد بۆ ئەوگرد، ئەم ھەوراز بۆ ئەو ھەوراز، بەدەم گۆرانى خۆش خۆش و بەدەم پیکەنین و قسەى خۆشەو، کاتیک سەر ھەلنەبەرن سەیرئەکەن قوتابخانەکەیانە، خۆيان ئەکەن بە ژوورى خويندناو وەك شیر دانەنیشن و دەستئەکەن بە دەرس خويندنى خۆيان.

ئەو منالانە ئیستاش بەم زستانە، بەم سەرماو رەشەباو شەستە بارانە، بەم بەفر بارین و رېوبانگیرانە، لە چوونە قوتابخانەى خۆيان نەکووتوون.

گویم لیبوو زستان دانى لى رېچ ئەکردنەو و ھەرەشەى لیئەکردن، ئەیوت: من زستانم، من زستانم، من زستانى کوردستانم، رېگە ئەگرم، دەست و پەنجە ئەتەزینم، زمان لە گۆ ئەخەم، خەلک رەق ئەکەمەو.

منالەکان ئەیانوو: ئیمەش مندالین، مندالى کوردستانین، ئەمانەوى بخوينین، پشتى زستان ئەشکینین.

زستان ئەیوت: دار و بەرد و ئەردم بە بەفر داپۆشیو، کەس ناوێری سەر لە مال
بێنێتە دەرەو. دانیشن بە دیار ناگردان و ناگری خۆتانەو، دانیشن قاچ درێژکەن و
هەلوور بلوور بکەن. بۆ کوێ ئەرپۆن، خۆیندنی چی. ئیو لە مردن ناترسن قورتان
بەسەر، بۆ کوێ ئەرپۆن بەخوا هەر گورگ ئەتانخوات.

مندالەکان ئەیانتوت: ئیمە مندالی ئەم شاخ و کیوین، شوانیتمان کردوو، دارمان
برپو، هەزارجار گورگمان دیو.

زستان ئەیوت: من زستانم، من زستانم، رەقتان ئەکەم، خۆین لە گیانتانا وشک
ئەکەم.

مندالەکان وەک جارێکی خۆیان کۆکردوو و هەر گویشیان ئەدا بە هەرێشەو گورەشەو
زستان. لە ئاوازی خۆیان دەرچوون، دفتەر و کتێبەکانیان پێچایەو و خستیانە
باخەلیانەو و توند پشتینەکانیان بەسەردا جەپاند. کاکە هەلۆ پێشیانکەوت و کەوتە
رچەشکاندن، ئەوانیش بەدوایدا نەرۆیشتن، هەر بەفربوو لە ژێر پێلاوەکانیاندا
ئەتلیسایەو. رچەشکاندنەکیان بۆ خۆیانکرد بە یاریەکی خۆش.

لەپڕیکا یەکیکیان قاچی هەل ئەخلیسکاو تەپ ئەکەوت بەدەمدا، شیرانە
هەلئەستایەو، خۆی بۆ ئەتەکاند و ئەکەوتەو پڕ. ئەوانی تر ئەیاندا بە پرمە
پێکەنین و قیوپیەکیان بۆ ئەکرد.

مامۆستاگان لە پەنجەرە راپەوی قوتابخانەکەو کە ئەپروانی بەسەر پێگاکە
بەردەمیدا سەیری دەرەویان ئەکرد، هەتا چاویان بری ئەکرد هەر بەفربوو، لە پڕیکا
رەشاییەکیان چاوکرد، رەشاییەکە تا ئەهات نزیک ئەبوو، مامۆستایەکیان وتی:
خۆیان، هەلۆ و هاوڕێکانین، ئەی ئافەرین مندال بۆ خۆتان و بۆ هەوێشی خۆیندنتان،
بەخوا لە دلی خۆمدا هەر خەیاڵم لایان بوو، ئەم وت تۆ بلیت بەم پۆزە تۆفە بتوانن
بێن، تۆ سەیرکە بزانی ئەم مندالانە چەند حەز بە خۆیندن ئەکەن، دیارە دوا پۆز هەر
بۆ ئەمانەییو کەس گرەویان ئی ناباتەو.

کە گەیشتنە ناو راپەوی قوتابخانەکە هیشتا زەنگی چوونە ژوورەوی ئی ئەداوو.

موچرىك وا ئاوايى يەكانيان كرده ويرانه

ئەسبى ئەتىلا ئاسايى ھەر شوپنى پۇستالى سەربازەكانيانى گەيشتې سەوز نەبوو.
شىنايى بە كۆ و كەژەكانمانەو نەما.
گۆرستان و شەخس و پىرەكانمان بە بلدۆزەر و پاچ و بېمەرە تەختكران، ناوى
دېھاتەكانيان گۆرى.
ئەى وشەى شەھيدان و ئىسك و پروسكى باو و باپىران و شەخس و پىرانمان چى
لېئەكەن و چۆنى لە ناو ئەبەن.
ئەى چۆن ئەتوانن رەنگى گولائە سوورەى سەرگۆرەكان بگۆرن. چۆن كەو لە قاسپە
قاسپ ئەخەن چۆن... ەتد

رهنم کردن

منالینه هر یه که تان دهسته قهلهمی رهنگا و رهنگی خوئی دهر بینیت و دهست بکا به رهنم کردن.

- ماموستا چی رهنم بکهین؟

- به نارەزووی خوٲان، چی له خهیاڵتانیه، چ شتیک کاری تیکردوون، نه مپو، یان چه ند رۆژیک، یان سالتیک له مه وپیش. ئیتز وهکو وتم به نارەزووی خوٲان.

- یه عنی به هه وهسی خوٲان؟

- نا، نا.. به هه وهسی خوٲان.

منالەکان قهلهمه رهنگا و رهنگهکانیان گرت به دهسته وه و خه ریکبوون، ماموستا که یان له گۆشه یه که وه وهستا و خوئی له قوتابییهکان نه گه یاند، وازی ئی هینان هر که سه و بو خوئی چی نهکات بیکات. نیوهی دهرس تهواو بوو، زۆربهی قوتابییهکان په نجه یان هه ئپری، وتیان ماموستا گیان تهواو مانکرد.

ماموستا وتی به ریز، په له مه کهن، له (خدر) جووه پیشه وه و پیی وت: ئادهی خدر بۆم باسکه بزاتم چیت رهنم کردووه؟

خدر: ماموستا گیان نه مه دپیه کهی خوٲانه به بناری شاخی سورکیوه وه.

سەعاتە گول

لە باخىكى زۇر زلدا، بەرامبەر (سەعاتە گول) دارىك چەقنىرابوو، گلۇپىكى شەوق خۇشى پىۋەبوو، ئىۋاران كە دائەگىرسا ئەيدا لە سەعاتەكە، ئىتر خەلك بە ئىۋاران و بەشەويش ئەيانزانى سەعات چەندە.

مندالەكان: ئىي!

پىرۇت: مەن، نەئىي، ئەمە چىە ئىۋە ھەر لە خۇتانەۋە زوو ئەللىن ئىي.

مندالەكان: بۇ ۋا نەللىن؟ ئەي بللىن چى؟!

پىرۇت: ئەي جارى نابى بزانىن سەعاتى گول چىە، ئىنجا بللىن ئىي.

مندالەكان: قسەتە، باشە (سەعاتى گول) چىە..؟ پىرۇت: زۇر زۇر باشە (سەعاتى

گول) سەعاتىكە بەلاپالى تەپۆلكەيەكەۋە، يان گردۆلكەيەكەۋەيە، ژماردى سەعاتەكە بە گول پەنگاۋ پەنگى راستىيە، ھەر راستى راستى، سەعات ژمىرو دەقىقە ژمىرەكەشى لە تەختەيەۋ بە كارەبا ئىشەكات. تىگەپشتن؟!

مندالەكان: بەلى، بەلى. ئىنجا پرويانكردە پىرۇت، باشە كاكە پىرۇت ئىنجا بللىن

ئىي.

پىرۇت: بەلى، ئىنجا ھەموومان ئىي.

ئىۋارەيەك مندالان لەگەل دايك و باوك و كەسوكارىاندا ھاتبوون بۇ ئەۋ باخە بۇ سەيران، بۇ خۇيان يارىان ئەكرد، ھەندىكىيان بەرەۋ لاي سەعاتى گولەكە رۆيشتن بۇ ئەۋەى بزانن سەعات چەندە، چوۋنە پىشەۋە، سەيران كرد گلۇپە شەوق خۇشەكە داگىرساۋە، بەلام زوۋرە زوۋر ئەگرى.

مندالەكان: ئەۋە بۇ ئەگرىت.

گلۆپهکه: نهی نابین سعاتهکه خهوتووو ئیش ناکات. نهی نهگهر نهو بخهویت و کارنهکات من خوم بو هیلاک بکه؟ بو بهدیاریهوه بوهم؟ نهی ئیوه چون بزنان سعات چهنده؟ سهرتان لی ئهشیویت. وهختتان به خورایی ئهپروات.

مندالهاکان: دهباشه بجو یهکیک بانگ که چاکی بکاتهوه.

گلۆپهکه: نهی نای بینن من بهم داره چهقاودهوم ناتوانم له جیی خوم بجوولیم.

مندالهاکان: باشه، ههر ئیستا ئیمه ئهچین تهلهفون نهکهین.

منداللیک له تهلهفونی باخهکهوه تهلهفونی ههلگرت.

مندالهاکه: ههلو، تهلهفونخانهیه؟..

بهبی زحمهت ژماردی تهلهفونی دووکانی سیامهندی سعاتچی چهنده؟..

منالهکه نهختیک وهستا، ژماردی تهلهفونهکی وهرگرت، ئینجا تهلهفونی کرد.

مندالهاکه: وهستا گیان سعاته گولهکهی باخی گهوره ئیشناکات، بهبی زحمهت

وهره چاکی بکهروهه، پارهشت چهند ئهویت له باوک و کهس و کارمانی کۆئهکهینهوه و

ئهت دهینی.

سیامهندی سعاتچی: کاکه راسته من سعاتچیم، بهلام نهو سعاته بهکارهبا

ئیشهکات، کارهباچیەک له مهکینهی کارهباوه بانگ بکهن ههر ئیستا بۆتان چاک

ئهکات.

مندالهاکه: سوپاس. تهلهفونهکی داخستهوه، دواي نهختیک ههلیگرتهوه و بههوی

تهلهفونخانهوه مهکینهی کارهباکی وهرگرت. قسهی لهگهلکردن، نهوهندهی

پینهجوو(سهعاتی گول)هکی چاک کردوه، سعاتهکه دهستیکردوه بهچکهچک.

مندالهاکان: ههموو بهجاری وتیان هی ئی ئی.

گلۆپهکه: دهستی کرد به پیکهنین و شهوقی خوشتربوو.

سعاتهکه: چک چک چک، چک چک چک.

زەردە زېرە

ھەر چەندە زىستان بوو، بەلام پۇژەكەى خۇشبوو، ھەتاوہكەى گەرم بوو، دايكى كاوہ تەنافىك جلى شت و لەبەر خۇرەكە ھەلىخست. پانتۇلىكى سەوزى تىدابوو گوللىكى سوورى لەسەرچىرابوو، ھەنگىك ھات بە باخەكەدا گەپا بۇ گوللىك، بەلام زىستان كوا گولماوہ، گولە چىراوہكە بەزمى پىداھاتەوہو دلى پىي سووتا، ھاوارى لىكرد و بانگىكرد وەرە، وەرە، نەختىك لای من بنىشەرەوہ و ئىسراحت بكة، ئەزانم ھىلاكى و بۇ گول ئەگەرپىت.

ئەوہندەى پىنەچو پەپوولەيەكى پەنگاورەنگ ھات و بە ناو باخەكەدا بە ھىواشى بۇ گول ئەگەپا، ھىچى نەدۇزىەوہ، لە تاوا بەسەردار و دىواروہ ئەنىشتەوہ، گوللىكى مۇر بەسەر كراسىكى سىپىەوہبوو، بە دەنگىكى خۇشەوہ دەستىكرد بە گۇرانى وتن و پىي وت: وەرە، وەرە پەپوولە بى دەنگەكە، وەرە من لىرەم لەسەر ئەم تەنافە بەرزە، وەرەوہ لىرەوہ سەيرى پۇژىكە، خۇت گەرم كەرەوہ، خەفەت مەخۇ، نەختىك لەمەوپىش لەسەر جلىشتەكە گويم لىبوو دايكى كاوہ بە باجى گولچىنى دراوسىيانى ئەوت زىستان كەمى ماوہ ئەبىرپتەوہ و ئەپوات، ئىنجا بەھاردىت، گولەكان دىنەوہ. پەپوولەكە فېرى، فېرى و چوو بۇ لای گولە مۇرەكەو پىي وت: سوپاست ئەكەم مۇدەيەكى خۇشت دامى.

لەولاوہ زەردە زېرەيەك بەسەر چىلكەيەكى وشكەوہ نىشتىبووہو گوپى لەو قىسانەبوو، وتى بامنىش بچەم.

گولە سوورەكە وتى: بېرۇ، بېرۇ نەپەيت بەلای مندا.

- نى بۇ بۇ؟

- ئەللىم بىرۇ.

رووى كىردە گۈلەمۇرەكە، ئەۋىش پىي وت: بىرۇ، بىرۇ، ئەللىم بىرۇ لەۋلاۋە ھانىلەيەك ھەلۋاسرابوو رەسمى مىنداللىكى بەسەرەۋەبوو تىفەنگىكى بە دەستەۋەبوو، مىندالەكە كە گۈيى لەم قسانەبوو بەزەردە زىرەكەى وت: ئەللىم بىرۇ، ئەگىنا بە فىشەكىك مىشكت ئەبەم بە ئاسمانا.

زەردە زىرەكە ۋەختەبوو لە ترسا رۇخى بىچىت، وتى: بۇچى، بۇچى؟!.

مىندالەكە وتى: بۇ خۇت گىل ئەكەيت زەردەزىرە... تۇ زىرە لە مىندالان ھەلەسىنى، تۇ ژەھر ئەكەيتە خويىنى ئالوجۋانى ئىمەۋە، ئەزانى ئەللىم جى، ژەھر... ژەھر...

بۆمبا

لە فەلەستىن مندالەكان بۆمبايەكيان گرت، كەلەپچەيەكيان كرده هەردوو دەستی،
 وتیان: دەى فەرموو پېشمانكەوہ بۆ حەپسخانە. بۆمباكە وتى: بۆچی؟
 مندالەكان وتیان: تۆ دزیت، دزیت كردووہ.
 بۆمباكە: دز، دز... دزى چى، من چۆن دزى ئەكەم.
 مندالەكان: دزىشیت و زیاترىش.
 بۆمباكە ھاوارى لە پیاوێكرد: مامەكە بۆ خاترى خوا، وەرە لەدەست ئەم مندالانە
 رزگارم كە.
 پیاوہكە ھات: پۆلە ئىوہ چىتانە بەسەر ئەم بۆمبايەوہ.
 مندالەكان: مامەگيان ئەمە دزە دز.
 مامەكە ھات گىرفانەكانى بۆمباكە گەرا، پشتنەكەى كردهوہ، دەستىكرد بە
 باخەلىدا، ھىچى نەدۆزیوہ، روويكردە مندالەكان: كورەكانەم، ئەمە ھىچى پى نىہ،
 ھىچى نەدۆزیوہ.
 مندالەكان: مامەگيان چۆن ھىچى نەدۆزیوہ، ئەمە دزە دز.
 مامە: باشە چى دۆزیوہ، پىم بلۆن، بۆ قسەناكەن.
 مندالەكان بە يەك دەنگ:
 خۆشى ئىمەى دۆزیوہ، ناپەلۆت ھىچ خۆشەك ببىن.

ھەر دەگەرپنەوہ

پاش نیوہرپنەوہ کی درەنگ، سەردار بە تەنیشە کولانە ی مریشکەکانیەوہ، بە بەرد و چیمەنتۆ دەستیکرد بە دروستکردنی یەک دوو خانووی بچووک، نزیکى ئیوارى خانووەکانى تەواوکرد. ھەردوو دەستی پاک پاک شت و نەختیەک ھاتە بەر دەرگای خۆیان، (سامان) ی ھاوسیانی دی. (ئىۋارە باش) یان لە یەکتەکرد (سامان) ی بانگکرد خانووەکانى پێشاندا. سامان وتى: باشەوا زانیمان گەورەکیان کولانە ی مریشکە، ئەى، ئەم دوو خانوہ بچووکە لە بەرد و چیمەنتۆ دروستکراون چىن؟.

سەردار: ئەوہ ئىستا ئەچم پەژمەیک دائەنیم چۆلەکەو بیچووی یەک دوو ھیلانە دەرئەھینم و ئەیان خەمە ئەو خانوہ تازانەوہ!.

سامان: ئینجا بۆچى؟

سەردار: ئاخەر کولانەکانى خۆیان پیس و پۆخلە و لە پووش و پەلاش و پەر و چیلکەو رېقنە دروستکراون.

سامان: ئەى خانوہکانى تۆ؟

سەردار: ئەوہ چى، ئەللى گالئەمان پینەکەیت، ئەى نایابینیت چەند رېکوجوانن؟

سامان: گالئەت پیناکەم، تۆ جارى قسەکەت تەواوکە.

سەردار: قسەکەم تەواوی چى بکەم؟ ئەیانگۆزیمەوہ بۆ ئەم خانوانە و ھیلانەکانى خوشیان سواخ ئەدەم بۆ ئەوہى نەگەرپنەوہ.

سامان: یانى ئەگەر سواخیان نەدەى ئەگەرپنەوہ؟

سەردار: ئەى چۆن، بەخوا ئەگەر وانەکەم یەکسەر ئەگەرپنەوہ!

سامان: دەسا بەسەرى ھەردوگمان ھەزار سواخی بدەى، ھەر ئەگەرپنەوہ.

سەردار: کەواتە ھیلانەکانى خۆیانیان پى خوشە.

سامان: بەللى!

چۆلەكە و كرمە سوورە

چۆلەكە يەك بەسەر دار توويەكەو دەيجريواند، گۆلە باخىكى زل بەرامبەرى مىلى بۆلار كىر دىبوو، گۆيى لىدەگرت. پەپوولە يەككى سېي خال خالى رەشى پىئو بوو، ھات گۆلە باخەكەي ماچكرد، كە گۆيى لە جريو جريوى چۆلەكە بوو، ئەويش گۆيى بۆ شلكرد.

شەمال ھەلىكرد چلى دارەكان لەرىنەو، باوھشىنى چۆلەكەكەيان كرد، چۆلەكە كە بە تەواوى فېنىكى بوو، ئەو ھەندەي تر ھەوھسى ھەستا، دىنگى ئى ھەلپرى، ئەو ناوھى پىركرد لە جريو جريو.

باخەوانەكە دارەكانى ئاۋ ئەدا، بە بىللەكەي جۆگەكەي بىل تەپ ئەكرد، لە پىركا بەدەم بىللەكەو كرمىكى سوور ھاتە دەرەو، كرمەكە يەك دوو پىچى بە دەورى خۇيدا خوار دىبوو.

چۆلەكە كە جاۋى پىكەوت، بىيى وت تۆ جىت؟!

كرمە سوورەكە وتى: مەن كرمە، كرم... كرمە سوورەم.

چۆلەكە: باشە تائىستا لە كۆئى بوويت؟.

كرمە سوورە: لە ژىر ەردا بووم.

چۆلەكە: ئەي مائت بەقورنەگىر، لە ژىر ەردا چ دەكەيت؟! چ دەخۇيت؟! چۇن

ئەزىت.

كرمە سوورە: وا ديارە زۆر سەيرە لەلات. رەگى دار و گول و سەوزە زۆر، ئەوانە

ئەخۇم، رەگ ئەخۇم رەگ.

چۆلەكە: ئاخىر رەگ بخۇيت، دار و درەختەكان سىس ئەبن، سەوزە نامىنىت، ئەو

گۆلە جوانانە سىس ئەبن و ئەمرن.

كرمه سووره: ئىنجا ئەمرن كەيفى خۇيانە!

چۆلەكەكە كە گوۋى لەم قسەيەبوو وەك ھالىكۆپتەر بۇى دابەزى، بە دەنووك
كوشتى، ئىنجا ھەر بەدەنووك قووتى داو خواردى. دەنووكى نا بە جۆگە ئاۋەكەۋە، تىر
تىر ئاۋىشى كرد بە سەردا.

گوۋە باخەكە بە چۆلەكەكەى وت: نۆشى گىانت بىت.

پەپولەكە وتى: نۆش، نۆش.

ئىتر لەو رۆژەۋە تائىستا چۆلەكە لە ھەر شوينىك كرمە سوورەيەك بىينى بە
دەنووك ئەيكوۋىت و ئەيخوات.

دار گۈيز نافەوتىت

شېركۆ پەرۋىيەكى ھىنا دەستىكىرد بە پاكردنهوى كورسيهگەى، كورسيهگەى زۇرجوان و قايم بوو، چونكە لە دارى گۈيز دروستكرايوو، دارمگەى خالڭ خالۋى بوو، ھەر كە پاكى بكردايهوۋە يەكسەر ئەبريسكاپهۋە. (شېركۆ) كورسيهگەى زۇر زۇر خۇش ئەويست، قەت قەت نەى ئەھيشت تۆز بىگريت، كورسيهگەى زۇر لە(شېركۆ) رازى بوو، ھەر كەسك جگە لە شېركۆ لەسرى دابنيشتايە زوو جېرەى لى ھەئەسا... جېر.. جېر... جېر... زوو ھەستە زوو، وا قاچەكانم شكا. جېر جېر جېر.. پشتم شكا، پەراسووم شكا.. ناچار ئەو كەسە ھەئەساۋ ئەيوت: باشە، باش نەمانزانى شېركۆت ئەوئەندە خۇش ئەوئ... باشە، باشە، وا دەچين لە شوئىئىكى تر دادەنيشين.

ھاۋرپىيەتى(شېركۆ) و(كورسيه دارگۈيز)ەكەى بەردەوام بوو، ھەر دووكان يەكتريان زۇر خۇش ئەويست، ھاۋرپىكانى شېركۆ ھەموو جارېك بە شېركۆيان دەووت: ھاشېركۆ كورسيه بچكۆلانە جوانەكەت چۆنە، خۆ نەشكاۋە؟ شېركۆ دەيوت: زۇرباشە سوپاستان ئەكەم، ئەوۋە دارگۈيزە، دارگۈيز، چۆن ئەشكىت!!

رۇژىك شېركۆ لە قوتابخانە ھاتەوۋە، سەيرىكىرد كورسيهگەى ئەگرى، سەرى سورما، چوو بە پەرۋىيەك پاكىكىردەوۋە، سەيرىكىرد ھەر ئەگرى، ھەرئەگرى، ژير نابىتەوۋە.

(شېركۆ) دەستى ھىنا بە قۇلەكانيدا وتى: كورسيه جوانەكە پېم بلى بۆ ئەگرىت، خۆ كەس لە تۆ جوانتر نيە، تۆ لە دارگۈيزىت، دارگۈيز.

(كورسى)يەكە بەدەم گريانەوۋە وتى: چۆن ناگريم چۆن؟ من دايكم سووتاوۋە، دايكم.

(شېركۆ) دەمى داپچرى و حەپەسا: دايكت!! دايكت!! كورسيه دارگۈيزەكە: ئا، ئا..

دايكم... دايكم. بۆ تۆ و ئەزانى ھەر تۆ دايكت ھەيە!!

شېركۆ: با.. با.. باشە تۆ دايكت لە كۆپىيە؟

كورسيه دارگويزەكە: دايكم درەختىكى زل زل بوو لەو شاخانە.. من لقيك بووم بەو دەو. پۇژىك خاوەنەكەمان بە تەور منى بپيەو، منيش گريام، وتم بۇ كۆيم دەبەيت، من نارۆم، من ئەمەوئ هەر لای دايكم بىم. دايكم دەستىكى هينا بە سەرما و توند توند ماجىكردم. وتى: كۆرپە جوانەكەم مەگرى، بپۇ دارتاش بەچیتدەكات پازىبە، بپۇ خزمەتى بكە، من هەزار لقي ترم ئى دەبیتەو، لەسەر قسەى دايكم من بووم بەم كورسيه ئەمبىنيت، ئىستا بىستم كە دايكم سووتاو، سووتاو، كە كورسيه كە قسەكەى تەواوكر داپەو پرمەى گريان، شىركۆش خۆى بۇ نەگرا، ئەويش تىر تىر گريا. پاش ماو دىەك شىركۆ چوو بۇ لای باوكى، قسەكانى كورسيه دارگويزەكەى هەموو بۇ گىراپەو، باوكى هەندىك قسەى بۇ(شىركۆ)كرد. شىركۆ بە قسەكانى باوكى پەنگى هاتەو سەرخۆى دليخۆش بوو. بەدەم پىكەنىنەو، بەگور راپىكردەو بۇ لای كورسيه كەى، پىي وت: باوكم ئەلئيت "هيج خەفەت نەخوات، درەختى گويز بشسووتيت پەگى هەر دەمىنيت، هەر سەر هەلدەداتەو، هەر سەوزدەبیتەو، پەگى دارگويز لە ناو ناچيت، چونكە چۆتە ناو شاخ و بەردى واو هەزار سال بۆى بگەپىن كەس نايدۆزیتەو".

پەرۋىن

دارگويۇز زۇر زۇر گەورەيە، لە ھەموو دارە بەردارەكانى كوردستان زلتەرە، پىرە،
دنىاي زۇردىو،ە، حكاىەتى خۇش خۇش و سەىر سەىر ئەزانىت.

مندالانى گوندەكەو دار و درەختى باخەكان ھەموو رۇژىك سەريان ئەكردە سەرى و
داواى حكاىەتيان لىئەكرد.

رۇژىك دار سىوئىكى بچكۆلە بە زمانىكى(پس)دوہ پىى وت: "داپىرە، تو سەرى خۇت،
ئەمىرۇ حكاىەتيكمان بۇ بكە لەوانەى پىشوو سەىرتەر بىت". دارگويۇزەكە ھەر لەسەر
زمانى دارسىوہ بچكۆلەكە وتى: "وہى بە سەرجاۋ!".

ھەموو چاويان كرددوہ و گويىيان شلكرد

دارگويۇز وتى: لەو گوندەى ئەو بەر ئەو چەمەوہ دارگويۇزىك ھەبوو زۇر لە من
زلتىبوو، رۇژىك چەند كەسىك ھاتن برىانەوہ، ھىلانەى كۆترە كىۋىلەيەكى پىۋەبوو،
چار پىنج بىچوۋى ھەبوو. كە دار گويۇزەكە كەوت بە ئەرزدا، بىچوہ كۆترەكان
ھەريەكە كەوتنە لاپەكەوہ، لە ترسدا لەشيان دەلەرزى، رەشمارىك بەخشكە بۇيانھات و
ھەموويانى خوارد، سۆرەكان دارگويۇزەكەيان كونكردبوو، لە ناوہو لانەيان بۇ خۇيان
خۇشكردبوو، گويۇزيان بۇ زەخىرەى زستان بۇ خۇيان ھەلگرتبوو، لەگەل دارگويۇزەكە
كەوت بە زەويدا، ئەمان لە دەنگەكەى رۇحيان چوو، لە ترسدا گويۇز و مويۇزيان
جىھىشت و ھەلھاتن. مندالەكان لە يارمەتىى باب و كاكيان ئەھاتنەوہ، ھەر وەكو چاران
روويانكردە ژىر دارگويۇزەكە بۇ ئيسراحت و خۇفئىنك كرددەوہ، دارگويۇزەكە لە
ئەرزەكەدا كەوتبوو، كە مائالەكانى دى، فرمىسك بە چاويدا ھاتە خوارەوہ.

مەر و مالاتى گوندەكە تاوياندايە خۇيان بۇ كانىى ژىر دارگويۇزەكە بۇ ئاو
خواردنەوہ، كە گەيشتنە سەر كانىەكە سەپريانكرد رىگا نىە دەم بنىن بەئاوەكەوہ،

بەتینیویتی گەرانهو، سەگی شوانەکە سەیریکی ئەم لاو ئەولای خۆیکرد تابزانییت خەتای کێیە، لە دوورەو ئەوانە دی کە دارگوێزەکیان برییهو، بەحەپە حەپ بۆیانچوو، یەکیکیان گەرایه‌و، گوللەیه‌کی نا بە تەپلی سەری سەگەکەو، لەجیی خۆی خپیکرد، مندالێک وتی: حەیف بۆ ئەو مەر و مالاتە تینوو، خەفەتیان بۆ ئەخۆم.

داره‌ه‌لووژەیه‌ک: دەستی شکاوم بۆ ئەو دارگوێزە.

مندالێکی تر: ئەی توخوا ئەو بیچوو فەقیرانە، ئاخۆ ئیستا لەسکی مارەکەدا

چیبکەن؟!!

داره‌ه‌ناریک: ئەی ئەو سمۆرە جوانانە، بەخوا ئەم زستانە بیته‌و رەق

ئەبنەو "داره‌نارەکە هەر وایووت و دایە هارپی گریان".

دارگوێزەکە: ئای، ئای، ئەو ئەگرین و خەفەت ئەخۆن، بمزانیایە وایە حکایەتم بۆ

نەئەکردن. نەخەفەت نەگریان، بایی پوولێک کەلکیان نیە، خەتا، خەتای

خاوەنەکانمانە پەرژینمان بۆ ناکەن، پەرژینێک درکی درێژ و نووک تیژی پێوہبیّت،

هەرکەس پەنجە بۆ هینایین زوو لە پەنجە بچەقیّت، پەنجە بکات بەدەمیدا، بلی:

وہی پەنجەم. هەتا باخمان بۆ پەرژین بیّت، ئەمە حالمانە حال، تیگەیشتن. لەبیرتان

نەجیّت پەرژین... پەرژین.

چۆلەكە

مندالەكان:

سائىك لى ولاتىكىدا چۆلەكە زۆر زۆربوو، وتيان ئەم چۆلەكانە بىمىن دەغل و دانمان ھەمووى ئەخۇن، وتيان باشە جى بىكەين، وتيان با لى ناويان بەرىن. وتيان باشە ھەركەسىك چەند چۆلەكە بىكۆزى، ئەوئەندە خەلاتى بىرى. ھەر كەسە لى كۆلەن و گەرەك، لى شار ودئ، دەستىكرد بە چۆلەكە كوشتن، تا قىرى چۆلەكەھات. خەلگەكە لى خۇشىدا دەستىانكرد بەشايى و ھەلپەركى. وتيان ئىتر دەغل و دانمان زۆرئەبى.

سائى داھاتوو وەختى تۆو وەشاندىن بەدەم گۆرانىيەو تۆويان وەشاندى، لى خۇشىدا بىيىان نەئەكەوتە سەر ئەرز.

كە دەغل و دانمان نەختىك بەرزىوئەو، سەپىرانكرد ھەمووى سىس و زەرد ھەلگەراو و ھەمىشە كرمەسوورە دەمى تىدايەو لەسەرى ئەلەوئەپت.

ھەموو دەستىان دابەدەستداو ھاوريانكرد: ئەى ھاوارچىمان بەخۇمانكرد؟ ئەگەر چۆلەكە بىمايە ھەموو ئەم كىرمانەى ئەخوارد، ئەى ئەھىشت وابە دەغل و دانمان بىكەن. ئەو سائە وايان لىئەت گەر گەنم و جۇيان لى ولاتانى ترەو نەھىنايە ھەموو لى بىرسدا ئەمەردن، ئىتر ھەر ئەوسائە ھەستان چوون بۇ ولاتان، پارمەكى زۆريان خستەتەنكەى باخەلىيان تا چۆلەكەى بىبىكرن، خەلكى ئەو ولاتانە بەزەمىيان بىيانداتەو، ھەندىكىيان بۇگرتن و بىيىان فرۆشتن، كە بىردىاننەو لى ھەر شوپنە خەلك ئەچوون بە بىريانەو و ناھەنگىيان ئەگىرا. ئىنجا چۆلەكەكانىيان بەر ئەدا. دواى چەند سائىك چۆلەكە زۆربوو، دەغلۇدان وەكو خۆى لىئەتەو.

نا.. نا.. نابین بە لم

بەردیكى زل بە چیاكەووە روانیە چەم و ئاویك وتی: خۆزگە خۆم تلۆر ئەكردەو،
بەگرمەگرم ئەچوومە گوئ ئەو چەم و ئاوە!

بەردیكى زلت: بۆچی؟!

. حەز ئەكەم گوئ لە ھاژە ئاوبگرم.

. نەكەى، نەخە ئەتیت، جیگای ئیمە ئەم سەرشاخانەى، لەگەڵ لێرە ترازاین لە ناو
ئەچین.

. چۆن؟.. بۆ ھەروا خۆراپیە.

. نا.. نا، خۆراپی نیە، گوئ ئەو چەم و ئاوە ھەر ئەوەندەى خۆشە تا دەبێتە لافاو،
كە بوو لافاو دەتبات، دەتبات، ھەزار گرمەگرم و ھاوار ھاوار بە پوولیک ناچیت.
ئەوەندەت ئەدا بە زەویدا تا شەق و پەقت دەكات. وات وردەكات تا نەتكات بە (لم)
وازت لێناھێنێ.

. تا نەمكات بەچی؟

. بە (لم) بە (لم).

. ئینجا كە بووم بە (لم)

. كە بووی بە (لم) ئیتەر ھەزار سویند بخۆیت، بلیت من بەردیكى زلبووم بەو
شاخانەو، كەس بپروات پیناكات.

. ئەى چار چیە؟

. چار ھەر ئەوێ بەسەر ئەم شاخانەو بەمینیئەو، نەترازین، لەق نەكرین،
تالیرە بمینیئەو نابین بە (لم) نابین بە (لم).

ويژدانى مىنداللىك

ماللىك لە سەيران بوون، يەككىك لە كورانى مالەكە داۋاي لە باۋكى كرد بەيەكەۋە بچنەسەر پووبارەكە تا پراۋە ماسى بكات، بە باۋكى وت: "قولاپى ماسيەكە بەمنە، ھەزەكەم چەند ماسيەكى گەۋرە پراۋىكەم، تا ھەر لەم سەيرانە ئاگرىكى خۇش بە چىلەكەۋە جەۋىل و كۆلكەدار بۇ بىكەينەۋەۋە بىيرژىنن. ئەللا ماسى بىرژاۋ چەند خۇشە!، ۋا دەمم ئاۋىكرد بۇى".

ئەۋەندەى پىنەچۈۋ گەيشتنە سەر پووبارەكە، (شۋان) بە ئەسپايى قولاپەكەى لە گىرفانى دەرھىنا، وتى نەۋەك بچىت بە پەنچەمدا، تۇزقائىك كولىرە جەۋەى كرد بەسەرى قولاپەكەۋە، لەگەل باۋكىدا چوونە سەر گابەردىك كە ئەپروانى بەسەر پووبارەكەدا، تا ھىزى تىدباۋو قولاپەكەى ھەۋادا، لە ناۋەراستى پووبارەكەدا ئاۋەكە دوۋسى بلىقە بلىقى كرد، (شۋان) تىگەيشت كە قولاپەكە لەۋىدا وردە وردە چوۋە خۋارەۋە. (شۋان) جاۋى بىرپىۋە شوپن قولاپەكە، لە دلى خۇيدا ئەيوت:

"ھەر لەرەيەك لە پەتەكەۋەھات، من زوۋ دەستى خۇم ئەكىشمەدۋاۋە تا قولاپەكە لە ئاۋەكە سەردەھىنىت، بزانم ماسى گرتوۋە يانا؟ دەى قولاپە پەشە سەر دەرپىنە، ماسيەكى زل، ھەر زۇر زل، بەقەدەر قولى باۋكەم". باۋكىشى ھەر چەندە خەيالى ئەكردەۋە، بە خەيال ھەزى ئەكرد مەلە بكات، سى چۈارجار ئەمبەر و ئەۋبەرى پووبارەكە بكات، بەلام ئەيوت چۇن(شۋان) بە تەنبا بەجى ئەھىلەم.

(شۋان) ماۋەيەك چاۋەرۋانى كرد، ماسى نەبوۋ، دانى بەخۇيداگرت، ۋەزەنەبوۋ، لە دلى خۇيدا دەيوت: "ئەمە پراۋە پراۋ، پراۋ پەلەى ناۋىت".

لەپەر لەرەيەك لەپەتەكەۋە ھات، (شۋان) تا ھىزى تىدباۋو بالى كىشايە دۋاۋە، ماسيەكى بچۈۋك بە نوۋكى قولاپەكەۋە دەرەكەۋە، پەنگى سىپى ژىر سكى و پەنگىكى

زەرد باۋى دەۋرى سىكى بەتئىشكى خۇرەكە ئەبىرىسكانەۋە. (شۋان) وتى: "ئەمە جىيە بابەگيان؟. ئىنجا ئىمە ئەم ماسىيە فەقىرەمان ويىست؟. بەخوا بە ناھەق وام لىكرد. ئاى كە گوناھە!. خاۋايە ئىستا من چى بكەم؟!.. بابەگيان بابىرۇينەۋە، من تاقەتى راوم ئەما". لە گەرەنەۋەدا باۋكى وتى: "پۇللە، ئەۋە تۆ بۇ ماسىيەكى بىچكۆلە ۋا خەرىكە لە داخدا ئەمرىت و پى لە گوناھت دەنىيت، ئەى ئەۋانەى بۇردومانى ۋلا تىك و مىللە تىك دەكەن و قى ئەخەنە مندا ئە پرووخۇشەكانيان، دەيانكەن بە نوۋكى سۈنىيەكانيانەۋە ئەبى چى بكەن؟!"

شۋان: رەنگە ئەۋانە لە داخدا خۇيان بىكۆژن!!

باۋكى: نا.. نا.. ناكورم نا، خۇ كۈشتىنى چى؟! نە خۇيان ئەكۆژن و نەتەرەماش!.

گەلا پېزان و فيسقەگولە

كوڤىستانىكى كوردستانە، پايزىكى درەنگە، باي خەزان دارىكى پرووت و قووتكردۇتەو، ھەرچى پىيى بلىيت گەلا پىوھى نەماوھ گەلايەكى زەردى. ژاكاوى لوولخوارد و لە دوو پەلىكدا خۇي گرمۇلەكردبوو، خۇي لە دەست باي خەزان و گەردەلوولى دەوران قوتاركردبوو، تەنيا فيسقەگولەيەك ھەموو پۇژىك دەمەو ئىوارە سەرىكى لىئەدا، گوڭى لىبوو جاروبار نووزەيەكى لىوئەھات، ئەپوت: بەم گوزەرەنش رازىم، ھەر بارەش راپىچەم نەكات بۇ ئەو خوارانە تا بەھارى داھاتوو چىرۇي ئەم دار و دارستانانەم ئەدىەو، تا ئەبوونەو بەگەلا، تا ژيان نەگەراپەو ئەم چىاو چۆلانە، تا لاوان لەسەرگانىاو ھەكەن چوپيان ئەكردەو، گوندەكان شايى و كۆرپان دەگىراپەو، تا بەچاوى خۆم رانە مەرو بىزەم، تا بەرخۆلەو كارژۆلەم بە باوھى ساويلەوانەو ئەدى، تا گوڭرەكەم ئەدىەو مژى لە گوانى مانگاي دايكى ئەدا، تا ژنانەم ئەدى بەرپىگاي كانىەو، تا شەقەي داركەم لەوچىيەي ئەو بەرمەو ئەھاتە گوڭ، تا جووچەلەم ئەدى بەبەر مرىشكەو، تا كەلەشېر لە تاريك و پروونى بەياندا دەنگى ئى ھەلئەبىرى، تا كورگەل ئىواران لەبەردەمى دىوارى مزگەوتدا دەستيان ئەكرد بە پىشتىنەكانيانداو چاويان لە رېگاي كانى نەتروكان، تا دوکەلئى شىوى دىھاتى ئەوبەر بانگى دەستى ماندووى لەسەرسكى تىر ئەدا بەگوڭ ناسماندا. فيسقەگولەكە بە(با)ى ووت، گوڭت لە رازى پىرە گەلابوو، (با) سەرىكى بۇ لەقان، فيسقەگولە ووتى ھا دەنامەردت نەكەن، ئەم راز و ناھ و ھەناسەيە بگەيەنە ئەو خەلکەي ئىرەو راپىچكران بۇ ئەو خوارانە، با چاكي لىبەكەن بە لادا و ھەلکشىنەو بەرەو ژوور، ئەم چىاو كىو و دەشت و دەرە بى ئەوان وەكو دلى بى خۆشەويستى وايە.

دو جۆرە تەيارە

خيزانىكى دەربەدەرى كورد لە ولاتىكى ئەوروپا گىرسايەو، مىندالەكانى تا نەختىك چاۋو گويىيانكرايەو، كەمىك دلتەنگبوون، دوايى تۇزىك راھاتن. پۇژىكيان دايك و باوكيان بىردىيان بۇ سەيرانگايەكى نىزىك شار. مىندالەكان تاۋىكى باش لەگەل مىندالانى تردا كەۋتە يارىكرىد و پىكەنن، يەككىيان بەلای مىنداللىكا رۇيشت، سەيرىكرىد ئەم مىنالە بەدەست سىبەرى بۇ چاۋىكرىدوۋ و چاۋىشى ھىناۋەتەو يەك، بۇ ئەۋەى باشتر سەيرىكات، ۋەك سەيرى شتىك بىكات وايە، مىندالە كوردەكەى خۇمان لىي نىزىك بوۋەو و وتى: كاكە گيان ئەۋە سەيرى چى ئەكەيت؟ مىندالەخاۋەن ولاتەكە: ئەى نازانىت ھەموو جارىك لەو تەيارەخانەيەى ئەو بەرۋە تەيارەكان ھەلەسەن و بەسەرماندا ئەسوۋپنەۋە!

مىندالە كوردەكە، رەنگى ھەلپىزكا، سەرى سوپما، وايزانى ئەم باش گويى نەگرتوۋە، وتى: چىي... تەيارە؟!.

مىندالە خاۋەن ولاتەكە: ئا.. ئا.. تەيارە، تۇ راۋەستە ئىستا ھەلەستەن و دىن گولبارانمان دەكەن، كاغەزى رەنگاورەنگمان بۇ ھەلەدەن، پىر لە وپنەى جوان جوانى مىندالان، وپنەى مىندالى كۆرپە و مەمكە شوۋشەى ورجى قەلەو، كەرويشكى تىزل، پشە سىمىل، سەگى توۋكن، ھەنگ، پەپوۋلە، مەلەكرىد، يارى بە لەم كرىد، نىتر چوۋزانم ھەرچى مىندال حەزى لىبكات.

كۆرە كوردەكە تا دەھات چاۋى زەقتەمبوو، دەمى زۇرتىر دەكرايەۋە!!.

كۆرە خاۋەن ولاتەكە: كاكە ئەۋە بۇ ۋا حەپەساي، بۇ تۇ تەيارەت نەديۋە؟!.

كۆرە كوردەكە: با، با، زۇرم دىۋە، بەلام ھەر تەيارەيەك مىن دىۋە، ھاتوۋە بەسەرماندا و بۇردومانى كىردوۋىن، مالى سوۋتاندوۋىن، بۇتۇ ۋا ئەزانى مىن لە خۇشىدا ھاتوۋم بۇ ئەم ولاتەى تۇ.. مىن دەر بە دەرى دەستى تەيارەم.

ھەر ئەوئەندەى وت و رايكردەوہ بۇ لای دايك و باوكى، كورہ خاوەن ولاتەكە لە جیى
خۆى وەك بزمەر چەقى، دەمى داپچەرى و تا كورہ كوردەكەى خۆمانى لە چاو ون بوو
ھەر سەیری كردو چاوى لێنەتروكاند.

۱۹۸۳/۵/۱۵

دەرمزەنى پزگارى

دنيا ھاۋىن بوو، بەيانىيەكى رۆژى شەممە، دوو مىندال لە سېبەرى ھەورەبانەكەياندا، خەوتىبوون، كۆترە بارىكەيەك بەو بەريانەو، بەسەردار سەروويەكەو، ئەيخويند، دەنگى ئەلەريپەو، ھەتاو لىي ئەدا، سوورايى لاملى دياربوو، ھەزى نەدەگرد كەس مىندالەكان لە خەو خەبەر بكا تەو، مريشكەسوورە بىست و يەك رۆژبوو لەسەر ھىلكەكانى كركەوتىبوو، ئەو بەيانىيە بپارى دابوو بە دەنووك ھىلكەكان بشكىنى تا جووجەلەكان سەريان لە ھىلكە بجوو قىت.

مىندالەكان لە پرخەى خەوى خۇياندا بوون، كۆترە بارىكەكەش لە گەرمەى خویندىنى خۇيدا بوو، لە بپ ھالىكوپتەرەك لەسەر ھەورەبانەكەو بە فېرەق و ئالە نال و بۆلەبۆل، زۆر لە نزمىەو خۇيەرد بە ئەم ديوى ھەورەبانەكەدا... كۆترە بارىكەكە خۇشى نەيزانى چۆن لەگەل بالدارەكانى تردا فېرى و پىكەو لە ئاسمان پۆليان بەست، مىندالەكان راجلەكىن و ھاۋاريان لىھەستا، دەرگای ھەوشە لەسەر يەك تاككرايوو ھەو بەردىكى درا بوو پال، سەگىكى رەش كلكى نووساندا بوو بەژىرسكەو، گوچكەكانى شۆر كىردىو نەو، ھەر لە خۇيەو سەرى دانەواند و بەرا كىردن خۇيەرد بەژووردا، خۇيەرد بەناو دار ژالەكاندا و لەناو گەلاكاندا خۇى شار دەو.

نەختىكى پىچوو، فېرەقپى كۆپتەرەكە كەم بوو ھەو، سەگە پەشەكە لە ناو ژالەكان ھاتەدەرى، گوچكەو سەر و كەللەو لەشى ھەمووى تۆز و خۆلېوو، لۆزى كىردە ئاسمان و دووسى جار پىي وەرى، وەكو بىھەوئى بلىت لە ترسى ئەو تەيارەپە خۆم كىردو ھەو بىرەدا، ئەگىنا من ئەمەندە نەزانىم، لە خۇمەو، خۆم بىكەم بە مالى خەلكدا، ئىتەر دواى وەرەكەى ھەر لە دەرگای ھەوشەو ھەو دەروە.

مىندالەكانىش لەسەريان ھاتە خوارەو، باسى وەرە وەرە فېرەقپى كۆپتەرەكەيان بۆ دايك و باوكيان دەگرد، ئەوان خەرىكى ئەو ھەو، تەلەفۇنەكەيان زەرە لىھەستا، زىر...

زېر.. زېر.. زېر.. لە چوارەمىن زېردا يەككەك لە منداڵەكان تەلەفۇنى ھەلگرت، نەختىكى پىچوو، ھاوارىكرد، پوورە شىرىنەم كۆرى بوو، ناويان ناو(پزگار). تەلەفۇن دانرايەو، ھەموو بە خۇشيو ھاتنە ھەيوانى بەرامبەر دەرگای ھەوشە، باسى ئەو ھەياندەكرد، كەى ھەموويان بە ديارىيەكى جوانەو ھەچن بۆ مائى پوورە شىرىن، لەپەر گوپيان لە قرتە قرتى مريشك و جيوەجيوى جوو ھەلەبوو، كە سەيرانكرد مريشكەسوورە بە دەرزنەك جوو ھەلەو ھاتە بەردەميان، دايكى منداڵان بە گالتەو بە مريشكە سوورەى وت: ھا، خانەم خان، چۇنى؟! چاكى؟!، ئەو لە كۆى بوويت، لە دەنگى تەيارەكەش ھەر لە كولانە نەھاتىتەدەر.

مريشكەسوورە: كە جوو ھەلە سەرى لە ھىلكە بجوو قىت، من گوئى نادەمە فرەفو وەرە وەرى تەيارە!!.

دايكى منداڵەكان: راستنەكەى، دەم خۇش. تۆ ئەزانىت بىرم چوو پىت بلىم!.

مريشكەسوورە: چى؟!.

دايكى منداڵان: ئەمەرۆ شىرىنى خۇشكەم كۆرى بوو.

مريشكەسوورە: بەخوا پىم خۇشبوو، ناويان نا چى؟!.

دايكى منداڵان: پزگار... پزگار.

مريشكەسوورە: باشە ئىمەش ئەم دوانزە جوو ھەلەى ناو دەنيين(دەرزنەى پزگارى)

منداڵەكان دايانە قاقاي پىكەنين، چوارپىنج چۆلەكەش بەسەر دارميۆەكەو

كەوتنە جريو ھەريو!.

پۆله كۆتريكى مالى

چۆلەكەكان بە جيو، جيو خۇيانكرد بە ماله پروخواوهكاندا، هيچ نەمابوو، نە دەنكە جۆيەك، نە دەنكە گەنميك، نە وردە نانيك.

چۆلەكە: جيو، جيو، جيو، وەختە دئەم شەق بەرئيت، كەس ديارنيە، كوا منالەكان بۆ نەگەرانهوه.

قەلەرەشكە: قاخخ.. قاخخ، وامنيش جەرگم بوو بەداخ، هەر نەگەرانهوه، ئەم شاخ و داخە هەر بەوانهوه جوانه.

كلك هەلەسەنيە: ويس، ويس، ويس. كوا قاقاي پيەكەنيە مندالەكان، كوا مام پيرۆت، كوا باجى گۆلچين، كوا مەلا سمايل، كوا مام بارامى مەجەور، كوا كاكە حەمەى جوتيار، كوا خاوەن باخەكان، كوان ئەو كچە جوانانەى ئەچوون بۆ كانى، كوا دەنگە خۆشەكەى مام يوسف، بۆ وەكو جاران بانگ نادات، كوا دووكەلى چيشتى ئيواران، كوا كورە گەنجەكانى بەر ديوارى مزگەوت، كوا شايى. كوا هەلپەركى؟!

كۆترە كيويە: گم گم گم. باق باق بو. باق باق بو.. پۆله كۆتريكى مالى هەنديكيان پەر لەپيەبوون، هەنديكيان عنوانى بوون، هاتن بەسەر ديبەكەدا دەورەپەكيان كردو روپيشتن، هيچيان نەووت، چاويان ئاويكردبوو، چۆلەكەكان واپان ئەزانى سەرمايانە، بەلام قەلەرەشكە وتى ئەوه بۆ مندالانى ديبەكەئەگرين.

خاومنى دارگويز

دارگويزىك لاي (نۆرك) دەۋە
بە بۆلەۋ نركە نركەۋە
ھاۋارىكرد: پايزەبرا
ديار نەمايت و دەنگت برا
بە (شارگې) (شارگې) ۋەرەۋە
ۋەرە و بەسەرمان كەرەۋە
خاومنى پاكى ئىمە تۆيت
شەۋق و ۋووناكى ئىمە تۆيت
ۋلات بۆ پاسەۋانى خۇى
كوردستان بۆ كوردانى خۇى
ئاھەنگى دار و ئاو و گول
جىرۋەكەى مەلى سەرچل
كاتىك دەيىت كە بىنەۋە
دەيىنەۋە، دەيىنەۋە

گورگ و بزنەكە)ى جاران

وہك حكاىەتى(گورگ و بزنەكە)
دەئىتر بەسە(تەپە تەپ مەكە)
ئەى گورگە بۆرە پىسە توكنەكە
(كاسەو كەوچكمان پېر لە خۆل مەكە)

جاران ئەتلووران
(ئەو مەن مەن مەن)
(دوو چاوم پىوئە بىز بىز)
بەلام ئەمپۇ مەنلان
پىت ئەلەن ترسنۇكە
لەت ناترسىن ھەنوكە

کۆپە کوردەم بەکارم

کاکە ئالانم ناوہ

دایکی کورد و نازدارم

مەمکی لە زارم ناوہ

کۆپی ولاتی جوانم

پەر چیاو بەفر و ناوہ

بەنازە کوردستانم

تەماحی تیکراوہ

كارئاسك

كار ئاسكەكەي لاي گەرميان
چاۋ رەشەي رەشى قەتران
لەسەر سەر دوو قۇچ رۋاو
سك سېيىيەي، پىشت سوورباۋ
كلك رەشەي لۇز بۇر
ھىند خىرايت، پىم ئەدەي بۇر
پەل و پا ساف و ناسك
كار مامزى و كار ئاسك
گۈي زلەي وت و وريا
تۈم خۇش ئەۋىت، بى رىا

لە داىكبوونى شىعېرىك

لە خەيالى شاعىرىكدا

شىعېرىكى خۇش بۇ مىندالان

لە شارىكى وەكو بەغدا

بە ئەسپايى سەرى ھەلدا

بولبىلىك ھات بەلايەو

بۆى خوئىند بەلايە لايەو

پېى وت، كە ھەستاي بەرەبەيان

بەستە ئەلئىين بۇ مىندالان

شىعېر وتى، ئەء كاكى خۇم

من بەيانى شەبەق ئەرۇم

بۇ ئەو سەرە، بۇ كوردستان

مىندالى كورد بە ھەزاران

لە ئەشكەوتا، لە دىھاتا

لە رۇژانىكى نەھاتا

چاۋەرۋانى شىعېرىك ئەكەن

دەرمان بېت بۇ دەردى ۋەتەن

بىلىل وتى

كاكەي منال

بە ھەزار ھال

يەككىي وەك تۆم دەسكەۋى

خۇشى بويىم، خۇشىم بوي

قەسەي دىلى لەلا بىكەم

كە تىم بىگات و تىي بىگەم

كاكەي منال

گوللى ناۋمال

من ھەز ناكەم ھىچ كەس بىمگىرى

ھەرجى بىمگىرى، خوا ئەيگىرى

چونكە من نى فروفىلىم

چونكە من بۇ چاكە وىلىم

كاكەي منال

شەھى شەمال

من بىلىلم، بىلىل، بىلىل

بەلەش بىچووك، بە ئەقىل زل

من بىلىلم، بىلىل، بىلىل

دىم بۇ لاي تۆ بە خەل خەل

تا بە ھەۋەس، بە ئاسانى

دىنيا بىكەين بە گۇرانى

.....

چەلى مامۇستا فەرەيدون پۇۋى ۱۹۹۲/۱/۱۲

بەغداد

ئەو بابەتانەى بۇ چەلى مامۇستا نوسراون

ياخود لە چەلەكەيدا خويندراونەتەو

ئەستىرە، گەر وردوۋ خاشىش بېت، ھەر دىگەشەتەۋە

ئاسۇ قەرمىدون ھەل ئەمىن

لە ژياندا ھەندى گەس ھەن بۇ سامان پىكەھونان ھەلپەدەكەن و دەتوانن سامانىكى زۇر پىكەھەبنىن. كەچى ھەر لەپاش مردنيان ئەو سامانە دىمبىتە ھۇى دووبەرەكى و دەستەو يەخە لە نيوان نەۋى و بەدناۋى بۇخۇى بەجىدىلەيت. ھەندىكىش ھەن لە مەيدانى دەستەلاتداريدا بۇ جىگايەكى ديار و بەرزەدەگەرپن. بۇ ئەم مەبەستە ناچارەدىن سەر بۇ گەلىك كەس شۆرپەكەن، لە پاش نەمانى دەستەلاتدارىيان كەس چاكەيان نالەيت. ھەندىكىش نەبۇ سامان و نەيش بۇ پايەبەرزى، بەلكو خۇيان دەخزىننە كۈنجىكى خەلۋەتكىشىيەۋە و خەرىكى خواپەرستىدىمىن.

ئەمانە لەپاش كۇچيان خەلقى چاكەيان دەلەيت. بەلام لەگەل كۆپرەۋنەۋى كىلى گورستانيان، وردە وردە ناۋىشيان كۆپرەدىمبىتەۋە. ھەندىكىش ۋەكو دارى بەردار، ھەم بەرو ھەم سىبەريان ھەيە. لە ژياندا نە بۇ سامان و نە بۇ دەستەلات تەقەلا نادەن، بەشۋىنى(راستى)دا دىگەرپن. لەم پىگايەدا توۋشى گەلىك نەشكەنجەۋ دەردى سەرى دەبن. بەلام چىراى رۇشنىرى دىگەنە پىشەرە، بۇ راستى، بۇ رۇشنىرى، بۇ پەرۋەردى نەۋى نوئى، ھەموو بىرو ھۇشيان تەرخاندىگەن. سامان لەناۋ دەجىت، دەستەلات كزەدىت، بەلام تاكو لە كەۋندا ژيان مابىت(راستى)ىش ھەردەمىيەت. ۋەكو زىپى ناۋ تىزاب، لە پاش خۇى، گەر سالەھا لەناۋ خاكۇخۇلدا بىمىنىتەۋە، ئەۋانەى بە شۋىنى(راستى)دا دىگەرپن ھەر دەمىۋزەنەۋە، ۋەكو ملۋانكى زىپىن، ژيانى پىدەپازىننەۋە خۋالىخۇشبوۋ، قەرمىدونى باۋەكەن، لەۋ مەۋفانەۋەۋە كە بە شۋىنى راستىدا دىگەرپا گوپىي نەدايە سامان، بەشۋىن دەستەلاتدا نەگەرپا بىرو ھۇشى بۇ پەرۋەردەكەرنى رۇلەكانى مىللەتەكەى تەرخانكرد، كە ئەۋانىش چىراى رۇشنىرى ھەلگەن و بەشۋىن(راستى)دا بگەرپن.

ئىمەيشى بەۋ بىرە پەرۋەردەكرد، خۇشەۋىستى زانستى و رۇشنىرى كەردە عەشقىك ۋەكو ناگر لە دلماندا بلىسە بسىنىت و بەھىچ شتىك خامۇش نەبىت. ئەۋ چىرايە پىگامان

بۇ روۋندەكاتەۋە رېڭا وىناكەين. لە تۆكى لاپەرەكانى گەنجىنەى رۆشنىرى باۋكى نەمرمان ئەۋ راسىتىيانە دەدۆزىنەۋە. لەم كارەدا، ھاۋرپىكانى لەئىمە بەجەختەر ئەۋ بەرھەمانەى كۆدەكەنەۋە بە سوود وەرگرتن، لەم كىتىبەدا، ۋەكو ملوانكى زېرپىن دەپھۇننەۋە. ئەمانە جىڭاى سوپاسن. بەتايىبەتى مامۇستا عەبدولەرزاق بىمار كە ئەم ئەرگە قورسەى خىستەسەر شانى خۇى و مامۇستا د. عەبدولسەتار تاھىر شەرىف كە لەبارەى نرخى پەرورەدەۋە بىرەكانى باۋكى نەمرمانى لە بەردى مەحەكداۋ جۋانى و راستى بۇ مامۇستايان و قوتايىانى پەرورەدە روونكرەدەۋە.

ئەمە ھەموو ئەۋ سامانەىيە كە بۇى بەجىھىشتووين و ئەم سامانەىش نرخى قەد كۆتايى نايت. ئەۋ رۆلانەى كە بەم بىرورپايانە پەرورەدە دەبن، دەچنە سەر ئەۋ سامانە و نرخى پىردەكەن. ۋەكوو ئەستارە كە ورد و خاشىش بىت. ھەر دەگەشپتەۋە.

بابە گيان، تۇ بوۋى يەكەم مامۇستاي لىھاتوۋى پاىە بلىندى ژيانە، ئەۋ مامۇستا ھەمىشە پەرۋشەى بەھەستى خاۋىنى خۇشەۋىستى گەل و نىشتان و رېزلىننى گەۋرە و بچووك و زما و دەست و دەروون و داۋىن پاكى و پەۋش و نەفس بەرزى گۆشت كردم و راتھىنام و ژيان و پەفتار و ھەئسوكەۋتى خودى خۇت بوۋنە پەندو رېنىشاندرم. بابە گيان، تۇ ئەۋ كەلەى ۋەك لوتكە سەر بەرز ھەمىشە لە ناخى دەروونماندا نەمر و زىندوۋىت، بىۋچان شانازىت پىۋەدەكەين و بەدەستى قەدر و پېزو نەۋازشەۋە ۋا ئەم بەرھەمە نوپىمەت پىشكەش بە خۇپىندەۋارانى كورد دەكەين، ئەۋانەى بە درىژايى ژىانت دەتۋىست بە بىرى خاۋىن و بەرزت زاخاۋى مىشكىيان بدمىت و بەرەۋ ئاسۋى سەرفرازى راستەقىنە دەستيانىگىرىت.

لە كۆتايىدا زۇر سوپاسى مامۇستا د. بەدرخان سەندى و كارگىرپانى دەزگاي رۆشنىرى و بلاۋكرەنەۋەى كوردىدەكەين بۇ ئەۋ ئەرگە زۆرەى لەچلەى ماتەمىن و لە چاپ و بلاۋكرەنەۋەى ئەم كىتىبەدا كېشايان.

ھەرۋەھا زۇر سوپاسى دىكتۇر ۋىيا عومەردەكەم كە بەتپىر و تەسەلى لە ئىزگەى كوردى بەغدا روۋناكى خىستىۋە سەر ژيان و بەرھەمى ئەدەبى خوالىخۇشبوۋى باۋكم.

وتاری بەرپۆز بەرپۆمبەری گشتیی دەزگای ڕۆشنایی و بلاوکردنەوی کوردی

مامۆستا دکتۆر بەدرخان سەندی

بەرپۆزێکی بێپایانە و بەناوی خۆم و کارگێڕانی دەزگای ڕۆشنایی و بلاوکردنەوی کوردییە و ستایشی سەرپەرشتیی بەرپۆز وەزیری ڕۆشنایی و ڕاگەیاندن دەکەم بۆ چەلی ماتەمینی مامۆستا و ئەدیبی کۆچکردووی کورد فەرەیدون عەلی ئەمین.

ناسیاویم لەگەڵ مامۆستا فەرەیدون دەگەرپۆتە و بۆ نزیکەی چارەکە سەدەپەک.. کاتێک لە نیو نۆتۆمبیلدا لە گەشتێکدا یەکمان گرتە وەو گفتوگۆمان کرد، ئەو کاتە زانییم کە لە تەنیشتی مەرووفیکە و دادەنیشم گیانی پڕ لە ڕاستگویی و پیاوەتیە بەرامبەر بە میلەتەکی.. هەر لەوێ هەستم کرد لەگەڵ ڕۆشناییکدا قسەدەکەم کەوا تەواوتمی سوورە لەسەر ئەوەی میلەتان بە ئاواتەخوازی هیواکانیان نایەتەدی، تەنیا بەکاری بۆ و جان نەبێت. پڕۆژترین کار کە لەلای مامۆستا فەرەیدون بینییم هەوڵی ڕۆشنایی کردن و ھۆشیارکردنە وەبوو، بەوەی کە گەلەکەمان پێویستی بە زۆر زۆر ھەبێت (نەزانینیش) چەپەلترین دۆژمانی گەلە.

مامۆستا ئەوینداری ئەدەب و میژووی کوردبوو، هەرچی شتێک پێوەندی بە کەلەپورمانە و ھەبوایە خۆشی دەویست و زۆرجار وادەبوو لە بابەتی شیعی کوردی قۆناغی بابان و شیخ مەحمود پەرسم پێدەکرد ئەویش لە وەلامدانە وەکانیدا زۆر بەتوانابوو. تەنانت زۆر جار بە تەلەفۆن قسەم لەگەڵ دەکردو بەدرپۆزی باسی بابەتی ئەدەبیمان دەکرد.

جاریکی دی ژيان پێکەوی کۆکردینەو، ئەم جارەیان لە گۆلیژی پەرەردە ھەر کاتێک دەمبینی ھەنگاوە قورسەکانی لەسەر پێپێکانە کۆلیژەکی بەرەو ھۆلی وانەوتنەو لەبەر نەخۆشیەکی کێشیان دەکرد، خەمییکی گەورە دلی ئەگوشیم، ئەو

لاۋى پېش چارەكە سەدەيەك بىنىم و نموونەى به توانايى و رېكويېكى بوو نەخۇشى
ئاۋاكارى لېكردووۋو پېش كاتى خۇى پېرېوۋو ھەروا بەبىۋادەش كۆچى كرد، بەلام
كەس دەتوانىت پىۋ لە ھەرمانى خواىگرىت؟

خوشك و برايان...

كاتىك رۇشنىرىكى كوردمان لېدەمرىت ھەست بە زىانىكى گەورە و بىۋ
ۋىنەدەكەين لەۋەى كەسىكى دىمان لېبىرىت چونكە ئىستا رۇشنىر لە كۆمەلگاگەى
ئىمەدا كەسىكى بە دەگمەن و دانسقىيە چونكە ئىمە كۆمەللىكىن بارى راميارى ئەم
چاخە زۆربەى ھەلى ھىربوون و رۇشنىرى لىزەوتكردىن لەبەرئەۋە ئىمە پېۋىستمان بە
دوو قاتى رۇشنىر و ھەر ئەدىب و مامۇستايەك ھەيە.

ھەر لىرەشەۋە كاتىك رۇشنىرىكىمان بە دىسۆزى و پېنۋوسەكەيەۋە تىا
ھەلئەكەۋىت و بەخىرايىش مالتاۋايىمان لېدەكات ئەۋا ژان و مەرگەساتەكەمان بە
ئاسانى لەبىرناچىتەۋە.

بەلام ئەۋەى بەراستى ھەستى پىدەكەين ئەۋەيە كە لاۋانى ئىستاي گەلى كورد
خەرىكە ئەۋەى رابردووۋە جىۋى بگرىتەۋە، ھەروا ئىمە لەبەردەم بوۋزانەۋەيەكى
پاستەقىنەى رۇشنىرىن و لە نىۋ ئەۋەيەكدا مامەلەدەكەين ھەۋلەدات رۇشنىرىيەكى
پتەۋ بەيىنىتەكايەۋە، ۋە لەم جىگايەۋە بە خوالىخۇشبوۋى نازىز دەللىم: بنوو لە جىگا
پىرۇزەكەت، ئىمە لەسەر پىرپەۋەكەت بەردەۋامىن و خەۋنە سەۋزەكانت ۋەدى دەھىنىن.
لە باشەپۇژدا رۇلەكانت دەيىنى لەسەر پىگاي رۇشنىرىدا يەكن.

سلاۋ بۇ خىزانى خوالىخۇشبوۋ و رۇلەكانى. ۋە لەخوا دەپارپىمەۋە سەريان بخت و
بەچاكتىن جىگرى باۋكىان لە كۆمەلگاي كوردەۋاريمان جىۋى خۇيان بكنەۋە.

وتاری مامۆستا د. عەبدولستار تاھر شەریف

بەپێزان:

پوژی چوارشەممە رێکەوتی ١٩٩١/١١/٢٥ دڵە گەورەکە ی خۆی خۆشبوو مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین لە لێدان کەوت... پێش ئەوەی مالاواییمان لێبکات، لەگەڵ مامۆستا شوکر مستەفا پێکەووە چووینە نەخۆشخانە بۆ سەردانی، وادیاربوو نەخۆشی (فەقەرەت) ماندووی کردبوو، لەگەڵ ئەوەشدا هۆشی لای خۆی مابوو، هەرچەندە لە جوولەی خستبوو بەلام بە دەنگێکی نەرم و لەبن لێووە بەخێرەتنامانی کرد... قەد باوەرم نەدەکرد وازوو بەجێمانبھێڵی، خۆباوەرم نەدەکرد کاک فەرەیدونی خۆشەویستی، خۆشەویستی ھەموو کوردێکی دڵسۆزو نیشتمان پەرەوەر، خۆشەویستی سەدان مندالی قوتابی کورد کە مێشکیانی بە خۆشەویستی ووشە کوردی و خۆشەویستی نەتەووەکیان و نیشتمانەکیان زاخاودابوو، وا بە پەلە بەجێمانبھێڵی، خۆ ھەمووی دوو حەفتەی بەسەر تێپەرێبوو بوو ھاتە لام بۆ مائەوێمان و باسی گەلی پوژە پەرەردە و زانستمان پێکەووەکرد، بە تەمای ئەنجامدانی کۆمەڵی پوژە نووسین بوو بۆ ئەوەی تازە گیەلەکە، وادیارە زۆریانی بردە ژێر گەڵەووە ھەندێ ھیوای گەورەشی ھەبوو بەداخەووە مەرگ ماوەی ئەدا فریایان بکەوێ.

بۆ پوژی دوا سەردانەکەمان ھەوای کۆچی دواویی مامۆستا فەرەیدونم بیست.. باوەرپێکەم یان نا؟! بەھەر حال مەروڤ کاتی خۆشەویستی بەجێ دەھێڵی، سەرنام دەمێنی و دەکەویتە گێژاویکەووە وای بەسەردی نی قینی لە ژیان و لەمردن پێکەووە بەجووتە ببیتەووە.. ژیان دەبی چیبی ئەگەر مردنی لەدواوە بی؟!!

بەڵێ دڵە گەورەکە مامۆستا فەرەیدون لەلێدان کەوت، ئەم ھەوای ھەموو مامۆستایان و ئەدیبان و نووسەرە و تیکۆشەرازی کوردی دلتەزینی کرد. ھێشتان زوو بوو، ھەموو چاوەروانی بەرھەمی زیاترمان لێدەکرد، بەرھەمی ئەدەبی و پەرەردەیی، پەرەردەکردنی مندالی کورد و زاخاودانی مێشکیان بە چیرۆکە کورتە

جوان و نایابەکانی و شیعەرەکانی بۆیان، ووشەکانی چیرۆکەکانی بۆ منداڵان نیستاش لە گۆیچەکەم دەزینگیتەو. وای لە منداڵی کورد دەگرد حەزبان لە ناشتی بیو قینیان لە شەرببیتەو و رسوای بکەن، فیزی پاکی و خاوینی بن، پاک و خاوینی دەست و دەروون. مامۆستا فەرەیدون دلی گەورەبوو، کوردی خۆش دەویست، لەوانەیه ئەوی نەیناسیبی لیم تینەگا، کئ هەیه کوردی خۆشنەوئ و خۆی کوردی؟ بەئێ پربازی تایبەتی خۆی هەبوو بۆ ئەم خۆشەویستییه، پێوەری تایبەتی خۆی هەبوو، پێوەری بۆ هەر کەسیک هەلۆیستی ئەو کەسەبوو بەرامبەر بە کورد، ئەگەر ئەو کەسە هاوڕێیەتی نەیارکی کوردی بکردایا، ئەو کەسە خۆشنەدەویست، بەرەو روو بەو پەری جورئەتەو پێی دەوت تۆچۆن کوردی؟! چۆن دەست دەخەیتە ناو دەستی نەیارکی کورد؟ نموونەمان بۆ پێوەری خوالیخۆشبوو زۆرە... مامۆستایانی کۆلیجی پەرورەدی زانکۆی بەغدا- بەشی کوردی لەم روومەو مامۆستا فەرەیدونیان باش دەناسی.

برایانی بەرپێز:

مامۆستا فەرەیدون کۆچی دواپیکرد و بەجیمانی هیشت، بەلام لە دلی هەموو کوردیکی رۆشنبیردا دەژی و دەمیئ و نەمرە. گەئ ئاواتی لەگەئ خۆیدا بردە ژێرخاکەووە بەتەمای بینینی گەئ ئاواتبوو بۆ نەتەووەکە. یەکییتی ریزەکانی گەلەکە ئاواتی هەرە بەرزى بوو. ئەم ئاواتەشت لە گەشەنەوێ دەموچاوی و پیکەنینهکانی سەر لیووەکانی دەخویندەو کاتی کە دەهاتە سەر باسی مافە رەواکانی نەتەووەکە. بەئێ یەکییتی کورد و گەشەکردنی ووشە کوردی لە هەموو کەس و شتیکی تر خۆشەویستربوون لەلای.

مامۆستا فەرەیدون مائاواوی لیکردین، بەلام هەمیشە زیندوو نەمرە، دواپۆژ لاپەرە زێرینەکانی میژوو ئەم شایەدییهی بۆ دەدەن، کە چۆن حیگای خۆی کردووەتەو لەسەر ئەو لاپەراندەدا، ئەویش بە پەرەورەدەکردنی سەدان منداڵی کورد و زاخاودانی میشکیان بە خۆشەویستی ووشە کوردی و نیشتەمانەکیان: کوردستانی خۆشەویست.

بەئى.. دوى كۆچكردى دوايى، يەككى لە قوتابىيەكانى لەسەر لاپەرەي پۇژنامەي ھاوکارى يادى مامۇستا خوشەويستەكەي دەکاتەو، کە لە سالى ۱۹۵۴دا مامۇستاي بوو، ھەوالى مردنەكەي وای لیدەکا دەستداتە خامەكەي و بنووسى:

"بەئى رايچلەكانەم، ھەناسەم سواربوو، ھىزەم لەبەربرا، جەستەم شلبوو، بەرچاوم تاريكبوو، وەك شىرتى تۆماركەر بىرم گەرانبەيەو بۆ پۆلى پىنجەمى قوتابخانەي(ئەييوبىيە)ى سالى ۱۹۵۴. بەياني بوو مامۇستايەكەي بەژن قەشەنگو پوووخۆش خۆي کرد بە پۆلەكەماندا، دواي پۇژباش خۆي ناساندپىمان. كەوتە قسەي خوشو بەتام، سەرنجى ھەموومانى راكيشا بۆ لاي خۆي، ئەمجا وتى من مامۇستاي وانەكانى كۆمەلايەتەي ئېچۆم..."

باشان دەئى:

"واي لىھات بە ماوئەكەي كەم مامۇستاي دىسۆز كەوتە سەر زارى ھەموومان چونكە پيشەكەي وانەكانى كىردبوو ئامۇژگارى بۆمان و رابەرى دەكردين بۆ خويندەنەو، بۆ بەتىنكردنى بىروباو، بۆ يەكگرتن و پتەوكردى ريزەكان، بۆ ئەمەكدارى لە خاك، بۆ دىسۆزى و نىشتەمانپەرورەي.

دەيفەرموو: پۆلە جگەرگۆشەكان! نىشتەمان چاومپوانى ھىممەت و ھىزى بازووى ئىوئەيە، داپاكين لەگەل يەك، دووربن لە كىنەو دۆيەتى، ھەولدن و پىيگەن و ببەنە پيشەرمو..."

باشان ئەم قوتابىيەي دەئى:

"ووشەكانى ھەميشە لەبەر گويماندا دەزىنگايەو، ئامۇژگارپەكانى بوونە دروشمى ھەميشەي رېگەي ژيانمان. ھەتا ئىستاش ھەر رېگەي ئەومان گرتووو بە ئاماژەي ئەو كارمانكردوو".

بەئى.. مامۇستا فەرەيدون لە دلى(صلاح حامد)ى قوتابىيى خاوەن ئەم ووشانەي سەرەو نەمردووو ھەر زىندووو... چۆن دەمرى ئەمانە ووشەو پەوشت و ئاكارى يەككى لە قوتابىيەكانى بى؟!

بەرپەزان:

لاپەرەكانى رۇزنامەو گۇقار و كىتەپە كوردىيەكان بخوينەوہو بزانن مامۇستا فەرەيدون چەند خۇى ماندوو كردووہو بە زاخاودانى مېشكى منداۋانى كورد و نەوہى تازەى گەلەكەمان، لە چىرۇكە كورتەكەى(سى تالە تيشكى خۇرى خۇشەويستىى منداۋان) كە ھەستى ھەر سى تالە تيشكەكە ھەلباردەى ژيانى كۆمەلەيتىى كوردەوارىيە، ئەو كوردەوارىيەى مامۇستا فەرەيدون تا دوا ھەناسەى ژيانى شۆرەسوارى مەيدان و رېبازە دوورو درىزو سەختەكەى بوو، كەم شۆرەسوارى كوردمان ھەبوو لە رېزى مامۇستايان و رۇشنىرانى نەتەوہەكەمان بەم جۆرە بە پەرۇشى دوا رۇزى بن. كە خوالىخۇشبوو ئەو دوارۇژەى لە چاوە گەشەكانى منداۋانى چەوساوەى كورددەبىنى. يان ئەو دوارۇژەى لە پىدەشتى گەرميان و زۆرگ و تەلان و قەدپالە سەختەكانى كويستان دەبىنى لە سالى شەستەكاندا، كاتى بىنى تەنھا بە قەلەم و نووسين ناگاتە نامانجى مەبەست. بەلئى تەنھا يەك سەعات دوانەكەوت لە خەبات و كۇشى چەكدارانە كاتى كە سەيرىكرد چەكەلگرتن ئەركىكى مېزوويەو ئەويش دەبى يەكئى لە شۆرەسوارەكانى ئەو قۇناغەبى.

ئەم قسەيەم سى سالى رەبەقى بەسەرداتىپەرپوہ.. بەلئى دواى سى سالى فەرەيدونى مامۇستا و فەرەيدونى تىكۇشەر كاتى لە شەقەى بالەدە و خوالىفەزىيمان لىدەكا، نەك ھەر دلئى قوتابىيەكانى دوينئى و مامۇستايانى ئەمپۇ دەھەژىنى، بەلگو لقوپۇپى درەختەكانى چەمى رېزان و دۇلى سورداش و بازىيانىش دەھەژىنى.

دەنەى گردى سەيوان جۇن باوہشت بۇ ئەم شۆرەسوارەى قەلەم و چاك كردەوہ، بەو جۇرەش پىزو حورمەتى بگرە وەك لە ھەموو ژيانىداو لەو رۇژەوہى خۇى ناسيومتەوہ خاكى نىشتمانەكەى لە ھەمووشت لا پىرۇزترىبوو، تۇش بەشىك بووى لەو خاكەو لەو خۇشەويستىيە.

وتاری مامۇستا د. وریا عومەر ئەمین

لەدوا شەستەکاندا بوو، کە هیشتا قوتابی بووین لە بەشە کوردییەکەى ئادابى بەغدا.. لە گەتوگۆ و دانىشتنە ئەدەبىیەکانماندا ناوی خوالیخۆشبوو "فەرەیدون عەلى ئەمین" وەك نووسەر و ئەدیب بەرگۆیدەكەوت.

- لە سالى ۱۹۷۱دا بوو کە یەكەمجار چاوم پێیکەوت لە کۆرپى ئەدەبىی کۆمەڵەى رۆشنیرى کوردیداوو.. خوالیخۆشبوو لەم کۆرەدا قسەیکردو شیعرى تەپرو ناسكى خووساوه بەخەم و بیرى فەلسەفیی خۆى خویندەوه- بەناوی نوقلى - دوا دێرەکانى دەلى:

نوقلى واجرأى شەو کوزایەوه

كەچى رەحمى تۆ نەتلیسایەوه

هەیناکا ئەوه با گلەیی بى

با ئەو دلەى تۆ بێبەزمى بى

با نەتیرسىبى حالى ئەم ونە

كە غەرقى دەریای خەمى بى بنە

بەمە خۆى وەك شاعیرىكى پەسەن و لیھاتوو و بەھرەدار ناساند. بیرمە کە کۆرەكە ئەواوبوو چۆن گەنجان و قوتابیانی بەشى کوردی و ئەدەب دۆستان دەور و خولیاند، مەریكە دەیهویست لە نزیکەوه ئەم گەوهەر چییه بناسى و زیاتر شیعر و قسە خۆشەکانى بییستى.

دواى ئەمە هەر دوور بە دوورى دەمناسى. رپكەوت نەبا كۆى نەدەكردینەوه، تا سالى ۱۹۸۵ داواملیكرد بى لە بەشى کوردیدا ببى بە (محاضر)، داواکەى رەتنەکردمەوه، تا سالى ۱۹۸۸/ ۱۹۸۹ مایەوه... لەبەر نازارى قاچەکانى داواى لیبوردنى کرد. ئەو ماوهیهى لە هشی کوردیدا مایەوه دەرفەتى بۆ رەخساندم خوالیخۆشبوو فەرەیدون عەلى ئەمین لە

نزیكەوه بناسم: ڤاو بۆچوونهكانى لهبارى گه‌لى كێشەى ئەدهبى و زمانه‌وانیه‌وه
ووردو به‌حیڤوون...

قوتابیه‌كان خۆشيان ده‌ویست و ڤێزبان لێده‌گرت...
هیچ باسى خۆى و نووسینی خۆى نه‌ده‌کرد، به‌لام له‌ قسه‌كانیه‌وه تێده‌گه‌یشتم كه
زۆرشتى به‌ده‌سته‌وه‌یه.

ئاگادارم زۆر به‌ره‌مه‌مى چاك و ڤه‌سه‌نى هه‌بوو.. سائه‌ه‌ی سالیشى به‌سه‌را تێپه‌ڤیوه
بلاوى نه‌كردوونه‌ته‌وه.. هیوادارم بنه‌ماله‌و دام و ده‌زگا ڤۆشنه‌ڤیه‌كان ئەم
به‌ره‌مه‌مانه‌ى ئازادبكه‌ن و گولدانى ئەدهب و ڤۆشنه‌ڤیری كوردی ڤێڤازیننه‌وه.
مامۆستا فه‌ره‌یدوون مرقۆڤیكى ڤاك و ده‌روون ڤوون و بیگرئ بوو. ده‌ره‌وى وه‌ك
ناوه‌وى، ناوه‌وى وه‌ك ده‌ره‌وى. ڤه‌رویه‌كى پته‌وى به‌خۆه‌ه‌بوو، دلخۆش و گه‌شبین
بوو.. چونكه‌ خاوه‌نى خۆى بوو... دلسۆز و شه‌یدای گه‌ل و نیشتمانكه‌ى بوو.. زمانى
ڤاراو و ناسك بوو.. كه‌م قسه‌ى ده‌كرد و ده‌یزانى چۆن ووشه‌كانى هه‌لبێژیرئ. قسه‌خۆش
و شاره‌زابوو.. سینه‌ى به‌ ده‌نگوباسى ئەدهبى ڤونگابوووه‌وه، ئەو ماوه‌یه‌ى له‌ به‌شى
كوردی مایه‌وه‌، (به‌شى) ئاوه‌دان كرده‌بووه‌وه.. دانیشته‌كانمانى گه‌رموگور و ده‌وله‌مه‌ند
كرده‌بوو.

ئەم مردنه‌ كتۆڤه‌ ناوه‌خته‌ى خوالیخۆشبوو زیانیكى گه‌وره‌ى به‌ جیهانى
ڤۆشنه‌ڤیری و ئەدهب و په‌روه‌رده‌ى كوردی گه‌يانده‌. له‌ ئاست ئەم كاره‌ساته‌ گۆست خه‌ره
هه‌ر ئەوه‌نده‌ ئەتوانم بڵێم هه‌زار ڤه‌حمه‌تى ئى بئى.. خوا سه‌ڤوورى ڤدا به‌ كه‌س و كارو
دۆستانى..

فرمىسكى گەش بۇ يادى مامۇستا فەرەيدونى نەمر.

د. ھەسەن جاف

داخەكەم! خۇزگا وتارىكى ئاۋا لەم شىۋەم لەم يادە دلتەزىن و ماتەمىيەدا نەخۇندايەتەۋە! خۇزگا كۆپىك بۈيە بۇ ھەلسەنگاندى بەرھەم و ھەلۋىست و پياۋەتتى ئەۋ مەرۋقە دل گەۋرە دلتۇزەي نەتەۋەكەمان و خۇيشى تەشرىفى ھەبۋايە! ھەمدىسان داخەكەم!

دەمىك بوو ناۋنىشانى دۇستى لەدەس دەرچووم بىستبوو، بەلام ناسياۋى و ئاشنايەتىمان لە شەستەكانەۋە دەستپىدەكات، راستر بلېم پېش يەكتىبىنن، بە نامە گۆرپىنەۋە و دلتۇزايەتى بۇ بىرۋايەپ يەكترمان ناسيو ديارە ئىتر قەدەر و رېكەوتىش دەستى تىداهەبوو كە يەكتىبىننمان زوو بەدىھات و لە كوردستان پېك شادبوۋىن. ئەتوانم بلېم دۇستايەتىمان لە ھەشتاكاندا بەتەۋاۋەتى گۈلى كرد.

ئەم مەرۋقە نەمرە، نەتەۋە پەرۋەرە، ھەمىشە بەتەنگ ھەموو لاپەنەكانى ژيانى كوردەۋەبوو، ھەر كات لە ھەر جېگاۋ رېگايەكدا بۇي دەستدايە لە خزمەت گوزارىي ھىچ كەسدا كەمتەرخەمى نەئەكرد، بە دەست و بەزمان و بەدل تەنانەت بە خەيالىش ھەر بىرى لە سوۋدو بەرژەۋەندى نەتەۋەكەي ئەكردەۋە، ھەر لەو تىرۋانىنەۋە ۋەك كوردېك سوۋد بە ئەدەب و رۆشنىبىرىي نەتەۋەكەي بگەيەننى منى زۆر ھاندەدا كە بەھرى خۇم لە مەيدانى خزمەتى ئەدەب و رۆشنىبىرىي كورد و كوردايەتيدا بەبەرېيەنم، بنوسم، بخوېنمەۋە، ھەنگاۋى گەۋرەترىنېم.

بەراستى ئادەمىزاد لە ژيانيدا توۋشى ناخۇشى و كارەساتى ئەۋتۇ دەبىي تواناى بەرەنگارىۋونى نامىننى و چارەيەكى لەبارشك نابا بۇ ئەۋەي خۇي پى ئارام بكتەۋە. ئايا لە مەرگى خۇشەۋىستى، كارەساتى ناخۇشتر ھەيە كە مەرۋقە فرمىسكى بۇ بىرېژى؟ بۇ كۆچى دوايى مامۇستا فەرەيدونى ئازىز لە فرمىسك رژىن بەۋلاۋە ھىچ دەسەلاتىكى ترم نىيە، چارەيەكى تر نادۆزمەۋە خۇمى پى ئارامكەمەۋە. بۇيە ناۋنىشانى ئەم

وتارەشم فرمىسكى گەشە بۇ يادو سەرگۆرى ئەو پياوۋ نەمرەي كە ئەگەر بىمانەئى
ژيانى لە بەندو فەسللى باسو لىكۆلئىنەودا جىبىكەينەودە، ئەو ئەبى بە ووردى
تۆمارىكرى و نووسىنى شاكارى بۇ تەرخان بىكرىت، رېبازى پاكو خاوينى كوردايەتتى
مامۇستا فەرەيدون لە ھەموو بەرھەم و رەشتى ئەدرەوشايەودە، بەراستى كوردىكى
راستەقىنەي خاوەن بىرو باوەرى پتەوى كوردايەتتى بوو، ھەرگىز لە رېباز و بىروباوەرى
خۆى لای نەداودە. سەرگەوتنى ئاوات بوو، ھەموو ژيانى تەرخان كوردبوو بۇ ئەم
مەبەستە.

مامۇستا فەرەيدوون مامۇستابوو، شاعىربوو، رەخنەگرىبوو، تەنانەت
كوردايەتتىكەي لەو شىعرانەيدا كە زۆربەي بۇ پەرورەدى جگەرگۆشەو نەوەكانى
داھاتووى كورد وتوودە، بەناشكرا ديارو رەنگاۋرەنگ و رەسەنن، زۆر بەگروتنىن، ھەر
جىبەكى نووسىو ھەر ھەمووى لەبەرختارى كورد و كوردستان بوو. ئەم كەلە پياوۋ
نەمرە بەبى كورد ھەللى نەدەكر، بەبى ھەواي كوردايەتتى پشوى بۇ نەئەدرا.

لەگەن ئەمانەدا مامۇستا فەرەيدوون پياۋىكى ئازاۋ چاۋنەترسبوو، تابلىي قسەلەرۋو
ناشكرا وژىبوو، خاوەنى ھەلۆيىستى تايبەتتى خۇيىبوو، لە پىناۋى ھەقىانەتدا با لە
سەرىشى بگەوتايە قسەي خۆى ھەردەكر، بەلام زۆر بە ئاقلانەو بە ويژدانانە برىارى
ئەدا، لە ئاستى دۇستايەتيدا دئاسك بوو، ھەستىكى تايبەتتى خۆى ھەبوو، ھەلۆيىستى
ئىجابى و سەلبى بەرامبەر ھەر مەسەلەيەك ھەبووايە، ئىتر ھىچ نەيئەگۆرى، ھەر
شتىك قەناعەتتى سەد دەرسەدى پىنەبووايە برۋاى پىنەئەكر، ھەزى لە مجامەلەي
ۋوشكو پاساۋى رووپامايى نەئەكر.

خوشكو برايانى بەرپىز:

ئەم پياوۋ، ئەم مەۋقە دئسۆزەي ئىمە ھەتاهەتايە لە دلى ھەموو كوردىكى خاۋىندا
ھەر دەمىنى و يادى پىرۆزى لەبىر ناچىتەودە، ھەزار رەحمەت بۇ گيانى پاكىت... گۆرت
پىرۋور و جىگات بەھەشتى بەرىن بى.

خواسەبوۋرىي ھەموو نەتەودى كورد بەگشتى و خاۋو خىزانى بەتايبەتتى بدات و
ھىوادارىن رۆلەكانى جىگاۋ رىگاۋ باوكيان چۆل نەكەن، سوپاس بۇ ھەموو لايەك.

ئەدىبىيىكى دىل ناسكو سەر بلىندمان لە دەست چوو

وتارى مامۇستا مستەفا نەرىمان

تەمەنى ئادەمىزاد وەك دەست پىكردنى ھەيە ئاۋايوونىشى لەدوايە، ھەر ئەدىب و نووسەرىكىش بەپىي بەرھەمەكانى پىۋانەئەكرىت.

ناسىنم لەگەل خوالىخۇشبوو فەرەيدون عەلى ئەمىندا ئەگەرپتەوۋە بۇ نىۋەي يەكەمى پەنجاكان، ئەوسا بەندە مامۇستابووم ئەۋىش لە كەركوك خويندكاربوو، سەرەتاي نووسىنىشى لە پەنجاكانەوۋە دەستى پىكردوۋە، كە بوو بە مامۇستا لەگەل عومەر عەبدۇلرەھىم قۇلىيانكرد بە قۇلى يەكترا و برپارىاندا زنجىرە كىتەبىك پىشكەش منداۋانى كورد بىكەن، ئەوۋەبوو لە سالى ۱۹۵۸دا(پالەۋانى دۋارپۇژ)يان پىكەوۋە پىشكەش كرد، پاش ئەوۋە مامۇستا كۆستى كەوت و فەرىدونىش لەگەل تەۋژمى كوردايەتيدا داي بە شاخا.

پاش بلۋوبوونەوۋەي بەياني۱۱ ئازارى ۱۹۷۰ ھاتە بەغداۋ برپارىدا لە سىبەرى ژيانىكى ئاسوودەييدا خزمەت بىكات، بوو بە فەرمانبەر لە ۋەزارەتى(كاروبارى ژووروو) ئىنجا نەقلىبوو بۇ(بەرپۋەبەرپىتى گشتى خويندنى كوردى)و لەۋى لە دانان و ۋەرگىرانى ھەوت كىتەبى قوتابخانەدا بەشدارىي كىردوۋە.

لەو سالانەدا سىكرەتېرى گۇقارى(بەيان)بووم، ھەمىشە چاۋمان بە يەك ئەكەوت و لە گەرەكىشدا بوۋىن بەدراۋسى، لەو ماۋەيەدا كەرەستەي ئەدەبىيى نايابى بۇ ھىنام كە لە ژمارەكانى سالانى ۱۹۷۲ تا ۱۹۷۴دا بلۋوكرايەوۋە وەك(ھەمە مەنەكەي گەرەكى خۇمان، خۇزگەي كۆپرىكى زگماك، منال و خەنجەر و خوين، عەلىي عارف ئاغا منال و مەمك و بىنىستە تال، سى تالەتەشكى خۇشەۋىستى منالان... ھتد).

ھەرۋەھا دە نووسىنىشى لە رۇشنىرىي نوپى ئەو ھەلەدابلاۋكردەوۋە، ھەر لەو سالانەي كە لە بەرپۋەبەرپىتى گشتى خويندنى كوردىدا بوو ئەم كىتەبانەي پىشكەش منداۋانكرد.

- بياۋە بېكۆلەكە.

- كارزۇلە.

- سىۋ.

- گەنمەشامى.

پاش ئەۋەش(پىرىكى پىش درىزى) لە چاپدا.

ئەگەر بە شىۋەيەكى گىشى بىروانىتە بەرھەمەكانى خوالى خۇشبوۋ ئەبىنىن زۆربەى نووسىنەكانى بۇ مىندالانە. چۈنكە مىندالى بەم شىۋەيە ئەھاتە بەرچاۋ كە قەرموۋىيەتى:

"نازانەم چ بەھرىيەكى خوالى و چ ھىزىكى نادىار و تەلىسماۋىتان پىيە؟ ھەر چەندە سەپىرتان ئەكەم ھىمنى و دىنىيى و بىخەتاپى و ئىسك سوۋكى و جۈانكىلەيى و ساكارى و خۇشى و گەشى و ۋوۋناكى و ھىۋاۋ زەردەخەنە ئەبىنەم.

ئىۋە بەۋ مىنالىيەۋە ۋەك ئەستىرەيەكى جىرەۋدار پىشنىكى ئەۋ ھەموۋ شتانە بەدەۋرى خۇتاندە ئەپىرژىن، بۆيە بەرامبەر بەۋە بەخۇمدا رائەپەرموۋم كە ئەم دىيارىيە بېكۆلەنەيەتەن پىشكەش بىكەم. ھىۋادارم بەدلىتان بىت".

- نامىلكەى بياۋە بېكۆلەكە، پىشەكىيەكەى- نووسىنى خوالىخۇشبوۋ بۇ مىندالان لەگەل ئەۋانەى پىشخۇى جىۋاۋى لەۋەدەۋوۋ قەرمەيدون پىسپۇرىكى پەروەردەۋوۋ، لەناۋ مىندالاندا ژىابوۋ، فىرى ئەكەردن و لە ھەست و نەستىان ئاگاداربوۋ، جگەلەۋەى ئەدىبىكى كورد پەروەردەۋوۋ. قەرموۋم بىزانن چۇن ۋەستايانە بە ھەستى كوردايەتى گۇشى مىندالى ئەدا:

كۆرە كوردەم، شەش سائەم	ۋەردىلەۋ ۋوۋمەت ئائەم
بۇ تامى خۇپىندەن ھاتوۋم	مامۇستا دەستەدە ئائەم
مەن ھەنگۈپىنى ناۋ شانەم	يان بىچۈۋەلى ھىلانەم

خۇپىرى ناسوۋپىمەۋە مەكتەبە مال و لا نەم

- نامىلكەى(بىياۋە بېكۆلەكە، ل ۶۱)

ياخۇد ئەلئىت:

خۇشىي دېھات و شارە

خۇشىي لە شوانى بەرغەل

خۇشىي لە منى منال

ئەوا ئىتر بەھارە

خۇشىي لە بولبول و مەل

خۇشىي لە بولبول و مەل

خۇشىي لەم كوردستانە كە وەك نوورى چاومانە

نامىلكەي(كارزۆلە، ۱۶)

فەرەيدونى پەرحمەتى ئەدىيىكى قەلەم پاراوى بەھەفابوو، لە نىزىكەو پىرەمىردى
بىنىبوو و ئاگاي لەشاكارە ئەدەبىيەكانى بوو، سەدان شىعرى ئەوى لەبەربوو كە لەم
لاو قسەو قسەلۆكەي دەربارەي ئەو نەمرە بىست بەرپەرچى ئەوانەي بە
نامىلكەي(چەند سەرنجىك لە پىرەمىردى نەمر)و دە دايەو دەو كە لە سالى ۱۹۷۱د لە
چاپىدا بوو.

خوالىخۇشبوو نووسىنى پوختى لە ماوى چل سالدا لە رۆژنامەو گۆڤارە
كوردىيەكاندا بلۆكراو تەو شايانى ئەو دەن بىنە سەرمەشق بۆ نووسەرانى ئەم
رۆژگارەمان.

بريا خاوەن ھىمەتلىك ھەمووى كۆنەكردەو دەو بلۆنەكرايەو دە. لىرەدا و لەم جىو
مەقامە لەو دەندە زياتر بەدرىز خايەنى ئەدرىتە قەلەم ئەگىنا باسو لىكۆلىنەو دە لەمە
زياترى بەدەمەو دە.

ھەزار پەرحمەت لە خاوەن ئەو دلە ناسكە، ئەو ئەدىبە سەربلەندە، ئەو پياو خاوەن
عيزەت نەفسە، ئەو ئەدىبە، ئەو فەرەيدونە.

سەفەرىكى كىتوپر

غەبىدوللا غەباس

دوچار كە دىدەنىم كىرد
 وىم مامۇستا گىيان.. سەفەرنەكەي!
 ھىشتا زوۋە..
 زۇر قوتابى دى ھەن ھىشتا
 پىۋىستىيان بە تۇ ھەيە..
 سەفەرنەكەي.. جارى زوۋە
 ھىشتا نەۋەي ئەم سەردەمە
 زۇر لە تۆۋ.. رابەر و مامۇستاي ۋەك تۆ
 بۇ تويىشۋى پى سەي..
 دوو سەي ئەخۋازن..
 سەفەر مەكە..
 جارى زوۋە...
 بە زەردەخەنە دىسۇزانەكەي ۋوتى:
 دىم خۇشە، ھەلئەسمەۋەو
 جارىكى دى ئەخۋىنمەۋەو
 ئەنۋوسمەۋەو.. لە زۇر مەيدانى
 ۋوشەي جوانى كوردىيى پاكا
 ھەموو بەيەك ئەگەينەۋە.
 كە بەجىم ھىشت... وىم سەي
 نەء .. دوو سەي ئەچمەۋە لاي

که چې وتیان: به گوږی هیچ که سمانی نه کرد

سه فەرږیکي له پری کرد

ئیسټا زمانم گۆ ناکا.. قه له مه کهم له مه زیاتر

بۆ نووسینه و دی برپا کاکا...

بۆچی.. نهی مامۆستای گه وره؟

بۆچی نه و هن به په له بووی؟ زوری مابوو

ئیسټا.. لیم ببووړه.. مامۆستا

دل پر له خه مه.. روو خوشه کهم

له مه زیاتر نانووسم

هه نسک و فرمی سک نایه ئن.

لیم ببووړه.

يادى فەرمىدون عەلى ئەمىن

عمېدولرمزاق بىمار

يادى ئەم بياوھ چاكە، ئەم دۆستە دىسۆزە. ئەم نووسەرە ھىژايە. ئەم پەرورەمكارە وردە. ئەم خەباتگىرە كوردە. ئەم كوردە بىگەرەدە، ئەم مەرقە پاكە، ئەم برا بەجەرگە. ئەم گىيانە بىمىئىلو راستگۈيە ئەم ھەفالى كىروانە. ئەم چىراي رىگەي دوورە، ئەم سوارچاكەي مەيدانە ئەم كۆرەي رۆژى تەنگانە. ئەم خۇشەويستە و ئەم پووناك بىرەزانىن دۆستە. يادى فەرمىدون لە لاپەرەكانى بىرو ئەندىشەمدا بە دىرى بىرىسكەدار تۆماركراوھ.

لە رۆژى كۆچى دوايىدا ئەگەرچى شايانە فرمىسكى گەرمى بۇ بىرپىزىن بەلام خۇزگە دەمانتوانى لەباتى ئەوھ ئەلقەيەكى لىكۆلىنەوھى بەپىز بۇ بەرھەمەكانى رىك بىخەين تا بە بشووى قوول لىيان بىكۆلىنەوھو گەوھەرە بەنرخەكانىيان بىخەينە پوو. مەن دەستور دەخوام كە تەنيا باسى چەند سەرنىجىكى گشتى بىكەم كە لە كەسىتى و بەرھەمەكانى خوالىخۇشبووم ھەلگىرتووتەوھ. ئەوسەرنجانەش ماىەي چەند يادگارپىكەن كە ھەر چەندە بىرم دەكەونەوھ زىياتر دەستى رىزو قەدرزانى بۇ براى نووسەر فەرمىدون عەلى ئەمىن لەسەر سىنگ دادەنىم.

پاش سالانى ھەفتا. لەموزارمى كاروبارى ژوور و فەرمىدونەم ناسى، پاشان لە بەرپۆھبەرىتى خويندىنى كوردى پىكەوھ فەرمانبەربووين.

لە نىزىكەوھ ئەو پياوھم ناسى و گەلى سەرنىجى ووردەم لە جۆرى كەسىتى ھەلگىرت و بۆم دەرگەوت كە زۆر رەموشتى بەرز و نايابى واى ھەيە شايانە نەك ھەر بە شانازىيەوھ باس بىكرىن بەلگەو بىن بە نمونەي رەموشتى جوان.

لەنرىكەوھ ناسىم كە نەك ھەر ھەزبە زانىن و رۆشنىرى دەكات بەلگەو بەرپۆھوھ سەپرىان دەكات و بەچاوى رىزىش سەيرى نووسەران و رۆشنىيران دەكات. ھەوليش دەدا زىياتر خۇي رۆشنىرىكات و ئەوھى نەيزانىوھ بىزانىت و ئەوھى زانىويەتى و باومىر پى ھىناوھ بەرگىرى لى بكات. لەگەل ئەوھش كە بەخۇي پادەپەرمو و بەرگىرى لە زانىنى خۇي

دهکرد. هيشتا خۆی به زلنه‌دمزانی و لافی فرمزانى لى نه‌دهدا. خۆيشى دهميک بوو مامۆستای قوتابخانه بوو. نووسين و هه‌لبه‌ستى بلأوگراوه‌ى هه‌مبوو..

ئه‌گه‌ر گيانى کاکى برا نه‌په‌نجينه‌م، له‌ که‌سيته‌ى ئه‌ودا(رمى)بوو. که‌وا له‌سه‌ربه‌يروباومر و مافه‌روا به‌رده‌وام بوو، بى ئه‌م لاوه‌ولاکردن و بيلادان.. تا پاده‌ى رمقى له‌ کۆرى کارکردندا. له‌گه‌ل به‌رده‌ست و سه‌رۆک ئيش و له‌گه‌ل هاوکار و هاوکه‌له‌ماندا فرۆفيلى نه‌دمزانی، يه‌کێک دارشته‌نى کوردی باش نه‌بوايه. ده‌يگوت باش نيت، نه‌ک هه‌ر ئه‌وه به‌لکو نابى پاداشت وه‌ر به‌گريته‌ وه‌ک من هاوڕپيه‌ک ته‌رجه‌مه‌ى باش نه‌کردايه ده‌يگوت باش نيه‌يه. کارێک چه‌وت بوايه ده‌يگوت چه‌وته. وازى له‌ مافى ره‌وا نه‌ده‌هيناو پيى ليداده‌گرت تا به‌نياز ده‌گه‌يشته‌.

به‌ئى له‌سه‌ر به‌يروباومرې خۆى سوور بوو به‌لام ئامادىبوو گوئى له‌ بۆچوون و به‌لگه‌و شي‌کردنه‌وه‌ى به‌يرو پاي ته‌ريش به‌گريته‌ و هه‌ر خۆى به‌دوا ئه‌و به‌يرو باومرانه‌ به‌گه‌رپه‌ت تا ته‌يان به‌گات.. نه‌رم و نيان سه‌ودايان له‌گه‌ل به‌گات. له‌م لايه‌نه‌شه‌وه‌ پي‌زى دما له‌ هه‌لوپه‌ستى چاکو به‌يرى به‌ فه‌رو ئه‌وه‌ى به‌ره‌وه‌ندى گه‌له‌که‌ى ته‌يدا بوايه. به‌ئى له‌سه‌ر به‌يروباومر سووربوو، ره‌قبوو. به‌لام ده‌مارگه‌يرىکى کۆيرانه‌ نه‌بوو.

له‌گه‌ل خه‌لکيشدا سه‌رمه‌رپاي ده‌ست و ده‌مپاکى، هه‌وادارى ره‌وشتى سوارچاكانه‌بوو، هه‌ر وه‌کو سه‌رده‌مى سوارچاگه‌يته‌ى ئه‌وروپا، چۆن ئه‌گه‌ر سوارچاک قسه‌ى کابرايه‌کى به‌دنه‌با يان بۆنى سووکاپه‌تى له‌ قسه‌که‌ى به‌کرديا، ده‌سته‌وانه‌که‌ى له‌ ده‌ست خۆى هه‌لده‌کيشاو به‌ ده‌موچاوى کابراى داده‌داو داواى شيربازى ليده‌کرد.. ئا .. ئه‌وها فه‌رميدون هه‌نديجار له‌و جوړه‌ هه‌لوپه‌ستانه‌دا ئاماده‌ى مه‌يدانخوازى ده‌بوو.

من که‌ ئه‌م ره‌وشته‌ نه‌مونه‌پيانه‌ باسه‌ده‌که‌م، ته‌کام وايه‌ ويته‌ى يه‌کيى گرژى رووقايم و به‌رچاو تاريک له‌ خه‌يالدا نه‌کيشن.. نا.. ئه‌و ره‌قييه‌ى که‌ مه‌به‌ده‌ئيانه‌ بوو پي‌ويستى به‌شان ته‌گانه‌ن و کوردی گوته‌نى ماستاو ساردکردنه‌وه‌ نه‌بوو، پي‌ويستى به‌ زمان شيريني رووکه‌شانه‌ نه‌بوو. ده‌نافه‌رميدوون.. هه‌ر وه‌کو له‌ شيعر و چيرۆکه‌کانيدا دياره‌ مرۆفهيى رووخوش و به‌رپز و قسه‌ خوش و ئارام و به‌رپزيبوو، هه‌سته‌ى به‌زه‌يى له‌ دلى پر له‌ سۆزیدا ده‌کولاو به‌رامبه‌ر به‌ گه‌ل و نيشتمانه‌که‌ى ده‌بوو به‌ ته‌نۆکه‌ ئاويک.

رەنگدانەوێ دەروونی پاکى لەو رێستەو ووشە جوانانەدا خۆى دەنوێنى کە بەنووی قەلەم دەپهۆندەنەو. بزانە چۆن پرووی دەمدەکاتە منداڵانى نیشتمانەکەى:

"نازانم چ بەهرەیهکى خوایى و چ هێزیکى نادیار و تەلیسماییتان پێیه؟ هەر چەندە سەیرتان ئەکەم، هێمنى و دلنایى و بێخەتایى و ئێسک سووکى و جوانکیلهیى و ساکارى و خوشى و گەشى و رووناکی و هیواو زەردەخەنە ئەبینم. ئێو بەو منداڵیە وەك ئەستێرمیهکى جریوەدار، پڕشنگى ئەو هەموو شتانە بەدەورى خۆتاندا ئەپژینن، بۆیه بەرامبەر بەو بە خۆمدا رانەپەرمووم کە ئەم دیارییه بچکۆلانەیهاتان پێشکەش بکەم.. هیوادارم بە دلتان بێت".

بەلێ بەم هەستە ناسکە لەگەڵ منداڵان دەکەوتە ناخاوتن و هەرجارە چەپکێک هەلبەست و چیرۆکى رەنگاوڕەنگى پێشکەش دەکردن. کە ئەگەر هەر تاکێکیان بکەیت بە نموونە. شعورى باوکایەتى و هەستى ناسکى و دلسۆزى مامۆستاو کارامەى پەرورەمەکارى پێو دەرووشیتەو..

کاک فەرەیدوون سەرەپرای هەستى ناسکى شاعیرانە. رەوشت جوان و سەرنج وردیش بوو، لەلایەن کۆمەڵایەتى دەکۆڵیەووە کردەوێ چاکو دەستوورى پیاومەتى ناو کۆمەڵى پەپەرودەکرد.

گەلێ یادگارى ترى مامۆستام لە خەيالە. هەریەکەیان نموونەیهکى جوانى رەوشت و کەسایەتیی خوالێخۆشبوو فەرەیدوون عەلى ئەمین پێشان دەدەن. کە بەراستى مەرقۇفێکى پاك و نووسەرێکى هێژاو پەرورەمەکارێکى مایەداربوو.

چراپەك بوو لەو چرایانەى رێگەى دوورى کاروانى کوردەوارییان رووناك کردەو. مامۆستا هەر ئەوە نەبوو بۆ ژيان بژی. بەلکو بۆ دواى خۆشى ئەومەندە یادگار جوان و بەرهەمى بەکەلگى بۆ بەجیهێشتووین کە بە درێزایى رۆژگار مامۆستایان و نەوەکانى دواڕۆژ بە چاوى ریز سەیریان دەکەن. منداڵانى کورد بە تام و کام دەم پێدەکەن لە وشە شیرینەکانى هەلبەست و چیرۆکەکانى مامۆستایان. بەرهەمەکانى دەکەنەبەر قەلەمى لێکۆلەرەو زانایان و رەخنەگرانى ئەدەبى کوردی بەگشتى و ئەدەبى منداڵان بەتایبەتى.

ئەدەبى مىندالانىش نرخ و پاىەيەكى ئىجگار بەرزى ھەيە و گۆرەپانىكە ھەموو كەس ھەزدەگاۋ لای وايە ئاسانە ئەسبى خۆى لىتەۋىدا، بەلام لە راستىدا شارمزا و كارامەو پەرەمردەكار و بەھرمەدارىكى ھاو وىنەى فەرمىدون نەبى كەس نابى بەسوارچاكى ئەم مەيدانە.

مامۇستا ھەرەكو لە پىشەكىى نامىلكەى(پىرىكى پىش درىزبوو)دا نووسىۋىەتى: "ئەۋەى راستى بىت بەرھەمىكى زۆرم بۇ مىندالان نووسىۋە بەلام ھەر جارە ئەمەندەى بۇ رۆزگارى ئەمپۆ بىت بەسە" بەلى زۆرى نووسىۋە دەمىكە خەرىكى نووسىنە، خۆتەرخان كىرنىشى بۇ ئەدەبى مىندالان بەراى من دەگەرپتەۋە سەرئەۋەى كە خۆى نووسەر و خاۋەن بەھرىدارىشتەن و ھۆندەنەۋەى ھەلبەستىبوو، لەلەيكەى تىشەۋە مامۇستەى قوتابخانەى سەرمەتەى بوو. لە نىزىكەۋە شارمزاى جىھانى مىندالان بوو سەرمەراى خۆپىندەنەۋە مۇتالەكەردن و خۆپىندەى لە بەشى پەرەمردە و دەرۋونناسى زانكۇدا كارى داپەردەى لە بەرپۆمبەرىتى خۆپىندەى كوردى و پىشكەنەر و سەرپەرىشتى پەرەمردەى قوتابخانەكان بوو، ئەمانەش بەندىۋارىيان تەۋاۋ بەكتىپ و پىرگىرامى خۆپىندەى مىندالانەۋە ھەبوو بۇيە كۆپۈنەۋەى ھەموو ئەو بىنەمايانە بىگومان رىك ھەستەنى بىناى ئەدەبى مىندالان ئاسانەكەن و دەپنە بەلگە بۇ شارمزاى نووسەر لەلەينەى كىردار و تىۋىرىيەۋە.

ئىتر بەم لىھاتەۋىيەۋە كە ھاتە كۆرى نووسىنى ئەدەبى مىندالان، ئامانچىكى بەرزى پەرەمردەى و مەۋقەنەشى لەبەرچاۋ خۆى داناۋ كىردىيە بەرنامە. بەرنامەيەك ۋەك كانى بىرو ناۋمەۋكى ئەدەبەكەى لى ھەلدەھىنجا. زۆر نووسەر و دامودىزگارى رۆزنامەگەرى و تەلەۋىزىۋن و سىنەما قازانچى بازارگانى دەكەنە ئامانچ و بەرھەمىكى زۆرى رەنگاورمەنگى بە برىقوباق و دەنگو ھەرا پىشكەش مىندالانى جىھان دەكەن گەلىكىشىيان لە سەدا سەد بەخەم ناۋمەۋكى مەۋقەنەشى بەرھەمەكانەۋە نىن. بەلام مامۇستا فەرمىدون بە ئامانچىكى بەرچاۋ رەۋنى مەۋقە دۆستى و نىشتمەنپەرەمىيەۋە رەۋ دەكاتە مىندالان.. كام مىندال؟ مىندالانى ناۋ بەرد و دار و كۆلىت و زىجەكانى لادى و مىندالانى دەرەدەر و بىبەش لە مافە سىروشتىەكانى مىندالانى گەلانى سەرىبەست.

ئەمەتا لە پېشەككى نامىلكەى(پىاۋە بىچكۆلەكە)دا پەنچە پادەككىشى بۇ ئاگانامەى نەتەۋە يەگگرتوۋەكان كە لە ۲۰ تى تشرىنى دوۋەمى سالى ۱۹۵۹ بۇ پىشتىگىرى مافى مىندالانى جىهان بىرپاردراۋە و بىندوبىرگەكانى باس دەكات و ئاورپىك لە مىندالانى كورد دەداتەۋە و دەلى:

"ئىمەى گەۋرە و لەخەم رەخسىو ئەگەر بە باشى لەم بەندانە ووردىنەۋە ھەر زوو ئەۋەمان بۇ دەردەكەۋىت كە ھىچكى ئەۋتۇمان بۇ مىندالانى كورد نەكردوۋە كە شاپانى باس بىت و بگرە قەرزاز بارىشيانىن. دەبارىگى دانەۋەى ئەۋ قەرزىمىگرىن" دەزانى بۇكى دىنۋوسى و دەزانى مىندالانى ئەمىرۋبەرەى ئومىدى دوا رۇژن و بىنچىنەى بىناى كۆمەلى كوردەۋارىن. ئەۋ بە ئاۋاتىكى رەۋاى مەۋق بەرۋەرانە دىنۋوسى. بەۋ ھىۋايە كە لە دۋارۇز:

"لەسەرمانا ھەلئە لەرزىن و سەرى كۆلمەكانىان خۋىنى تىنەزىت و سىگ و بەرۋىكان دانەچەكىت و خىزە خىزى نەيەت، با پىخاۋس نەبن قاچ و قوليان زامدار نەبىت. با لە چلكدا گەپنەبن و لە بىرساندا زكىان بە پىشتىانەۋە نەنۋوسىت و چاۋيان بە قولدا نەچىت، با لە نەزانىن و نەخۋىندەۋارىدا كۋىرىيان دانەيەت و لەۋە زىاتر بە قوردا نەچنە خۋارەۋە باژەنگى زۆردارى و ژىردەستى و بىخزمەتى لەسەر لەش و رۋويان بتەكىنىن و رەنگۈ رۋوۋە راستەقىنەكەى خۋيان دەربكەۋىت ئەۋسا بزانن چۈن ۋەك گول ئەگەشىتەۋەۋە چۈن ئەدەنە قەد و بالۋ تۋاناۋ داناۋ خزمەت گوزارئەبن".

بەرھەمەكانى مامۇستا فەرىدوون شاپانى ھەلئەسەنگاندن و خۋىندن و لىكۋلىنەۋەن. نامىلكەكانى: كارزۇلە. پىاۋە بىچكۆلەكەۋ پىرىكى رىش درىژبوۋ. نىۋونەپەكى جوانى ئەدەبى مىندالانن.

ھىۋادارم لەمەۋلا لىكۋلىنەۋەمىيان دەربارە بىنۋوسىرپىت.

لەدۋايدا دلى خاتۋونى مېھربان، ناھىدەخانى ھۋسەرى دەدەپنەۋە كە چۈن لە ژياندا پەرىى بەختو ئەستىرەى رى نىشانەمىر بوۋ، لە كۆچ كىرندىدا گىيانى ئەۋ ۋەكو فرىشتە، بەشابللى، سىبەر لەۋو لە مىندالانى نەتەۋەكەى و لە خەلكى كوردستان دەكات.

وشه‌ییکی پرسۆز

جه مال خه‌زنه‌دار

خوشکینه، براییه:

میوانه به‌ریزه‌کان، هه‌لگرانی ووشه‌ی پاکی کوردی... به‌خیریین! پیشه‌کی سوپاسی به‌ریومه‌برانی ده‌زگای پۆشنیری و بلا‌وکردنه‌وه‌ی کوردی ده‌که‌ین، به‌گی‌پان و ری‌زگرتن له‌م کۆره‌ پڕ سۆزه‌ی ماته‌مینی جوانه‌مه‌رگی ئەده‌بی کوردی مامۆستا فه‌ره‌یدون عه‌لی ئەمین. دیسان فه‌له‌ک ئەم داخه‌ چ بوو نای به‌جگه‌ردا؟ ئەم ناگره‌ چی‌بوو له‌ دلی عاله‌می به‌ردا؟ من دیومه‌ به‌هار گۆل دیته‌ده‌ری، غونچه‌ ده‌پشکۆی، بۆچی گۆلی من غه‌رقه‌ له‌ ژیری گۆل به‌ردا؟.

به‌ری‌زان:

دیاره‌ ئی‌مه‌ بۆ ئەوه‌ کوبووینه‌ته‌وه‌ که‌ بیره‌مه‌ری یادی جله‌ی کۆچی دوا‌یی یه‌کی‌ک بکه‌ین که‌ خودی ژیا‌نی بۆ خه‌مه‌تی پی‌روزی وشه‌ی کوردی برده‌سه‌ر... وا بزانه‌م له‌ سه‌رانه‌سه‌ری کورده‌ستان که‌س نییه‌ فه‌ره‌یدونی خه‌مه‌تگوزار نه‌ناسی، که‌س نییه‌ فه‌ره‌یدونی نووسه‌ر.. فه‌ره‌یدونی زمان‌زان... فه‌ره‌یدونی مامۆستا نه‌ناسی.

کۆچی دوا‌یی مامۆستا فه‌ره‌یدون ماته‌می خسته‌ دلی هه‌موو دلسۆزیکه‌وه‌و له‌گه‌ڵ خوالی‌خۆش‌بووان گۆران، دل‌دار، بی‌که‌س، پی‌ره‌می‌رد، په‌فیق حیل‌می، عه‌بدولخالق مه‌عروف و مارف به‌رزنجی.. له‌گه‌ڵ سه‌ده‌ها بلیمه‌تی ترمان چوونه‌ ری‌زی ئەو رابه‌ره‌ نه‌مرانه‌ی که‌ هه‌رگی‌ز له‌بیرناکری‌ن.

کا‌که‌ فه‌ره‌یدون!

بنووه‌.. دل‌نیا‌به‌.. هه‌ر چه‌نده‌ هی‌شتا زوو بوو، کاتی ما‌ئا‌وا‌یی نه‌بوو، به‌لام له‌گه‌ڵ کاری یه‌زدان چ ده‌کرئ و کئ بۆی هه‌یه‌ وزه‌ له‌ فه‌رمانی یه‌زداندا بکا؟! هه‌زاران هه‌زار سا‌له‌ هه‌ر وابوو‌وه‌ هه‌روا ملکه‌چین به‌رامبه‌ر به‌م فه‌رمانه‌ یه‌زدانییه‌.

کا‌که‌ فه‌ره‌یدون!

بنووه‌ و دل‌نیا‌به‌.. خۆ‌زگه‌م سه‌د خۆ‌زگه‌م! ئەم کاره‌ساته‌مان وازوو تووش نه‌ده‌بوو!

كاكە فەرميدون!

دەلەم شكاو نازانەم چۇنت بلاوينمەو بە چ دەست بېكەم؟ بەو ھەسرەتە نەينيانەى
 بىردتە ژېرخاكەو؟ يان تەنانەت بەو(ئۆخە)يەى كە دوو سى رۇژپېش ھەناسەى دوایی
 بەرو رووى منت كەردەو ھۆى پتر دلسوتانمە... بەراستى كاكە فەرميدون ئەو ئۆخەيە پ
 مانايەى تۆ منى خستە ناو دوو ئەشكەنجەى جياوازمەو... يەكەميان خۇشیی بەدلۇ گيانە
 بەخشى و دووهميان خستمیە سەر ئەوہى كە زانايىك و مامۇستايىكى وەك تۆ بگرە
 ئاگادارى ئەومش ھەيە كە فەرمانى يەزدان دەرچووو بەكەس ناگەرپتەوہ. ھەر چەندە
 ئیمە بە جياوازی تۆوہ كە چاومان بېتكەوت لەو برۈايەدا بووين كە تەندروستيت بەرو
 باشى دەرۋا بەم زووانە دېئەوہ سەريادكرنى ئەو قسە خۇشانەى پ شاناين بۆ ئیمەى
 رۇشنير و دەبنە سەرچاوەى مېژووئ ئەدەبى كوردى.

كاكە فەرميدون، بنووە دلتيا بە!

بەو(كۆخەيە) پ مانايەى لەكاتى يەكتر ماچكرندا دات بەرووما ھينامتەوہ سەر
 دۇخى جارانى خۇمان و فرميسك لەچاومدا قەتيسماو خۆى پېنەگىرا، وەك باران دايرپشت
 و... بەلام پاش چى؟

كاكە فەرميدون، بنووە دلتيا بە!

بىر لە چ مەكەرەوہ. دۇست و برادەرانەت لەسەر پەيمانن... ھەر چەندە شوين و جيگات
 ديارەو بەكەس پرنابيتەوہ بەتايپەتى لە بواری ئەدەب و زمان و پەرورەدى مندالدا..
 كارمەكانت جيگای شانازی و سەربلنديى ھەمووانە. ھەتا ھەتا يە ھەر وئردى سەر زمانى
 ئەوہى ئيستاو دواوژمانە.

كاكە فەرميدون بنووە دلتيا بە ئەو دوو نەمامەى كە ھيشتا نەگەپشتوونەتە ھيوو
 ئامانج بەدەست رەزمەوان و كەسانىكن جيگای شانازى ھەمووان و ھەر بەو رېگايە پيرۆزەدا
 دەيانبەن كە بۇيانەت دەست نیشان كەردبوو.

جاريكى دى سوپاس بۆ ھەموو ئەوانەى بەشداريان لەم كۆرەپ سۆزەى جوانەمەرگى
 ئەدەبى كوردى، مامۇستا فەرميدون عەلى ئەمىن كەرد، چ بە ئامادەبوون و چ بەوتار
 خويندنەوہ.. سەر بەرزى بۆ ھەق پەرستان و بۆ وشەى پاكى كوردى و .. خواتان لەگەل.

يادی مامۇستا فەرەيدون

نورى عملى ئەمىن

بەرزىنە:

لەم پۇژانەدا مامۇستايىكى بەومفا بۇ گەلەكەى و دلسۆز بە وشەى كوردى و گيان لەسەر دەست بۇ خزمەتى كوردەوارى.. دۆست بە چىرۆك و ھۇنراوہى بەپېزى پىر لە سوود بۇ مندا لانى كورد، شۆرە سوارىكى پەرورەدەو جوامىرىكى حەق پەرست، كۆچى دوايىكرد و بۇ ھەتا ھەتايە. بەجىي ھىشتىن، بەلام گيانى پاكى.. كرددەوہ جوانەكانى.. بەرھەمە رەنگىنەكانى.. وتە بەنرخەكانى.. نامرن و ھەر لەناو دلو دەرورمان دان. بۇيە بە شانازىيەوہ چەپكى گولئى رەنگاۋرەنگ پېشكەش بەو خىزانەدەكەين، كە رۆلەى نەبەزى و ھەاى بۇ گەلەكەى خستۆتەوہ.

مامۇستا فەرەيدون.. لەبنەمالەيىكى ديار و ھىزاي شارى سلىمانىيە، چەند سالىكى تەمەنى لاويما پىكەوہ لەو شارەدا بەسەربرد، ھەردووگمان مامۇستاي قوتايخانە بووين. مامۇستا ئەدىبىكى ھونەرمەندو مۇمىكى داگىرساوى سەررەپى پەرورەدە و خویندن بوو.. پياويكى رەوشت بەرزو نىشتمان پەرورەبوو، بە كرددەوہى جوان و ناسكېژى لە گەتوگۇدا ناوى دەرکردبوو.

لە يادەمە ھەموو جارئ كە دادەنىشتىن دەيگوت: "گەلەكەمان ھەر بە خویندن لە دەست كۆپرەوہرى و نەبوونى و نەخویندەوارى و براكوژى رزگارى دەبىت و پىي راست و سەرگەوتن بەدەدەكات و، تامى بەختيارى و سەرفرازى دەچىژىت" بۇيە ھەمىشە دەيگوت:

ئاخ! خویندەوارى داخ خویندەوارى!

بۇ كورد دەبىتە مايەى بەختيارى.

مامۇستا فەرەيدوون ھەمىشە بەتەنگ پەرۋەردەكردن و نەھىشتنى نەخوڭىندەوارىيەو بوو لەناو كوردەواريدا، ئاۋاتەخۋازى ئەوەبوو منداۋانى كوردىش لە ساىەى پەرۋەردە و خوڭىندن و زانستدا وەك منداۋانى جىهان گەشاوہ و سەرفرازىن.. بۇيە لە ھەموو ھەلو دەرڧەتەكدا تەيدەگۇشا بە چىرۇكى جوان، ھۇنراوہى پەر لە پەندو ئامۇزگارى دلى منداۋانى كورد خۇش بكات، بۇ ئەم مەبەستە چەندىن ھۇنراوہى بەنرخ و وتارى بەسوود و چىرۇكى منداۋانى وەك سامانىك بۇ گەلەكەى بەجىھىشتووہ. بەرپىزىنە:

مامۇستا فەرەيدوون وەك من بىناسم و چەند سالى لە تەكيا ژياىم پىاوۋىكى حەق پەرسىبوو، ھەمىشە لەرۋوى ناحەقدا ھەلدەچوو. بۇ كارى نارەوا ھەرگىز سەرى دانەنەواندووہ.. لە ھەمانكاتدا پىاوۋىكى ھىمىن و راستگۇبووہ، سەرى بۇ كارى رەواو حەق و واتەى بەجى دانەواندووہ. لە كۇتايىدا دەئىم:

كاكە فەرەيدون! لىم بىوورە نەگەىشتە سەر تەرمەكەت و تىر تىر فرمىسكى براىەتەت بەسەردا ھەلپىژم و بەرپىت بكەم، چونكە ھەرگىز بە يادما نەدەھات كە شالۋى مەرگ وازوو دەتگاتى بە پەلە بەجىمان دەھىلى.. ھەر چەند دوو سى رۇژپىش ئەوہى دەستى مەرگ بتگاتى لە مالىوہ سەرم لىدايت و پىكەوہ ماوہىەك دانىشتىن دواى ھەندى وتوويز فەرموت: "كاكە نوورى لىم نەزىك بكەمەردەوہ" كە لىت نەزىك كەوتەوہ فەرمووت بەم زووانە بەجىتان دەھىلم.

وتم: شتى وەھا مەلى! لە ساىەى خواوہ روو لە چاكەت. فەرمووت: خۇم دەزانم كارم كراوہ.. بەم زووانە بەجىتان دەھىلم!. كاكە خۇت من دەناسىت لە مەرگ ناتەرسەم، بەلام داخم ھەر ئەوہىە نەخۇشى نەپىھىشت لە تەك كاروانى سەرفرازىدا بژىم. ئىتر خۇشىتان.

فهرمیدون بهرہو نہ مری کوچی کرد

محمد بهدري

- وا ئەستېرمەھىكى تىرى گەشاوھو پېرىشنگدار ئاسمانى ئەدەب و پۇشنىبىرى كوردىي بەجىيەشت و بەرە و يەھەشتە خۇش و فراوانەكەى نەمرى كۆچىكىرد.

ئەزانن كە نووسەرېكى لېھاتوو و خاوەن خامە لە جىھانى نووسىن و داهىيان دوور ئەكەيوتەوو ئەروا چ كارسات و واومىلايەك دروست ئەي؟

خامه تووشی مانگرتن ئه‌بی. داهینان ئه‌که‌موپته گیژاوی بیزاری و ناموویی و ئاوارده‌یی. لاپه‌ره‌کان هه‌روا به‌کپی و خامووشی ئه‌مینه‌وه و ئه‌که‌ونه ناله‌نان و دنیا له‌به‌ر چاویاندا گیرۆده‌ی خپۆته ره‌شه‌که‌ی په‌ژاره‌یی ئه‌بی.

- ھۆ دونىاي بېۋەھا، ھۆ جىيەھانى مەرگ و فەوتان و لەناوچوون! دوڭنى دىلان و كامەرەن و كاگەي فەلاح و كامىل بەسەر و ئەمىرۇش فەرەيدون و بەيانىش من و تۆ و ئەو. بەلام نە! چونكە مەرۇقى خاوەن خامەو ووشەي پاكو بەسوود و رەسەن ھەرگىزا و ھەرگىز نامرى، بەلئ نامرى، بەلكو ئەيداتە شەقەي بالو بەرەو فراوانىيەكەي نەمىرى ئەفرى، ئەگەر واشتەبى بۇچى تا رۆژى ئەمىرۇمان لەگەل كەلە نووسەر و داھىنەرەكاندا ئەژىن؟! كەس ھەيە لەگەل بابە تاھىرى عورىان و ئەحمەدى خانى و حاجى قادىرى كۆيى و نالىو ومفايى و گۆران و ھەزار و ھىمندا ئاشنايى نەبى؟ بۇچى ھەر ئىۋەي كە ئا لىردا نە كەستان ھەيە برواي بەۋەبى كە ئەوانە نەماون؟!

ئەوانە- پاستە- وەكو جەستە خواخافیزییان لەم دونیایە گۆرتە گردووە، بەلام وەكو پۆج، وەكو ناو، وەكو یاداشت، وەكو بەرھەم، وەكو کردووە، وەكو جۆگەو پووبار و دەریا، وەكو کیوو بەفر و گولائە، وەكو ھۆنراوێھەکی پەسەن و بیگەرد وەكو گەرمایی پۆژ، وەكو تەزووی بەفرەھەکی کویتستان ھەر ماون.. چونکە ھەر ئەوانەن کە بەردەوامی بە کۆشش و بەختباریی میلیتەھەکیان ئەبەخشن.

- هه‌وای دایه شه‌قە‌ی بال و به‌رمو سه‌یوان، پێش تهرمه‌گه‌ی کاگه فهره‌یدون رۆ‌ی، نه‌مران له‌مۆ و مئاگاها‌ته‌نه‌وه، گۆر و زه‌ماوه‌ند سازگرا، ونباری به‌خه‌یرها‌ته‌نیان ئاماده‌کرد،

دارە سەوزەگانیش بوونە مەشخەل و بووہ چارخان، دونیای سەیان کە بیاوہ نەمر و داھینەر و بلیمەتەکانی گرتوووتە خوئی بەگشتی رازایەوہ.

هۆ شېخی نەمر... خاوەنی بەردە قارەمان!

هۆ پیرمەنێردەگەى مامەپارە هەنگری مەشخەلەگەى نەورۆز.

هۆ کامەرانى بلیمەت، داواکەرى کاروانەگەى کە بەرە و پێگا نەتوێست هەنگاو بنێ.

هۆ(گۆران)ى نوێخواز و بلیمەت.

هۆ داھینەرەن، بلیمەتان، نەمرەکانى دانیشتووی سەیان.

نەومتا فەرمیدون، ئیمەى بەجێهێشت و بەرە و لای نیوہ کەوتەپێ.

نەومتا فەرمیدون دونیای ئیمەى رەفزکرد، بوونی ئیمەى

رەفزکرد، ژيانى ئیمەى بەدل نەبوو، بۆیە بەرە و لای

نیوہ، بەرە و دونیای نەمرى کۆچیکرد.

منیش ئەلیم: کاکە فەرمیدون! سلاو بۆ تۆ. سلاو

بۆ ھەموو ئەوانەى لە جیھانى نەمریدا لە گەڵتا ئەژین.

رېشۆلەي گيانى ھېرى بۇ بەھەشت

وتارى مامۇستا عەبدالرحمان مفتى شېرۆ

بەناوى خوى گەورە و مېھرەبان

(كل نفس ذائقة الموت) صدق الله العظيم

خوشك و براى نازيزان

زاناو دانا و شاعيران

ئەدىب و رۆشنىبران

سلاوتان ئى بى:

لە زۆر كۆنەوہ بۇ ئەوہى بزانرى مېژووى كۆچى زاناو بلىمەتان و ئەدىب و شاعيران و رۆشنىبران زەمانە يەك لەدواى يەك، بە پېويستىكى گىرنگيان زانىوہ كە ھۆيەكى بۇ بدۆزنىوہ ھەر لەبىر نەچى، ھاتوون ژمارەى ئەبجەدىيان كىردووە بە بنەما بۇ ئەو كەرە گىرنگە بەتايبەتى لە زمانى عەرەبى و فارسى و كوردىدا. منىش ھەر لە كۆنەوہ كىردوومە بە خوو بە گوڭىرەى توانا بۇ كۆچى گەورە پياوانى خۇمان بە ھەموو جۆرىكىيان كە خەباتيان ھەبووہ و ھەيە بۇ گەل و نىشتان. بە گوڭىرەى توانا و پۇژ و زەمان، بە وشەى جوان جوان، يان ھۇنراوہ بۇ لىدوان.. شتىكم بۇ وتوون كە لە ياددا ھەر بىمىنى و لەبىرنەچن. وا لىرانەشدا بە دوو مېژووى كۆچى و زايىنى بە ژمارەى ئەبجەد كۆچى دواىى مامۇستاي نەمرم ديارىكردووە يەككىيان وا ئىستا لىرانە وەكو پىشەكەك بۇ وتارەكە(تاكە ھۇنراوہ يەكە) نرخى پىتە خالدارەكانى بە ژمارەى ئەبجەد سالى كۆچىەتى وەكوو:

رېشۆلەي گيانى فەرەيدون عمل = ۵۴۰

ھېرى بۇ بەھەشت جوان جوو بە سەھلى = ۸۷۲

ھەمووى = ۱۴۱۲ كۆچى

ھەر دووبارە (دوا پىستى وتارەكەش) نىرخى پىتەكانى بە ژمارەى ئەبجەد ئەكاتە سالى مردنى بە (زاينى) واتا ۱۹۹۱.

ئىتر نازانم بە چ جۇرئ ئەودى كە لە دىلمايە بىخەمە روو دەرىبېرم، وا گۆلۆلە و لوولى خواردوودە لە ناخ و دەروونم بەھۆى كۆچى ناوەختى ئەدىب و شاعىرى ناودارى كورد مامۇستا فەرەيدون ئەلى ئەمىنەودە، كە كەلىنىكى زۆر گەورەى خستە ناو كۆشكى ئەدەبەودە، گرى بەردايە دەروونى ھەموو خوشك و براى خوينەران و پۇشنىرانەودە. خوينى دلى ھەموانى ھىنايە جۇش و ھەلچوو بىزايە سەر روو، لە جياتى فرمىسكى سوپر ھاژەى كرد دەموچا و سىنەى ھەموو سووربوو.

لە داخاندە بە ھاوار دەستمان كرد بە پۇرۇ. خوشم بە دەنگىكى بەرز بە ناھونالەى گەرمەودە برارپۇشم ئەكرد، چونكە يادى سالىھى سالى و سالىنى ھەفتاكانم ئەھاتەودە بىر كە (يەكەيتى نووسەرانى كورد) مان پىتەكەينا. لقى بەغدا. لەگەل برادەرانى تىرىشدا ھەر بەيەكەودە بووين كارمان ھەر وتار و نووسىنبوو.

ھەفتەى دووجار كۆرمان ئەگىرا و ھۆنراودە و وتارى جوان جوانمان ئەخستە روو. ھەتا تۆماربى بۇ دواپۇز و بۇ مېزوو.

ئەگەر بىم ھەول و خەباتى مامۇستاي نەمر ژمارەكەم وەختىكى زۆرى ئەوى، لە كۆرپىكى واكەم كاتىدا ناكرى و ناوتىرى.

ھەر ئەودەندە ئەلئىم گيانى پاكى بە بەھەشت شادبى جارى.

گومانىشى تىدا نىيە خوينەران و پۇشنىران، لە خوشك و برايان. لە يادىان ناچىت ھەتا دىرەزمان.

رېرەوى نەمر ئەگرن بە ھەست و بەگيان.

تۆمارى ئەكەن لەسەر پەرەى سىنە بە خامەى تىزبان.

چونكە نىشانەيەكى جوان و گەش و گرنگبوو بۇ گەل و نىشتان. وا بەو ھۆيەشەودە پىستى دواى چوارىنەكەى خوارەودەم كىردبە مېزووى كۆچى بە ژمارەى ئەبجەد پىتەكانى كۆبىكرىتەودە وەكوو نووسراودە سالى كۆچى دوايىيەتى بە زاينى (۱۹۹۱) ھەروەكوو لە پىشەودە وتەمان.

ئىتر داواي لىيووردن ئەكەم، ھەر ئەوئەندەم لە توانادايە ئىستا لەبەر كەمكاتى.

فەرەيدون عەلى ھاوړپى كۆچكردوو

بە گيان زىندووېي گەر بەلەش مردوو

(شېرۆ) بۆي نووسيت مېژووې كۆچەكەت

بەم پرستەي وادى ئەيلېم ږوو بە ږوو:-

"ئەستېرە گەشەي رەنگين و جوانەي فەرەيدون عەلى زوو بوو ئاوا بووي"

$$۳۶۶ + ۷۵ + ۳۴۸ + ۳۴۰ + ۶۸۱$$

$$+ ۱۱۵ + ۳۳ + ۳۳ = ۱۹۹۱ \text{ زايىنى}$$

مامۇستا فەرەيدون لە ناکاو رۆيشت

ئەحمەد زىنگ

لە ھەموو كاتىڭدا، لە ھەموو وولات و شوپىنىڭدا كۆبۈنەھە پىكىدىنرېت و ئاھەنگ رېك ئەخرىت بۇ يادكردەھەو رېزلىنىنى پىاو ماھوولان و تىكۆشەران و ئەوانەى كە لە ئاستى خۇيانەھە رېڭاى خزمەتيان گرتووە لە ژيانيندا. ئىتر ئەو خزمەتە لەبارەى زانستىيەھە بېت يان نىشتمانى يان پەرورەدە و كۆمەلەيەتى و نووسين و شيعرو ھونەرەھە بېت.

ھەر خزمەتيك بېت كە سوودى بۇ گەل ھەبېت و پەلەى ئەو گەلە بەرە و بېشەھەبەرىت لەو بوارەدا. ئەمپۇش ئىمە كۆبۈينەتەھە بۇ يادكردەھەو و رېزلىنىنى يەككە لەوانەى كە لە بوارى خۇيدا ھەتا دوا رۆزى خزمەتيكى ئەوتۆى كردووە لەبارەى نووسين و ئەدەب و بەتايىبەتى لە رېڭاى پەرورەدە و زانستەھە. ھەموو كۆبۈوينەتەھە لە چەلەى مامۇستا فەرەيدوندا كە يەككە بوو لە(مەسەفە)كانى گەلەكەمان بە پاكى و خاوينى و رەوشتى بەرزەھە ئەو پېويستىيانەى كە لەسەر شانى بوو يان ئەخرايە سەر شانى جېبەجېبى ئەكرد. لە بارەى پەرورەدە و زانستەھە چ بە نووسين و چ بە ھەولدان و بى كۆلدان ھەتا نەخۆشى كتوپر ھېرشى ھىنايە سەرى و دوا ھەناسەيدا ھەر لە جوولانەھە و ھەول و تىكۆشاندا بوو لەوبارەھە بەشېوہەكى ھېمەن، بەبى ئەوہى بەتەماى ھىچ بېت لە ژيانيدا.. وەئاسارى ئەو نووسين و كەردەوانەى ديارە چ بۇ قوتابيان و مندالان، چ بۇ نووسين و نووسەرەن.

بەلام بى ئەوہى كاتى كۆچكردىنى دوايى ھاتبى، لەپر ھېرشى نەخۆشى كتوپرى رېڭاى بە كاكە فەرەيدون(كەھىشتا تواناى تيا مابوو بۇ خزمەت) گرتوہ دەستەكانى لە ئىش خست و زمانى لە قەسەكردن كەوت، وەجاوى لىكنا تائەبەد. بەلام ھەر وەكو وتمان كاكە فەرەيدون ھەرودەك ھەموو خزمەتگوزارىك ناوى لەسەردەمى ھەموو دلسۆزىكە، خزمەت و ھەول و تىكۆشانى ھەر لەبىرە. ھەر چىيەكى كەردبېت لە

خزمەتکردن لە باری نووسیندا و لەپێشخستنی پەرورەدە و زانستدا ھەرگیز دیارە و دیارنەبێت و بیرناچیتەو.

سوپاسیکی زۆر بۆ دەزگای پۆشنگیری و بلاوکردنەوی کوردی کە ئەم کۆبوونەوی پیکھینا بۆ چلەي مامۆستا فەرەیدون. ئەم ئیشەو پیکھینانی ئەم چەشنە کۆبوونەوانەش ئیشیکی بالاو بەرزە و ھەستکردنە بە مەسئولیەت وەخزمەتکردنە لە ڕێگای خزمەتکردنی ھەموو دڵسۆزێکی گەلدا. منیش بەناوی یانەي(سەلاحەدین)ھەو کە مامۆستا فەرەیدون یەکیکبوو لە ئەندامانی، زۆرم پێخۆشبوو کە بەشداری بکەین لەم کۆبوونەوہیەدا و بەھەر چۆنێک بێت ھەستی خۆم و دەستەي بەرپۆەبەراڤی یانەو ھەموو ئەندامان دەربرم بەرامبەر بەیادکردنەوی چلەي کاکە فەرەیدون و خستەرووی ھەندئ لە خزمەتەکانی.

ئەو کاتانەي کە ئەھات بۆ یانە لەگەڵ برادەرانیان میوانەکانیدا دانیشتنەگەیان ئەبوو بە گۆڤی باسکردنی ئەدەب و وتنی شیعەر و لیکۆلینەوی باری ئەدەبیات و ئەدیبان و لە زۆربەي ئەو دانیشتنانەدا بەشداریەبووم. بە کورتی مامۆستا فەرەیدون کاتی دانیشتنیشی و ئیسراحتەتکردنیشی ھەر ئەھاتەو سەرباسی زانیاری و ئەدەب و چۆنیەتی برەوپێدانی.

ھیومان وایە کە ھەرگیز دڵسۆزانی میلەت و گەلەکەمان لەبەر نەچیت و یادبان بکەینەو و ڕۆلەکانیان لەسەر ڕێڕەوی ئەوان بڕۆن. و خۆشیتان.

وتەى ئىستگەى رادىئوى كوردىيى بەغدا

نازم كەرىم

لەم رۆژەدا كە دەزگای گشتىى بلاوكردنەوہى كوردى ئەرکی گىپرانى ئەم كۆرە ماتەمىنە بەبۆنەى چلەى كۆچى دواىى مامۇستا فەرەيدون بەرپۆەدەبات ئىزگەى كوردى بەغدا بەدلىكى پىر لە تاسەو غەمەوہ بەشدارىى غەم و پەژارەى خىزان و بنەمالەو دۆست و ھاوپرپەكانى دەكات، ھەزار ھەزار دروود لە گيانى پاكى بى و پشت بە يەزدان جىگای بەھەشتە.

ئىستگەى كوردى بەغدا لە ھەموو بۆنەو يادكردنەوہى كەدا ھەمىشە يادى ئەو كەلە پىاوانەى كردۆتەوہ كە ھەردەم دەنگيان وەكو بلىسەى ئاگر بووہ بۆ روشن كردنەوہى رپگای ئاوات، ھەر بۆ ئەم مەبەستەش لە كۆنەوہ تا ئىستا شاكارەكانى ئەم نەمرانە لە گوپى گوپىگراندا دەزرنگىنەوہ.

مامۇستا فەرەيدون بەراستى مامۇستا بوو، قوتابخانە بوو، شاعىر بوو، لە كۆرەكانى خویندن و فىرگەكاندا پىلى دەوتىن: رۆلەكانم بخوینن، ھەر بە خویندن و شارەزايى پەيداكردن رپگای دوورى ئاوات نزيك دەكەنەوہ.. بۆيە ھەمىشە خۆى چىرا ھەلگىرى مەشخەلى رپووناكى بوو، دەبا ھەموومان لەم رۆژەدا، رۆژى چلەى خوالى خوشبوودا يادى ئەو گيانە دلسۆزەى بكەينەوہ كە ھەموو رۆژانى ژيانى لەپىناوى چىراى ئازادىو رپووناكىدا بۆ كۆمەل ھەلدەكرد.

ھەزارەھا سلاو لە گيانى پاكى مامۇستا فەرەيدوون و پشت بەخوای مەزن جىگای بەھەشتە.

وتارى كۈتايى

بەناۋى كەسكارى كۆچكردۈۋەۋە

مامۇستا د. موگەرەم تالەبانى

خوشك و برايانى بەرپز،

لە سەرەتاي ژيانم دا، لە لادىيەكى دېمەكالى گەرميانى كوردستان دەژيام. كاروبارى كشتوكالى ئەو سەردەمە زۆر قورس بوو. لەقرجەى گەرماي چەلى ھاۋىندا — ۋەرزىر- ھەر لە دەرچوۋنى گزنگى پۈژەۋە تا پۈژناۋا پىشتى دادەچەماندەۋە، بە دەست و بەداس دەشتىكى فراۋانى بى پايانى گەنەم جۆى درەدەكرد. ھەموو پۈژىك پاش ماندوبوون و ەھرەق رىشتىكى زۆر ئاۋرىكى لە بەرھەمى ئەو پۈژەى دەدايەۋە سەيرىكى ئەو ئەركە قورسەى، كە ھىشتا ماۋەتەۋە، دەكرد، ئاۋاتى ئەۋەى دەخواست كە خوا ھىزو تەمەنى بداتى بۇ جىبەجى كىردنى ھەموو ئەركى ئەو سالى.

ھەندىك ئەركيان دەبىردە سەرو ھەندىكىش پىشتى لە ژىربارى قورسى ژياندا دەچەمايەۋە ئەو ئەركەى بۇ كۆرۈ براۋ ھاۋرى بىجىدەھىشت.

ئەمە ئەۋەمان تى دەگەيەنىت كە تەمەنى ژيانى پۈشنىرىك بە زۆرى كەمى سالانى ژيانى نىيە، بەلكو بەۋ بەرھەمە پۈشنىرىيەيە كە لە سالانى كورت يان درىژى ژيانى بەجىيەناۋە خستۈۋىيەتە بەردەستى ھاۋولاتيانىەۋە.

مردن دوا پلەى ژيانە. ھەموومان ھەنگاۋ ھەنگاۋ بۆى دەچىن. ئەو ترسەمان لە مردن بۇ ئەۋە نىيە كە سالانى تەمەن كۈتايى دىت. گەلىك ھەن، ھەر لە سەرەتاي ژيانىانەۋە بە مردوۋ دەژمىردىن، كەچى لەپىش ئەۋەى بە خاكى بسپىرن سالىھا دەمىنن، بەلام بۇ كىۋ بۇچى؟! زۆرىش ھەن ژيانىان لە پاش مردنىش ھەر بەردەۋامەۋ بەرھەم و كىردەۋەگانى بۇ سوۋدىكى فراۋان بەكاردىت. ئەم جۆرەكە ئەگەر ترسى لە مردن ھەبىت بۇ ئەۋەيە كە ھىشتا پىرۇگرامى خزمەتگوزارى و بەرھەمى پۈشنىرىي

خۆى بۇ پېش خستنى ولات و مىللەتەكەى نەبردووۋەتە سەر، بۆيە دەلئىن فلان ھىشتا كاتى مردنى نەبوۋ!

كاك فەرەيدونى نەمر، يەككە بوو لەو لاوانەى كە سائەھى تەمەنى بۆ پەرورەردەكردنى رۆلەكانى كوردستان تەرخانكردو لەگەل لاوہ خۆبەخت كەرەكانى كورد بە سائەھا گەرماو سەرماو برسیتی كىشاو زۆربەى ژيانى بۆ ئەو نەركە قورسانە بەخت كرد. بۆيە وەكو ئەو وەرزیرى كە لە سەرەتاوہ باسەم كرد، زوو بە زوو پىشتى لەژىر بارى قورسى ژياندا چەمايەوہو ئىمەش داخى ئەوہى بۆ دەخۆين كە ھىشتا بە تەواۋەتى نەركى سەر شانى كۆتايى پئەنەھىنراو پاشماۋەى بۆ رۆلەكان و دۆست و ھاۋرپەيەكانى بەجئەيشت.

ئەم كۆبوونەوہى ئەم ھەموو رۆشنىبەر بەرپزانەى ئىۋە ئەوہ دەگەيەنئيت كە رۆشنىبىرانى كورد بە ھەمەچەشنە بىروباۋەرپانەوہ لە كاتىكدا كە بىرەوہرى كۆچى دوايى ھاۋرپەيەكى خەباتكەرى وەكو خوالىخۆش بوو كاك فەرەيدون عەلى ئەمین تازە ئەكەنەوہ، لەو نيازەدان كە ئەو نەركە بەجئەماۋەى دەبەنەسەر، بەمەيش داخى دەرۋونى كەسوكارى و ھاۋرپەى و ھاۋولاتى بۆ تەمەنكورتى زووتر ساريزييت و ئاۋاتى ژيانى جئەجئە دەكەن و ئالەى زانستى و پەرورەدەيى و رۆشنىبىرى دەستاۋدەست بەرەو ژيانىكى روونتر و ھراوانتر بەرن. ئەمەيش نەركى سەر شانى لاوہ رۆشنىبەرەكانە. ئىمەش كە لە تەمەنى پايزى ژياندا دەژين، بەو بەرھەمانەى ئىۋە دلمان پوون دەبئتەوہو پاشماۋەى ژيانمان وەكو ئىۋارەى رۆژىكى خۆشى بەھار دئتە پېش چاو.

كاك فەرەيدون دوو رۆلەى بە يادگارى بۆ بەجئەيشتين، ئىمەيش دئليى ئەكەين وەكو نەمامىكى نوئ بە عەرەقى تەۋلئمان ئاۋيان دەدەين تا دەبنە درەختىكى گەورە و بەردارى ئەم مىللەتە. بەمە نەركىكى بچوۋكى سەر شانمان دئينەجئ و لە بەرھەمە رۆشنىبىرەكانى نەۋيشدا بىرەوہرى سالانى خەباتى شۆرپىگىرپانەى نوپدەكەينەوہو ھەمەيشە لە دلماندا و لە وىژدانماندا ھەر بە زىندوو دەمئيتتەوہ.

بە ناۋى خىزان و كۆرەكانىيەوہ سوپاسى ھەموو بەرپزتان دەكەم و خوا لە ئىمەتان نەسەنى.

ئەو بابەتانەى دواى كۆچ و چلەى

مامۇستا فەرمىدوون

لە رپۇژنامەو گۇفارىمكەندا بلاوكرانەو

كۆچى دوايى مامۇستاي ئەدىب و پابەرى پەرومردە

فەرەيدون عەلى ئەمىن

پۇۋى ۱۹۹۱/۱۱/۲۵ بەدەم ئازار و ژانى نەخۇشىيەو، مامۇستاو ئەدىب و پابەرى پەرومردە ناسراومان فەرەيدون عەلى ئەمىن دلى لە لىدان وستاو مال ئاوايى لىكردين..

مامۇستا فەرەيدون پۇشنىرىكى كوردى بەتواناو شارمايەكى ھۇشيارى پەرومردە و فىركردن بوو، سەرەپاي ئەوۋى لەمەيدانى داھىنانى ئەدەبى: شىعر و چىرۆك جى دەستى لەرەوتى ئەدەبى گەلەكەماندا ديارە بە كۆچى دوايى، بىنەمالەي پەرومردە و فىركردن و بزوتنەوۋى پۇشنىرىمان سوارچاكيكى بەتواناي لە دەست چوو.

بە ناوى دەستەي نووسەرانى پۇژنامەي(ھاوگارى)يەوۋە دلتەواي دلتسوزانەمان بۇ بىنەمالەي خوالىخۇشبوو خوا سەبوورىان بدات و جى كۆچكردوش بەھەشت بىو يادو بەرھەمەكانى و پىزى لامان نەمرو بەھادار دەمىنىتەوۋە.

لەکوچی پەر لەناسۆری مامۆستا فەرەيدون عدلی ئەمیندا مژدەى دواى ماتەم

حلمى عدلى شەریف

چاوى پەر لەفرميسك، دلى پەر لەزوخوا، دەرروونى پەر لە ئاگر... بەدەست لە خيَل
بەجىئەمان و لە کاروان دواکەوتنەوه.

مافی رەوا پلېشاوه و خاکی پېرۆز شیلراوو، لاوی دلسۆز لەژيان نائوميدکراو.. لەناو
گەلیکدا کە بەهۆش و بیرو زرنکی و چالاکی و رەسەنى.. شایستەى پیزەکانى پېشەوهى
ناو گەلان بى.. کەچى هەرچەندە دوا رۆژى رۆوناکی لیوه دیار و دەرکەوتوو بوو...
بەلام نەهامەتى.. ئاسۆى ئى زەرد کردبوو.

هەقال کەمى گەلەکەى داخى نابوو بەپەرەى جگەرەییەوه.. بۆیە کلپەى دەرروون و
هەناسەى ساردو ماتەمى بووبوون بەخیوت بەسەرىیەوه.

نەهەست و نەگیان و نەقەوارەى بەژنو بالاو نەچوارچىوهى بەخەيال نەخشە
کیشراوى دەرروونى، بەرگەى ئەم کارەساتە جگەر دارزینەیان گرت.

بۆیە لەناکاو، بى ئەوهى لەبەرى شادى و سەرفرازى دوا رۆژیکى نزیکى گەلەکەى
بخوات و چاوى بەئاسۆى لەزەردایى رزگاربوو روون بکاتەوه و خەم و مەینەتى دەیان
سالى رابوردوو لەخۆى دامالێ دى بە ئەنجامى شیعرو پەخشان و چیرۆک و نووسینە
بایەخدارەکانى خۆى خوشکات.

داخى گران، هەزارجار داخى گران مامۆستا فەرەيدون عدلی ئەمین لە بەیانى رۆژى
۱۹۹۱/۱۱/۲۵ لە بەغدا بەنەخۆشى ئیفیلیجى، هەرۆکە دەستى رەشى شەوه ماوهیهکی زۆرە
ئاواتى دەرروونى ئیفیلیج کردوو. سەرى نایەوه و هەر لەئێوارەى ئەم رۆژدا تەرمەکەى
لەسەر خواستى خۆى بەرەو شارە دلێرە تیکۆشەرەکەى سلەیمانى کەوتەپرى.

تا لەگردى سەییوان دەست بکاتە ملى هەزاران هاوخەباتى هەممە بیرو باوەر و
کردهوى خاویڤن و جوانەمەرگ کراو...

هەزاران سلاوی پاکی بەدەم شەمالی لە بەهەشتەو هاتوو لە گیانی پاکی
هەموویان.

سەر هەلپەن، چاو بکەنەو لە جیگای خۆتان راست ببەنەو.. مژدە بەدی هێنانی
ئاوات و ئامانجەکانتان بەدەم پەپولە نەخشینەکانی کوردستانەو بەپیرتانەو دی..

رۆژنامەی پاشکۆی عێراق رۆژی ۱۹۹۱/۱۲/۶

رۆژنامەی هاوکاری رۆژی ۱۹۹۱/۱۱/۲۷

مامۇستا فەرەيدون ... يادىك

سەلاح حامد ئەسەد

ھەموو بىرو ھۆشم لاي ئەو گىرو گىرۋانە بوو كە پۇژانە دووچارى دەبين و پىۋەى دەنالىنن، بىرم لە زىانەكانى دەكردەو، ئاخۇ چىمان بە سەردا دىنى، كەچى لە ناكوا كەوتە بەرگويىم مامۇستا فەرەيدون.. بەللى رانچەكانەم، ھەناسەم سواربوو، ھىزم لەبەرپرا، جەستەم شلبوو، بەرچاوم تاريك بوو، وەك شىرىتى تۆماركەر بىرم گەرانمىەو ە بۇ پۇلى پىنچەمى قوتابخانەى ئەيوبىيەى سالى ۱۹۵۴ بەيانى بوو مامۇستايەكى بەژن قەشەنگ و پروخۇش خۇى كرد بە پۇلەكەماندا دواى پۇژباش خۇى ناساند پىمان، كەوتە قسەى خۇش و بەتام، سەرنجى ھەموومانى راکىشا بۇ لاي خۇى، ئەمجا وتى من مامۇستاي وانەكانى كۆمەلەيتى ئىۋەم، ئىمەش زۇر پىخۇشحال بووين لەگەل ئەوەى وانەكان لەخۇيدا وشك بوو، بەلام ئەو وەك فرىشتە ھەر لە سەردتاو ە خۇى خستە دل و دەروونمانەو، مامۇستا فەرەيدون پۇژ بە پۇژ ھەفتە بە ھەفتە زياتر خۇى دەچەسپاندو واى لى ھات بە ماوہبەكى كەم مامۇستاي دلسۆز كەوتە سەر زارى ھەموومان چونكە پىشەكى وانەكانى كرىبوو ە نامۇژگارى بۇمان و رابەرى دەكردين بۇ خويندەنەو بۇ بەتىن كرىنى بىرو باو ە بۇ يەكگرتن و پتەو كرىنى رىزەكان بۇ ئەمەك دارى لە خاك بۇ دلسۆزى و نىشتەمان پەرورەى، دەيفەرموو پۇلە جگەر گۇشەكان نىشتەمان چاودەوانى ھىمەت و ھىزى بازوى ئىۋەيە، دل پاك بن لەگەل يەك، دوور بن لە كىنە و دزايەتى، ھەولەن و پىگەن و بىنە پىشەرەو، ئىمەش چاومان دەبرىيە چاوانى و گويمان لە وتەكانى دەگرت و بەخىرايى وشەكانىمان وەك گەوھەر لە دەمى پىتە خوارى ھەلدەگرتەو بەللى ئەۋەندە ھۇگرى بووين ھەرگىز نەمان دەويست لىى جىبابىنەو، بە شىۋەبەك لەكاتى پشوى ئىۋان وانەكانىشدا ماوہمان نەئەدا بچىتە ژوورى مامۇستايان بەلگو دەمان برد بۇيارى تۇپى مېزو زۆركاتىش يارى تۇپى بالەى لەگەل دەكردين و ئارەقى لەگەلمان دەرشت و دواى يارىيەكە ساردى و سىفۇنى بۇ بانگەدەكردين. مامۇستا فەرەيدون خۇى كرىبوو ە گولى بەرۇكى ھەموومان، ھەر

هەست و نەستی دڵمان ھەبوو، ماندایە، کردبوومانە پینووس و پەرتووکی خۆمان بەیانیان چاوەڕوانی مامۆستا فەرەیدوون بووین، سەیری ژووری مامۆستایانمان دەکرد کە دیتە لامان و ھەوال و دەنگوباسی نویمان پێ دەگەییەنیت چونکە وای راھینابووین بۆ زاخاوی میشتک وەك خۆراکی بەیانیان بوو...

بە ئی ماوەی چەند مانگێك بەم شیوەیە رۆشت بەبێ ئەوەی ھەست بە تەواوبوونی رۆژەکانی بکەین.

ھەروەك رۆژان بەیانێ چاوەڕوانی مامۆستا فەرەیدوونمان دەکرد بەلام دیارنەبوو، کەوتینە جموجۆل و ھاتوچۆ، بۆ دیارنەبوو! زەنگی ژوورەوی لێدا، ھەر دیارنەبوو، یەكەم وانە جوغرافیەیی مامۆستا فەرەیدوونمان ھەبە، کەوتینە سەرھاتێکی ئۆخەیی ھات، خۆی کرد بە پۆلدا، بەلام مامۆستامان ئەمڕۆ ماتە ھیچ نادویت، رۆخساری وەك جارێ نەبە، بە ھەسەرتەو دەپروانیە ئێمە، دەبوست لەگەڵمان بدویت، بەلام وەك دەستیان لەبەین نابیت وابو، قورگی گریانێ دەداو چاوە گەشەکانی پەر فرمێسك بوون، بە چەشنێ مرواری دەرزانە خوار ئێمەش واقمان وورمابوو، ھەبەسابووین چاومان تێ بڕی بوو نەمان دەزانی چ پاسە... دواي ماوەیەك مامۆستا ھەناسەییەکی دوور و درێژی ھەلکێشاو بە زۆر زەردەخەنەیی خستە سەر رۆوی و بە چەند وشەییەکی بچر بچر و نیوہ دیارتێکی گەیانەن گۆیزراوەتەو بۆ قوتابخانەییەکی کە... ئیتەر ئێمەش خۆمان بۆ رانەگیرا دەستمان کردبە گریان، وانەو قوتابخانەمان لە بێر چووەو، بەرپۆشتی مامۆستا فەرەیدوون پەردەییەکی ماتەمی کشا بەسەر خۆیندنگاکەدا. یاری خۆشان ئی تێك چوو، وشەکانی ھەمیشە لەبەر گۆیماندا دەزرنگایەو، نامۆزگاریەکانی بوونە دروشمی ھەمیشەیی رێگەیی ژیاومان، ھەتا ئیستاش ھەر رێگەیی ئەومان گرتوو و بە نامازەیی ئەو کارمان کردوہ.

مامۆستای خۆش ووتە، بۆوا زوومال ئاوايت کردئەي نەتەدەزانی ھێشتا پینوستان پیتە؟ کۆرپەو کۆر کالێ گەلەکەت چاوەرپیت بۆ رێ نمایان بە بیری پاکێ خۆت؟ دەتوش ئەي دایکی نیشتمان نامیزتی بۆ خۆش کە لە گەردەکەي سەیان لەرێك ئارامگای بێ کەس بۆ رۆلەي کورد پەروەرت، چونکە لای ئێمە، ھەمیشە جەستەي بە

ئازاربوو ئەشكەنجە ميوانى بوو كۆلنەدەر بوو بوۋارى بە خۆى نەئەدا لە خزمەت و كارداد. زۆر ماندوو، با چاۋەكانى لىك بىئىت و پشۋوى ھەتا ھەتايى بدات و بچەويئەو، توخوا شوپنەكەى بۆ نەرم كە با ھەر لە خەو ھەشەكەى دابىئەت ھەتا ئىمەش دەگەينە لای و ھەوالى بەدبىھاتنى ئامانجەكانى بى دەگەينەين.

ھاۋكارى ژمارە (۱۳۴۹) رۆژى ۱۹۹۲/۱/۸

مامۇستا فەرمیدوون ەملى ئەمین و

چەپكى گول بۆ سەرمەزاری

لەتەف غەرىب ئەحمەد

مامۇستاي زاناو دواندەر و زمانزان و خاوەن پېنووسىم، گۆچت کردو دنيای ئەدەب و ژيانەت جېھىلا، تۆى بەئەمەکو بەومفا بۆ خزمەتى روخسارى وشەى پاکی رەسەنى کوردی و کوردایەتى، رەنجىكى دريژخايەن و شەوانى رابوردووتەم لەيادە کە دیدەکانەت خەویان لەبیرچو بۆوہ..

پېنج سالى تەمەنەم بەئى... پېنج سالى تەمەن لەیەك گوندبووين بى لە یەكداپران، كاتى دەهاتە سەرئەوہى دەريای وشەکانى دەدرکان بەهەستىكى كامل و بىرىكى وردەوہ گەوہەرى نەئىیەکانى پەرشانازى دەروونى پیدەبەخشییم.. ئەو پەرسیارەى هەموودەم لە وێزدانیان دەژیاو بۆ گەشتەن بەئامانجى پېرۆز... بووہدرەختىكى بەهرەو بەخشینی بەرەمەمىكى زیندوو، کە هەرگیزاو هەرگیز بزربوون و ئاوابوونى بۆنىیە، ئەگەر پەروەردگارم دەرەتەبدا بیرەوہەرىیە نەمرەکانى چەپکە چەپکە، دەخەینە پېش چاوى خوینەرى کوردی نازیزمان... لە گۆتايدا پەرسە لە ھاوړیيان و ھاوبیران و سەرەخۆشى لەخۆم و دئسۆزانى دەکەم... مامۇستا مال ئاواو مەزارت پەربى لە گولزارى بەرىن.. ھۆنراوہیەکو مال ئاوايى...

مامۇستامان

بۆ کۆچى تۆ نىگای ماندووم

لە دەريای غەم

یادی شەمەکانەت ئەمەپرى

سکلى ديارو ئاخريمان

لەناو دەروونا ئەگەرى

کى دەلى تۆ..

لەناو دلا، لەناوچاوا

ئەسپىنەو

وشەكانت سەر دەمىك نىن

لەومرزىكدا بىكوژىنەو

كەشكۆلى پېر يادگارى

بىرەومریت

هەموو پۇژى گۆلى مېژووت

ئەكاتەو

پەلى بەرزى شانازىيەكەت

دەريای ھۆشم ئەخواتەو...

سالڙڙي ڪڙچي دوايي ماموستانى نهر

فهرديدون عهلى نهمين

عميدوللا عباس

ئها سائيڪ رابوورد بهسەر مائئاويي ڪوتوپرو ناوهختي شوره سوارچي بههرى داهيتان و شارهزاي پهروهرده و نهدهب و روشنبري گهلهكهماندا ماموستانى نهر فهرديدون عهلى نهمين..

ڪڙچي ڪوتوپر و ناوهخت، چونكه نيمه زورمان پيوست بوو وا پهله جيمان نههيا ڪو نهويش زور ناواتي گهورى ههبوو... هزي دهکرد بهشي ههبي لهبهدي هيتانياو..

ناخ.. ماموستانى گهوره.. نهه دنيايه جهند بجووهو.. تو جهنده گهورى.... دياره لهبر نهوى خواستهكانت.. هيواي نهمرؤ پاشه رورت جي لاهه پالپهستو تهسكهده نهبووه.. بويه... بهبي نهوى بههيج نازيزيكت بلئي مائئاوايت كرد..!

لهو رورهوى دهستى راست و جهپى خوم ناسيوه ژمارهيهكى ديار، له ماموستانيان و نهديب و روشنبرانم ناسيوه. ههياهه درسيان پيووتووم، ههياهه له دهرهوى قوتابخانه فيري زور شتيانكردوم. خوم به قهرزاري ههرهيهكهيان نهزانم.. نهوهيان يهك وشه فيركردم و نهوهيان زياتريان خسته ميشكى نيستا هيلاهمهوه.. بهلام تو پايه شوينت لهدلما. لهويژدانما.. تايبهتياهه بالآ.. چونكه تو كاتي سرنجت بو راستى ويژدان و پهروهرده و خوشهويستى و نيتز ههموو شتيكى جوان و بههادارى بي گهياندن فيركردم.. من و دميان قوتابي ههزار، له(جوارتا) ههناسهمان له(پيرالك)دهبوو به گوراني چولهكهكاني نهو دارستانه... كاتي منداال بووين. وه.. يهكه ههنگاوى پهروهردهى راست لهويوه دهست پيدهكاو... تو.. دهستگرتين بو نهو يهكه ههنگاوه.. زور ناموژگاريتم له بيره، زور له سرودهكانتم بو مندالان له بيره..(يهك و دوو.. دارى

سىۋو دارى توو.. سى و چوار ھاتم بۇ مەكتەب بە غار.. ھتد .. بۇ يەكەم راپھىنانە بۇ ھەنگاۋى فېربوونى يەكەم وانە...

بەلام، ئەۋە تانىستاش ھاندەرمە بۇ تواناي بەرەنگاربوونەۋەى ھەموو سەختىيەكى ئەم دىنيا جەنجالەى كە. تۇ يەككىك بووى ژىرانە لە ماناي ئەگەپىشتى، ھاندەرمە بەرگەبگرم بمىنمەۋە.. نامۇژگارى يە ھەرە بەھادارەكەى تۆيە بۇ من و.. ئەو چرۇيانەى ئەوسا دەستى دلسۇزى باۋكانەت دەھىنا بە سەرماناۋ ئەتوت!

بەھادارتىن شت پىۋىستە فىرى بىبىن ئەۋەيە(پىزى خۇمان بگرىن). لەم دىنپايەدا پىزى خۇت نەپارپىزى كەسىدى ئامادەنىيە بۇت بپارپىزى.. كەپىزى خۇت پاراست رىزىت نەگرن.. گەر خوا نە خواستە لەدەستدا ئەبى چاۋەپىزى ئەۋەبىت(بەسوۋكى سەپىرت بكەن) ئەۋەپىشى بەسوۋكى گلۇرپانكردەۋە، بەزەحمەت يەتەۋەسەرەۋە.. پىزى خۇتان. بگرن.. پىزى يەكترى بگرن خۇشەۋىستەكانەم.

مامۇستاي گەۋرەم

لە سالىرپۇزى مالىئاۋايتداۋ ئىستەلە باۋەشى خاكى شارى جەربەزەى سلىمانىدا چاۋت لىكناۋە.. بەلام لاي قوتابىيەكانت چاۋكراۋە... بالا شەنگ.. باۋەپىتەۋ.. پەرۋەردە زانىكى بە ئەمەك ھىستا دەست بەسەرمانا ئەھىنى و فىرمان ئەكەى.. زىندوى لە دلماناي.. لەۋىژدان و باۋرمانا مامۇستايەكى نەمرو.. گەۋرەۋ.. ھەرمبەپىزى...

ھاۋكارى ژمارە(۱۵۹۵) پۇژى ۱۹۹۲/۱۱/۲۵

بەبۆنەى چەلى خوالىخۇشبوو مامۇستاي ئەدىب و رابەرى پەرومردەو رۇشنىرى كورد فەرمىدەوون عەلى ئەمىن

عومەر ئىبراھىم غەزىز

لە رۇژى ۱۹۹۱/۱۱/۲۵ دلى مامۇستاي ئەدىب و رابەرى پەرومردەو رۇشنىرى كورد(فەرمىدون عەلى ئەمىن) لەدواى ئەوۋى كە بەدەم ئىش و ئازارى نەخۇشىو بەدلىكى پىر لەزانو مىلمانىيەكى دوورو درىژ لەگەل نەخۇشىدا لە لىدانكەوت و مان ئاۋايى لە جىھانى ئەدەب و ھەموو لايەكەماکرد.

مامۇستا فەرمىدون رۇشنىرىكى كوردى بەتواناۋ شارمزاۋ ھىمىن و ناسكو لەسەرخۇ و مامۇستايەكى پەرومردەو فىركردن و ئەدىبىكى ديارى داھىنانى ئەدەبى چىرۇك و نووسىنى(ترى) ئەدەبى كوردىمان بوو.

مىرۋىەكى دىلپاك و بەدرىزايى ژيانى قۇلى ھەولدان و تىكۇشانى لى ھەلمايىبوو لەپىناۋى خزمەتكردى بزوئەۋى ئەدەبىو رۇشنىرى پەرومردەبى كوردىدا.
ھەر لە سالى(۱۹۵۴)زدا كە يەكەم نووسىنى لە رۇژنامەى(ژىن)دا بلاۋكرىدبوو ھە تاكو كۆچى دوايى رۇلىكى ديارو بالاى لە دەۋلەمەنكردى كىتەبخانەى كوردى ھەبوو بەھۋى بەرھەمە رەنگىنەكانى لە بوارى ئەدەبى مىندان و پەرومردەكرىناندا، چ بە نووسىن و وتارو چىرۇك لە گۇفارەكاندا و بە بلاۋكرىدەۋى نامىلكەى خىجىلانە.

يىچكە لە نووسىنى وتارى ئەدەبى تر، لەۋانە: گۇمەلە وتارىكى لە مەيدانى رەخنەو رەخنەكارىدا بلاۋكرىدۆتەۋە لە گۇفارو رۇژنامەكاندا. كە بىرىتىبوون لە رەخنەو ھەلەسەنگاندى چەندان چىرۇك و شىعر و بەرھەمى تر، جارى بارىش شىعرىشى ووتوۋە.
بە كۆچى دوايىكردى مامۇستاي رابەرى پەرومردەو فىركردن، مەيدانى ئەدەبى كوردى رۇشنىرىمان سوارچاكىكى بەتواناۋ لىھاتوۋى لەدەستچوو، كەجى پەنجەى رەنگىنى كارىگەرى ھەتاهەتايە ديارە لە بوارى پەرومردەو فىركردى مىندان و ئەو بەرھەم داھىنانە ئەدەبىيانەى كە بۇمانى بەجىھىشتوۋە.

مامۇستا فەرەيدوون و جەژنى نەورۇز

مامۇستاي نەمرمان چوار وتارى بەنرخى بە نازناوى مامۇستا - ف - دەو
بلاوكردۆتەو لە ژمارەكانى پۇژنامەى ژيندا. وتاريكيان ناونيشانى(جەژنى نەورۇز
چۆنكرد)بوو لە ژمارە(۱۳۳۸)ى ۱۹۵۷/۲/۲۸ بلاوكرايەو.

دواى ساليك هەمان وتارى پيشوو لە ژينى ژمارە(۱۳۸۵)ى ۱۹۵۸/۳/۱۲ بلاوكرايەو.
هەلسوورينەراني پۇژنامەكە وايان نووسيوە: "لەژمارە ۱۳۳۸ ژيندا، واتە جەند پۇژى
دواى جەژنى نەورۇزى سالى پار مامۇستا - ف - وتاريكى لە ژير ناوى(جەژنى نەورۇز
چۆنكرد؟)دا بلاوكردبوو، لەبەرئەوى كە وتارەكەى جەند پيشنياريكى پەسندى
تياوو كە ئەبىتە هوى ئەوى جەژنى نەورۇز خوى كوتيتە ناو هەموو خيزانيكەو
پەگيكي ئەوتو داکوتى كە بەرگەى ئەم ژيانە كولەمەرگيەى ئىستامان بگري، بە
پيوستمان زانى كە ئەمسال لەپيش جەژنى نەورۇزدا هەر هەمان وتار وەكو خوى
بخەينە پيش چاو بە نيازى ئەوى هەموو برايهكى كورد پەيرەوى بكا. " بەلام ئەو
مامۇستا(فەرەيدوون) كۆچىدوايىكردو... ئەو مردنە..... چى ئەكەى!

هەر ئەوئەندە دەلييم: دلئەوايى دلئسۆزى بۆ بنەمالەى خوالىخوشبوومان لە يەزدانى
گەورەو بەخشندەو ميهرديان داواكارين كە جئى مامۇستاي خوالىخوشبوو بە
بەهەشتى پانوبەرين شادبكات.

گياني نەمرى خوشيى لەلاى هەموولايەكمانەو هەردەميئىو نامرئو دەزى بەهوى
بەرەمە بەنرخە نەمرەكانى.

- دەبا هەر نەمرتر بى يادى ئەم مروڤە دلپاكە.

چىرۆكى مىندالان لاي فەرمىدوون ئەمىن

د. غەبىدولستار تاھىي شەرىف

پووداۋەكان و بەسەرھاتەكانى تەمەنى مىندالى لە قۇناغەكانى كۆرپايەتىو ساۋايەتىدا، شوپنەۋارىكى گەۋرەو كاريگەر لە ژيانى مىندالدا جىدەھيلىن. ئەم شوپنەۋارە بە درىزايى تەمەنيان دەمىنپتەۋەو كاردەكاتە سەر پەشتيان، ئەۋيش بە مانەۋەى - واتە شوپنەۋارەكە - بە حەشاردراۋى لە نەستى(اللاشعور) مىندالەكەدا. ئىنجا ئەو كارگردنانه ھەمواربىن يان ناھەموار، ئەۋە پەيوەندى بە جۆرى پووداۋەكانەۋە ھەيە، بەتايبەتى بەسەرھاتەكانى پىنچ شەش سالى يەكەمى تەمەنى كە كاريكى گەۋرە دەكەنە سەر دۋارۋزى مىندالەكە.

لەم پوانگەيەۋەبوو، مامۇستا فەرمىدوونى پەروەردەناس و باوك، نووكى خامەكەى خستەكار بۇ نووسىنى چىرۆكى مىندالان و درىغىنەكرد لە زاخاۋدانى مېشكىيان بە چىرۆكە كورت و پىر واتاكانىيەۋە كە بەپىكى بارو دۇخ و دەرفەتەكانى بۆيانى دەنووسىيەۋە دەۋرىكى بالايان ھەبو لە پىگەياندىنى وەچەى تازەى نەتەۋەكەمان.

فەرمىدوونى پەروەردەناس لەبەر تىشكى پۇشنايى و تەيىكى پەروەردەناس بايەخى بە مىندال دەدا كە دەلى: "مىندال پىۋەرى سامان و سەرمايەى نەتەۋەيە، ئەو نەتەۋەيە دەۋلەمەندە كە مىندالانى بە جوانى پەروەردەكراون." لە بوارى پەروەردەكردنى مىندال و دەۋرى چىرۆك لەم بۈرەدا ھەۋلدەدەين چەند تىشكىك بخەينە سەر چىرۆكە كورتەكانى مامۇستا فەرمىدوون كە بۇ مىندالانى كوردى نووسىۋە، ئەم چىرۆكانە ھەلبەسەنگىنەين و بيان نرخینەين بە شىۋەپىكى بابەتياىنەو زانستياىنە.

مامۇستا فەرمىدوون يەكلى لە نووسەرە پىشەرۋەكانى ئەدەبى مىندال بوو بە تايبەتى لە بوارى نووسىنى چىرۆك و ھەلبەست، بەلام زياتر بايەخى بە چىرۆك دابوو، ھۆى سەرەكى ئەم بايەخدانەشى جگەلەۋەى نووسەرە ئەدىب بو، دەگەرپتەۋە بۇ كەسىتى مامۇستا فەرمىدوون ۋەك باوك و مامۇستاي قوتاىخانەى سەرەتايى كە زۆرىەى كاتى بە

پەرۋەردەگىردىنى مىندالانى كوردەۋە دەبىردەسەر لەۋ سەردەمەي مامۇستاي قوتايخانەي سەرەتايى بو لە سالانى پەنجاگاندا، كەۋاتە لە بواری عەمەلى و مەيدانىدا زۆر لە نىزىكەۋە شارەزاي جىيەنى مىندال بوۋە، خۇ لە بواری دىمانەيىو زانستىيەۋە ئەۋا دەرچوى كۆلىجى پەرۋەردەۋ دەروونناسى بوو... بە ھەر حال ئەۋى لە نىزىكەۋە شارەزاي مامۇستا فەرەيدون بوۋىي دەزانى تا ج پادەيىك مىندالى خۇش دەۋىست.

لە نوۋوسىنەكانى لە بواری چىرۆكدا دۋاي خۇي ئەم چىرۆكانەي بۇ مىندالى كورد جىيەشتۈۋە:

- پىاۋەپچكۆلە ۱۹۷۲. پىاۋە پچكۆلە برىتىيە لە ھەشت چىرۆك و نۆ ھەئەست.
- چىرۆكەكان ئەمانەي لاي خوارمەن:
- بەرخۆلەو كۆترە كيۋىلەو مىنال.
- پىاۋە پچكۆلەكە.
- جوۋجەئەو رېۋى.
- چۆلەكە بۆر رزگارى بوو.
- كاگە ئالان مار ھات، مارى ژەنگۆزار ھات.
- تامى تامى گەنمەشامى
- پشكۆۋ شېركۆ شەرىپانە لەسەر دەنكى زەنگيانە.
- زەنگۆلە.

ھەئەستەگانىش ئەمانەي لاي خوارمەن:

- باخ، بۇق، دراۋسى، كۆترى پەرلەپى، ناۋمال، خوۋى خراپ، بۆرپۆرپىن، مىن مىنال،
- باخى جانەۋەران.

نرخاندنى ھەئەستەگانم بۇ مامۇستا عەبدۋالرەزاق بىمار جىيەشت، بەۋ باۋەپرەي ۋەك شاعىرىك لەم رۋەۋە لە مىن شارەزاترە.

بىيىنەۋە سەر چىرۆكەكانى(پىاۋەپچكۆلە)... چىرۆكنوۋس ھەۋلىداۋە بەھاكانى (ئاشتىۋ ھارىكارىو خۇشەۋىستىكو ئاسايش و پاك و تەمىزىو چاكە لە مېشكى مىنالانى كورد برۋىنى و بەھاكانى(شەرو پەلاماردان(العدوان) و خەراپەۋ كىنەۋ بوغز) رسوابكاۋ نەفرەتى لىكەن.

پېشەككىيىكى بۇ ئەم كۆمەلە چىرۆكە نووسىو، لەم پېشەككىيەدا زۆر مەبەستى بوو
ئامازە بۇ ئاگاداريەكەى نەتەو يەكگرتووھكان بكا دەربارەى مافى مندال كە لە ۲۰
تشرىنى دووھى سالى ۱۹۵۹دا بىلاۋكراۋمەتوۋو برىتىيە لە(۱۰)بەند، كە ھەر دە بەندەكە
پشتگىرى لە مافى مندال دەكا.

لە پىوانگەى دە بەندەكانى مافى مندال مامۇستا فەرەيدون عەلى ئەمىن
دەلى: "ئىمەى كورد ھىچى ئەوتۇمان بۇ مندالانى كورد نەكردوۋە كە شايانى باس بىت
و بگرە قەرزاربارشىيانىن... پاشان وەك پەرورەدەناسىك و مامۇستاۋ باۋك دەست
دەداتە خامەكەى خەرىكى دانەۋەى ئەم قەرزانە دەبى بە مندالانى كوردو دەلى: "دەبا
لە سەرمانا ھەل نەلەرزىن و سەرى كۆلمەكانيان خويى تىئەزىت و سىگ و بەرۆكىان
دانەجەكىت و خىزەخىزى نەيەت، باپىخاۋس نەبن و قاچ و قوليان زامدار نەبىت".

با لە چلكدا گەرنەبن و لە برساندا سكيان بەپشتيانەۋە نەنووسىت و چاۋيان
بەقۇلدا نەچىت، با لە نەزانىن و نەخويندەۋارىدا كۆپرايىيان دانەيەت و لەۋە زياتر
بە قۇردا نەچنە خوارمەۋە. با ژەنگى زوردارى و ژېردەستى بىخزمەتى لەسەر لەش و
پوۋيان بتەككىن و رەنگ و روۋە راستەقىنەكەى خۇيان دەرېكەۋىت و ئەۋسا بزانن چۆن
ۋەك گۆل ئەگەشپنەۋە چۆن ئەدەنە قەدو بالۆ تواناۋ داناۋ خزمەت گوزارنەبن.. لە
چىرۆكى (بەرخۆلەو كۆترە كۆيلەو مندال) چىرۆكئووس ھەۋلىداۋە بە چەند دېرېك
مىشكى مندالى كورد بە بەھەى(ئاشتى) زاخاۋىداۋ بەھەى(شەپ)پىش رساۋىكا. كاتى كە
باسى دىيەكى خنجىلانە دەكا بەقەد پالى شاخىكەۋە... فرۆكەپەك دىيەكە بۆمباباران
دەكا... مندالانى دىيەكە رادەكەن و رادەكەنە ژېر درەختىك، لەۋى كۆترە كۆيلەپەك
بەلقىكى درەختەكەۋە خۆى ماتكردبوۋ، وادىار بو كۆترەكەش لە ترس ھەلۆيەكى
دېرەق خۆى لەۋى شارەبەۋە... ھتە.

گومانى تىدا نىيە ئەم چىرۆكە كورتە كارتىكردنىكى ھەمۋارى(ايچابى) كىرەۋتە سەر
مندالانى كورد و ۋاى لىيان كىرەۋە ھەمىشە عەۋدالى ئاشتى بن نەك(شەپ).

لەم روۋەۋە(ماك ئەلەند) دراسەتى ھۆيەكانى لايەنگىرى لاۋە ئەلمانىيەكانى كىرەۋە،
لە سەردەمى(ھىتلەردا) بۆى دەرەكەۋت كەۋا ئەۋ لاۋانەى دۋاى تەۋاۋبوۋنى شەپرى

جىھانى يەكەم لە تەمەنى مىندالىتى بوونە، مىشكىيان بە جۆرە وئىزەيلىك زاخاۋ درابوو. پىرپو لە ھاندان بەشىۋەيلىكى نەستى(لاشعورى) لەسەر تۆلەسەندىن و پىۋىستى سەرلەنۇئى دروستكردنەۋەي ئەلمانىي بالەكە دەيى ھەمو دونيا بىبەزىنى. ئەم دراسەتەي لەسەر ئەو لاۋانە كىردىو كە لە سالى ۱۹۳۳دا لايەنگىرى ھىتلەريان دەكرىد بە ھۆي كارتىكىردنى شىعرو سىرودو چىرۆك و جۆرى پەرورەدەكردنى ئەو سەردەمەيان كە لايەنگىرى بىروباۋەرى نازىيەتيان دەكرىد.

مامۇستا فەرەيدون لەم رۋوۋە زۆر شارمزاۋ پىسپۇرپوۋە، بۆيە دەمىنين بەھاي ئاشتىو خۆشەۋىستى لە زۆربەي زۆرى چىرۆكەكانى رەنگدەدەنەۋە، بەتايىبەتى كە چىرۆكەكانى لە بارودۇخىكى زۆر سەخت و دژواردا نووسىۋىپەتەكو مىندالانى كورد بەپاستى لە بارودۇخى مىندالانى چىرۆكى(بەرخۆلە)كەدا دەژيان.

ھەرۋەھا چىرۆكۋىست چىرۆكەكانى، ھەر ھەموو چىرۆكەكانى بە زمانىكى سادەو بىگەرد نووسىۋەو وشەكانى جگەلەۋەي زۆر جوانان لاي مىندالانى كوردىش نامۇنىين. لەلايلىكى ترەۋە لەسەر زمانى بالندەو گيانلەبەر نووسىۋەتەۋە كەۋاتە شىۋەي(ھىۋار) لە نىۋان مىندالان و گيانلەبەرەكان، كە لە تەمەنى مىندالىتىدا ئەمە جوانترىن و گونجاوترىن شىۋەي نووسىنى چىرۆكە.

لە چىرۆكى(پىۋە پىچكۆلەكە)، لەم چىرۆكەدا چىرۆكۋىست ھەۋلىداۋە مىندالان فىرى ھەندى داب و نەرىت بكا ۋەك چۇنىتى پەرىپىنەۋە لە شەقامەكاندا لەگەل چەسپاندنى بەھاي(ھارىكارى) كىردن لەگەل يەكترىدا.

مامۇستا فەرەيدون ئەم چىرۆكەي بۇ مىندالانى كورد لە سالى ۱۹۷۲دا نووسىۋە، ئىستا دواي تىپەربوونى زىاتر لە بىست سال بەسەر نووسىنىدا جىگاي داخە زۆربەي زۆرى گەۋرەكان نەك مىندالان داب و نەرىتى پەرانەۋەي سەر شەقامەكانيان نەك لە كوردستاندا بەلكو لە گشتى عىراقداۋ لە شارە گەۋرەكانىش خىستۆتە پىشت گۆي، ئەمەش بىگومان ھۆيەكانى دەگەرپىنەۋە بۇ جۆرى پەرورەدەكردنى مىندال لە قوتابخانەۋ لەناۋ خىزانەكانىاندا ھەرۋەھا كارتىكىردنى رۆزانەي ژىنگەكەيان كە تىياي دەژىن.

له چیرۆکی (جووجه لهو رپوی) چیرۆکنووس شیوهی دمه ته قیی به کارهیناوه له نیوان جووجه له کان و دایکیاندا، ههروهه له نیوان جووجه له کان و (هیوای) خاوهندیان و له نیوان هیوای مام رپوی فیلباز. بهم شیوهیه توانیویهتی زیاتر سه رنجی مندان به رهو ناوهرۆکی چیرۆکه که رابکیشۆ به های (ناسایش) له میشکیان بنیژۆ بایه خ به ناسایش و دوری ناسایش بدا له پاراستنی خیزان و کۆمه ل، به تایبه تی خیزانیکی به نارام و بی وهی وهک (میشکه کونجه) و جووجه له کانی، له گه ل رسواکردنی به های (شهر) و په لاماردان (العدوان) که له پیشه کانی مام رپوی فیلبازه ... له گه ل بایه خدان به به های (به زهیی هاتنه وه) به گیاندار و زینده ومه رکان.

له چیرۆکی (چۆله که بۆر رزگاربو) له م چیرۆکه چیرۆکنووس زیاتر بایه خ به به های (به زهیی هاتنه وه) داوه به گیانداران له لایه مندانانه وه له گه ل رسواکردنی به های (په لاماردان) و نازاردانی گیانله به ران ... چیرۆکنووس له م چیرۆکه یدا مندانانی کردۆته دوو به شه وه دوو (تاقم)، به شیکیان که زۆربه ی مندانن له گه ل نه وه ن فیل (له ناسۆی) هاوړپیان بکه ن که چۆله که ییکی گرتبو، توند توند به دهستی دهیگوشی و نازاری ددها، بۆ نه وهی له چنگی قورتاری بکه ن.

نه مه ش نه وه روونده کاته وه که وا هه ندی له خیزانه کان به جوانی و باشی مندا له کانیان په روه رده نه کردوو وه به ره لانیان ده که ن به بی چاوه دیږی کردنیان.

له چیرۆکی (کا که نالان مار هات، ماری ژهنگوژار هات) له م چیرۆکه دا، چیرۆکنووس به شیوهی دمه ته قیی له نیوان دوو مندا له دا، (داراو نالان) نووسیوه، که هه ردوکیان هاریکاریان له گه ل په کتردا ده کرد بۆ چوونه گیان هیلانه چۆله که وه ده رهینانی جووجه له کانیان .. که واته هه ردوکیان شه رفرۆش و په لامارده ربون .. نه نجامه که شیی له په کی له کونه هیلانه کان ماریک ددها به دهستی نالانه وه .. بهم جۆره چیرۆکنووس هه ولیداو به های شه رو په لاماردان رسوا بکا.

له چیرۆکی (تامی تامی گه نه شامی) ده بینین چیرۆکنووس چه ند بایه خ به چه سپاندنی به های (پاکوته میزی) داوه، نه ویش به نه کړینی خوارده مه نیو خوارده مه وی پیسو بی که لک له دهره وهی قوتا بخانه و کړینیان له کۆگای قوتا بخانه، که

جگە لە پاكوتەمىزى بەھاي ھاريكەريشى تيا بەدەدەكرى. لە چىرۆكى (پشكۆو شىركۆ شەپانە) دەبينىن مامۇستا فەرەيدون ئەم چىرۆكەى لەسەر شىۋەى (شانۆ) نووسىۋەو كروپەتەى بە سى پەردەو ھەولداۋە بە رېگاي شانۇگەريپەو پەشتى خەراپەو دەمارى شەپھۇشى لە مېشكى منداۋاندا بسىپتەو پەشتى چاكەو ناشتى خوازەنو ھاريكەرى لەنيوان ھاوپىيانى قوتابخانە ئامانچ بەد.

لە چىرۆكى (زەنگۆلە)، كە ئەمە دوا چىرۆكى پياۋە پچكۆلەپە چىرۆكنووس تياپدا چارەسەرى يەككى لە خوۋە خەراپەكانى منداۋى كروۋە، ئەۋىش درەنگ ھەستانە لە خەۋى بەيانيان... لىرەدا چاۋمان بە دەمەتەقنى دەكەۋى لە نيوان (كاروان) و ئەو زەنگۆلەى باۋكى بۆى دايانابو بەيانيان لە خەۋى ھەلدەساند... واتە حيۋارى نيوان كاروان و بى گيانىك.. كە زەنگۆلەكەپە.. لىرەدا دەبينىن چۆن مامۇستا فەرەيدون چۆتە ناخى زانستى پەرومردەو دەرۋونناسىپەو بەتايپەتەى لە قۇناغەكانى منداۋىتەدا. لە بەشى دوۋەمى چىرۆكەكانى بۆ منداۋانى كورد مامۇستا فەرەيدون لە زنجىرەكانى (۱، ۲، ۴، ۵) دا، ۋەزارەتى پەرومردەو كاروبارى ژوۋروۋ- بەرپۆۋەبەريپى گشتى خويىندى كوردى- بەشى ھۋى فېركردن ئەم چىرۆكانەى بۆ لە چاپداۋەو بلاۋىكرەۋتەو:

لەم چىرۆكانەدا چىرۆكنووس دوۋبارەى ھەۋلى چەسپاندى بەھاكانى ھاريكەرى و پاكوتەمىزى و ناشت بوۋنەو... ھتە). ئەم چوار زنجىرەپە بە ۋىنەى رەنگاۋرەنگ رازاندرانەتەو سرنجى منداۋ رادەكېشن و زەۋق و لەزەتى خويىندەۋيان لا پەيدادەكا جگە لە زاخاۋدانى مېشكىيان پەو بەھايانەى لەسەرەو ئاماژەمان بۆ كروۋە... ھەر چەندە چىرۆكى (گەنمەشامى) ھەمان چىرۆكى (تامى تامى گەنمەشامى) كۆمەلە چىرۆكەكانى پياۋە پچكۆلەپە، بەلام ھەندى گۆرانكارى تياداكروۋە سەرپراى جوانى نايابى چاپكردنەكەى و رازانندەۋى بە كۆمەلنى ۋىنەى رەنگاۋرەنگ و ناياب.

چىرۆكى پىرىكى پىش درىژبوۋ لەبەر ئەۋەى ۋەرگىپراۋە ھەلمنەسەنگاند، چۈنكە چىرۆكەكە، چىرۆكى مامۇستا فەرەيدون نىيە.. جە لەم چىرۆكانەى كە چاپكارون و بلاۋبوۋنەتەو مامۇستا فەرەيدون كۆمەلنى ھەلبەست و چىرۆكى تىرى ھەپە بۆ

مندالانی کورد که بهداخهوه تائیستا پرووناکیان نه‌دیوهو چاپ نه‌کراون و ههر به‌دهست خمت ماوه‌نه‌تهوه، لهو چیرۆکانه‌ی من چاوم پێیان کهوتوهو نه‌مانه‌ی لای خواره‌وه‌ن:

۱. بۆچی کونده‌بوو نابریّت بۆ سه‌یران. ۹/۱/۲

۲. ده‌رزهنی رزگاری ۱۹۸۴/۸/۲۰

۲. دوو جوور ته‌یاره ۱۹۸۲/۵/۱۵

۳. گه‌لاریزان و فیسقه‌گوله ۱۹۸۲/۵/۲۶

۵. باخه‌وان ۱۹۷۸/۱۲/۱۲

۶. رهمکردن- نه‌مه‌ دییه‌که‌ی خو‌مانه ۱۹۷۸/۹/۲۶

۷. چۆله‌که‌و کرمه‌سووره ۱۹۸۰/۲/۲

۸. نا... نا.. نابین به‌ له‌ ۱۹۸۱/۱/۸

۹. سه‌عاته‌ گول ۱۹۷۸/۱۲/۱

۱۰. په‌رزین ۱۹۸۰/۸/۲۶

۱۱. دارگوێز نافه‌وتیّت ۱۹۸۰/۴/۱۹

۱۲. بۆمبا ۱۹۷۹/۱/۱۲

۱۳. پۆله‌ کۆتریکی مائی -شانۆگه‌ری

۱۴. ههر ده‌گه‌رپینه‌وه ۱۹۷۸/۲/۱۸

۱۵. چار ههر نه‌وه‌یه ۱۹۷۸/۱۱/۱۸

۱۶. چۆله‌که‌ ۱۹۸۰/۱۱/۷

۱۷. وێژدانی مندالیک ۱۹۸۱/۷/۲۸

ئه‌م چیرۆکانه‌ی که چاپ نه‌کراون زۆریه‌ی زۆریان چیرۆکی سیاسین و بارودۆخی کوردستانی دوا‌ی سالانی ۱۹۷۰ی به‌ زه‌قی پێوه‌دیاره‌و به‌هاکانی په‌لاماردان و شه‌رو زۆلم و زۆر ر‌سواده‌گه‌ن. ئومید‌ه‌وارین له‌ زروفتیکی له‌باردا له‌ چاق‌به‌درین و بگه‌نه‌ ده‌ست مندالانی کورد.

هەلبەستى مىندالان لاي فەرەيدون عەلى ئەمىن

عبدالرزاق بېمار

مامۇستا فەرەيدون عەلى ئەمىن يەككە لە نووسەرە پېشەرەوكانى ئەدەبىياتى مىندالان^(۱). زۆربەى بايەخى ئەدەبىيەى خۇى بۇ جىهانى مىندالان تەرخانكردوو، ئەم كارەشى ھەر لە ئەنجامى ئارەزوويەكى سەرپىيىدا نەكردوو، بەلگە بە دلگەرمى و خۇشەويستىيەو لە رووى بەھرەدارى و شارەزايىيەو چووئە ناو ئەم جىهانەو. بېگومان خۇى نووسەربوو، لە دواى سالاى پەنجاكانەو بەرھەمى كەم تا زۆرى ھەبو، لە لايەكى ترەو چونكە مامۇستاي قوتابخانەى سەرەتايى بوو لە نزىكەو شارەزاي جىهانى مىندالان بوو، سەرەراى خويئندەو مۇتالاكردنىشى پاشان بەشى پەرورەدەو دەرووناسى لە زانكۆى(مستەنصرىيە) تەواكرد ماوەرەيەكىش سەرپەرشتى پەرورەدەى بوو، ھەرەوھا لە بەشى بەرنامەو كىتەبى بەرپەرەبەرتى خويئندى كوردى لە بەغدا كارىكرد كە ھەلەسوكەوتى لەگەل بابەتە پەرورەدەى ئەدەبىيەكانى كىتەبى قوتابخانەكان بوو.

ھەلبەستەكانى مامۇستا فەرەيدون بەگشتى لەلايەن پەرورەدەو پەسەندى و بابەتەكانىيان ئەو بابەتانەن كە بۇ مىندالان بەتايەتە قوتابيانى قۇناغى سەرەتايى دەست دەدەن.

ئەمانە بەگشتى نرخە جوانەكانى كۆمەلايەتى دووپاتدەكەنەو، لەم رووھەو رەوشت و خووى جوان، جوانىناسى، خۇشەويستى، ھاوكارى، پاكوخاوپنى، كارگردن و چالاكىو ھەولدان بۇ خويئندن، ئەنجا خۇشەويستى نىشتەمان و نەتەوھەو بەئاوات گرتنى زيانى

بېروانە گۇفارى بەيانى ژمارە(۱۶۹). ئەمە بەشىكى وتارەكەيە دواى كەمى دەستكارى و لابردنى بەشى ھەلەسەنگەندى چىرۆك و زيادكردنى چەند لاپەرەمەك دەربارەى نامىلكەى(كارزۆلە)و ھەلبەستە بىلەنكراوكانى مامۇستا فەرەيدون، لەسەر داخوازىي مامۇستا د. عبدالستار لىرەدا بىلەنكرايەو.

سهرههستی پر له بهختیاری و ناشتی بۆ کوردستان و دۆژمانیهتی کردنی شهرو دهستدریژی و لاساری و تاد... بهروون و رهوانی له چوارچیوهی ههلبهستهکاندا خودهنوینن.

لهلایهه ئهلبژاردنی کیش و دارشتن و جی کردنهوهی وشهی جوان و ناسک و رستهی ساده و چروپهروه، له رۆژگاری خۆپاندا نموونهیهکی دیار و گهشاوهبوون.. لهو برهواهدام منداڵان و رابههوانی منداڵانیش چ باوک و چ مامۆستا پهسندیان کردوون. ئهوهتا چهند ههلبهستیکی له کتێبهکانی قوتابخانهدا دهخویندری و ههندیکیشیان منداڵان لهبهریان دهکهن و به دهنگی بهرز دهیانخویننهوه.^(٢)

مامۆستا فهردهدون کۆمهلی ههلبهستی بۆ منداڵان داناوه و زۆربهشیان بڵاوکرانهتهوه، وهکو خۆی نووسیویهتی چهند شیعریکی له نامیلکهی(پالهوانی دواپۆ)دا بڵاوکردوتهوه که سالی ١٩٥٩ لهگهڵ مامۆستا عومهر عهبدوڵپهحمیدا پیکهوه دهریانکردووه.. پاشان چوار پینجیکی ئهم شیعراوه و چهند شیعریکی دیکه له نامیلکهی(کارزۆله- ١٩٧٢)دا بڵاوکردوتهوه، ههر ههمان سال له نامیلکهی(پیاوه بچکۆله)دا ده پارچه ههلبهستی بڵاوکردوتهوه.. ههشت پارچه شیعیریشی له پاش بهجی ماوه. ههزدهکهم وهکو خوینهریکی تامهزرۆی ئهدهبیاتی منداڵان ئهوه بهرهههمانه ههئسهنگینم، یان ههستی سهر پینیانیهی خۆم دهربرم.

کارزۆله

ئهم نامیلکهیه ١٢ پارچه ههلبهست و ١٣ وینهی رهنگینی دهستکردی بهدیع بابهجانی تیداپه. ههلبهستهکان له دلێکی بهجۆشی خۆشهویستی دوو شت، یهکه منداڵ و دووهم کوردستان وهکو کانی ههلقولێون. بهپای من یهکه نیشانهی سهرکهوتنیان کورت بپری و چروپهریه، له ٤ دپر تا ٧ دپر شیعرن و ههر یهکه له ٣٠ تا ٥٠ وشه زیاتر نییه.

^٢ وهکو شاهیدیك خۆم له رانیه گویم له کچۆلهیهکی خزممان بوو کهبه یهک بین و بهئاواز

ههلبهستی(مالهکهمان خاوینه)ی دهخویندوه، ههروهکو بهستهیهک یان هۆنراوهیهکی یاری منداڵانهو ههرگیز بۆ ئهوه نهدهجووم ئهوهی دهلی شیعری مامۆستا فهردهیدوون بیت، ههتا دواتر سهیرم کرد بۆ دهرکهوت.

گىشتى بە كىشى بە ئاھەنگى خۇمالى ۷ بېرگەيى ۸ بېرگەيى (تەنبا يەككىيان نەبىت كە كىشى دەبېرگەيىيە) دەلىيى سروودىكىن ئامادەن لە لىيى ناسكى مىندالانەوہ دنيا بېرگەن لە جوولەو تېرەو ئاواز.

شويىنەوارى زۇر لە خۇگردن و جوينەوہو درىژەبىدانى ناپىيىستيان بىيۈە ديارنىيە، چونكە زادەي سۇزىكى راستگۇيانەو ھەستىكى ناسكى رۇمانتىكى شاعىرىكى كوردن، كوردىك كە مەسلە دىرىنەكەي نىشمانەكەي بووئە تابلۇيەكى خەم و خەيال و ئاوات جوارچىيۈە دىروونى پېرگروەئەوہ.

بابەتەكانى ئەم ھەلبەستانە لە دەورى دوو تەوہرەدا دەخولېنەوہ، يەكەم ئەوہى لە ژىنگەي مىندالى كورددا زۇرتەر ديارە، كە ئەمەش شتە سەرنە راكىشەكانى سروشتى كوردستان دەگرېتەوہ، وەكو ھەلبەستى (سمۇرە-ل) كە وېنەي ئەم گياندارە بىيۈە بۇ مىندال دىنەخشىيىو بىيى دەلى: سمۇرە گيانلەبەرىكى ورياو دارەوانەو بۇ زستان گويىز ھەلدەگرى.

لە ھەلبەستى(كارزۇلە)دا دىمەنىكى ژيانى لادى دەگرېتەوہ، لەلايەكى تىرشەوہ، خۇشويىستەن و ھۇگرى مىندالان بەم گيانلەبەرە مالىانە دەچەسپىنى. ئەگەرچى نەمزانى بۇچى رەوشتى بەدى وەكو فىلبازى و قەپال و گازگرتنى داوئە پال سمۇرەو كارىلە؟ لە كاتىكدا بەرجەستەگردنى ئەم لايەنە لە ھەدو ھەلبەستەكەدا بەراي مىن راپەرى گردنىكى باش نىيە بۇ مىندالان، چونكە لە جياتى ھۇگرى و خۇشەويىستى رەنگە لە ناھەستياندا (لاشعور) رەنگدانەوہيەكى ناھەموار بەرامبەر بەم دوو گيانلەبەرەدا بچەسپى.

لە ھەلبەستى(پەپوولە)دا، سەربارى وېنەكېشانى دىمەنى جوانى پەپو و لە كەئەويش دانىشتوى چىايە، كىردەوہى چاكى پەپوولە كە بۇستەچىتىيى ناو گولانە بىي نىشانى مىندالان دەدا، لەبەرئەوہ كە چاكەكەرىكى بىي دىنگە بۇيە خۇشانەوہى.

نامەبەرى دىلانى	تۇ بۇستەچى گولانى
ئەمۇنەي مەبەستانى	بۇيە خۇشەويىستمانى

بهلام خۇزگه جوړی كړدهوه چاكهكهی پهپوولهی زیاتر روونبكردایهتهوه كه
گواستنهوهی هه لالهو شيلهی گولانه، كه دهبیته هوۍ پیتین كړدو ودهبرهینانی دارو
شینایی. واته تهنیا به رستهی(پوښتهچی ناو گولان) مانا بؤ مندلان زور روون
نابیتهوه.

هه لېبهستی(بههار) دیمهنی شوانی لادیو گولۍ شاخ بیشان دمداتو جوانیی بههار به
خوښه ویستی كوردستانهوه دهبهستی.

ههرچی هه لېبهستی(كوښستان)ه ئهوه ئاوردانه وهیهکی جوانه له جوړه ژبانیکي
كۆمه لۍ كوردمواری. ژینی ئهوانهۍ مهرو مالات بهخپودهكهن، هاوینان ئاژه لهكانیان
دهبهنه سهر چیا بهرزه فینكهكان كه لهومرگای سروشتكردی لئیوهو لهم وهرزهدا لهبن
كهپرو ناو رشمالدا ژین بهسهردهبهن. كوښستانیش كه بهشیکه له نیشتمان بویه لای
شاعیر خوښه ویسته.

(له دهشتایو له كوښستان وهك بهههشته كوردستان) له هه لېبهستی(بهسته)دا
خوښه ویستی نیشتمان بهستهۍ سهر زاری شاعیره كه بؤ مندلانی دهخوینۍ بؤ ئهوهۍ
خوښوینستی نهتهوهو ئامادهۍ خو بهخت كړدنیا له دل و میښكدا بچه سپینۍ.

په له ئاههنگو زهمزمه

بهستهیه كم لهسهر دممه

خوپهۍ قه لېبهزهۍ كوښستانه

ئاوازی شمالي شوانه

كوردم بؤ كورد سهر دائه نیم

گویم لئبگره وا بؤت نه لیم

له تهمورهۍ دووهمدا ئهوه هه لېبهستانه دهبینن كه نرخه جوانه كانی كۆمه لایه تکیو
پهروهردیهۍ دووپاتدهكه نهوه، مندلانی كورد خاندمدن بؤ خویندن(ل كوپه كوردم)و
به شوهقهوه بخویننو له قوتابخانه دا پاك و خاوینی فیرببن(ل ۱۱ دوكانی قوتابخانه)،
دواۍ خویندیش بهتایبهتی له لادیډا مندلان ئیش بكهنو بارمه تی دایكو باوكیان
بدمن.

(ل ۹ خویندنو ئیش كړد).

هر له دم درگایهوه رینوینۍ قوتابیان دمكات بؤ دهرس رهوانكردو یاری كړدنۍ
خوښ(ل ۷ - میوان) ههروهها له هه ندۍ خوو رهوشتی بهدی ومكو زورخوړیو

چاڭئىسى(نەوسن - ل ۱۳) و كوردى لاسارنە(چەقەۋەسو - ل ۱۴) وريايان دەكاتەۋە بۇ ئەۋەى لىيى بە دووربن.

پىاۋە بچكۆلە:

ئەۋ ھەلئەستانەى لەم نامىلكەپەدان بەگشتى نرخە جوانەكانى كۆمەلەپەتيان بە ئامانجگرتوۋە؛ وەكو خوشەۋىستىيى نىۋان ئەندامانى خىزان و راگرتنى پاكزىي لەش و ژىنگە و رېزگرتنى دەرو دراوسى. بە شىۋەپەكى گشتى لە ھەست و سۆزى مندالانەۋە نزيكن، ئازەل و گياندارانى دەورۋەرى مندالان دەكەنە بابەتى خۇ، ھەروەھا خۇشۋىستنى گيانلەبەران و بەزەپى پېدا ھاتنەۋەيان فېرى مندالان دەكەن، ھەندېكىشيان چوارچىۋەى ئاگادارى و زانىاريان فرەوانتردەكەن.

لە ھەلئەستى(باخ)دا ل - ۳۹ ھەستى گيانلەبەر خۇۋىستى و جوانى ناسى پېشان مندالان دەدات و فېريان دەكات كە لە باخى ناۋ مالدا كارېكەن.

ھەنگى باخ ناۋروژئىم پەپۋولە ناتۇرئىم

باخەۋانىكم بۇ خۇم خزمەتى ۋا لە ئەستۇم

ھەرچى ھەلئەستى(بۇق)ە ل ۴۰ ئەۋە بۇ قۇناغى پەكەمى مندالى لە ۳ تا ۵ سالە دەست دەدات، لەم قۇناغى زوۋەدا ئەۋ بوۋكلاڭەى مندال ياريان پى دەكات، ئەۋ كەلوپەلانەى بەكاريان دەھىيىۋ ئەۋ گيانلەبەرانەى لە نزيكەۋە دەژىن كەلئىنك لە جېھانەكەى داگىردەكەن. بۇقىش وەكو(كۆترى پەربەپىۋ چۆلەكەبۇر، جوۋجەلەۋ رېۋى، بەرخۆلە) لەۋ گيانلەبەرانەپە كە سەرنجى مندال رادەكېشېت. كېشى ھەۋت بېرگىي ئەم ھەلئەستە كېشى گۆرانىيە فۆلكلورىيەكانى كوردەدارىيە، تېرپەۋ دەنگى وشەكان، بەتايىبەتى دووبارەبوۋنەۋەى وشەگەل: بۇق، قورباقە، قىرپەقېرۋ دەنگى قەبەى قاف لەمانەۋ لە وشەى لاق و زەمقا، وەكو گۆرانىيى مندالانى گەرەك، مندال بە ئاسانى دېتەبەرىۋ دەپلئەۋەۋە تېرپەى مۇسپاقاۋە دووبارەكردنەۋە كە دەستەبەرى ئەم كارەن و مندال لەۋ تەمەنەدا زۆر گۆى بە ماناى ناۋمېرۇك نادات^۲، با بۇقىش سەرزىل و چاۋزەق

^۲ الاتجاهات الجديدة في ثقافة الاكفال، النادى البقافى العربى/ بيروت، ل ۸۱.

نەبىت و سەرى درىزكۆلەو بارىك و چاۋ دەرپۇقىو بىت، ئەو(واتا مىندالەكە) ھەر بەدەم
ئاۋازدەلى:

قىي قىي قورپاقە بۇقى سەرزىل چۈر لاقە
بۇق بۇق، بۇقىلە سىك سىي، چاۋ زەقىلە

ھەلبەستى دراوسى(ل ۴۱) ناۋمال(ل ۴۲) خۋى خراپ(ل ۴۴) برىتىن لە
ئامۇڭگارىكىردن و پىشانىدانى ھەندى كارو كىردەۋى خراپ و داۋاكرىنى ۋازلى ھىنانىيان و
گىشتىان نىرخى بەرزى رەۋىشتى كۆمەلەيەتى دەنۋىن. لە ھەلبەستى(دراوسى)دا ئەۋەى
چاكە تاكو رەۋىشت پىشانىدانەكە نەبىتە ھەرمان و ئامۇڭگارىيەكان باس دەكات:

دوئى مامۇستا عوسمان قوتابىيەكانى وەستان
ئامۇڭگارى دىكرىد قەدرى دراوسى بگىر

ئەمانە زىاتىر رەۋىتىكرىد و ھۆنىنەۋەو قافىيەداركرىنى رىستەى ئامۇڭگارىن....
خەيال و ۋىنەى شىعرى ۋايان تىدا نىيە كە ھەست و سۆزى مىندالان بىزۋىن.
يەكەك لەو بابەتانەى كە شايانى جىھانى مىندالانە، بابەتى ۋەرزشە،
ھەلبەستى(بۆرپۇرپىن) نەۋونەيەكى يارىكرىنى بە كۆمەلى مىندالانە ۋە ھاندانى
پىشپىكىيە لە غاردان.

شىعرەكە ۋەكو گورۋ تاۋى غاردان پىر لە ھەراۋ بىزۋىنەۋەيەۋ بە چەند ئامرازىكى
رەزىمانى جۈۋلەۋ ھاندانى زۆرجۈان دەرپىرپەۋ، ۋەكو:

- (با) بزانم كى بە گورە؟

- (دەى) ھەراكەن!

- (ھەر) كەس ئامادە راۋەستى.

- (ئەۋا) ئەلەيم يەك ... دوو.. سى.

- (ۋا) ئاسۇ كەۋتە پىش ھەموان.

- (ئەى) ئافەرىن!

ئەمانە بەلگەى ھونەرى زمان بەكارھىنان و چۈۋنە ناۋ كۆپى ئەدەبىيانى مىندالانى
فەرەيدون پىشان دەدەن.

ھەر لەم بابەتە شىاۋەش بابەتى ھەئەستى (باخى جانە وەرمان) ە كە چوارچىۋەى زانىارىى مىندالان فراۋاتىر دەكات و خەيالىيان بۇ لاي ئەو گيانلەبەرمانە دەبات كە نەى دىتوون، ئەوانەى لە باخى گيانلەبەرماندا ھەيە.. ئەم جۆرە باخەش لە ژىنگەى كوردەوارىدا نىيە.

كاك فەرەيدون بەگشتى لە ھەئەستى و لە چىرۆكەكانىشيدا ژىنگەى كوردەوارىى رەچاۋكردوۋە، بەتايىبەتى ژىنگەى لادى و كۆلانەى گەرەكە كۆنەكان. زۆر دىمەن ھەيە لەوانەيە لە دوارپۇژىكى كورتدا نەمىنن. لە ھەئەستىكدا (ل ۴۶) دەئى:

من منالمن، دل ناسكم
سۆيسكە و بارەكەوى شاخم
ئىسك سووكم، كارناسكم
پەپوولە و بولبولى باخم

ئەم جۆرە ھۆنىنەۋەيە سەردەمىك لە كوردەوارىدا بابوۋ، شاعىران دەھاتن بە زمانى مىندالانەۋە شىعەريان دادەناۋ گوايا خۇيان دەخستە قالىبى ھەستوسۇزۇ لەشولارى مىندالانەۋە، ديارە ئەمانە ھەستو سۆزى شاعىرەكە نەك مىندالان دەردەبىر، دەنا مىندال بەخۇى نالى: دل ناسك و كارناسك و پەپوولە و بولبول. ئىدى دواى ئەم دوۋ دىپرە ژىنگەى كۆمەلى كوردەوارىى (بەتايىبەتى لاي خەلكى لادى و ھەزاران) جاران دەردەخات كە زۆر پىۋىست بوۋ قوتابى رۋو لە باۋكى بكات:

پىم بخوئىنن، فىرم بكەن
نەخۇش كەۋتم دەرمانم كەن
بەرۋەردەم كەن، تىرم بكەن
فىرى رەۋشتى جۋانم كەن

نەك ھەستوسۇزى مىندالەكە ناگەيەنن، بەلكو بە زمانى مىندالەكەۋە ئامۇزگارىى خاۋەن مىندالان دەكات.

ھەئەستى (باۋك) ل ۲۸ دەمەتەقئىيەكە لە نىۋان باۋك و كورد، ھەر يەكە خۇشەۋىستى خۇى بۇ ئەۋى دى ديارىدەكات. وشە دەرەبىرەن رستەكان باۋو ناسكن و لە تىگەيشتىنى مىندال بەرەۋ ژوورترىنن، ئەگەرچى ھەندى داپشتەى مەجازى قورسىشى تىدايە، باۋك دەئى: كورم مىن تۆم زۆر خۇش دەۋى قەزات لە مالى مىن كەۋى

دېرى دووم رەنگ بى بۆ خوينەرو گوڭر كە مندالانن روون نەبىت و پىويست
بەوە بكات مامۇستا بۇيان روون بكاتەو، ئەگەرچى ئەمە ئىدىيەمىيىكى زمانى كوردىيەو
وڭو قسەى نەستەق گوتراو و بەسەر زمانى نەوۋى پىش ئىستاو بوو، بەلام نھۆ كەم
دەبىستى. جاران يەككە كە دوعاى چاكەى بۆ مندالان بكردايە دەيگوت:

. دەى قوربانە. قوربانى كوربەم.

. قوربانى چاوت بەم

. لە كاكە.

. لە چاوى منت كەوئ.

. بەلاگىرپت بەم. قەزات لە من كەوئ.

. لە دەورت گەرپم.

وشەى(قەزا) ئەمپۆ نامۆ حىسابەو كەمتر بەكاردىت. وەختى خۆى ئەم وشەيە
هاوتاى(بەلا) بەكاردەهات و دەگوترا:؛ خوايە لە قەزاو بەلا بە دووربن. قەزاكە مەبەست
چارمنووسى خوايىيە لە قەزاو قەدەرەو هاتوو. رستە نەستەقەكەش كە دەلى: قەزات
لە مالى من كەوئ) ماناى وايە بەلاو كارەساتى خراپ لە باتى تۆ بۆ من بى با تووشى
مالو سامانى من بىت.

هونەرىكى باشى ئەم هەلبەستە لەو دەايە كە كورتەو درىزدانەدەمى تىدا نىيە. ئەو
دارشتە مەجازنەش وەكو: "تۆ گۆرانىى سەر زمانى، تۆ چراى ناو مالو تۆ بالى" لە
هەلبەست و گۆرانىو قسەى ناو كۆمەلدا باوو لەوانەيە منداڵ بە ئاسانى وەريگرىت.
لەم هەلبەستەدا شاعىر هەولیداو ئەگەر لەبەر گىرىى پاشبەند نەبىت(ئەويش
جاروبار) وشەى نزيك لە تىگەيشتنو بەكارهينانى پۆزانەى مندالان بەكاربهيئى.
شيعرەكانىش كورتىن، لە شىوۋى دەمەتەقى دان و هەولیداو بە كەمترىن وشە مەبەستى
ناوەرۆك داپرېژىت. كىشى هەلبەستەكانىش كىشى خۆمالىيە كەم بېرگەو بزوتوو و بە
زەمەزەمەكانە.. دەق كىشى هەلبەستى يارى و مەتەلۆكى مندالانە.

بىرىكى پىش درىزبوو:

لەم نامیلکەیدا چوار ھەلبەستی تێداپە ھە ھە ئینگلیزییەو ھە وەری گێڕاوەتە ھە کوردی و سالی ١٩٨٥ بۆلای کردووەتەو. بەراستی ھەبژاردن و وەرگێڕانی ھۆنراو و بۆلۆگەدەوێ ھە جۆرە ھەلبەستانە، ھەنگاوێکی پێشکەوتووتری فەرهەدون دەنویسن و وا دیارە ئاسۆی روانینە ھەلبەستی مندالان و تێگەیشتنی بنەما ھۆنەرییەکانی فراوانتر بوو.

نووسەری شارەزای ئەدەبیاتی مندالان (خومیسکی) دەربارە شیعری مندالان دەلی: "مندالان خەیاڵیکی بالگرتوو و بیر زۆری بەرجەستەیان ھەیە، ئەوان کەیفیان بەو ھەلبەستانە نایە کە دەنگۆباس دەگێرنەو، بەلکو کەیفیان بە ھەلبەستی قوول دیت. ئەم جۆرە ھەلبەستەش دەبی دارشتن چاکی و تەرۆ بڕو پڕ لە وێنە شیعری و ناوەرۆک داھینەرەنە بیت. ھەلبەست کەشتیەکی نییە (بەنموونە) ئامۆزگارییەکانی پێشەرەوانی (طلایع) ی پێ بگۆیژریتەو! بەلکو کاریکی ھونەرییە، قسە لەگەڵ ژیری شعور دەکات."

ئەم ھەلبەستە وەرگێراوەش پەرسن لە خەیاڵی گەشو بیر وردو دیمەنی جوان جوان، بابەتەکانیان بە لای پێکەنین و گالتهوگەپدا دەشکێنەو، چونکە مندال، بە سروشت، ھمز لە دیمەنی سەیری پێکەنیناوی دەکات. لە راستیشدا نابێ ھەموو بابەتەکانی ئەدەبیاتی مندالان ج ھەلبەست و ج چیرۆک و ج شانۆیی ھەمووی ھەلۆیستی بە راستیی رووگرزو مۆن و ئەرکزان و فەرمانبەری بی ئاوردانەوێ دوور لە سەپرو پێکەنین بنویسن، چونکە ئەم ھەلۆیستانە لەگەڵ حێھانی مندالاندا ناگونجێ. پێویستە کەسایەتی مندالان بە نەرمونیانی و رووخۆشی سنگ فراوانی نەک بە گرزی و ھەقو بەندەیی فەرمان رابھێنین.

١. پێرکی ریش و درێژ بەدەست رێنە درێژەگەپەو داماو. نازانی چی بکات؟ چونکە کۆمەلێک بالدار ھیلانەیان لەناو ریشەگەیدا کردووە؟

۲- منداڻيڪم سيٻهرهگهه خۇي دمدوئيڻ، تا پيگهوه سه مابكهه و بازيدنه، له بهر ناځگري ناځگردان له سر ديواريك ويته بڼه خشيڻي نهو چي بكا، سيٻهرهگهه لاسايي بكا ته وه.

۲. ههروهها ههئهبهستی(سابوونی لاسار)، که له گهرماوخانهدا منداڵ دهستی بۆ دهبات، له دهستی رادهکات وهئهبهخلیسکی. دهئیی چاوشارکئی لهگهئ دهکات. سابونهکه فیئیی ئی دهکات وه بنکی تهشته ئاودا خوی دهشاریتهوه، بهلام نازانی، روژ به روژ تهنگتردهبی!

۴ لەشیرى(تەنیا يەك دایك)دا شاعیر خەيالى منداڵ بە زەوى ئاسمان و باخ و دەريادا دەگيرى، سەدان شتى جوان و خوشەويستى پيشان دەدات؛ سەدان ئەستێرە، گوچكە ماسى، چۆلەكە، بەرخۆلە، شەونم، ھەنگ، سيبەرەو پەپوولە.. ئەمانە بە سەدان و ھەزاران. بەلام يەك شت ھەيەو لە ھەموو شت خوشەويست ترە ئەويش دايكە!

ومرگپ ههولیداوه له ومرگپاندا شوپنه‌واری زمانی بیانی لابه‌ریت و به‌گوردیه‌کی
 په‌وان و به‌کیشی خۆمالی بیانکاته هه‌لّه‌ستی کوردی. له‌و به‌روایه‌دام هه‌لّه‌زاردن و
 بلا‌وکردنه‌وه‌ی ئەم هه‌لّه‌ستانه‌ی رێ نیشان‌دانی هه‌نگاوی به‌ره‌و پی‌شته‌ له‌ رێی به‌ره‌م
 هێنانی هه‌لّه‌ستی جوان و هونه‌ری بۆ منداڵان.

ھەشت ھەلبەستى گەللاھ:

لە ناو كاغەزو نووسراوھەكەنى مامۇستا فەرەيدوندا گەللاھى ھەست پارچە شىعرم بەرجاۋكەوت كە گشتيان لە پىچكەى ناوەرپۇك و شىۋەى ھەلبەستە بلاوكراوھەكەنى دەرناچن. تەنانەت ناوئىشانەكانىشيان ومكو(بەھار، بولبول، كارناسك، ھەنگ) ھەكە ئەمانە پىۋەندى خۇشەويستى نىۋانى منداڭ و گيانلەبەرانى دەوربەرى پتەودەكەن و ھەستى ھۆگرى و بەزەبىيى مرۇققانەى لا گەشە پىدەكەن.

ھەلبەستى(كۆرە كۆردم، لەدايك بوونى شىعريك، ھەنگ) خۇشەويستى نىشتەمان دووپاتدەكەنەو. ئەوھەتا لە ھەلبەستى(لەدايك بوونى شىعريك) دا شىعر دەكا بە دەرمان بۇ دەردى نىشتەمان بەشدارىي دەردەسەرى و ناگزوورى زىنى منداڭنى پى دەكات.

لە ھەلبەستى(ھەنگ) ىشدا سەربارى دووپاتكردنەو دۇستايەتتى نىۋان منداڭ و ئەو زىندەوهرە چاكەى ھەنگوئىنى شىرىن بە منداڭ دەدات، شىعەرەكە داۋاى كەش و ھەوايەكى پىر لە خۇشى ۋاشتى دەكات بۇ ھەنگوگە و پى نادات ھەنگەكە زىزبەكەن و شانەى ئى برۋوخىن.

چلەى مامۆستا فەرەيدوون

سلیمانی رۆژی ۱۹۹۲/۱/۲

هەو بابەتانەى لە چلەى مامۆستادا لە سلیمانی

خویندرانەو، یاخود بۆ چلەکەى نوسراون

برای خوشەویستم کاک شیروان/ بەرپز

سلاویکی گەرم

زۆر بەداخەو، بیستم کە کاک فەرەیدوون/ عەمری خوای کردوووە تەمەنی درپزی
بۆ ئیوە و منالەکانی و کەسوکاری بەجی هیشتوو.

پەر بەدل ھاوبەشی خەمتانم: هیوادارم خوای گەورە نیشتەجیی بەهەشتی نەمری
بکات و بەئێوەش سەبووری بدات و لەهەموو قەزا و بەلایەک بتان پارێزێت.

زۆریش بەداخەو کە ناتوانم بێمە تەعزیەکە، بۆیە هیوادارم لوتف بکەن لە جیاتی
بەندە سەرەخۆشیی لە مادامیی و منالەکانی و کەسوکارتان بکەن و ھەر خۆشبین و
خۆتان خۆشبین و ھەر بژین بۆ

برای دلسۆزتان

مام جەلال

۱۹۹۱/۱۱/۲۷

لەچلەى قەلەمىكى كەلدا

شېركۆ بېكەس

من خۆم نايلىم (گۆيژە) ئەلئ:

ئەمە چلەى كۆچى بازىكى پەرۋىيال سېپى بەرزەفېرى بە چرىكەى
نىو مېژووى ھەتاو و سېبەرەمە. من خۆم نايلىم (ئەزمې) ئەلئ:
ئەمە چلەى سەفەرى گەوالە ھەورىكى عاشقى بەندەن و دەۋەن و
رەۋەزى سەر مەنە.

عاشقى، سەۋدا سەرى، شەيدايەك

كە ھەر لەچاۋكردنەۋەى وشەيەۋە

لە فامكردنەۋەى قەلەمى ھەز و ھۆشەۋە

ئاۋىزەنى گەردنى بەرزى زمانە شىرىنەكەى كوردى و

بالاى خۆرەتاۋى ئەم كوردستانە چاۋ سەۋزە شۆخ و شەنگەبوۋە.

من خۆم نايلىم، گەردى مامەيارە ئەلئ:

ئەم سۈارەمان سۈارىكى قىزپەشى مەل كەلى ئاۋەزەنگى تەقېنى

بەرگاۋى ھۆرەى كوردايەتى بوۋە.

ئەستېرە نەۋەيەكى بەجىرەۋەى دارەكەى (ئەلىاسە قوجە) يە،

ئەو باپىرە گەۋرەيەى كە لە قەلاچۋالانى دۈنەزە سۈارە و ھەۋارى

جۈامىرانەۋە، لەگەل يەكەم كارۋانى بەرپەكەۋتوۋدا ھات و

ئەۋپىش بەردىكى بىناغەى ئەم شارى داستانەى دانا.

تانجەرۋى خۆشەۋىستى نالىي

تانجەرۋى فرمىسكى درىژى ئەم مەلئەندە سەرۋەل قىزمىيە

ئەلئەت و مەن نايلىم: ئەمە چلەى ئەو كۆرە زىنگ و

مەردەيە كە لە لانكەى شىعەرە ئازاكانى كاكە فايەقيا، فايەق

بێکەسی ئامۆزا و مامۆستادا چاوی بەهرە ی پشکووت و بۆ یەکەم جار
 لە ئاگردانی هۆنراوە بەکلیپەکە (ئە ی وەتەن) ی ئەووە
 ئاگری کوردایەتی بەربوو و گیانی و ڕایچلەکان و هەژاندی و دواتر کردی
 بە چارخانێ نیۆ شەوی تاریک و نووتەک و چا و چا و نەبی نی ئەم
 ڕێبوانە بەژەنگ و ژار و تەمتوو مان و تووناوتوونە ی کوردستان
 سووتانی و کردی بە مۆمی کافوری سەرگاشە بەردەکانی
 سیو هیل و بەگول ئەستێرە ی کاکۆلی دار و درەختی ئالان و
 بە شاھۆیەکی ئاسمانی ئەر خەوانیی ماوت.

من خۆم نایگێر مەوہ — پیرە مەگرون — ی مووقەدەس ئە یگێر یتەوہ و
 ئەلتیت: ئەم کۆرە قژرەشە ڕۆح سووکە خوین گەر مە دەم و پل
 شیرینەم، ئەم دار قەزوانە ڕەنگ پیرۆزەییە ی دەروونەم، ئەم
 ڕنوو بەفرە ی سەر شان و ملم، هەر لە مندا لێیەو، قەسە ی
 دانار داناری لە گول هەناری بەژن سووری گوی جۆگە ی دامینی من ئە چوو.
 بالای زیرەکیی ئەم جگەر گۆشە ئازیزەم لە بالای تەمەن و لەشی هەلکشوتریوو.
 ئەو وەختە ی بێی نایە گولجاری هەرزە کارییەوہ
 ئەتوت: گول خەندەرانیکی بە دەم باوە ی، لێو بە خەندە ی، زیوینی
 بن بنارمە، ئەتوت: گولە بەر پۆژەییە کی دلدار ی خۆرە. ئەتوت:
 جوانوویە کی چوار بەل سپی بزۆزی پێدەشتی نیو گیان و ڕۆحی
 شارەزوور مە.

سالانە لە گەل یەکە مین تلە تلێ بلێسە کە ی نەوڕۆز و
 سەر هەلدان ی یەکە مین چلە نیڕگز و سوور هەلگەرانی گولە دا
 ئەمیش بیری گەشت و کوانووی سنگی بە تیف و تاوتر و میڕگی
 تەمەنی بۆن خۆشت ئەبوو.

کاتیکیش بوو مامۆستا و لەبەر تەختە ی ڕەشدا ڕاوەستاو
 کلۆ تەباشیر بە دەستی چەپەوہ و بە نیوان ڕیزە کورسیەکانی بۆلدا

كەۋتە ھاتوجۇ ئەمىنى:

چاۋەكانى دوۋنەستىركى زىرەكى و وشيارى بوون و ۋەك شەپۇلى
بەر ھەتتاۋ شەۋقىان ئەدایەۋە.

"پىرەمەگرون درىژە بەقسەكانى خۇى ئەداۋ ئەلى"

ئەم ھەر مامۇستاي ۋانە ئاسايىيەكانى نىۋ قوتابخانە نەبوو.

بەلگۈو مامۇستاي ئەو ۋانە نەھىنيانەش بوو كە لەنەۋەكانى

كورد قەدەغەكرابوون، ئەم دەمامكە ساختەكانى دائەمالى و

پرووى راستەقىنەى من و شاھۇ و ئارارات و گومى وان و

باخەكانى قامىشلى ئەخستەۋە بېش چاۋانى كوروكانلى.

لەيەك كاتدا بەخۇشەۋىستى مەھاباد و كەركوك و دياربەكر گولبارانى ئەكردن.

من خۇم نايلىم و ئەستىرەى سىۋەيل ئەيگىرپتەۋە و ئەلى:

ئەۋكاتەى نوۋكى قەلەمىشى لە پرووناكىى بىر و ھۇشدا

كەۋتە چىنەۋ وشەكانىشى كەۋتنە قاسبە قاسپ، ئەم

كەۋىكى دەنگ خۇشى لاپالى لاپەرەكانى پۇژنامەى

(ژىن)بوو. لەو سەردەمەدا، وتارە نەۋازە و دلگىرەكانى

مامۇستا(ف) ، خويىنەران ۋەك رەشە رېحانەى

ھەلچوۋ بۇنيان ئەكرد و ۋەك ناننى گەرم چاۋمپروانيان ئەكردوۋ

ۋەك بەھارى(كانى با) و(توۋى مەلىك) بە پىرىمەۋە ئەچوون.

من خۇم نايلىم و گلەزەردەى بە عەشقى مانگ زەرد ھەلگەپراۋ

ئەو ئەلئيت: لە پۇژگارېكدا كە نەخشەى عىراقى ساختەى

دزىۋى كوردستان قوتدەر، سنوورى دەستكردى شمشىر ئاسا،

لاى زۇربەى خويىنەرانى ئەو سەردەمە بوۋبوون بە بىردۇزو

حەقىقەتتېكى جىگىر و ئايەت و دەست بۇ بىردنيان كىزىكى كورد

كوژانەبوو، لە پۇژگارېكدا كە بىرى كوردستانىى ۋەك يەك

مەسەلەى ئايدۇلۇۋى، نەك چەند مەسەلەيەك، دلدارانى كەم و

به پەنجەى دەست ئەژمێردان، فەرەیدون عەلى ئەمین، لە نیۆ دەستەى
 ڤوناگیرانى ئەو دەمەدا لاویکی مەشخەل بەدەستیان بوو، ڤابەریکی
 چاوقایمی بیرى کوردستانی و سەرەمیژی کەلى شۆڤشگێڤو
 زریانیکى هەلگرەوى دەرەندى بیروباوەرى کوردایەتى بوو،
 من خۆم نایلیم و دوندى (کەتوو) ئەلى: کاتیکیش بۆ یەکەمین
 جار لە میژووی تازەماندا، مەوۆی پێشمەرگەى کورد، لە دەرەندى
 بازيان و هەناوى بەردە قارەمانەوه سەرى هینایەوه دەرى و
 هەلسایەوه سەری و دیواری بێدەنگی ڤوخاندەوه و زەمینى لە ژێر
 پێى داگیرکەراندا تەقاندەوه، ئا لەو دەمەدا، بوون بە پێشمەرگە
 لە نیۆ ڤوناگیراندا لە ئەلماس دەگمەن تریبوو. هیشتا سەرەتى
 چنگ نەهەنگى شۆڤش و ژێردەستى بوو، کە فەرەیدون عەلى ئەمین،
 گفتار و کردارى جووتکردوو بوو بە هەلۆى کیوان و درپیدا بەشەومزەنگ و
 بوو بە کازیوەى مزگینى ئازادى و ژيان!
 من خۆم نایلیم و شەهیدى سەیان ئەلێت:
 خۆندکاریکی ڤۆلى بەردەستى مامۆستا (فەرەیدون عەلى ئەمین) بووم
 ئەو لە گۆمى ڤیروزی کوردایەتى هەلکێشام و یەکەمین وانەى
 عەشقى سەربەستى و سەربەخۆی پێوتەم و — ئینجا بە بست بە بستى
 نەخشەى ئەم کوردستانە ئازیزەدا منى گەران و چیرۆکى ڤەگ و ڤەشەى
 خۆمى لە میدیاوه بۆ گێڤامەوه تا ئەگاتە سەر چریکە و هەلمەتەکانى
 ئاوباریک و دەرسیم و سەڤز و تا پەتەکەى ملی قازى و هەر
 ئەویش مەلاشوو بە شیعری حاجى و بیکەس و گۆران هەلدامەوه و
 دەرگای میشکمی لەسەر هەتاوى ئازادى کردەوه، ئەوسا ئیتەر
 منیش ئەو چراوگەى دەستى ئەوم وەرگرت و کەوتەمەڤى، کاتیکیش
 لە بەره بەیانیکى تەماویدا لە بەندینخانەى موسڵ چوومه
 بەرپەتى سێدارە.. لەبەردەم مردنیشدا، هەر ئەو سروودەم

وتەوہ كە بۇ يەكەمجار مامۇستام فەرەيدون عەلى ئەمىن فېرى
گردبووم.

من خۇم ناپلېم و مندالانى زەرد و سوورى ولاتەكەم ئەلېن:
شيعر و نووسىنەكانى بابە فەرەيدون بۇ ئېمە لە نوقلى ترش و شيرين
خۇشتر و، لە ھەنگوين و گەزۇ شيرين تروو، لە فەرپۇكەى
رەنگاورەنگ جوانتر و لە بووكە شووشە چاو شينەكانمان ئىسك
سووكتر بوون، ئەو قسەخۇش و بەتام و ئاودار و ئەو حيكايەتە
بال نەخسینانەى ئەو بۆى ئەگردین، دلې بچووكى ئېمەى،
وہك پۇلە كۆتر لە ئاسماندا ھەلنەفراند. ئەپخستینە سەر شالبالى
پېكەنین، لەگەلماندا ئەدوا و ئەدوا و وەرپس نەئەبوو.
وہك چۆن پەپوولە لە گول، مانگەشەو لە گۆم، درەخت
لە كلووى بەفر، گزوكيا لە پرزە پرزى تاقگە وەرپس نابن،
ئەویش ئاوا لە ئېمە بېواز و بېتاقەت نەئەبوو. ئەو دەرروونى
ئېمەى لە باوك و دايكمان چاكتر ئەناسىى. ئېمە پالەوانانى دوارپۇزەكەى
ئەوين.

ئەى مامۇستا و ھاوپېم!

دووناوانى روونى گيانى ھەردووكمان لە دەمېكەوہ تېكەل
بە يەكتر بوون، لە سەرچاودى خزمایەتییەوہ بۇ رووبارى
فيكر و سامالى روانىنى چونىەكمان. بۇ يەكەمجار تۆ بووى
لە سى دەريەكەى مالە گەورەى بابە حاجيماندا، قسەت
بۇ كردم و شيعرەكانى باوكمت دايەوہ بەگويمداو، دواتریش
لە شانەى خەباتى نەھيئيدا يەكمانگرەتەوہ، تۆ چراى ديواركۆ و،
من شيعيرىكى تازە بېپرەوكەبووم، رۆژھات و جوو، جاريكى
تر لە ئەشكەوتەكانى پشت(ماوت)دا و لە ژيانى پېشمەرگايەتيدا
دەستمان كردهوہ مى يەكتر. رۆژگارھات و رۆژگارچوو.

ئاگردانى خۇشەۋىستىيى نىۋانمان ساردىبوۋنەۋى بە خۇيەۋە نەدى.

رۇڭگارھات و رۇڭگارچوو. دواى نوشوستى شۇرشى ئەيلول،

كاتى يەكترمان بىنيەۋە، سەردەمىكى تال و تار و ماربوو،

چەقۇيەك لە كوردستاندا نەمايو، لەم سەر تا ئەو سەرى ئەم نەخشەيە

تارىكىستان بوو. ۋەختىكىش ھەلۇ سوورەكان چوونەۋە شاخ

يەكترمان بىنيەۋە وت "ئەوانە شەرقى كوردىيان كرىپەۋە"

لە سەرەتاي ھەشتاكانىشدا، ھاۋىن بوو، لە چىمەنەكەى مالى

خۇتاندا قەسىدە درىژرەكەى (داستانى ھەلۇى سوور) م بۇ خويىندىتەۋە

لە دوايىدا پىت وت "ئەمە بازدانىكى گەۋرەيە لە تاقىكرەنەۋەى

شيعرى نوپى تۇدا" تۆ ئەۋكاتەۋ چەند سالى پىشتىرش لە ژىر چەترى

پەيوەندارىي ھىچ پارتىكىدا نەمايوۋىت، بەلكو ئاسمانى كوردايەتى

چەترە گەۋرەكەى سەرسەرى تۇبوو. ھەموو پىشمەرگە و تىكۆشەرانى

بىرى كوردستانىي لە ھەر سەنگەرلىكدا بوۋىن خۇشەۋىست و ئازىزى تۇبوو

لەم دوايىەشدا ۋەك ھەر جگەر سۆزىكى ئەم خاك و ئاو و دار و بەردە،

ئەم گەلە ستەم دىدەيە، بەردى كوردستانىي، تەبايى و يەكيتىي ھەموو خەباتگىران

قەللى ھىوا و جىگەى ئومىدى گەۋرەى تۇ بوون.

بەر لە كۆچى ناۋەختىشت... بە چەند رۇژى

بەر لە سەفەرى سەيوانت... بە چەند رۇژى

بەرلەۋەى ۋەك ئەستېرەيەك بېژىيىتە

باۋەشى ئەم مېۋوۋە سورەمان و، بە چەند رۇژى خۇش بەختانە

شەو و رۇژ پىكەۋەبوۋىن، ئەۋكاتەى بى دوۋدلىي بىرپارتدا لەگەل

نووسەرانى سلەيمانيدا بە شدارىي كۆنگرەى پاپەرىن لە شەقلاۋە

بەكەيت، تۆ ئەۋ تاقە قەلەمە چاۋ نەترسەبوۋىت كە جىنىشتەى

بەغدايش بوۋىت و بەلام ھەنگاوت لەگەل ھەنگاۋى ئىمەدايو،

ھەلۋىست لەگەل ھەلۋىستاندا بوو. دلەراۋكى و ترسى گەرانەۋەى

ئەو سەرت بۆ بەغدا فرېدايە ناو باخەکانی شەقلاۋدەو.

كاتىكەش بۆ دواچار مائىناواییمان لە يەكکرد وتت "ئىتر بەغدا بۆ من نابى و ئەمجارەيان بە ئىجگارى ئەگەرپمەوه".

من خۆم نالێم و کوردستان ئەلى

فەرەیدون عەلى ئەمین:

دارسنەوبەرێكى هەمیشە سەوزى زاوێتەى منە.

چەمى خورخورە و دار گىلاسىكى ورمى و

هاوارىكى دياربەكر و

مانگىكى شىنى مێزووم و

لە گۆيزەيشدا دەم و چاوىكى هەمیشە ديارى

هەر جوار وەرزى سالى منە!.

براوخوشڪانى نازيز

ئەديب و ئەدەب دۆستان، ڪەسوكار و هاوڀياني مامۇستا فەرەيدون. گەلتيڪجار قەلەم لە پيشي ڪارەساتيكي جگەرپر و بەخوريەدا تووشي باران برانی نووسين و، ھەنگاوی ووشەيش لە بەردەم برپيني چياپەکی سەخت و سەرکەشا ھەناسەسوار و شەلالي ئارمقەي ماندوووبوون دەييت. ووشەکانی منيش ھەر لە سەرەتای ئەم کسپە ناوختەدا بوونە ژاوەژاويکی بيمانی ناوسەرم و قەلەمەکەيشم لە پەنجەکانم تۆراو پي ووتم: تۆ ئەتەوييت چەمەري بورکانيك بگيڙي و فرميسك بۆ بوومەلەرزەيەك برپيڙي، بۆيە ھەناسەت برناكات و ليژمەي چاويشت ئەدەنە قاتوقڤي. منيش ھەربەدەم ئەو ھەنسکانەوہ پيمووت: "برالە.. من کوردم و قالبووي مەينەت و زامی بەسوئي و فرميسکی ھەرگيز نەبراوەم، تاپوي خەمەکانم سەرباري قەبالەي خەمەکانی ھەموودنيایەو، لووتکەي نازارەکانيشم لە ھەموو لووتکەکانی ئەم گەردوونە ھەلگشاوترە. با ئەم خەمەيش کلوي بەفري گەوالە ھەورپي سيبيني و ڊاکاتەسەر کەندولەندی ئەو لەشەبريندار و بەخوين شەلألەي کە گەرديلەيەکی تيانەماوہ سەدانجار نووکەشمشير نەيجنبي و ھەزاران جاريش نەکولاييتەوہ، خەمەکانی ئيمە لە بەھاري ھەميشەسەوزان و نەخۆري ھاوينيان ليھەلدي و نەبايەکی خەزان ھەليان دەوريني، ئەگەرچی ميللەتي بيخەم لە پەپوولەي بي چرا دەچيت، نە لە پەنايەکا ئارام دەگرييت و نە بەعەشقيش دەسووتي.

لە کۆتايي سائەکانی پەنجادا ميڙدمنالتي ڪاشق بە ئەدەب و شاگردپي ھيشتا ناسەقامگيربووم، بەلام ھەموو رپيوارپي چاويشي بەستەيەوہ ھەلەت لە نەرمان و، ھەوراز لە تەختانی حياەدەکاتەوہ، منيش کە نووسينەکانی مامۇستا - ف - م لە رۆژنامەي ژيندا ئەخويندەوہ ھەستەمکرد ئەم زمانە لە گەليک زمانی دی پاراووہوانترەو، باسەکانيش بەپرشت و دەولەمەندن.

ئىتر لە ھەر شوپىنىدا چاۋم بە نووسىنى ئەو مامۇستا - ف - يە بىكەوتايە پېش باسەكانى ترم دەخستو، وەك شاگرد لەبەردەم مامۇستاكەيدا بە چۆكادەھاتم بۆ ئەوۋى لە زمانى ئەدەب و بىرو باۋەرەكەيەۋە شتېك فىرېم.

زەمان ھاورپىيەتى من و ئەو مامۇستا گەورمىيە درەنگ خست، بەلام كە يەكشىمان ناسى پېش ھەمووشتېك مەسەلەيەكى ھېند جەۋھەرى يەكخستىن كە جارى ۋاھەيە دەيان سالى ھەندىك تەمەنى ھاورپىيەتى ئەو پەيۋەندىيە جۆش نادات و ئەو ئاگرى خۆشەويستىيە ھەلناكات.

ئەۋەيش رېڭا پېرۇزەكەي نەتەۋە خۆشەويستى و دوژمنايەتيە سەرسەختانەكەي داگىر كەر و نەيارانە. ئەمە سەربارى ئەو خۆشەويستىيە كە لە دىدى ئەدەبىيەۋە پىكىيەۋە گرى دايىن.

من لە چاۋى كاك فەرەيدوونا تەنيا درەوشانەۋى خۆشەويستى ئەم وولاتەم ئەبىنى، لەسەريا بىروباۋەرپىكى پتەۋى كوردايەتى پېشكەۋتخۋاز، لە ھەناۋيا مۇمىكى داگىرساۋ كە ھەرگىز دەستى كۆزاندنەۋەى ناگاتى و، لە سنگيا بەيازىكى سېى بېگەرد كە بە ۋوشەى رەنگالەيى لىۋاۋ لىۋبوۋ، ۋوشەكان ھەندىچار سادەوساكارى مىنالىكى تەمەن ھەشت نۆ سالى بوۋونو، جارىتېش ئەۋۋونە ئاسكە سرك و بزيۋەكانى ساراتوۋونا توۋنەكەي نالى و مەحوى و ناسكى و جوانى گۇزان و رەۋانى و بېخەۋشى پىرەمىرد، جارىۋايش ھەبوۋ بالە بەرزەفەرەكەي شىعەرى بەرەۋ خۋار دادەكشا تا لە دەشتە نەرم و نىانەكەي زمانى پەخشاندا چىرۆك و رەخنەۋ نووسىنى تىرى پىدادەرشت.

مەرگى مامۇستاي گەۋرە و ھاورپى رېڭاۋ قەلەممان كاكە فەرەيدون ئەمەندە كوتوپرو ناۋەختبۋو كە لەنگەرى ھەموومانى تىكىدا تۆبلىنى كاك فەرەيدون بەئىنى ئەۋەى بە وولاتەكەي دابىت كە ئەگەر رۆژىك لە رۆژان بە نازادى بىيىنى و چاۋى قىزەۋون و دزيۋى بېگانەى تيا نەبىت گيانى خۆى پېبەخىشيت؟ تۆبلىنى شاگەشكەى ئەۋە نەبوۋبىت كە لە ھاتنەۋەى ئەمجارەيدا لەباتى دەموچاۋى پۇستال ئاساى داگىر كەر لە شارە سەربەرەزەكەيدا رۋوى گەش و بەبەزەى پىشمەرگە و رۆلە تىكۋشەرەكانى

دییبت؟ بەلەم خۆبەر گەورە... هێشتا کاروانی سەرفرازیمان نەگەشتبۆه دوا مەنزل و ئاواتە ھەرەمەزەنەکەت نەهاتبوویدی، ئەو بەلەو ئەم کۆچەت چیبوو؟

لە کۆنگرەو پاپەرینی ئەدیباو کوردا کە ئەمساڵ لە شەقلاوا بەسترا تاقە نووسەرێکبوو کە لە بەغداو هاتیبێت و، ئەمەندەشی پێخۆش بێت کە زەردەخەنەو شادی لەسەرلیوی نەرەوێتەو. ھەر ئەو کۆنگرەو شەو کە لە ھەر کاتیگ زیاتر شەو و رۆژی ئێمەو بەیەکەو بەست و ھەمیشە پێکەو بووین، ئەگەرچی نەخۆشەکەو ھانگاوەکانی سست و لە جارانێ کورتتر کردبوو، بەلەم ھێزو توانای گیانی و عەشقە گرگرتووەکەو باوەری کوردایەتی ھەر لە کلێو بلیسەدابوو. ھەموو جارێکیش پێی ئەوتین: "ئێمە قەرزاری ئەوانەین کە دەرپێی کوردیان ھەلکێشایەو و دیسان شۆرشیان ھەلگیرساندەو.

لەم چلەو ماتەمینەدا کە بۆ مامۆستای گەورە و ھێزامانی دەگیرین بەناوی یەکییتی نووسەرانی کورد لقی سلیمانیەو، پێ بەدل سوپاسی ئەو لایەن و کەسانەدەکەین کە ھاریکاریان لەگەڵدا کردین بۆ سازدانی، یەکییتی نووسەرانی کورد گەلێک بەداخە کە قەلەمیکی کارامەو ئەدیباکی نەترس و بویری لە کیس چوو، یادی ئەو پیاو جوامیرە لەوێزانی ھەموو مەوێکی خاگ و گەل خۆشەویستا ئەوێ و بەسەر زمانی ھەموو قەلەمیکی شەریف و سەر بەرزەو ھێ. سەرەخۆشی لە خۆمان و لە خیزان و کەسوکار و ھاورییانی دێکەین، دروود بۆ گیانی نەمری کاکە فەرەیدون و ھەرشەکاوەبێت بێروباوەرە ھەمیشە زیندووەکەو، خۆشی و سەر بەرزیش بۆ ئێوەو نازیز کە ئامادەو ئەم کۆرەبوون و ھەربژین.

۱۹۹۱/۱۲/۲۹

رووف بێگەرد

مامۇستا فەرەيدون شۆرەسوارى

مەيدانى ئەدەبى مىندالانى كوردبوو

سەرەتاي سالانى ھەفتا، بە كۆكرەنەو، پىداچوونەو، ئەو نوسىن و بەرھەمانەو، خەرىكبووم، كەوا بېرىك لە مامۇستايانى خزمەتگوزارى ئەم نەتەو، يە بۇ مىندالانىان نوسيو، پەخشو بلاويشيان كوردتەو، جا ئەو بەرھەمانە چ لە دوو تۆيى نامىلكەو كىتەيى چاپكراودا بووبىت، يا لەسەر لاپەرەي گۇفار و رۆژنامە كوردىيەكان بەدنىاي مىندال ئاشناكرابن.

ئەو دەمە پەراوئىكى خىجىلانەو، ناوەرۆك بەپىزىم بەچاوكرد، كە بەرەستى مايە تىپرامان و، سەرنىجان بوو، ئەو پەراودەش (پالەوانى دواپۆز بوو) كە بەدەست و خامەي رەنگىنى ھەردوو مامۇستاي ھىزا و كورد پەرورە (فەرەيدون عەلى ئەمىن و، عومەر عەبدولرەھىم) بوو كە سالى ۱۹۵۸يىش لە چاپدراوو، بەلى... تا ئەو سالانە لە نىزىكەو مامۇستا فەرەيدونم نەناسىبوو، ەك لە چاوى ئەو چەپكە شىعرە ناسكەي نىو دووتۆيى ئەو كىتەبەو ناسىم، لىتان ناشارمەو، ئەو كاتە چەند سالىك بەرودوا گەپامەو، بۇ ئەو رۆژانەي كە لە سالانى شەستەكاندا مامۇستاي قوتابخانە سەرەتايىيەكانى دەرەو شاربووم، زۆربەي ئەو ھەلبەستانەم لە دەمى مىندالانى گوندەكانى كوردستانەو بەرگوى دەكەوت، بەتايەت مىندالانى قۇناغى سەرەتايى، بەرەستى. ھەر ئەو ەختەبۆم دەرگەوتبوو كە ئەم ھەلبەستانە ھەلبەستى مىندالان خۇيان و، بە ئارەزوو ويست و خواستى ئەوانىش دانراون و، لە دنيا تايەتەيەكەشيانەو نىزىك و، لە جىھانى خەون و، خەيال و، يارىكرەن و، جىموجوولى رۆژانەشيانەو بەدەرنىن.

مامۇستا فەرەيدون سالانىكى دوور و درىزى تەمەنى خۇي تەرخانكردبوو بۇ پىگەيانەن و، پەرورەدەكرەن مىندالانى نەتەو، كەي. چ بەشىرو، چ بەچىرۆك و، چ بە

لېكۆلېنەۋە و، رەخنەۋ، دىراسەگەردنى.. دىنەي مەندال و، ئەدەبى مەندال، خەزمەتى دىلسۆزانەي خۇي گەردوۋە.

بە تەيەبەتى مەندالانى قۇناغى سەرەتەي مەندالى، كە مامۇستەي نەمەر پىسپۇرىكى لېھاتوۋوبو لە ناسىنى بارى دەروۋنى و ساپكۆلۇزى ئەم قۇناغە ناسكەي تەمەنى مەندالى، كە ھەموو كەسەك ناتوانىت لە بواری نوسىندا بۇيان سەرگەۋتنى تەۋاۋ بەدەست بېنىت گەرچە كەدەر نەبى بەزانستى دەروۋن شوناسى مەندالانى ئەم قۇناغەۋە.

ئەمە سەربارى ئەۋەش كە لە بواری ئەدەبىشدا مامۇستا فەرەيدوۋن دەست رۇشەتوۋ، خامە بەپىزو، دەست رەنگىن بوو، ئەۋەتە پەخشانەكانى.. رەخنەۋ لېكۆلېنەۋەكانى شايەتى لېھاتوۋىي و، بەرزىي ئاستى ئەدەبىي و، رۇوناكېرى ئەۋ دەدەن. بەرپىزان شەتەكى تازە نادركېنەم.. گەر بلىنەم، ھەموو خاۋەن قەلەمەك ناتوانىت لە بواری نووسىن بۇ مەندالاندا سەرگەۋتنى چاك بەدەست بېنىت، گەر بەراستى دىلسۆز و پەرۋەردەكار و، خەزمەتگوزارى مەندالانى نەتەۋە و نىشتەمانەكەي نەبىت.

مىژۋوى ژيان و بىرەۋەرىيەكانى گەرە پىۋانى سىياسى و، پىشەرۋانى خەباتى رەزگارى نىشتەمانى و، كەلە نووسەر و رۇوناكېرەنى دىنيا، با بەنووسىن و، لېكۆلېنەۋەش لەسەر مەندالان و بۇ مەندالىشان نەنووسىبى.. بەلگە بە شىۋەيەكى دى خەزمەتى مەندالانى نەتەۋەكەيان گەردوۋە و بەۋەپەرى خۇشەۋىستىيەۋە بايەخى تەۋاۋيان لە پىناۋى پىگەيانەن و، پەرۋەردەگەردنىندا پىداۋن پىشان لەسەرئەۋە داگرتوۋە كە مەۋىيەكى ساغ و سەلىم و ھۆشەندە و ھۆشيار بۇ سەبەينى خەبات... بۇ سەبەينى شەرستانىيەت و پىشەكەۋتنى نادەمىزاد دروست بېت، چۈنكە بەلەيانەۋە ئەركى بەرەۋپىشەۋەچۈنى ژيان دەكەۋىتە سەرشانى ئەمانى پىۋانى ئەۋ سەردەم و رۇزگەرە نوپە.

مەن بىگومانەم مامۇستا فەرەيدوۋنىش ھەر لەم بۇچۈۋەن و، تەفكەرىنەۋە، بەگەردار و رەفتار، بەنووسىن و تەكۋەش بەشەك لە ژيانى خۇي بۇ ئەم مەبەستە پىرۋە تەرخانگەردبوو.

مامۇستاي نەمەر سالاننىكى دور و دريژ مامۇستاي مندا لان بووه له قوتابخانه سەرەتايىيەكانى كوردستاندا، بەردەوامىش له پىناوى گەياندىنى پەيامە پىرۆزەگەيدا شەونخونى و... ئازار و، ماندوبوونى چەشتوو و، وەك راپەر و، پەرودەردەكارش دەورى خۇى بينيوە لەوانەيە ھەر خۆشويستن و، ئى نزيكبوونەو و، خواست و ھىواو ئاواتە پىرۆزەگەى بووبىت كەوا نووسەريكى دەست رەنگىنى واى له بوارى نووسين بۆ مندا لاندائى دروست كرديى.

بەلام لەگەل ئەوھشدا لايەننىكى ترى سەرەكى جگە له خۆشويستن و، ناسىنى مندا لان نزيكەو و، تىكەلاوى ژيانە سادە و پاكو بىگەردەكەيان مەرجىكى سەرەكى دى ھەبى.. بۆ سەرخستن و، پىشكەوتنى ئاستى ھونەرىى ئەو له بوارى نووسين بۆ مندا لاندائى، ئەويش.. بىروباوەريكى پتەو و سەقامگىرە بە نەتەو و نىشتەماننىكى ژێردەستەو ... چەوساوە، بىگومان خامەى نووسەرانى خاوەن بىروباوەرى پىشكەوتوو ھەمىشە دزى چەوساندەو و، زولم و زۆرى نەتەوايەتى چەكىكى كوشندەيە بەرووى گشت چەوسىنەر و، زۆردارىكدا.

ھەر بۆيە بەو خاوەن قەلەمانە دەوترىت، نووسەرانى شۆرشيگر و، ئەدەبەكەشيان بە ئەدەبى بەرگى دەناسرىت.

من پىم وايە مامۇستايان(عبدولواھىد نورى) و(فەرەيدون عدلى ئەمىن)... له دوو رووى جياواز و، له دوو بۆچۆن و ئايدۆلۆژىاى جۆرا و جۆرەو، بەنىسبەت گەلىكى سەمەيدەى وەك گەلى كوردى ئىمە.. مايەى شانازى رۆلەكانى ئەم نەتەوھيەن و قەتەش له بىرناچنەو.

ديارە وەكو چۆن.. ئازەريەكان شانازى بە شەھىد(سەمەى بەھرەنگى) و، بولگارىيەكان بە(كراليجيف) و، ئەلەمانىيەكان بە(بينۆبلۆدراو)... رووسىيەكان بە(تۆسۆف) و) ھەلەستىنيەكان بە شەھىد(غەسان كەنەفانى)يەوھەدكەن، ئىمەش شانازى بەو مامۇستايانەو بەكەين كەوا تافى لاويتىنى خۇيان له پىناوى بىگەياندىن و، گۆشكردى مندا لاندائى نەتەوھەيانەو بەختكردوو، با ھىچ نەبى ناو بە ناو خۇيان و بەرھەمەكانيان له كۆر و كۆبوونەو ئەدەبىيەكاندا بەسەربكەينەو و، دامودەزگا

ٺهڊه بيه ڪانيس بهرهمه ڪانين سهرجهم به شيوهي نوي له چاپ بدات و، له سهريشيان بنووسري.

به داخه وه ماموستا فهرميدوون زوو جيئي هيشتين، من له وياوه پردهام گهر مهرگ وازوويه خه ي نه گرتايه، ٺهوا لهم سهردهمي نازادي و، راپه پينه دا، بهرهمي به پيڙتري دهخسته بهر چاوو ديدهي منداآلمان.

لهم سالانهي دوايشدا ڪه من له نزیکه وه ته واوناسيم و، له به غدا و... ليڙه له ته ڪيا دووسي جار دانيشتم و، له باره ي ٺهدهي مندالني ڪورده وه قسه مان دهکرد، به نيازبوو بهرهمي تازه تر بخته بهر دهستي مندالان و، چاونه ترسانه تر بجي به گز ٺهو بهرهمه ڪرچوڪال و... نووسينه بيپيڙانهي ڪه له پيناوي بازرگان پيدا به سهر مندالي ڪورديا ساغ ده ڪه نه وه...

دهبا به هيواين بڙ چاپڪردن و، خسته رووي سهرجهمي بهرهمه ٺهدهيه ڪاني ماموستا فهرميدوون. دهبا به هيواين ههموو سائيڪ يادي نه مري و گه ورهي ٺهو بڪهينه وه.

محمد رشيد فتاح

۱۹۹۱/۱۲/۱۹

دانىشتوانى خۇشەويست

خوشك و برايان

بەجايىكى پېر لە گريانهوۋە و بە دلىكى پېر لە پەژارەوۋە و بە ناۋى بنەمالەى
خوالىخۇشبو فەرەيدوون عەلى ئەمىنەوۋە بەخېرھاتنىكى گەرمتان ئەكەم و ئومىدەوارم
كە ھەموو لايەكتان توۋشى ھىچ خەم و ناخۇشپىيەك و دل تەنگىيەك نەبن.

كۆچى دوايىى كاك فەرەيدوون داخىكى گران و كارەساتىكى دل تەزىنە نەك بۆ
ئىمەى كەسوكارى بەلكو بۆ ھەموو ھاورپىكانى و برادەرانى و كەسانى كە ناسىيىتى، بۆ
ئەو مامۇستا و ئەدىبە بەپىزانەى كە زۆربەى ژيانى لەگەلئانا بردۆتەسەر، كاك
فەرەيدوون دەيوست بە ھەموو جۆرىك خزمەتى مىللەتەكەى بىكات چ لەپىگەى
بەشداربوۋنى لە شۆرشى كوردستاندا ۋەك پىشمەرگەيەكى ئازاو بلىمەت، لە پىگەى
زمان و ئەدەب و مېژوۋى كوردەوۋە كە زۆربەى ژيان و كاتى خۇى بۆ تەرخانكردبو، لە
پىگەى گۆشكردنى منداۋانى كورد بە شىعر و چىرۆكى ھەمەپەنگەو پەسەن و
ئامازەكردنى بۆ كوردستانىكى نوئى كە مىللەتەكەمان تيايدا ئازاد و سەربەست بىت،
جارجارىش لەپى پەخەنى ئەدەبىيەوۋە دەستى لاۋە ئەدىبەكانى ئەگرتو،
بەرھەمەكانىانى ھەئەسەنگاندن و بىرورپاى خۇى دەرئەخستو ھانى ئەدان بۆ بەرھەمى
زىاتر و بەپىت، كاك فەرەيدوون ۋەك نىشتەمان پەرورەپىك پىگەى خەباتى نەتەوھى
پىشكەوتوخوازى بۆخۇى ھەلبىزاردبوو، ۋەك نىشتەمان پەرورەپىك دەيوست ئامانجى
مىللەتەكەى بىتەدى و مافى چارەنوۋسى خۇى ۋەرگرىت و ئالائى كوردستان شەكاۋە
بىت، ئىمانى بەپىرەۋى دىموكراتىيە ھەبو چ لەپوۋى پاميارى و سەربەستى نوسىنو
دەرخستىنى بىرورپاۋە، شاعىر و ئەدىبان و مېژوۋنوسانى كوردى خۇشئەويست و شانازى
بە كەلەپورى مىللەتەكەپەوۋە ئەكرد، تام و چىزى تايپەتى لە شىعرەكانى پىرەمپىرد و
گۆران و ھەردى ۋەردەگرت، دژى ئەو نوسەرەنە ئەوسا كەبەبى پەۋاى حەق ھىرشىيان
دەبىردەسەر قارەمانى مىللەتى كورد شىخ مەحمودى نەمىر و شۆرشەكانى، بەلام
بەداخەوۋە نەيتوانى ئەو دراسە مېژوۋىيەى كە لەم بارەوۋە دەستى پىكردبو تەۋاۋى

بکات و مهرگ تهنی پی هه لچنیو خامه‌ی شکاو نهو ئاواته‌ی نه‌هاته‌دی که له میژوهه
خه‌ونی پیوه‌ده‌بینی.

به کۆچی دواپی کاک فه‌ره‌یدون که له به‌ریکی دیاریکراو که‌وته دهرگی په‌روه‌رده و
ئه‌دهب و پۆشنیری و په‌خنه‌ی ئه‌ده‌بییه‌وه، که هه‌ر ئه‌دیبه لاوه‌کانه‌مان ده‌توانن نهو
که‌لینه پرکه‌نه‌وه.

سوپاسی گهرمی بنه‌ماله‌ی خوالیخۆشبو بۆ یه‌کی‌تی نووسه‌رانی کورد و گشت نهو
خوشک و براییانه‌ی که له چله‌ی کۆچی دواپی کاک فه‌ره‌یدووندا ئه‌م کۆبونه‌وه‌یان
سازدا، هه‌روه‌ها سوپاسی گهرمی بیپایانی که‌سوکاری خوالیخۆشبو بۆ هه‌موو حزبه
نیشتمانیه‌کان و پیکه‌راوه دیموکراتیه‌کان و گشت نهو خوشک و براییانه‌ی که به‌شداری
خه‌میانکردین چ به‌هاتنیان بۆ گۆرستانی سه‌یوان و پرسه‌ی خوالیخۆشبو ئه‌وانه‌ی
به‌پرسه‌نامه سه‌ره‌خۆشی و به‌شداری ئه‌م خه‌مه گه‌وره‌یان کردبوین، داواکارم له یه‌زدان
که هه‌موولایه‌ک توشی هیچ ئه‌شکه‌نجه و خه‌م و خه‌فته و په‌ژاره‌نه‌بن و ته‌مه‌نی
دریژی بۆ هه‌موو به‌جی هیشتبی ئیتر خوشبو شادیتان ئاواتمانه‌.

شیروان عه‌لی ئه‌مین

برای بهر پېژ و ئازىزم كاك شىروان

لە پاش پېژ و سلاو،

بە چاوتىكى پېر لە گريان و دلتىكى پېر لە پەزارەدە، ھەوالى كۆچى دوايى براو
ھاوپى خۆشەويستەم(كاك فەرىدوون)م بىست. وەكو خۆتان ئەيزانن خوالىخۆشبوو، بۇ
من گەلىك لە براپەك نزيكتەر و خۆشەويست تر بوو، بەرپادەپەك كە لەدەستچوونى
داخىكى گران و كارەساتىكى دلتەزىنە و ھەرگىز لە يادم ناچى، من خۆم وەكو ئىوہ و
بگرە زياترىش بەخاوەن پرسە ئەزانم و ئەبى خەلك سەرەخۆشى لە من بكەن، بۆيە
نازانم چۆن و بە چ زمانىك سەرەخۆشى لە ئىوہ و برايانى تر بكەم، خوا بە گەورەيى
خۆى لىي خۆش بىت و سەبوورى ئىوہ و گەلاويزخان و كاك جىهان و ھەموو
كەسوكارى تىرىدات، ھىوام وايە خوادەست بەبالى كورەكانىيەوہ بگرىت و پىوشويى
باوكيان ووننەكەن.

من، شەوى(۵/۱۴)ى ئەم مانگە ئەم ھەوالە دلتەزىنەم پىگەيشت، بەلام پرووى زەمانە
رەش بىت كە لەم دوورەوہ ھىچ دەسەلاتىكم نىيەو نەخۆشى و سەرماوسۆلەش بوارى
گەرەنەوہ نادەن، ئەگىنا خوالىخۆشبوو گەلىك لەوہ زياترىبوو كە من تەنھا بە
نامەپەگى سەرەخۆشى يادى بكەمەوہ.

لە كۆتايىدا، لە خۆى گەورە داواكارم سەبوورى ھەموو لايەكمان بدات و تەمەنى
درىزى بۇ ئىوہ و كورەكانى بەجى ھىشتى.

ھەر بژىن بۇ براتان

ئەحمەد ھەردى

۱۹۹۱/۱۲/۱۸

بروسکەيەکی رەوا

حمسیب قەرەداخی

بە چ سەنگی پیاو دەکیشن؟
 بە چ دەنگی پیاو بانگ دەکەن؟
 بە چ مافیك گۆج و گەمزە پیاوی گەورە
 بن ئاو دەخەن؟
 كاك فەرەیدوون، من بە برۆای کوردایەتی
 تۆ دەکیشم،
 بە ھەنسکی فەرھەنگی خەم، وا لە نوێوە
 ئەشکی گەرمت بۆ دەپێژم.
 من بە سۆزی پالەوانی دواپۆژی کورد
 تۆ بانگ دەکەم،
 بۆ کۆل و باری ئەم کۆچەت لە دەروونما جی رادەخەم.
 من دەمیكە ئەو گەمزانە رسوودەکەم..
 لە پشەووە پەلێ ووشە ی بێ پێز و ھیز
 دەرھاوێژن بۆ ھەر مەزن
 ئێو ھەشاسواری رێیەکن..
 تەنھا لەبەر ئالای کوردا و
 ھەر بۆ بانگی پەوای مردن، دادەبەزن.
 کە (تەرازوو) لاسەنگ ئەبێت
 بێ دەنگی (ھەلۆیستی) کە زۆر گەورە

پېشكەش بە مامۇستام فەرەيدوون عەلى ئەمىن) بېت

لەتيف فەرەداخى

هېشتا(بېت)م نەناسىبوو
خەنجەر) لە(گوشت) تى پەربوو
زۇرجار ئەگەشت بە(ئىسقان)
بەلام لاى(تۆ) (سەر)دانهوان
لەو دەمە، بە ئاستەم نەبوو
خوینە گەرمەكەت هەلئەچوو
لەھاوارەكە هەلئەسا
لە(گوند)يىكى پەنا پىدا
لە پانتايى، قوتابخانە
لە(مىكروفون)ى قىزانە
لەو پۇژە رەشەدا ئەتووت
ئەوەى نەمرىت تەنيا بۇ كورد
خاين و زۆل و نۆكەرە
ئەلقە لە گوپى داگىر كەرە

زنجىر و كۆت نەيبەزانى
ئازار و سزا و لىدانى
هەتا(ووشە)يەك دەربرپىن
(بەنديخانە) بوو، نان برپىن

(تۆ) لە ئاستی ئەو(مەزاتە)
 (ووشەت) کلپە(ی) (گە)ی ئەگرت
 بە ئاستەمێک(سە)ت نەکرد
 (ئیمە)ی (زەرنەقووتە)ت فێرکرد
 بۆ، وەرژان لە پرووی دەزگا
 لە(سروودی) (ئە)ی رەقیبا
 دەنگمان گەیشتە کەشکەلان
 لەگەڵ(ئیمە)دا ئەت فیزان
 هەتا(دەرگا)یان لێگرتی
 ئە)ی بالدارە، دەنگ خۆشەگە
 ئەو پۆژە)ی لە دەنگیان خستی
 بۆ ئیمە)ی ئەو دەمەت نووسی
 گەر جاری تریش بێمەو
 ئەم(بەروایە) ئەگرمەو

بەندیخانە، یەخە)ی گرتی
 (کوردایەتی)یان نەکوشتی
 هەر دەمێک هەڵئەسایتەو
 وەك(سوارە) ئەگەرپایتەو
 بۆ ناو سەنگەرکە)ی مەیدان
 نەبوو)یتە پێشەنگی کاروان

کە پەنجە ئاراستە)ی(دە)بوو
 زۆر(هە)لۆ هێلانە)ی تێکچوو
 لەگەڵ(پە)یوی) بوو بە قازی

ھاوبیرانی، گوردایه‌تی
 (که‌نار)یانکرد له‌مه‌یدانه
 (سه‌نگه‌ر)بوو، به‌ئهو که‌سانه
 (میش)بوون له‌ده‌وری شیرینی
 ووشه‌ی(شۆرش) راپه‌رینی
 له‌(فه‌ره‌نگی) ئه‌وان نه‌بوو
 مامۆستا له‌دوای تێبینی
 (قفل)ی له‌ده‌رگای(ووشه‌)دا
 جێهێشت محه‌که‌که‌ی بپروا
 سه‌نگه‌ری خه‌باتی چۆلکرد
 سه‌ری بلندی کژنه‌کرد
 ووتی:- بۆ ئه‌مپۆ مابی ده‌نگی
 مانای راستی، گوردایه‌تی

شیوه‌ی(په‌پووله‌)یه‌ هیمن
 ئه‌فریت بێ ووشه‌یه‌ وتن
 به‌ووردی سه‌رنج ئه‌دا
 له‌هه‌ندیكجار قین ئه‌رژا
 ره‌نگی جاران تۆره‌ نه‌بوویت
 وه‌ك(ئه‌ی ره‌قیب)که‌ی(قه‌راخ)
 بۆ ئه‌مجاره‌یان هه‌ئه‌ه‌ه‌چوویت
 به‌لام بۆ پاکی و بیگه‌ردی
 که‌من نه‌کرد، هه‌ر گه‌ورمه‌بوویت
 به‌(بی‌ده‌نگیش) هه‌ر گه‌ورمه‌بوویت

به‌بیدم‌نگی به‌جیت هیشتین
 کام(نازار)یان؟! بوو به برین
 (دل) و(له‌ش)ی دارزانی
 ئه‌ی دلسۆزی کوردستانی
 به‌هه‌موو پ‌ه‌نگ ئه‌نجنکراو
 ئه‌ی(هاوبیره)که‌ی ناو گه‌رداو
 ئیمه‌ش ریبواریکی پ‌نگه‌ین
 یه‌کا، یه‌کا به‌دواتا، دین
 ئه‌گه‌ر که‌شتی له‌نگه‌ر بگری؟!
 گه‌ر برپاری پ‌استی بدری
 نه‌به‌زیوو، بووی هه‌تا مردن
 ئه‌ی خاوه‌ن هه‌لۆیست، ئه‌ی مه‌زن

بۇ چەلى مائەمى ھاۋىر فەرەيدوون

كامىل ژىر

تەمەن ھېشتا لە نېۋانى سېيىدە و خۆرى بەيانی كوردستانىكى ئالۆز و پشېودا بوو،
ئەستىردى بەختى نەھاتى كوردەۋارى، بى جريودە و ناديار و لە پۇچوون و نشېودا بوو
نەك بە تەنيا خاكى زېرىنى بە ھەشتى نىشتەمانم بەشكراۋە كۆلەوز و ژېرە بى بوو
ھەست و ھۆشى ناپەرۋشى خەلگەكانى ناو سنوورى خاكى خۆشم سىرپىراۋە لارە رى بوو
بىروراپەك رەنگ و ھىلى پاكزى بۇ بالەخانە سىرودەرى ئەم كوردستانە برشتايە
ئەو گەسانە بەر لە دوزم بەختەومرېوون ھەلگىرى بىر وايان لە بېشكەدا بكوشتاىە
لەبەرېوورە، بەبى بەلگە ئەياندانە بەر پىلارى: نۆكەرى بۇ سەرمایەدارى خوين مژە
بە نارېا ئىيانكردن بە پاشكەوتە، كۆنەپەرست، بە شۇقېنى، بەخوينرېز و بەكوردكۆژە!
پوورەھەنگى لاۋەكانمان تەرمەكران لە گەشېنى لە رېكخستن، لە رېبازى كوردايەتى
پېۋانەكان ئاۋەژووبوون، بەملەكەچى بۇ داگىركەر، ئەوتراىرى گراۋە و مەردايەتى
بانگەۋازى ئەو رۇژانە لە دەروونى نەخۇشەۋە، لە پىي خاۋادا، براىەتى گورگ و مەربوۋ
بەرامبەر ئەو بانگەۋازە، نەك ھەر گورگ، مەردەكانى خاۋەن شىكۆش گۇچكەى
نيزيان تەۋاككەربوۋ

كەسى داۋاى يەكبونەمى كوردستانى كەرت و پەرتى بىكرديە، دىمان دەست و دەنگى ناساز
پاست و چەپ لىي رائەۋەستان، وەكۋەھاندان بۇ تىشكان ئەميانزېر بە تاۋانى جىۋاۋازى خاۋز
لەو گىزاۋ و بارودۇخە ناھەمواردى بالىكىشېۋو بەسەر ئەم شۇيەنەۋارە وېرانەدا
كۆمەللى بىرىكراۋە لە گىيانىكى لە خۇبوردوۋى جەربەزانەى بەھەلەمەتى شېرانەدا
بەرد و بىچىنەى تەلارىان بۇ فەلسەفەى كوردايەتى لەسەر خاكى كوردستانا پتەۋ دانا
فەرەيدوونى تازە خونچە چرايەكى ھەلگراۋى گەش و ديارى جى ھىۋابوۋ لە ناۋيانا

ئىستا ئەي ھاوبىرى مەردى لە ژيانا دەرکەنارى پالەپەستۆي ھەرزەگىلانى نەتەوھەم ئەي ھەستى ناسكى زامدار بەم تىغانەي لە ئاستى بزرگى تۆدا، خۇيان ئەمبىنى سووک و کەم بنو ئارام، ئەوا تەلارى پىرۆزى کوردایەتى سەربلند و ڕوو لە ھەلچوون و بالاىە ئەوا کوردستانى ئەمپۆ، بەم باومرەي تۆ چرای بووی، پىنماي بووی سەرتاسەرى ئاوايە ئەوہى ئەوسا لە کلۆرى کولەکەدا بانگى ڕەوامان بۆ ئەدا بە پەریزەوہ و بەیەنھان ئىستا سروودی ئاشکرای خۆش و سازى ئەوانەشە کە سەردەمى ئەمبونە کۆسپى ڕىگەويان ئەوا کاروانەکەي کوردی قارەمانم لە پىشپىکى تىکۆشان سەرکەوتووہو براوہیە ئىستاگە ئالای کوردستان، لەويزدانى تىکپرای گەلا، لە بارەگای ھاوبىرانا، شەکاويە

ئىستا ئەي ھاوبىرى مەردى لە ژيانا دەرکەنارى پالەپەستۆي ھەرزەگىلانى نەتەوھەم ئەي ھەستى ناسكى زامدار بەم تىغانەي لە ئاستى بزرگى تۆدا خۇيان ئەمبىنى سووک و کەم ئەوہى ئەوسا ھەستى ئىمەي ئازارنەدا، پى خزاوی لیتەي دراومەسگىراوی ڤاوو ڤووتە ئىستا ئەو ڤرەنەو لە شانە تىکۆشەرە، بەخۆي بزانی، نەزانی، لەگەل داگىرکەرا جووتە

بەریزەکان: ئىمە و فەرەیدوونی بینا، سى خولى سال پىش گلاسئوس پىش
بىرئىسترویکاووين

بەلام ئىمە ناديارى کوردستانىکى تاريک و گەلیکى دیلو خۆبەخۆش، ناتەبابووين ئىمەوتمان ئاسۆي بىرى کوردایەتى فراوانەو تىکۆشانمان بۆ نەتەوہ جیى داخ نیە کوردایەتى ڤروامانە و کالای بالای سەرتاسەرى کوردستانە و کوردایەتى قوناغ نیە ئىمە وتمان خۆرى ڤزگارى ئەبى ھەر لە دەم کەل ڤاپەرىنى خۆمانەوہ ھەلبى لىمان مژدەي خۆشى یەگگرتنى ریزەکان و سەرفرازیی دواچارەمان، لەم رىيەوہ ئەدرى پىمان ئىمەوتمان کاتى ئاشتى بۆ ئىمەي کورد، بۆ مىللەتانی سەرمەوى گونجاو و راست و ڤەوايە ھەر کۆمەلە و بە ئامانجى دوورى بگا، ئەمە سروشتى ژيانە و ھەروابووہ و ھەرواھايە ئەومتا ھەر ھەمان بىرەو لە جیھانە، دوى حەفتا سال ناگر و خوین، بۆتە چراو رىنماو ھۆ بۆ سەروەریی ئەو گەلانەي ڤاپەریون بۆ نازادى ئالای بەرزى نىشتەمانىکى سەربەخۆ

ئەى گيانى پاكى فەرمیدوون: ئىستا ئىمەى كوردىش يەكىن، ئاۋاتى تۇ: نەتمەۋە كۆك و تەمباپە يەكىتتىمان كىۋ لەبەرىا خۇى ناگرى، مەرگى دژ و داگرىكەرى ئەم كوردستانەى لەدۋاپە بەلى يەكىن، ئەمۇ جىيەنەش دەرئەنجامى يەككەرتن و راپەرپىن و كۆچ و رەمى يەككەن و گيان بوونە دۆستى گەلىكى بى پىشت و پەناۋ مەۋقى زۆرلىكراۋى خاكى وىرانى كوردستان بەلى يەكىن، ئەۋى رىزى يەكىتتىمان بىۋىۋىنى، مۆركى ناپاكى ئەبىتە تاجى شانى خۋىنى پاكى شەھىدان و فەرمیدوونى بىروباۋەر، ئەبىن بەگر، ئەئالئىنە لەش و گيانى ئەكىكەن بىمەنگ، بەخۇلەمىش، ئەمىدەنمەر گەردىلوۋى نەفرەتى مېزۋۋى نەتمەۋى كورد و گىتى ئەى نەتمەۋە، ئەى ھاۋىران: فەرمیدوونى كورداپەتى لە گۆرۈمە بانگمان ئەكا بۇ يەكىتى

بۇ دەستەى سەرپەرشتى چلەى خوالىخۆشبوو مامۇستا فەرەيدون عەلى ئەمىن

سلاۋىكى گەرم

لە چلەى ئەدىب و نووسەر و مامۇستا و مفكرى كورد خوالىخۆشبوو فەرەيدون
عەلى ئەمىن خۇمان بە بەختيار ئەزانىن كە ھاوكارى و ھاوبەشى خۇمانتان لە چلەى
پېشان و شكۆى ئەو كە ئەپياوودا بۇ دەربېرىن و لە رېئى ئېۋودە سەرخۆشيمان بە ھەموو
ھاورې و دلسۆزانى خوالىخۆشبوو كە سوكارى و خىزان و كورەكانى بگەينىن، داوا لە
يەزدانى گەورەكەين كە باخچەكانى بە ھەشت جىگەى بى.. جارىكى تر سەرخۆشى
و ماتەمىنيمان...

نووسىنگەى رۇژنامەى

كوردستانى نوئى لە سلىمانى

۱۹۹۲/۱/۲

مام و پوورە خۆشەويستەكانەم

خوشك و برايانی هيژام

بەخەيربەين بۇ ديدارى چەلى مامۇستا فەرەيدونى ھاورى و براتان سەرچاوى مەن ھاتن، ئاسن، بۇ ئەۋەى بەزەمەر و زۆرى زۆردار نەچەمىتەۋە، دەخريتە ناو بلىسەى ئاگرى كورە و ئاۋى ساردەۋە، ئيتىر رەق دەبىت و بەرگەى ھەموو زەمەر و زۆرىك دەگرىت، ئەۋ جىلەى كە باۋكەم و ھاورىكانى بوون، لە ناو بلىسەى ئاگرى شۆرش و سەرما و سۆلەى چياكانى كوردوستاندا، ۋا چوختبوون، كە ئيتىر نە بە قورسى بارى ژيان و نە بە زەمەر و زۆرى دوژمنى زۆردار و دلرەق، پىشتيان نەچەمىتەۋە و سەرشۆرنەبن.

برايان و مامە بەرپىزەكانەم

ژيان، بەنرخترين سامانى ئادەمىزادە. دەبىت ۋاى بەرىتەسەر، لە ئەنجامدا لىي پەشىمان نەبىتەۋە. ھەموو مرۇفلىك، لە دوا رۇۋانى ژيانبا كىردەۋى سالانى ژيانى ھەلدەسەنگىنىت، ھەندىك ھەن بەدۋاى ساماندا دەرۋن و سامانىكى زۆر دەنىنەيەكەۋە و ھەندىك بەدۋاى جاھ و دەسلالەت دەرۋن تا دەگەنە پايەى بەرز، ھەندىكىش رىگەى مىللەت پەرسى دەگرن و رەنگە لەۋرپىگىيەدا توشى گەلىك گىچەل و دەرد و ئازاربىن، بەلام سودىك دەگەيەننە مىللەت و ۋلاتەكەيان. سامان لە پاش مردن ھىچ كەلگى نامىنى و پەرش ۋىلاۋ دەبىت جاھ نامىنىت، بەلام كىردەۋى چاك و خزمەتى مىللەت و ۋلات، لە ۋىژدانى ھەزاران ھاۋولاتى بەشەرەفدا ھەر دەمىنىت.

ئىمە، بىنەمالەى خۋالى خۇشبوو فەرەيدونى عەلى ئەمىن، كاتى سالانى ژيانى باۋكەمان ھەلدەسەنگىنىن، ھەست بەبى باۋكى ناكەين. چۈنكە باۋكەمان، تەنھا ئەۋىسك و گۆشتە نىيە، كە لە خاكى ئەم ۋلاتەدا چاۋى ھەلھىنا و گەراپەۋە بۇ ئەم خاكە. باۋكەمان ئەۋ ژيانەى لامەبەست بوو، كە سالەھا لەگەل ئىۋەى بەرپىزدا بۇ ئازادى ۋلات و خۇشبەختى مىللەت تىدەكۇشا. ئىستابىش، ئىمە شانازى بەۋەۋەدەكەين كە زۆرپەى ژيانى، ھاورى ئىنسانى بەشەرف و تىكۆشەرى ۋەكو ئىۋەبوو، ۋە ئىۋەش، نەبىرەۋەرى

ئەو تیکۆشانه و نه ئیمه‌شتان فەرامۆش کردوو. لەبەرئەوه، واده‌زانین باوکمان هەر زیندو و هەمیشە وێنەی لە جیاو دەشتی ئەم کوردستانەدا دەبینین، ئەگەر بەکۆچی دواشی دلتەنگ بینو فرمیسکی بۆ برێژین، دلمان بەم ولاتە جوانە و ئێوهی دلسۆزدەکرێتەوه.

زۆر سوپاس بۆ ئەو هەموو بەرپزانی سەرخۆشیان لێکردین و لەم ڕۆژەدا بیرەومری باوکمانیان زیندوکردووە دلتیاتان دەکەین، ئیمەش هەمان ڕیگا دەگرین کە بەیروباهەری نیشتمان پەرەومری گۆشکراوێت، خوا لە ئیمەتان نەسێت، براو مامە بەرپزەکانم، هەزارەها سلاوی ئەمەك و وهفاداری بۆ گیانی پاکی باوکی خۆشەویستم سوپاس بۆ ئێوهی خۆشەویست، بۆ یه‌کی‌تی نووسەرانی کورد، هەربێژین، هەمیشە سەربەرزوو سەرفرازین.

بۆ مامۆستایەکی کورد و مەردی نیشتمانپەرور

دوکتۆر حوسێن محەمەد عەزیز

کاتی سالی ۱۹۷۰ رێککەوتننامەی ۱۱/مارس بلاوکرایەوه، تەمەنم بیست سال بوو، تازە بارەگەی لقی چواری (پارتی دیموکراتی کوردستان)، لە شاری (سولهیمانی)، لە شەقامی (مەولهویی) و لە مائی (رەشەجەنجەر) کرابوو، ئێمەش، کۆمەڵی لاوی کوردبووین، هەر لە زوووه، هەموومان (مەلایی) بووین.

لەبەرئەوهی، (پارتیی) رێکخستنی زۆر لاوازبوو، یا هەر نەیبوو، (بەگری حاجی فەرەج) داوای لێکردین، وەك پێشمەرگەی نیو شار، لە لقی چوارکاربکەین. ئەوهبوو، کۆمەڵێکمان بەدەم داواکارییەکیەوه چووین، لەوانە: (لەتیفی قادەر فەندی پرازی، عومەری جەیران، عەبەدی فارس، غەفوور حەسەن "دەرسیم"...). پۆژانە، لە بارەگە چاودێریمانداکرد و کاری سەرپێیی لقمان هەڵدەسوێاند. شەوانەش، بە نۆرە ئێشکمان دەگرت.

پۆژی، پاسەوانی دەرگەکی نیوان دالانەکە و حەوشەکەیی لق بووم، (برایمی حەمە عەلی) ھاورپیم ھات و گوتی: بەلکوو ھەولتیکم بۆ بەدی، نامەییکی لقم بۆ وەرگری، تا لە ئامادەیی کشتوکالی (بەکرەجۆ) وەرگرییمەوه. چونکە، ئەوکاتە، بە ھۆی تەمەنەوه، لە خوێندن دەرکراوو، پازەیی سەربازی لەسەربوو. بەلام، بەپێی ھێندێ خالی رێککەوتننامەکە، ئەوهی بە ھەر شیوەیە، (لە رووداوەکانی باکووری عێراق!) دا، بەشدارییکردبوو، لە پازەیی سەربازی رزگاریدەبوو و دەچوووه سەر کارەکی خۆی. ھەر چەندە، ئەو کاتە ئەو (جەلالیی) و منیش (مەلایی) بووین، بەلام، زۆر ھاورپیبووین و ئەویمان لێکنەدەدایەوه. بە کاک (بەکر) م گوت، یارمەتییدا. ئەویش گوتی: بە کاک (عەبدولی سوران) دەلێم. بەلام، بۆیاننەکرد، بیانوویان پێگرت و داوای پشتگیریان لێکرد.

لەم قسانەدابووین، لەبەر، بیاویکی قۆزی چاکەتوپانتۆل لەبەری تیکسەرپراو، لە ژووری لق ھاتە دەرەو. بێشتر، نە لە لق و نە لە ھیچ شویئیکی دیکە نەمدیبوو. گەشتە ئاستی ئیمە و ھەرچاوی بە (برایم) کەوت، گوتی: کاکە (بلە)، ئەو نێرە چیدەکە؟ ئەویش، بەسەرھاتی خۆی بۆ گێڕایەو. مامۆستاش یەكسەر، پاندانەکە و پارچەپە کاغەزی دەرھینا، چەن وشەپەکی لەسەر نووسی و گوتی: ئەمە بەرە بۆ کاک (عەبدول). کاتی مامۆستا رۆی، لە (برایم) م پرسى: ئەو کیبوو؟

گوتی: مامۆستا (فەرەیدوون عەلى ئەمین)بوو، لە قوتابخانەى سەرھتایی مامۆستام بوو.

تەماشای ئەو بیرە تیز و ئەمەکە گەورەپەکەن، ئەو مامۆستا بلیمەتە، چۆن خۆپێندکاریکی قۆناغی سەرھتایی خۆی بیرنەچۆتەو و بەسەریکردۆتەو! دواى، نامەکەى مامۆستام بردە ژوورەو، یەكسەر واژۆکرا و کارەکەى جیبەجیبوو. بەئێ، بێشتر ناوی مامۆستا (فەرەیدوون) م بیستبوو، بەلام، ئەو یەكەمجاربوو، بە دیداری ئەو مامۆستا ئێكسکسووکە خۆپێنشرینە شادبم. ھەر لە خۆمەو، خۆشمويست، زۆر بیاویکی بەرپز دیاربوو. پاشان، لە کۆتایی سالی ۱۹۷۰دا، بە ھۆی ھاوڕیم (عەلى توفیقی حەسەنە قووج) ھو، بە بیر و رێبازەکەى (کاژیک) ئاشنايووم، ئیدى، ھیندەى دیکە لام خۆشەويستر و بەرپزتریبوو. چونکە، ئەو سەردەمە، سەردەمى ئایدۆلۆژیابوو، ھەر کەسى بۆنى ئەو ھى لیبھاتایە، نەتەوھى بووایە و لە بیرەکەى خۆتەو نزیکبووایە، یا لە یەكپێکخراودا کارتانبکرایە، بێئەو ھى بزانی، چۆن مەروڤیکە، رەوشتی کۆمەلایەتیی چۆنە، لە دوورەو و کوێرانە، خۆشندەويست و داکوکییت لێدەکرد. بەلام، بەداخەو، تێرپوانینیکی زۆرھەلەبوو، چونکە، ھیندی لەو کەلەنەتەوھییانە، نەك ھەر شاپانی ئەو نەبوون و نین، خەلك گۆڤیان لیبگرئ و دوايانکەوئ، بەلکوو، ھەر رێزیشیان لیبگرئ، چونکە، راستروایە، بێئەو ھى گۆئ بە باومر و ئایدۆلۆژیابدرئ، ھەموو کەسى، بەپێیکردار و رەفتاری خۆی، رېزى لیبگرئ!

دواى ئەو، لەگەل نووسینەکانى مامۆستادا، ئاشناپەتیپەکی تەواوم پەیداکرد، ھەرچپەکی دەرەو، بە کۆلۆدەو دەرەو، بە تەواى، ھۆگرى نووسینەکانى

بووم و وهك دەلێن: بستم بە قەرزەدەدان. بە تاییبەتی، ھۆنراوە پەنگین و سەنگینەكەى(نوقلى)، كاریكى زۆرى، لە تەلى ھەست و سۆز و ھۆشكرد. پەنگە، گەر بلیم، یەكەمینجار، (شیخ مەنسووری ھەفید)، ئەو ھۆنراوەیەى لە(سولەیمانی) بلاوكردووە، ھیچ لە راستیى لام نەدای، چونكە، من لە زمانى ئەووەو بستم و پێشئەوێ لە(بەغدا)وہ بیهێنێ، لە كەسى دیکەم نەبیستبوو، ھەر ھەمووشى لەبەربوو! سەیر ئەوہیە، لەو سەردەمەى دەسلاتی كورددا، لە سەر پلە و پایە، لەسەر پۆل و سەرمایە، فرانفرانێ بوو، كەس سەرگەس نەدەپەرژا، ھەر كەسە، ھەولێ بۆ خۆى دەدا، شتێ بۆ خۆى بچەرێ. كەچی، لەبرى ئەوہى، كاریكى شیاو بە مامۆستا بسپێرن، پێزی ئەو چەن سائەى خەبات و پلە پۆشنیریەكەى بگرن، دواى دە سال پێشمەرگەیی بە شاخەوہ، بۆ نیوہراستی(عیراق) گواستیانەوہ و كریانەوہ بە مامۆستای سەرەتایی، بە مەرجێ، ئەو كوردانەى لە خوارووی(عیراق)یش بوون، ھەموویان بۆ(كوردستان) گێرانەوہ، ناخر، بە چ وێژدانێ پەوايە، بەو شیوہیە، ھەلسوكەوت لەگەڵ مامۆستایەكى كورد پەرەوہرى پووناكبرى ناسراوى كورددا بكړی!!

ھیندەى من ئاگاداربم، مامۆستا(فەرەیدوون)، سالى ۱۹۷۲، بەیەكجاری، وازی لە ریزەكانى(كازيك) ھینا، سەرى خۆى كزكرد و دانیش. چونكە، ھیچ باوەر و ھیوايەكى، نە بە سەرگردایەتیى ئەو كاتەى كورد و نە بە ھاویرەكانى خۆى نەمابوو، ھەر ئەوہش وایلیكرد، كاتێ سالى ۱۹۷۴، جەنگ لە(كوردستان) نوێبوووەو، خۆى كەنارگیركا و ئەم جارە، بەشداریی لەو شۆرشە قرخنەدا نەكا، ھەر چەندە، سەرانى شۆرشەكە و نەتەوہییەكان، زۆریان پێناخۆشبوو و وەلامیشیان بۆ نارد، بەلام، نە وەلامیدانەوہ و نەراشیکرد!

سالى ۱۹۷۳، لە ریزەكانى(كازيك)دا، كۆمەلێ گەنج، لە سەرگردایەتیى راپەرین و داواى چاكسازیی و گۆرانكارییاندەكرد. ئەوہ بۆ یەكێكى وەك من، وەك كارەبا گرتیبتم، وابوو، بە تەواویی راپچلەكاندم. چونكە، لەسەر ئەو بیرو رێبازە، لە ریزەكانى(پارتیی)دەرگراووم و بە توندیش، لەلایەن دەزگا سیخوڕییەكەى(پاراستن)وہ، چاودێری و دژایەتیدەكرام. ئیدی، بە تەواویی بۆم

ڀوونڀو، (ڪاڙيڪ)، تنهيا ناوي زل و ڏي ويران نهبي، هيچي ديڪه نيهه، وهڪ دهئين:
دووکاني بهڪر و دوو ڦالڀ سابوون بوو!

لهنيو نهو گهنجه خويندهواره خوينگه رمه ڀاپه ڀيوانه دا، دوو هاوڀيرم ناسي، ڪه له
نزيڪه وهه، له من پتر، ناگداري باري ڀيڪخراوه ڪه بوون و ماموستانيان، باشدنه ناسي.
يهڪي لهوانه، (شيرگوي هه ڙاري موڪرياني) بوو، داخيني زوري له دلڊابوو، گهلي شتي
پر له سهيرو سهمهري، له سهركردايه تي بزووتنه وهڪه دهگيراپه وهه، دهسهلاتي
هه ٻووايه، ههر هه مووياني ڀاڪتاوده ڪرد! نيره جيئي نهوه نيهه و با جاري بميني،
به لڪوو، گهرمه رگ مهوداڊا، له ههليڪي ديڪه دا، هه موويان تومارڪه م.

بهلام، زور به باشه، باسي ماموستان ديڪر و پيشيه وهه سه رسامبوو. له گهل
نهو هشا، رهخنه يهڪي له سهري هه بوو، دهگوت: نهو ڪاته، من (جهلالي) بووم و له
بنڪي رڙو نامه (نه لنور) ڪارمه ڪرد. له بنهيه وهه، پيوهنديم به ماموستا وهه بوو.
دهم تواني، زور به ناساني، سهركرده ڪاني (جهلالي) له (به خدا) بڪوڙم، چونڪه هه ڦاتنه،
لهوئ ڪوڀوونه وديان هه بوو. ڪه جيي، ماموستا له سهري نهو ڪاره رازي نه بوو.

ڪاتي له (به خدا) بينيم، نهوهم ئي پرسى، گوتي: راستي ڪردوهه.

گوته: هوڪي جي بوو؟

گوتي: ئيمه بڙ بمانڪوشتايه و بڙڪيمان له نيوبيردنايه؟ (شيرگوي) ناگاي له رهوشي
شور شهڪه نه بوو، ئيمه، ڇهن بارمان خرابو، به چ شيويه، دڙايه تي دهڪراين، (مهلا
مستهفا)، رڙي (ڪومونيست) دهڪاني دابوو، به ناشڪراڪاريڪه، ڪه جيي، رڙي ئيمه نه دهدا
و داني پيدانه دهنان! دواي نهوه، هه موويان هاوڙمانبوون و ڪندهيگوت،
شور شهڪي (مهلا مستهفا) سهرده ڪهوي، نهو گهر شور شيڪچوو، نابي، لايه نيڪي دي
ههبي، ڊاڪوڪي له ڪوردبڪا؟! بڙچوونه ڪه شي راست دهرچوون.

سالي ۱۹۸۰، له سهركردايه تي (پاسوڪ) دهوه، ڇهن نامه يهڪ بڙ هيئدي نووسهر و
هونهري نيشتمان پهروهري ڪوردي وهڪ: (شيرگوي بيڪهس، رهووف بيگهر، حمهه
حمهه باقي، سهباحي غالبي، ناسر ههفيد...) نووسرا و بهدهس من گهيشتن.
نامه يهڪي تايهه تييش، بڙ ماموستا (ههريديوون) هاتبوو، دهبووايه، خوڻ بهدهسي

بىمگە ياندايدە. ئەو كاتە، مامۇستا لە (بەغدا) دەژيا، نە دەمناسى و نە ناۋنىشانىشىم دەزانى. لەبەرئەۋە ناچار بووم، كۆمەللى برادەر كۆكەمەۋە، بە ناۋى گەشت و رابوۋاردنەۋە، سەرى لە (بەغدا) بىدەين. يەككى لەو برادەرە خۇشەۋىستانە، كاكا (نىھاد) ئامۇزى مامۇستابوۋ. ئەۋەبوۋ، مانكى ئۆكتۈبەر، ھەموو پىكەۋە، بەرەو پىتەخت كىشىن. بەلام، كەسىيان نەيان دەزانى، مەبەستى راستەقىنەي گەشتەكەي مەن چى بوۋ، جىگەلەۋە، كەسىشىيان نەيان دەزانى، نامەي تايىبەتتى فەرمىي مۆركراۋى سەركردايەتتى (پاسۇك) م، بۇ مامۇستا پىيە. دۋاى پۇژى لە (بەغدا)، بە كاكا (نىھاد) م گوت: بىستوۋمە: مامۇستا لىرە دەژى، بۇ سەرىكى لىنەدەين. گوتى: زۇرباشە و منىش، بە كاكا (نىھاد) م گوت: تەنيا مەن و تۆ دەچىن و لاى برادەرانى دىكەي خۇمان باسى مەكە.

مالەكەيان زۇر دوۋر بوۋ، ۋا بزانم، لە گەرەكى (عامرىي) يە بوۋ. ئىسگەي پاسىكى بۇ دەسنىشان كىرد بوۋىن، خۇي لەۋى، بە ترومبىلىكەۋە چاۋەرپىدە كىردىن. ھەرچى جۇنى بوۋ، گەشتىنە مالەۋە. كاكا (نىھاد) بە يەككى ناساندىن. كەمى دانىشتىن و مامۇستا، ھەر لىم ورد دەبۇۋە. منىش، خۇم پىناساند و گوتم: كۆرى فلان كەسەم و لە زانكۆي (سولەيمانىي) مامۇستام. يەكسەر، باۋكى ناسى و زۇر بە گەرمىي، ھەۋالى پىرسى. پاشان، خوان رازايەۋە. بەدەم نان خۋاردنىشەۋە، ھەروا چەن شتىكى گشتىمان، لە سەر زمان و ۋىژەي كوردىي باسكرد.

دۋاى ئەۋەي نانمانخوارد، كاكا (نىھاد) چوۋ، جىگەرەبكىشى، دوۋقۇللى ماینەۋە، پوۋى دەمى تىكردم و گوتى: ھەروا ھاتى، يا كارىك بە مەن ھەبوۋ؟
 منىش، دەسەم بە گىرفانەدا كىرد، نامەكەم دەرھىنا و دامى. گوتم: ئەم نامەيە، لە ھاۋبىرانى (پاسۇك) ھەۋە، بۇ بەرپىزت ھاتوۋە. تىكايە، ئىستە مەيخۇپنەرەۋە، ماۋەيەكى دىكە، خۇم بە تەنيا دىم و ئەۋكاتە، ۋەلامم بەدەرەۋە.
 گوتى: (نىھاد) دەزانى؟

گوتەم: نەخىر، كەس نازانى. ماۋەيەكى دىكەدانىشتىن، (چا) و مېۋەمان خوارد، پاشان، بە ئۆتۈمبىلەكەى خۆى گەياندىنى. پېش ئەۋەى برۆين، تېلېفونى كار و مالى خۆى بۇ نووسىم.

بەرستى، ھەر چەندە، ئەۋە يەكەمىن جاربوو، لە نىزىكەۋە، قسە لەگەل مامۇستا بىكەم، بەلام بۆم پرونىۋو، تا چ ئەندازەيە خويىندەۋارە، چەن پروناگىرىكى گەۋرەيە، چ پياۋىكى بەرپز و دەس و دل ئاۋالەيە.

دوۋەمىن سەردان، مانگى مارسى سالى ۱۹۸۱ بوو. بە تەنياچووم و تېلېفونم بۇ كرد، ھات بە دوامدا، بېكەۋە سۈاربووین و چوینەۋە بۇ مالىۋە. پشۋويەگماندا و ئەم جارەش، نانمانخوارد. پاشان، بە تىرۋەتەسەلى، باسى رەۋشى(كوردستان) و(پاسۇك)م بۇ كرد. زۆر بە باشى گۈى بۇ راگرتبووم، بە ھىچ شىۋەيە، قسەكانى پېنەدمېرىم. بەلام، ناو بە ناو، پرسىارى لىدەكردم و منىش، ۋەلامم دەدايەۋە. نازانم، بۆچى ھەر لە خۆمەۋە، ھەموو باۋەرپىكم دابوۋە، زۆر بە راشكاۋى بۆى دەدوام. چونكە، ئەۋە دوۋەمىن جاربوو، يەكدى ببىنن و ئەۋىش، ماۋەيەكى زۆربوو، لە ھەموو شتى دابرابوو!!

پاشان، نۆرەى ئەۋھات و ئەۋەى دەيگوت، نەيدەگوتەۋە. داخىكى زۆرى شۆرشىسىپتىمبەرى لە دلداۋو، لەۋ بارەيەۋە گوتى: زۆر لە مېزبوو، لە ھەموو شتى تىگەيشتبووم، باۋەرم بە شۆرشەكە و سەرگردايەتییەكەى نەماۋو. بەلام نەمدەۋىرا، ۋازى لىبىنم و بگەرپمەۋە. چونكە، لە لايەكەۋە، كۆمەلى(جەلالى) لە نىۋشارەكانداۋوون، گەر بگەرپامايەتەۋە، دەۋوايە، لە ژېر كۆنترۆلى ئەۋاندا بوومايە، يا لەگەل مىرىى بوومايە، لە ھەر دوو بارەكەشدا، سەرگردايەتیی شۆرش، بە جاشيان دادەنام و دوۋرىشەنبوو، بيانكوشتمايە. لەبەرئەۋە، چاۋەرپى گەتوگۈيەك بووم، (مەلا مستەفا) لەگەل مىرىدا رېككەۋى، منىش بگەرپمەۋە و بۇ خۆم دانىشم. شتىكى سەيرى بۇ گىرپامەۋە. گوتى: لە دانىشتنىكدا، بە(مەلا مستەفا)م گوت: ئىمە ۋەك(كازىك) داۋاكارىن، رېمانبەدن، بىنكەيە بگەينەۋە، پېشمەرگەكانمان كۆكەينەۋە و بە سەرگردايەتیی بەرپزتان، درېژە بە خەباتى خۇمانبەدىن، ھەر ۋەك رېتان بە(پارتى كۆمۇنىستى عىراق) داۋە، ھىزى پېشمەرگە و بىنكەى تايبەتتى خۇيان ھەبى.

(بارزانى)ش، زەرەدخەنەيە گرتى و لە ۋەللامدا گوتى: بابىرى لىبىكەمەۋە.

كەچىي، دواى ماۋەيە، (سامى عەبدولرحمان) و(نوورى شاولىس)ھاتن، گلەييان لىكردم و گوتيان: سەرۇك(بارزانى) دەلئى: (فەرەيدوون) داۋاى لىكردووم، (پارتىي) ھەلۋەشەنمەۋە و بىم بە سەرۇكى(كاژىك)، ئىۋە دەلئىن چى؟

ھەلۋەتە، ھىچ يەككە لە ئەندامانى پەللىتيرۇي(پارتىي) نەيانوۋىراۋو، دەم ھەلۋەننەۋە، تەنبا گوتبوۋيان: ئىمە، لەگەل بىرپارى بەرپىزانداين و خۇتان چۇنى بە باشدەزانن، وابكەن!

مامۇستاش، بەتەۋاۋىي نىگەران وبى ھىۋابو بوو، پىگوتبوون: ئەۋە(مەلا مستەفا)، ھەم ۋەللامەكەى بە ئىۋەدا بۇ من ناردۆتەۋە. ھەم ھەپشەشى لە ئىۋەكردوۋە، تا ئەندامىكى گويپايەلېن، لە نىۋ خۇشتاندا رىككەون و ئازاۋە نەننەۋە. ئەگىنا، من شتىوام نەگوتوۋە! وتى: ئەۋ بەسەزمانانە، ئاۋىكى سارد، بەدلىانداكرا و بەدلخۇشى گەپانەۋە!

پاشان، زۇر بە درىژىي، باسى بزۋوتنەۋەى نەتەۋەيى كوردىي بۇ كردم، بە تايەتتىي، لە دامەزاندىن(كاژىك)دوا، داخىكى زۇرى لە دلداۋو، ۋەك ئەۋ ھەموو ماۋەيە، چاۋەپىي يەككە بوۋىي، دەردى دللى خۇي بۇ ھەلپىژى. منىش، واگويم بۇ گرتبوو، لە خۇشياندا، چاۋ و دەمىش، چەپكە گوللى گويى گرتبوو!

دەربارەى تىكۇشانى خۇي گوتى: سالى ۱۹۶۱، شۇرش بەرپابو، منىش، ۋەك كوردىكى نەتەۋەيى، پىۋەندىيىم بە شۇرشەۋەكرد. ئەۋكاتە، لەگەل(مام جەلال، حىلمى عەلى شەرىف، نەۋشىروان مستەفا...)دا، لە(چەمى رىزان)بوۋىن. خوا ھەلئانگى، زۇر بە باشە، باسى رۇللى نىشتەمانپەرۋەرەنەى ئەۋانى كرد. گوتى: ھەۋلىكى زۇرم لەگەلئان، شۇرشەكە، لە سەر رىپازىكى نەتەۋەيىيانە برۋا، ھىچ كەللى نەبوو. بەلام، (نەۋشىروان مستەفا)، پتر لە ئەۋانى دىكە، لە دىد و بۇچۈنەكانى مەۋە نرىكبوو، لە زۇر شتىشدا، ھاۋدەنگ و ھاۋبىرۋوۋىن، زۇر لەگەللى خەرىكبووم، لەگەل ئىمە كارىكا، بەلام، سەرى نەگرت و پىي گوتەم: تازە، من بەلئىنم بە كاك(برايم) و ھەققالانى دىكەى(پارتىي)داۋە، كارىان لەگەل بكەم. جەختى لەسەرئەۋەش كردهۋە، كە پىۋاۋىكى سەرپاست و كوردىكى

نه ته وه پهره و مري ڀاسته قينه يه! به ڪورتي، له نامه گهي سرگردايه تييدا، هيئنڊي شتيان بڙ ڀوونڪر دبوڙه و داوايان ليٽر دبوو، وهڪ ڀراي گه وره و سكر تيڙي گشتي (پاسوڪ)، ڪاريان له گهل ٻڪا. نه ويش، زور به ڀاشڪاويي گوتي: نه وه (فهره يدوون) نيه، ٻيٽه سر خواني نامده! به لام، له ڀاستيدا، له دوشت زور زويربوو:

يه كه م: له سره تاي مانگي يه ڪي سالي ۱۹۷۵ء، به ناوي سرگردايه تيي هه ڀمي باشووري (ڪازيڪ) وه، بلاڻوڪي بلاوڪرايه وه، جگه له (جه مال نه به ز)، هه موو نه نداماني سرگردايه تيي پيشوويان دهر ڪر دبوو، له نيو نه و ناوه نه شدا، ناوي ماموستا هاتبوو، به مهرجي، نه وان خوشيان، زورباش دهيانزاني، ماموستا، هه له سالي ۱۹۷۲ء وه، وازي له ڪار ڪردن هي ناوه!

دووه م: گوتي: ڪاتي نيوه (پاسوڪ) تان دامه زرانڊ، ثايا، پرستان به من ڪرد؟ نيسيته دهزانن، ڪاره ڪه تان بڙ به ڀڙوه ناڙوا، په نا بڙ من دينن، تازه پاش جي؟!

له ڀاستيدا، من هيچ وه لام يڪم پينه بوو، چونڪه هه موو قسه ڪاني ڀاستبون، به لام، سوور دهمزاني، هوڪه هه نه وه نيه، به لڪوو، له و ڀڙانه دا، ڪه م ڪه س هه بوو، خوئي بڙ نه و ڪاره پر له مه ترسيي و ناخوشه تهر خانڪا، نه ويش، ماوه يه ڪي زوربوو، له ڪاري پيشمه رگايه تيي و ڀارتايه تيي دابرابوو. له به رنه وه، ڪاتي گه ڀامه وه، نامه يه ڪم بڙ هاوويراني دهر وه نارد و نووسي بووم: ماموستا، به هيچ شيويه نامده نيه، ڪارمان له گهل ٻڪا، ئيدي له وه پتر، پيوست ناڪا، هه وئي له گهل بدرئ، به لڪوو، باشتر وايه، پشت به خو مان بهه ستين.

مانگي شه شي هه مان سالبوو، جاري ڪي ديڪه، به زمه ڪه سر يهه لڏايه وه، نامه يه ڪي ديڪه يان بڙ نارد منيش، به هه مان شيوه گه ياندم. له نامه ڪه دا، هيئنڊي قسه ي توند و ڀلاري تيڏابوو، هيئنڊي ديڪه، ماموستاي له هاوڪاري و هاتنه پيشه وه دوور خسته وه. تڪام ليٽرڊ، زويرنه بڙ، گهر ترووسڪايبه ڪ به ديده ڪا، نه وا گوئي به نيوه ڀوڪي نامه ڪه نه دا و ڪارمان له گهل ٻڪا.

گوتي: ڀوئي تو له ڪاره دا جييه؟

گوتم: ليپر سراوي ڀڳڙه ڪه ڪاني نيو شارم.

گوتى: گەر من قايلېم و كارېكەم، ئەوا ناتوانم، لە (بەغدا) بىمىنمەو، بەلكوو دەبى،
بىچمە دەرەو. ئايا تۆ نامادەى، لەگەل من بىي؟

گوتم: دىنئىتەدەكەم، رۆژى پاش و پىش ناكەوئ و پىكەو دەروئىن.

گوتى: ئەى بۆ بە تەنيا نارۆى؟

گوتم: ئاخر، ئەوەى من دەيزانم، تۆ نايزانى.

گوتى: چۆن؟

گوتم: تۆيان بۆ تەبايى و چاكسازى دەوئ، چونكە، بەراستىي پىت دەلئىم: ئەو
پارت نىيە، كۆمەلئى برادەر و كوردى دىسۆزن، پىكەو خەباتدەكەن، لە ھەمانكاتىشا،
لە نىو خۇياندا، زۆر ناكۆكن و پىكەو ھەلئاكەن.

گوتى: كەوايە، ئەو برا گەورەيى و سكرتيرى گشتىيە، بە من ناكړئ و ھەر پىرۆز
بە خۇيانبى.

گوتم: نىازم وايە، سەرى لە دەرەو و لات بدم، چاوم بەو ھاوېرانەى ئەوئ
بكەوئ، بزەنم، بە ھەموومان شتئ بە شتئ ناكەين.

گوتى: وەك كى؟

گوتم: ئەو تۆ بىناسى، رەنگە، ھەر (جەمال نەبەز) بى.

گوتى: سەرى خۆتى لەگەل مەيەشىنە، كەلكى نىيە و ھەرگىز ناكەرپتەو.

پرسىم: ديارە، باشى دەناسى.

گوتى: بەلئى. تابلىي پىاوئىكى زىرەك و چالاكە، ھەر بۆ ئەو باشە، بە تەنيا لە
ژوورېكدا دايىنئى، ھەموو پىوئىستىيەكانى نووسىنى بۆ دابىنكەى، بۆ خۇى ھەر
بنووسى. چونكە، دلى زۆر ناسكە و تاسەر، دانووى لەگەل كەس ناكولئ.

پاشان گوتى: زۆرت پىدەچئ.

گوتم: نازانم، لەسەر شىوئى كار و رەوشى كوردستان دەوئستى

گوتى: بە قسەى من بكە، گەر رۆيشتى، برۋانامەكەت لەگەل خۆت بەرە، نەوەك
نەگەرپتەو، لەوئ سەرى خۆت كزكە و خۆپىندەكەت تەواوكە.

دوچار، لە (سولەيمانىي) بىننەمەو، خزمىكىيان مردبوو، لە پرسەكەيدا دانىشتبوو. لە دەرەوئى پرسەكە بىننەم، خۆشەاتن و سەرەخۆشىم پىكەوە لىكرد.

گوئى: چى تازە ھەيە؟

گوتم: ھىچ گۆرانكارىي و شتىكى نوئى نىيە. بەلكوو، پۆژ بە پۆژ، بەرەو خراپتر دەرەو. بەم زووانەش، كۆچدەكەم. ئەو كاتە، جەنگى نىوخۆ، لە نىوان لايەنەكاندا، لە لووتكەى تىپەراندىبوو!

گوئى: بىرت نەچى، بېروانامەكەت لەگەل خۆت بەرى.

ئەوەبوو، پۆژى(۱۹۸۱/۷/۱۳)، بەرەو(ئەوروپا)، مى رېمگرت و لە ناچارىيدا، ئەو رۆشتەنى رۆشتەم، نەگەرپامەو. ھەر چەندە خۆم زۆر تىنووى خويندەن بووم، بەلام، راسپاردەكەى مامۆستام ھەر لەبىربوو، كاتى ھەموو شتەكانەم، بە تەواوئى بۆ پروونبۆو، بېرىارمدا، نەگەرپمەو و خويندەنەكەم تەواوكم، وا بزائەم، ئەوەش، راستىرەن بېرىارى بووبى، لە زيانى خۆمدا دابىتەم و ھەرگىز لىشى پەشىمان نىم.

نزىكەى دە سال و نىوم بېچوو، لەو ماوە درىژەدا نەمتوانى، سەردانى نىشتمانەكەم بکەمەو، تا لە(۱۹۹۱/۳/۷)دا، راپەرپەنە گەورەكەى كۆمەلانى خەلك بەرپابوو. ئەوەبوو، لەگەل كاك(شىركۆ بىكەس)، لە رېئى(ئىران)دەو گەرپاينەو، ئىوارەى پۆژى(۱۹۹۱/۱۰/۷) گەشىتىنە نىو شار، ھىشتا دەنگى تەقە و تۆپى سىيەمىن راپەرپەن دەھات.

دواى سى پۆژ، چاوم بە دوكتۆر(عەبدوللا ئاگرىن)كەوت. گوئى: دەزانى، مامۆستا(فەرەيدوون) لىرەيە و حەزدەكا، چاوى پىت بکەوى.

گوتم: منىش زۆر حەزدەكەم.

ھەمان ئىوارە، سواربووین و رۆشىتىن. مامۆستا، لە گەرەكى(ھەوارە بەرزە) لە مالى دايكىبوو. كە چووین، لە رۆو، زۆر بە گەرمىي خۆشەاتنى لىكردم. دەسى بىجامە و رۆبىكى نىو مالى لەبەردابوو، لەسەر كورسىيەك دانىشتبوو، ھەر قاقى، لەسەر ھەردو لىواری عەلادىنەكە دانابوو، ھەر دوو دەستىشى، بە سەرىدا شۆرگەردبۆو و خۆى گەرمەكەردەو، زۆرى سەرمابوو، نەخۆشبوو و تاى لىھاتبوو.

ئەۋشەۋە، تەقەى خۇشى دەسىپىكىرد. لەبەرئەۋە، زۆر دانىشتىن. باسىكى زۆرى
 پەۋشى نەتەۋەدىي و پامىيارىي كورد و(كوردستان)مان كرد. ئەۋى زۆرگىرنگە و دەمەۋى،
 لىرەدا باسىكەم، ئەۋەيە، گوتى: ئەم پۈژمە، بەم زوۋانە ناپوخى، (سەدام) ھەروا بە
 خۇپايى، ۋاز لە دەسلەت ناھيىنى. خوپىنىكى زۆر دەرپۈزى.
 بەلى، تا ئەۋ كاتەى ئەۋ پۈژمەش پوخا، ئەۋ دىد و بۆچۈنە، ھەر پاستىبوو.
 ئىستەش، ئەۋ پوۋبارى خوپىنە، ھەر بەردەۋامە.
 پاشان گوتى: بەلام دەبى، بە ھەموومان، ئەم ئەزمۈنە بىپاريزىن و پىشتىگىرى
 بىكەين.

دواكاتىش، بە بزەيەكەۋە گوتى: ئەۋ چەن سالىەى لە دەرەۋەبوۋى، ھىچت خوپىند؟
 يەكسەر زانىم، مەبەستى چىيە، بۆيە گوتىم: پاسپاردەكەى تۆم پىشتىگۈى نەخست و
 خوپىندى خۆم تەۋاۋىكرد. پاشان، بە دىرۈزى و لە ھەموو پوۋيەكەۋە، باسىكى(يەكۈتى
 سۇڧىت)م بۆ كرد، زۆرى پىخۇشبوو. ئىدى، كاتى دەنگى تەقەى خۇشى بىرا، ئىمەش،
 وردە وردە، قىسەكانمان تەۋاۋىكرد و مالاۋايىمان لىكرد.

رۇزى ۲۵/۱۰/۱۹۹۱، گەيشتمەۋە(سويد). دۋاى ماۋىيە بىيىتم، مامۇستا(فەرهەيدوون)،
 لە(بەغدا) و لە نەخۇشخانە، رۇزى ۲۵/۱۱/۱۹۹۱ كۆچىدۋايىكردوۋە، بە داخەۋە، ئەۋ
 مامۇستا تىكۆشەرە، ھەموۋى ۵۸ سال ۋيا و نەتەۋەى كورد، ئەۋ پىاۋە مەردەى لە كىس
 چوۋ!

ھەر چەندە، لە ۋيانى خۇمدا، ھەموو چەن جارى، مامۇستام بىنيۋە، بەلام،
 بەراستىي، تا بلىتى، بىاۋىكى زۆر پىر و پوۋناكېرىۋو، كەسىتتەيەكى بەھىزى تاپبەتتى
 خۋى ھەبوو، ھەموۋەكەس و لايەنەكان، پىزىيان لىدەگرت. ھەرچى چۆنىبى،
 مامۇستايەك بوو، كۆمەلى مىندالى كوردى، بە زانىست و بىرى نەتەۋەدىي پەرۋەردەكرد،
 پاۋەى زمان و ۋىژەى كوردىيىكرد، نەك ھەر بەدەم، بەلكوۋ، بە كىردەۋەش
 كوردايەتتىكرد، مەلى دلى، تەنيا ھەر، بۆ نەتەۋە و نىشتامەكەى خۋى دەيخوپىند.
 دەتۋانم، بى دوۋدلىي بلىم: لە ھەموو ئەندامەكانى دىكەى سەر كىردايەتتى(كازىك)،
 كەسىتتى بەھىزتر، ناسراوتر، نازاتر، ماندوۋتر و خۇشەۋىستىر بوو، زۆر رىئالىبانەتر،

بیری دهکردهوه، جیی ریزی کۆمهلانی خهڵک بوو، پتر دلّی به کیشهکهوه دهسووتا و خهمی بۆ ژێردهسی کورد دهخوارد، ریزی خۆی دهگرت، پیاوی هیچ سه‌رکرده و لایه‌نی نه‌بوو، سه‌ر به هیچ ده‌زگایه‌کی سیخوورپی نه‌بوو، هه‌ولّی بۆ پاره، پله و پایه نه‌دهدا، درۆی له‌گه‌ڵ هاو‌بیره‌کانی خۆیدا نه‌ده‌کرد، ئه‌وه‌ی له‌ دلّیدابوو، له‌سه‌ر زمانی بوو، راسگۆبوو، پیاویکی ترسنۆکیش نه‌بوو. به‌لام، به‌داخیکی گرانه‌وه، تا له‌ ژياندا‌بوو، به‌ ئاواته‌کانی خۆی نه‌گه‌یی، هه‌رواش سه‌ری نایه‌وه، بێئه‌وه‌ی، به‌(گه‌زۆی خاو و میوه به‌تام) ده‌گه‌ی خۆی بگا، یا بزانی، (نوقلّی) خانم کێبوو!

نوقلّی! سه‌رچاوه‌ی هی‌ز و ئیله‌هام

نوقلّی گه‌زۆی خاو، میوه‌ی به‌ تامم

نوقلّی! نوقلّی ئه‌وسای ژینی من

نوقلّی! چقلّی چاوانی دو‌ژمن

هه‌زاران سلاو له‌ گیانی پاکی بۆ، به‌هه‌شتی به‌رین، جیی هه‌میشه‌یی بۆ، یاد و یادگاری هه‌ر زیندووبۆ!

سوله‌یمانیی

۲۰۰۵/۱۲/۲۵

ئەلبومى ويىنەكان

تېيىنى : ئىمە بۇ ئەم ئەلبومە گەلى ويىنەى ترمان لەلابوو، بەلام ھەر
ئەمەندەمان لى ھەلبۇاردن. ويىنەكانىش ھىچيان رۇژ و سالى گرتنيان ديارى
نەكرابوون.









دوو وێنەی دیوی دەرەوه و ناوه‌وهی مالی حاجی ئەمینی کاکە حەمە کە ئەکەوێتە سەر سەرەتای
شەقامی "گێزان"ی نیستاو بەرجاڵە کەوت. هەر لەم ماڵەدا خوالێخۆشبوو لە دایک بووه و
گەورەبووه.



وینیه کی میژوویی له گهل سهرکرده ی ر‌دحه تی مه لا مسته فای بارزاند. له راسته وه به که م و دووهم نه ناسرا نه وه، پینده چن له کورده کانی باکوورین. نهو که سه ی پشته وه کاک دارای کاکه حه مه یه که له (له ندهن) دانه نیشتی.



چهند وینه‌یه‌کی خیزانی له‌گه‌ل مندالانی خزم و که‌س و کارداو
مه‌روه‌ها له‌گه‌ل مه‌لا علی باوکیدا



له گهڼ خوالیڅو شېوو کاک عه بدولی سوران و
کاکه محهمه د عه زیږدا



همه له گهڼ نه واندا



لەگەن خزمە نزیکەکانی خۆیدا



لەگەن منداڵانی خزم و کەس و کاردا



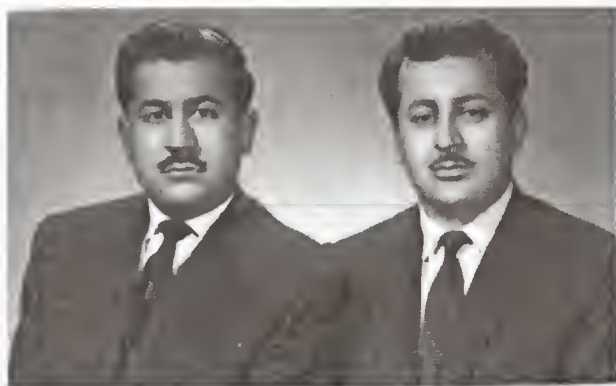
له گهڼ هار سهره کې و خوشکي و ناسو و تالانی کوږيدا. له سهر چنار



سهرانیکی خیزانی. له راسته و خوالی خوشبو و نایشه خانی دایکی و هار سهره کې ناهیده خان و خوی و کاک جیهانی برای و خوالی خوشبو و گه لویڅ خانی خوشکی.



لەگەل مندالەكانى خۆيدا



له گهڼ كاك نه نومر فخرى هاوړيڼيدا



له گهڼ هندی له هاوړي نزيکه کاني خوی و کاک جيهانی بريد



وینەیهکی خێزانی. لەپاستەوه خوالیخۆشبوو ناهیدهخانی هاوسەری و
ناسۆی کۆپی وگەلاوێژخانی خوشکی و کاک جیهانی برای.



وینەیهکی خێزانی. لەگەڵ ناهیدهخانی هاوسەری و منداڵەکانی خۆیی و
کاک شیروان و کاک جیهانی برای و هەندێک لە منداڵانی خەزم و
کەس و کاردا.



له پاسته وه: خه سره و نه حمه د میړزا، فره یدون عه لی نه مین، ره وف بیګه رد، شیخ له تیف







دوا وينەى خوالىخۇشبوو .

۱۹۹۱ / ۱۹۹۰

ئاۋەرۇك

۵	بە
۹	ن ژيان نامەى مامۇستا فەرىدون
۱۰	بە بىلاۋىكرادەكانى
۱۳	چىكۆلەكە
۴۷	پىش درىژبوو
۶۳	ى دۋاپۇژ
۷۷	ەى كارىژۆلە
۸۷	چەند سەرنجىك لە پىرەمىردى شاعىر
۱۳۹	بە بىلاۋىكرادەكانى مامۇستا فەرىدون لە پۇژنامەو گۇڧارەكاندا
۲۵۳	بە بىلاۋىكرادەكانى مامۇستا فەرىدون غەلى ئەمىن
۲۹۳	مامۇستا فەرىدون پۇژى ۱۹۹۲/۱/۱۲ بەغدا- بابەتەكان
۳۳۱	تانەى دۋاى كۆچ و چلەى مامۇستا فەرىدون لە پۇژنامەو
	كاندا بىلاۋىكرادە
۳۶۳	مامۇستا فەرىدون -سلىمانى ۱۹۹۲/۱/۲ - بابەتەكان
۴۰۷	ى وىنەكان

زنجيرى كىتەپ چاپكارى ۋە ئاڭلىق ۋە پەننى سەردەم سالى

ناۋى كىتەپ	نووسىنى	ۋەزىرى
۳۳۷-ئەلىسانەى كىتەپ	كۆمەلى نووسەر	ياسىن
۳۳۸-كۆچىرۈك	رەۋوف بىگەر	
۳۳۹-قەدرى جان	مەريوانى غومەر دەۋلەت	
۳۴۰-ئىتتىك لە رۇننامەۋانىي	شۋان ئادەم ئەيەس	
كوردىدا		
۳۴۱-تېشىكىك لەسەر پۇمان	عەبدولرەحمان مونيىف	شېرىن
۳۴۲-لە گۈلەرە ھەتتا سووتوو	شىركۆ بېگەس	
۳۴۳-مەمەدى قازى كىيەو...	ئا:سەيدەلى سالى	بېياز
۳۴۴-ئالاقەكانى بىنەمالەى...	عەتتا مەمەد	
۳۴۵-فەلسەفەۋ لاھوت لە...	د.خەمىد غەزىز	
۳۴۶-دىۋانى مەۋلەۋى		
۳۴۷-لەلەندەبى پووسىيەر		نەنۋەر
۳۴۸-لاۋىتى لە پىرىدا	ئەمىن پەرىچە	تۇلىق
۳۴۹-فېكىرى خۇرئاۋا	ھاشىم سالى	شۋان
۳۵۰-كۆلارو قەرەچى	د.ئىبراھىم قەرەچى	نەخمە
۳۵۱-گەرەن بە دۋاى ماناكانى	عەتتا قەرداغى	
شىعەردا		
۳۵۲-ھەلدانەۋەى دەفتەرەكانى	مەخمۇد دەروىش	جەمال
شىعەر		
۳۵۳-ئىستى مەنگو بىگىانە	ئۆكتاڧىۋپاز	ئەدىب
۳۵۴-ئىتتەۋ پاش تازەگەرى	د. مەمەد كەمال	
۳۵۵-بازاپى بۇنفرۇشان	د.لشاد غەبۇللۇ	